

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

ATINA VERGİ LİSTELERİ'NDE KARIA VERGİ BÖLGESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
ALİCAN DOĞAN

Danışman
DOÇ. DR. MUZAFFER DEMİR

MUĞLA 2013

T.C.
MUĞLA SITKI KOÇMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI

ATINA VERGİ LİSTELERİ'NDE KARIA VERGİ BÖLGESİ

HAZIRLAYAN
ALİCAN DOĞAN

Sosyal Bilimler Enstitüsünce
“Yüksek Lisans”
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 11.07.2013

Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 26.06.2013

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Muzaffer DEMİR
Jüri Üyesi : Prof. Dr. Turhan KAÇAR
Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Güray ÜNVER

Enstitü Müdürü : Prof. Dr. Namık Kemal ÖZTÜRK

HAZİRAN 2013
MUĞLA

TUTANAK

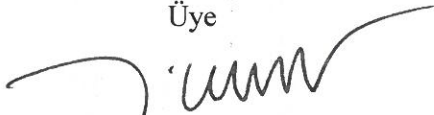
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün ^{31/05/2013} tarih ve ⁵⁹²/..8. sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin ..24. maddesine göre, ..TARİH.. Anabilim Dalı Yüksek Lisan öğrencisi Alican DOĞAN'ın "Atina Vergi Listeleri'nde Karia Vergi Bölgesi" adlı tezini incelemiş ve aday ^{26.06/2013} tarihinde saat ^{11.00}.'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra ^{1 saat 30} dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin .. kabul..... olduğuna ...aybır ilâf..... ile karar verildi.

Tez Danışmanı

Doç Dr. Muzaffer DEMİR

Üye

Prof. Dr. Turhan KAÇAR

Üye

Yrd. Doç. Dr. Güray Ünver

YEMİN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Atina Vergi Listeleri’nde Karia Vergi Bölgesi” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

11.07.2013

ALİCAN DOĞAN

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

MERKEZİMİZCE DOLDURULACAKTIR.

Soyadı : Doğan

Adı : Alican

Kayıt No: 10007287

TEZİN ADI

Türkçe : Atina Vergi Listeleri'nde Karia Vergi Bölgesi

Y. Dil : Carian Tribute-District in the Athenian Tribute Lists

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans

Doktora

Sanatta Yeterlilik

(X)

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi

Fakülte : Edebiyat Fakültesi

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Diğer Kuruluşlar:

Tarih :

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayımlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı : Demir, Muzaffer

Ünvanı : Doç. Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL : Türkçe

TEZİN SAYFA SAYISI: 202+4

TEZİN KONUSU (KONULARI) :

1. Atina
2. Atina Vergi Listeleri
3. Karia Kentleri
4. Karia Vergi Bölgesi

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER:

1. Atina
2. Anadolu
3. Vergi
4. Karia

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER:

1. Athens
2. Anatolia
3. Tribute
4. Caria

1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum (x)

2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir ()

3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir ()

Yazarın İmzası :

Tarih :

11.07.2013

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	VII
ÖZET.....	IX
ABSTRACT.....	X
METİNDE KULLANILAN TERİMLERE İLİŞKİN KISALTMALAR LİSTESİ.....	XI
METİNDE KULLANILAN HELLENCE HARFLERE İLİŞKİN TRANSKRİPSİYON LİSTESİ.....	XI
METİNDE KULLANILAN STANDART VE SÜRELİ YAYINLARA İLİŞKİN KISALTMALAR LİSTESİ.....	XII
GİRİŞ.....	1
1. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırları.....	1
2. Antik Kaynaklar ve Modern Araştırmalar.....	2
a) Antik Kaynaklar.....	2
b) Modern Kaynaklar.....	6
3. Kuruluş Düzeni ve Teknik Notlar.....	8

I. BÖLÜM

PERS-HELLEN İLİŞKİLERİ: DOĞU VE BATI'NIN MÜCADELESİ

A. Lydia Krallığı ve MÖ 585 Savaşı.....	10
B. Pers-Hellen İlişkilerinin Başlaması ve Ionia İhtilali (MÖ 499-493).....	11

C. Perslerin Birinci Hellas İstilasası (MÖ 492-490).....	18
1. Mardonios'un Seferi (MÖ 492).....	18
2. Datis ve Artaphernes'in Seferi (MÖ 490).....	19
3. Marathon Savaşı (MÖ 490).....	20
D. Perslerin İkinci Hellas İstilasası ve Salamis Deniz Zaferi	22
1. İstila Öncesi Gelişmeler.....	22
2. Perslerin İkinci Hellas İstilasası (MÖ 480-479).....	24
3. Artemision ve Thermophylai Savaşları (MÖ 480-Ağustos).....	26
4. Salamis Deniz Savaşı (MÖ 480-Eylül).....	30
5. Plataia ve Mykale Savaşları (MÖ 479-Haziran).....	33

II. BÖLÜM

ATİNA İMPARATORLUĞU'NUN DOĞUŞU: DELOS BİRLİĞİ

A. Delos Birliği'nin Kuruluşu ve İşleyiş Sistemi.....	37
B. Delos Birliği ve Pers Seferleri.....	42
C. Atina-Sparta Uyuşmazlığı ve Atina'nın Yükselişi.....	45

III. BÖLÜM

ATİNA İMPARATORLUĞU'NUN SONU: PELOPONNESOS SAVAŞLARI

A. Arkhidamos Savaşı (MÖ 431-421).....	54
B. Sicilya Seferi (MÖ 415).....	65

C. Ionia Savaşı (MÖ 413-404).....	67
-----------------------------------	----

IV. BÖLÜM

ATİNA VERGİ LİSTELERİ'NDE KARIA VERGİ BÖLGESİ

A. Kıyı Karia Kentleri.....	74
1. Amos (Άμιοι).....	74
2. Amynanda (Αμυνανδής).....	74
3. Aul[a] (Αύλιᾶται Κᾶρες).....	76
4. Bargasa (Παργασής).....	77
5. Bargyia (βαργυλιής).....	77
6. Bolbai (βολβαιής).....	79
7. Erine (Ερινής).....	80
8. Halikarnassos (Αλικαρνάσσιοι).....	81
9. Iasos (Ίασής).....	82
10. Idyia (Ίδυμής).....	84
11. Kalynda (Κλαυνδής).....	85
12. Karbasyanda (Καρβασυανδής παρά Καύνον).....	86
13. Karyanda (Καρυανδής).....	88
14. Kasolaba (Κασωλαβής).....	89
15. Kaunos (Καύνιοι).....	90
16. Kedreai (Κεδριᾶται ἀπὸ Καρίας).....	92
17. Keramos (Κεράμιοι).....	93
18. Knidos (Κνίδιοι).....	94
19. Kodapa (Κοδαπής).....	96
20. Krya (Κρυής ἀπὸ Καρίας).....	97
21. Kyllandos (Κυλλάνδιοι).....	98
22. Kyrbissos (Κυρβισσός).....	99
23. Larymna (Ληρ[υμνιο]ι).....	100
24. Latmos (Λάτμιοι).....	100
25. Madnasa (Μαδνασής).....	101

26. Myndos (Μύνδιοι παρὰ Τέρμερα).....	102
27. Ouranion (Ούρανηται).....	104
28. Pasanda (Πασανδῆς ἀπὸ Καύνον).....	105
29. Pedasa (Πηδασῆς).....	106
30. Pladasa (Πλαδασῆς).....	108
31. Purnos (Πύρνιοι).....	109
32. Syangela (Συαγγελῆς).....	110
33. Telmessos (Τελεμήσσιοι).....	111
34. Termera (Τερμερῆς).....	112
35. Kherronesos (Χερρονήσιοι).....	113
36. Khios (Χῖοι Κᾶρες).....	115
B. Ἰς Karia Kentleri.....	115
1. Alinda (Ἀλινδῆς).....	115
2. Arlissos (Ἄρλισσόσ).....	116
3. Killara (Κιλλαρῆς).....	117
4. Kindye (Κινδυῆς).....	118
5. Kydai/Hydai (Κυδαῖς).....	119
6. Mylasa (Μυλασῆς).....	120
7. Oula (Οὐλαιῆς).....	122
8. Parparon (Παρπαριῶται).....	123
9. Hydissos (Υδισσῆς).....	124
10. Hylimos/Olymos (Υλιμῆς).....	124
11. Hymessos (Υμισσῆς).....	125
12. Hyromos/Euromos (Υρωμῆς).....	126
13. Khalketor (Χαλκητορῆς).....	127
C. Adalar.....	128
1. Amorgos (Ἀμόργιοι).....	128
2. Anaphe (Ἀναφάιοι).....	129
3. Arkesseia (Ἀρκέσσεια).....	130
4. Astypalaia (Ἄστυपालαιῆς).....	131

5. Brikindra (βρικινδάριοι ἐν Ῥόδῳ).....	132
6. Brykos (βρυκούντιοι).....	132
7. Diakri[a] (Διάκριοι ἐν Ῥόδῳ).....	133
8. Eteokarpathos (Ἐτεοκαρπάθιοι ἐκ καρπάθου).....	134
9. Ialysos (Ἰηλύσιοι).....	135
10. Kalydnos (Καλύδνιοι).....	136
11. Kameiros (Καμειρήσ).....	137
12. Karpathos (Καρπάθιοι).....	138
13. Kasos (Κάσιοι).....	139
14. Kos (Κῶοι).....	140
15. Lepsimandos (Ληψιμάνιοι).....	141
16. Lindos (Λίνδιοι).....	142
17. Oiai (Οῦᾶται).....	144
18. Pedies (Πεδιῆσ ἐν Λίνδῳ).....	144
19. Saros (Σάριοι).....	145
20. Syme (Σύμη).....	146
21. Taramptos (Τάραμπτος).....	147
22. Khalke (Χαλκειᾶται).....	147
D. Lokalizasyonu Yapılmamış Kentler.....	148
1. Doros (Δῶρος).....	148
2. Edries (Ἐδριῆσ).....	149
3. Thasthara (Θασθαρήσ).....	150
4. Thydonos (θύδονος).....	151
5. Tymnes Yönetimindeki Kariyalılar (Κᾶρες ὧν Τύμνης ἄρχει).....	152
6. Idyma Yakınlarındaki Kar[?] (Καρυῆσ παρὰ Ἴδυμα).....	153
7. Ityra (Ἰτύρα).....	153
8. Krousa (Κρουσῆσ).....	154
9. Lyk[?] (Λύκιοι).....	154
10. Mydon (Μυδονῆσ).....	155
11. Naksia (Ναξιᾶται).....	156
12. Narisbara (Ναρισβαρήσ).....	157

13. Peleia (Πελειᾶται).....	158
14. Polikhna (Πολιχναῖοι Κᾶρες).....	159
15. Sambaktys (Σαμβακτύς).....	159
16. Sil[?] (Σίλοι).....	160
17. Tarbana (Ταρβανῆς).....	160
18. Telandros (Τηλάνδροι).....	161
19. Tymnessos (Τυμνησσης).....	162
20. Hyblissos (Ἵβλισσης).....	162
E. Karia Kentlerinin Bölgesel Değerlendirmesi.....	163
1. Kıyı Karia Kentleri.....	163
2. İç Karia Kentleri.....	173
3. Adalar.....	177
4. Lokalizasyonu Yapılamamış Kentler.....	185
SONUÇ.....	189
METİNDE KULLANILAN ANTİK KAYNAKLARA İLİŞKİN KISALTMALAR LİSTESİ.....	193
BİBLİYOGRAFYA.....	196
YER ADLARI DİZİNİ.....	203
HARİTALAR.....	204
1. Harita 1: Hellas.....	204
2. Harita 2: Karia Vergi Bölgesi	205
3. Harita 3: Keramikos Körfezi ve Çevresi	206

ÖNSÖZ

Bu çalışmada Karia vergi bölgesinden Delos Birliği'ne katkıda bulunan kentler incelenmeye çalışılmıştır. Genel olarak 4 bölümden oluşan tez çalışmasının ilk bölümünü “Pers-Hellen İlişkileri: Doğu ve Batı'nın Mücadelesi” oluşturmaktadır. Bu bölümde Delos Birliği öncesi siyasi tarih hakkında bilgi verilerek Perslerin Anadolu'da hakim konuma gelmeleri ve Hellenlerle savaşları anlatılmıştır. “Atina İmparatorluğu'nun Doğuşu: Delos Birliği” adlı ikinci bölümde ise birliğin kuruluşu, Atina'nın Delos Birliği'ni kendi çıkarları için kullanarak bir büyük bir deniz gücü haline gelmesi anlatılmıştır. “Atina İmparatorluğu'nun Sonu: Peloponnesos Savaşları” adlı üçüncü bölümde Peloponnesos Savaşları anlatılarak Delos Birliği'nin dağılma süreci işlenmiştir. Çalışmanın asıl konusu oluşturan son bölümünde de Karia vergi bölgesinde yer alan kentlerin tarihi, coğrafyası hakkında bilgi verilerek Delos Birliği'ne ödedikleri vergiler üzerinde durulmuştur. Bölgesel değerlendirmeler yapılarak vergi artışları, düşüşleri ve kentlerin listelerden kaybolduğu tarihler kaynaklar imkan verdiği sürece siyasi tarih bağlamında incelenmiştir. Bu anlamda ülkemiz bilim dünyasında böyle bir çalışmanın yapılmamış olmasından dolayı tez çalışması bu boşluğu bir nebze de olsa dolduracak nitelik ve nicelikte olacaktır. Halikarnassos'lu tarihçi Herodotos'un eserinin girişi bölümündeki “*Halikarnassos'lu Herodotos araştırmasını kamuya sunar*” sözünden hareketle umarız ki bu çalışma faydalı olur ve bizden sonraki araştırmalara öncülük eder.

Çalışmalarım yardımlarını esirgemeyen değerli danışman hocam Doç. Dr. Muzaffer DEMİR'e, eskiçağ dilleri ve tarihi konusunda ufkumu açan sevgili hocam Yrd. Doç. Dr. Güray ÜNVER'e, arkeolojik kaynaklar hakkında bilgi edinmemi sağlayan Yrd. Doç. Dr. Abdulkadir BARAN'a, Almanca çevirilerde yardımcı olan Burçin EROĞLU'na, haritalar konusunda Recep KENDİRCİ ve Nil DİRLİK'e, her soruma büyük bir kararlılıkla yılmadan cevap veren Arş. Gör. Mehmet Sait BENEK'e, Arş. Gör. Cüneyt GÜNEŞ'e, Arş. Gör. Metin MENEKŞE'ye, verdiği

moralden dolayı Arş. Gör. Aslı ÇANDARLI ŞAHİN'e ve her zaman yanımda olan kardeşim Alper DOĞAN'a teşekkürü bir borç bilirim.

ALİCAN DOĞAN
MUĞLA 2013

ÖZET

MÖ V. yy.'ın başlarındaki Pers-Hellen Savaşları'nın bir sonucu olarak Pers saldırılarını engellemek, Perslerin Hellas'da yaptıkları yıkımın öcünü almak, adalardaki ve Anadolu'daki Hellen kentlerinin bağımsızlığını sağlamak için MÖ 478/7'de Delos Birliği kurulmuştur. Fakat Atina'nın birliği kendi amaçları için kullanması, müttefiklere karşı baskı ve şiddet siyaseti izlemesi sonucu kurulan bu birlik çok geçmeden MÖ 404 yılında tamamen dağılmıştır. Bu çalışmada ilk olarak, Chandler tarafından Atina Akropolis'inde XVIII.yy'ın ortalarındaki kazılar sonucunda bulunan ve daha sonra Pittakis tarafından Atina'da Agora'da yapılan kazılar sonucu elde edilen (fragmanlar) Atina Vergi Listeleri'nden hareketle ödenen vergi miktarları göz önünde bulundurularak, birliğin Karia vergi bölgesi ile olan siyasi ve sosyo-ekonomik bağlantısı ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Ayrıca Delos Birliği'ne vergi verdiği halde nerede olduğu bilinmeyen bazı Karia kentlerinin lokalizasyon konuları da çalışma kapsamında ele alınmıştır.

Anahtar Sözcükler: Atina, Vergi, Karia.

ABSTRACT

Delian League was established as a result of Persian-Greek Wars in the early 5th century BC in order to hinder Persian attacks, to take revenge of the destruction done by Persians in Hellas and to obtain independence of Hellenic cities in Anatolia and islands. Yet the Athenians started to manipulate the league in accordance with her aims, in order to realize this she adopted tough policies against the allies which led to complete the break up of the league in 404 BC. In this study, the Athenian Tribute Lists which were found in Athenian Acropolis as a result of the excavations during the middle of 18th century by Chandler and also unearthed in Athenian Agora as fragments by Pittakis, shall be evaluated. By taking into account the amounts of tributes paid in this lists by the Carian cities year by year, we shall try to explain the political and socio-economical relations between Athens and the Carian tribute-district during the 5th century BC. While doing this, we shall also concentrate on localizing some Carian cities which appeared on the lists by their names.

Keywords: Athens, Tribute, Caria.

Metinde Kullanılan Terimlere İlişkin Kısaltmalar Listesi

Appcr.	Apparatus Criticus	MS	Millattan Sonra
bk.	Bakınız	km	kilometre
böl.	bölüm	km ²	kilometre kare
cm	santimetre	krş.	karşılaştırınız
ca.	<i>circa</i>	m	metre
Çev.	çeviren	m ²	metre kare
dn.	dipnot	s.	sayfa
drah.	drahme	sat.	satır
Ed.	Editör	tal.	talanton
et al.	ve diğerleri	vol.	volum
frag.	fragman	()	Vergi miktarı ATL yazarları tarafından tamamlanmış.
Haz.	Hazırlayan	[()]	Hem vergi hem kent adı tamamlanmış.
MÖ	Milattan Önce		
[]	Kent adlarında tahribat, kırılma vs. nedeniyle oluşmuş eksikliklerin ATL yazarları tarafından tamamlandığı yerler.		

Metinde Kullanılan Hellenic Harflere İlişkin Transkripsiyon Listesi

$\alpha = a$	$\alpha\iota = ai$	$\alpha\upsilon = au$	$\beta = b$	$\gamma = g$	$\gamma\gamma = ng$
$\gamma\kappa = nk$	$\gamma\chi = nkh$	$\delta = d$	$\epsilon = e$	$\epsilon\iota = ei$	$\epsilon\upsilon = eu$
$\zeta = z$	$\eta = \bar{e}$	$\theta = th$	$\iota = i$	$\kappa = k$	$\lambda = l$
$\mu = m$	$\nu = n$	$\xi = ks$	$\omicron = o$	$\omicron\iota = oi$	$\omicron\upsilon = ou$
$\pi = p$	$\rho = r, rh$	$\sigma, \varsigma = s$	$\tau = t$	$\upsilon = y$	$\varphi = ph$
$\chi = khi$	$\psi = ps$	$\omega = \bar{o}$	$\prime = h$		

Metinde Kullanılan Standart ve Süreli Yayınlarla İlişkin Kısaltmalar Listesi

- Adalya** *Suna-İnanç Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü Yıllığı*, İstanbul.
- AST** *Araştırma Sonuçları Toplantısı*. Ankara.
- ATL** *Athenian Tribute Lists*. B. D. Meritt-H. T. Wade Gery-M. F. McGregor, Harvard University Press. Cambridge Massachusetts. Princeton, New Jersey, vol. I 1939, vol. II 1949, vol. III 1950, vol. IV 1953.
- AÜTAD** *Ankara Üniversitesi DTCF Tarih Araştırmaları Dergisi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Belleten** *Belleten*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- CAH** *Cambridge Ancient History*. Cambridge, London: Cambridge University Press.
- DNP** *Der Neue Pauly Enzyklopedie der Antike*, Stuttgart.
- Historia** *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte = revue d'histoire ancienne*. Stuttgart: Steiner.
- IG** *Inscriptiones Graecae, consilio et auctoritate Academiae Litterarum Borussicae ed. Maior: I-IV., VII., IX., XI., XII., XIV*. Berlin 1873-1939.
- JHS** *Journal of Hellenic Studies*. London: Society for the Promotion of Hellenic Studies.
- KST** *Kazı Sonuçları Toplantısı*, Ankara.
- PECS** The Princeton encyclopedia of classical sites. Stillwell, Richard. MacDonald, William L. McAlister, Marian Holland. Princeton, N.J. Princeton University Press. 1976 .
- REA** *Revue Des Etudes Anciennes*. Bordeaux.
- SNG** *Sylloge Nummorum Graecorum*. London.
- TAY** *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri*.
- TTK** *Türk Tarih Kurumu Basımevi*. Ankara.

- TÜBA** *Türkiye Bilimler Akademisi.* İstanbul.
- ZPE** *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik.* Bonn: Habelt.
- SEG** *Supplementum Epigraphicum Graecum* (1-25 Leiden 1923; 26-7 Alphen 1979-80; 28 vd. Amsterdam 1982.)

GİRİŞ

1. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırları

Anadolu'nun güneybatı bölümünü oluşturan Karia, coğrafi sınırlar bakımından kuzeyde Büyük Menderes (Maiandros), kuzeydoğuda Babadağ (Salbakos), doğuda Kızılıhisar-Acıpayam ovası, güneydoğuda Dalaman (Indos) Çayı olarak tanımlansa da bu çalışmada kapsam olarak Atina Vergi Listeleri'nde oluşturulmuş Karia vergi bölgesi'nin tümü ele alınmıştır. Karia vergi bölgesi olarak isimlendirilen bu bölge kapsamına da Karia anakarasının dışındaki Kos, Rhodos ile diğer küçük adalar dahil edilmiştir. Ayrıca vergi bölgesinin genişlemesiyle birlikte sınırın Phaselis'e kadar ilerleyerek Lykia'nın kıyı yerleşimlerini de kapsadığı görülmüştür. Bu nedenle bu çalışmanın coğrafi sınırları genel olarak kabul edilen Karia sınırları değil, Karia vergi bölgesi olarak belirlenmiştir.

MÖ 478/7 yılında kurulan Delos Birliği'ne Ege Denizi ve çevresinden birçok kent üye olmuştur. Sayıları 300'ü bulan müttefik kentler, birliğin hazinesinde toplanmak üzere ekonomik güçlerine göre Delos Birliği'ne yıllık vergi ödemişlerdir. Vergi veren kentler ve ödedikleri vergi miktarları MÖ 454'ten itibaren mermer steller üzerine kaydedilmiş ve bu stellerden bazıları günümüze kadar ulaşmıştır. Atina vergi alınan kentleri Adalar, Ionia, Karia, Hellespontos, Thrakia olmak üzere beş vergi bölgesine ayırmıştır. Bu bağlamda Karia vergi bölgesinden de birliğe vergi veren kentlerin sayısının yaklaşık 100 olduğu görülmektedir.

Çalışmamızda özellikle Delos Birliği'ne vergi veren Karia vergi bölgesi kentlerinin komşuları, lokalizasyon problemleri, MÖ V. yy'daki siyasi ve ekonomik durumları incelenmiş, kentlerin tarihçesi tezin kapsamına hizmet ettiği oranda verilmiştir. Ayrıca ödedikleri vergi miktarları detaylı olarak ele alınarak, birbirine yakın kentlerin ödemeleri karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Diğer yandan da "Atina Vergi Listeleri'nde Karia Vergi Bölgesi" adlı çalışma zaman açısından

Perslerle Lydialılar arasında MÖ 28 Mayıs 585'de¹ yapılan savaş ile Karia kentleri de dahil tüm müttefiklerin vergi listelerinden çıktığı, Delos Birliği'nin tamamen dağıldığı MÖ V. yy'ın sonları ile sınırlandırılarak olaylar arasında belli bir bütünlük oluşturulmaya çalışılmıştır.

2. Antik Kaynaklar ve Modern Araştırmalar

a) Antik Kaynaklar

Antikçağ'dan günümüze ulaşan yerleşim yerlerinde yürütülen arkeolojik kazılardan ve yüzey araştırmalarından elde edilen veriler, ele aldığımız dönemlerin tarihsel ve kültürel kaynağını oluşturur.² Diğer yandan antik yazarların eserlerinde de tez çalışmasının kapsamı ile ilgili birçok bilgi bulunmaktadır.

Bu noktada tezin asıl konusunu oluşturan Atina Vergi Listeleri'ne bakılırsa Atina Vergi Listeleri olarak bilinen yazıtların aslında MÖ 454'te hazinenin Pers tehdidi nedeniyle Delos Adası'ndan Atina'ya götürüldüğü tarihten itibaren tutulmaya başlanılan, Delos Birliği'ne üye kentlerden alınan vergilerin tanrıça Athena'ya adanan 1/60'lık kısmının kaydedildiği belgeler olduğu görülmektedir. Bu vergiler Atinalı memurlar (*hellenotamioi*)³ tarafından toplanarak MÖ 454/3'den itibaren mermer steller üzerine kaydedilmiştir. Atina'nın diğer kentler üzerindeki baskısını artırması, müttefikler arasında hoşnutsuzlukların yaşanması ve Delos Birliği'nin dağılmasıyla da vergi listelerinde kayıtların tutulma işinin büyük olasılıkla MÖ 406/5'de sona erdiği düşünülmektedir.⁴ Atina Vergi Listeleri ilk olarak Chandler tarafından Atina Akropolis'inde bulunan birkaç fragman şeklinde 1765'de *Inscriptiones Antiquae*'de, daha sonra da Pittakis tarafından Atina'da Agora'da yapılan kazılar sonucunda bulunan fragmanlar ise 1835'de *Ancienne Athenes*'de

¹ Bu savaş; Med Krallığı'nı yıkan Perslerin Küçük Asia'nın farkına varmalarını sağlayarak kanımızca Pers-Hellen Savaşları'nı başlamasına aracılık eden önemli bir dönüm noktası olmuştur.

² Tekin 2011, 19.

³ İlk olarak MÖ 477'de göreve getirilen ve bir yıl için atanan bu memurların görevi, üye kentlerin vergilerini toplamak bu vergilerin 1/60'nı Atina hazinesi için ayırdıktan sonra geri kalanın nasıl kullanılacağını düzenlemektir. Atina'dan gelen bu görevliler Delos'ta hizmet vermişlerdir. Bkz. Boyana 2006, 27.

⁴ Meritt *et al.* 1939, Önsöz VII.

yayınlanmıştır.⁵ Günümüze ulaşan fragmanların çoğu Atina'da Epigraphic Museum'da, MÖ 448/7 ödemeleriyle ilgili birkaç fragman da British Museum'da koruma altındadır.

Hellence yazıtların bir araya toplandığı Berlin Akademisi tarafından 1873'ten itibaren yayımlanan Yunanca yazıtların derlemesi olan *Inscriptiones Graecae* (IG) de Hellas, tüm adalar ve Kıbrıs'ı hakkında bilgi edinebilen diğer bir kaynaktır.⁶ Epigrafik malzemenin giderek artması ve bu malzeme üzerine değişik ülkelerde yapılan kapsamlı incelemeler, epigrafya araştırmacılarının bütünü görebilmelerini günümüzde şüphesiz zorlaştırmıştır. Hellen epigrafyası için; her yıl yayımlanan yeni yazıtları ve ilgili yeni literatürü coğrafi gruplar içinde toplayan ve düzenli olarak geniş kapsamlı dizin ciltleri çıkaran *Supplementum Epigraphicum Graecum* (SEG)'de çalıştığımız konuya ışık tutan kaynaklar arasındadır. Amerikalıların Atina Agorası'nda yaptıkları önemli kazıların bir sonucu olarak vergi listelerinin Meritt, Wade-Gery ve McGregor tarafından yeniden gözden geçirilmesiyle 1920 ve 1970 tarih aralığında 4 ciltlik *Athenian Tribute Lists* (ATL) ve onların Gazeteer kısımları yayınlanmıştır.⁷ Bu çalışmada ise başlıca kaynak olarak Meritt ve diğerleri tarafından çıkarılan *Athenian Tribute Lists*'i kullanılmıştır.

Ele alınan dönem ve coğrafya ile ilgili başlıca edebi kaynaklara da göz atılırsa; bize Pers-Hellen Savaşları ile ilgili en sağlıklı bilgileri MÖ V. yy'da yaşamış olan Halikarnassos'lu tarihçi Herodotos'un (MÖ 484-425) verdiği söylenebilir. Gezilerinde gördüğü yerleri, insanları, kültürleri anlattığı *Historiai* adlı eserinde Pers-Hellen Savaşları hakkında ayrıntılı bilgi vererek Pers, Hellen ve Anadolu tarihi ile coğrafyası hakkında bilgi sahibi olmamızı sağlar. Bu çalışmada da Herodotos'un I. kitabındaki Lydialılar ve Sardeis'in düşüşünün anlatıldığı bölümü, Dareios'un İskit Seferi'nin anlatıldığı IV. kitabı, ve ağırlıklı olarak Pers-Hellen Savaşları'nın anlatıldığı V., VI., VII., VIII. ve IX. kitaplarından yararlanılmıştır.

⁵ Paarmann 2007, <http://www.currentepigraphy.org/2007/05/08/new-edition-of-the-athenian-tribute-lists/> 18.06.2013.

⁶ İplikçioğlu 1997, 90.

⁷ İplikçioğlu 1997, 91-92.

Herodotos'tan sonra tez çalışmasında yararlanılan kaynaklardan birisi de Thukydides'in (460-395) özgün adı günümüze ulaşmayan genel olarak *Peloponnesos Savaşları* adıyla bilinen eseri olmuştur. MÖ V. yy'da yaşamış olan yazar, Atina ile Sparta arasındaki 30 yıl süren ve MÖ 404'te sona eren ünlü Peloponnesos Savaşları'nı yıl yıl anlatarak tasvir ederek Atina'nın Karia kıyılarına yaptığı seferlerden de bahsetmiştir. Yazar 8 kitaptan oluşan eserini MÖ 411'e kadar getirmiştir. Thukydides eserinde olayları neden sonuç ilişkisi içinde inceleyerek, kronolojik olarak vermiştir. Tanık olduğu olaylara eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşmış; tarafsız davranmaya özen göstermiştir. Savaşa tanık olduğundan yazdıkları oldukça ayrıntılıdır.

Çalışmaya kaynaklık eden diğer yazar ise Hellen filozof, tarihçi, yazar ve asker Ksenophon'dur. MÖ 430-355 tarihleri arasında yaşayan Ksenophon'un 7 kitaptan oluşan *Hellenika* adlı eseri Thukydides'in eserinin devamı niteliğindedir. Bu çalışmada eserin Atina-Sparta mücadeleleri, Küçük Asia'daki savaşları ve Atina'nın Sparta karşısında yenilmesini konu alan I. ve II. kitaplarından yararlanılmıştır. Diğer yandan Hellen tarihçi Polybios'un (MÖ 200-120) Roma İmparatorluğu'nun yükselişi ve Hellenistik topraklar üzerindeki hakimiyetini anlattığı 40 kitaptan oluşan *Historiai* adlı eserinin Karia kentlerine değinen XVI., XVIII., XXX., XXXI. kitaplarından yararlanılmıştır.

MÖ 90-30 yılları arasında yaşamış olan Sicilya'lı tarihçi Diodoros ise *Bibliotheke Historike* eseri ile ünlüdür. Bu çalışmada 40 kitaptan oluşan eserin Kserkses'in Hellas'ı istilasının anlatıldığı XI., Atina'nın Kıbrıs ve Boiotia'ya seferlerinin anlatıldığı XII. ve Peloponnesos Savaşları hakkında bilgi veren XIII-XV. kitaplarından yararlanılmıştır. Eserinden yararlanılan bir diğer yazar ise Romalı yazar ve filozof Plinius' tur (MS 23-79). 37 kitaptan oluşan *Naturalis Historia* adlı eserinin V. kitabının Karia ile ilgili olan bölümleri kullanılmıştır.

Hellen kökenli bir Roma vatandaşı olan Plutarkhos'un (MS 46- 120 ?) 50'ye yakın önemli Hellen ve Romalı devlet adamlarını ve komutanlarını karşılaştırdığı *Bioi Paralleloi* adlı eserinde Atina'yı önemli bir güç haline getiren Kimon, Perikles

ve Alkibiades hakkında verdiği bilgiler de çalışmaya kaynaklık eden eserler arasındaki yerlerini almıştır. Ayrıca tarihçi ve coğrafyacı Strabon'un (MÖ 64- MS 24) bir coğrafya kitabı niteliğindeki 17 kitaptan oluşan *Geographika* adlı eserinin Anadolu ile ilgili olan XII.-XIV. kitaplarından da yararlanılmıştır.

Çalışma konusuna ışık tutan bir diğer kaynak MÖ VI. yy'da yaşamış Karyanda'lı Skylaks'ın *Periplous* adlı eseridir. Bu eser Karadeniz, Akdeniz ve Afrika sahillerindeki birçok kentin tarihsel coğrafyası hakkında kısa olmasına rağmen yararlı bilgiler vermektedir.

Çalışmada tarihi eserlerin dışında diğer antik edebi yazım türlerinden de yararlanılmıştır. Konumuzla ilgili günümüze ulaşan Pers-Hellen Savaşları'nı gören, MÖ 490 Marathon Savaşı'na katılan Atinalı tragedya yazarı Aiskylos'un *Persai* adlı eseri de Pers Kralı Kserkses'in Hellas'a karşı açtığı büyük kara ve deniz seferini konu alması, Pers ve Hellen ordularının durumu, savaş teçhizatları, seferin amaçları vb. hakkında bilgi vermesi açısından önemlidir.

Antikçağ'ın siyasal, ekonomik, sosyal ve kültürel yaşamının araştırılması açısından önemli olan diğer bir kaynak da Nümismatik kaynaklardır. Bu çalışmada sikkeler için belli başlı kataloglardan biri olan *Sylloge Nummorum Graecorum*'u (= SNG) kullanılmıştır.

Tüm bunlara ek olarak yurdumuzda yapılan kazı ve yüzey araştırmaları içeren, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğünce her yıl düzenlenen "Uluslararası Kazı, Araştırma ve Arkeometri Sempozyum" bildirimleri yani *Kazı Sonuçları Toplantısı* (KST), *Araştırma Sonuçları Toplantısı* (AST) zellikle Karia kentleri ve arkeolojik veriler açısından başvurduğumuz kayda değer bir kaynak olmuştur.

b) Modern Kaynaklar

Tez konusu hakkında birçok başvuru kitabı olmakla birlikte bunların önemli bir kısmı Bibliyografya'da verilmiştir. Ancak burada bunlardan birkaçının adını vurgulamak yerinde olacaktır. Çalışma sırasında başvurulan modern kaynaklar başta Atina İmparatorluğu olmak üzere, Peloponnesos Savaşları, Hellas, Küçük Asia ve Karia kentlerini konu alan eserler olmuştur.

Eski Yunan-Roma tarihi ve kültürü için önemli bir başvuru eseri olarak nitelendirilebilecek bir diğer kaynak; İlk olarak 1839'da August Friedrich von Pauly tarafından yayınlanmaya başlanan ve onun ölümünden uzun süre sonrada, 1890'dan itibaren, Georg Wissowa tarafından devam ettirilen *Pauly-Wissowa Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft* (RE) adlı ansiklopedidir. Wissowa'nın ölümünden sonra da çeşitli bilim adamları ansiklopediyi tamamlamaya çalışmışlar ve sonunda ansiklopedi 1978'de tamamlanabilmiş, 1980'de de dizin cildi yayınlanmıştır. Oldukça geniş hacimli olan ve çok sayıda ciltten oluşan ansiklopedinin hacmi 1964-1975 yılları arasında küçültülerek *Der Kleine Pauly* (DKP) adı altında bu kez 5 cilt olarak yayınlanmıştır. Ancak, yapılan yeni yayınlar ve çalışmalar nedeniyle güncellenmesi düşünüldüğünden, 1996-2003 yılları arasında H. Cancik, H. Schneider ve M. Landfester'in editörlüğünde *Der Neue Pauly Enzyklopedie der Antike* (DNP) adıyla 18 cilt olarak tekrar yayınlanmıştır.⁸ Bu ansiklopedi tez çalışmasına kaynaklık etmesi açısından kullanılan önemli bir başvuru eseridir.

İlk kez 1924-1939 yılları arasında yayınlanan, yeni edisyonu da 1970'li yılların başında yayınlanmaya başlanan tez konusuna ışık tutan diğer bir kaynak ise *Cambridge Ancient History* (CAH)'dır. Cambridge Ancient History en erken devirlerden MS 600'e kadar olan zaman dilimini kapsayan, kronolojik ve tematik

⁸ Tekin 2011, 20.

olarak düzenlenmiş bir başvuru eseridir. Cambridge Ancient History'den farklı olarak Ladislav Zgusta'nın Fırat nehrinin batısında kalan Küçük Asia'daki yerel dillerde isimler taşıyan Anadolu kentlerini ele aldığı *Kleinasiatische Ortsnamen* adlı eseri de kullanılan ana kaynaklardan biridir. Ayrıca William M. Ramsay'in *Historical Geography of Asia* adıyla yayınlanıp 1960'da *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası* başlığıyla Türkçeye çevirilen, tarihsel coğrafyayı incelerken aynı zamanda adları ele alan yapıtından da yararlanılmıştır.

R. Meiggs'in *The Athenian Empire* adlı kitabı da Atina'nın imparatorluk sürecini anlatmasından ziyade Atina Vergi Listeleri ile siyasi olayları bağdaştırması açısından önemlidir. Eserde çalışmamızı ilgilendiren ve katkı sağlayan kısımlar özellikle Delos Birliği'nin kuruluşu ve vergilendirmeden bahsedilen kısımlar olmuştur. Yine siyasi tarih bağlamında Karia bölgesi ile ilgili olarak M. Demir'in "*Peloponnesos Savaşı (İ.Ö. 431-404) Sırasında Karya ve Likya'ya Yönelik Atina Seferlerinin Amaçları: Yeni Bir Gözden Geçirme*" adlı makalesi de Atina'nın Karia'ya yönelik faaliyetlerini vergi listelerine de değinerek anlatan önemli bir çalışmadır. Diğer yandan A. G. Keen'in aynı konulara değinen, "*Athenian Campaigns in Karia and Lykia During the Peloponnesian War*" adlı makalesi, E. Varinlioğlu'nun Atina Vergi Listeleri'nde adı geçen Halikarnassos Yarımadası'ndaki Leleg kentlerini ele aldığı "*Lelegian Cities On The Halicarnassian Peninsula in The Athenian Tribute Lists*" adlı makalesi, H. Boyana'nın Delos Birliği'nin Ionia ilişkilerini konu alan "*Vergi Listelerine Göre Attika-Delos Birliği ve Ionia İle İlişkileri*" ve "*Delos Birliği'nin Anayasası ve Atina Hegemonyası*" adlı makaleleri tez çalışmasına ışık tutan ve bizleri yönlendiren bilimsel kaynaklar olmuştur. Arkeolojik veriler ve araştırmalar ışığında Ege Denizi ve çevresindeki yerleşim yerleri ve çalışmanın konusunu oluşturan Karia kentlerinin tarihi ve kültürü hakkında bilgi veren G. E. Bean'in *Eskiçağda Menderes'in Ötesi, Eskiçağda Ege Bölgesi, Eskiçağda Güney Kıyılar, Eskiçağda Lykia Bölgesi* adlı kitapları da antik yerleşim yerleri hakkında yararlanılan kaynaklar arasındadır. Diğer yandan A. M. Mansel'in *Ege ve Yunan Tarihi* adlı kitabı da yerli kaynaklar arasında çalışmamızı doğrudan ilgilendiren eserlerden biri olması yönüyle önemlidir.

3. Kuruluş Düzeni ve Teknik Notlar

Birbirlerine yakın olan kentlerin vergi miktarlarını, vergi sürekliliklerini, birbirleriyle olan ilişkilerini daha tutarlı analiz edebilme amacıyla bu çalışma bölgesel alt bölümler (Kıyı Karia, İç Karia, Adalar) halinde kurgulanmıştır. Her bir alt bölüm altında yerleşim isimleri alfabetik olarak sıralanmıştır. Ayrıca kent isimlerinin yanlarına Atina Vergi Listeleri'nde yer alan *ethnikon*ları verilmiştir. Çalışmada kullanılan kişi adları ile coğrafi adların yazımında kelimenin Hellence veya Latince formuna uygun biçimleri kullanılmaya özen gösterilmiştir. Bunun yanında Hellence ve Latince kelimeler italik olarak gösterilmiştir. Süreli yayınlarda, Antik Yunan ve Roma'nın dil, edebiyat, tarih ve kültürüyle bağlantılı alanlarda bilim adamlarının çalışmasına sunulan bir endeks ve Klasik Çalışmalar'daki araştırmalarda kullanılan standart bir bibliyografya aracı olan "L'Année philologique" başlıklı eserde yer alan kısaltmalar kullanılmıştır. Antik yazarlar ve eserlerinin kısaltmalarında Antikçağ Klasik Çalışmaları'nın en önemli ansiklopedilerinden biri olan ve 1969 yılından itibaren projelendirilen "Lexikon der Antike" başlıklı eserdeki kısaltmalar genel olarak esas alınmıştır. Standart, süreli yayınlar ve terimlere ilişkin kısaltmalar ile Hellence'lerin transkripsiyon listeleri çalışmanın başında; antik kaynaklara ilişkin kısaltmalar listesi ve bibliyografya ise, çalışmanın sonunda verilmiştir. Dipnotlardaki atıfların gösterilmesi ve modern kaynakçanın oluşturulmasında da günümüz bilimsel yazınının en yaygın sistemi olan Chicago kullanılmıştır. ATL'de Hellence asıllarıyla verilen ödeme miktarları -ATL'de tanrıça Athena'ya ayrılan miktarlar yani 1/60-Türkçeye tercüme edilerek verilmiştir. Kentlerin ödediği vergiler yıl yıl düzenlenerek tablolar halinde sunulmuştur. Vergi miktarlarının bir bütün halinde değerlendirilmesi amacıyla ATL yazarları tarafından restore edilmiş kısımları tablolarda gösterilmemiştir. Bu tablolarda kentlerin isimleri tamamlama veya restore edilmiş şekliyle yer alıyorsa orjinal edisyondaki haline sadık kalınmıştır. Sadece kent isimleri söz konusu olduğunda restore edilmiş kısımları [] ya da () şekilleriyle gösterilmiştir. Eğer bir kentin vergisi o yıl sütununda okunamadıysa ATL'de verilmiş haliyle [vacat] ifadesi ile gösterilerek vergisinin okunamadığı belirtilmiştir.

Değerlendirme kısmında da kentlerin ödedikleri miktarların görülmesi ve bölgesel değerlendirme yapabilmek açısından ATL’de belirtilen miktarların altmış ile çarpılmış hali kullanılmıştır. Son olarak da çalışmanın bölgesel bölümlere kurgusunun okuyucunun bilgiye ulaşmasını güçleştirebileceği göz önünde tutularak tezin arkasında coğrafi bölge sınırlaması olmaksızın tüm kentlerin alfabetik sıraya göre dizilmesiyle elde edilen Yer Adları Dizini oluşturulmuş ve Haritalar eklenmiştir.

I. BÖLÜM

PERS-HELLEN İLİŞKİLERİ: DOĞU VE BATI'NIN MÜCADELESİ

A. Lydia Krallığı ve MÖ 585 Savaşı

Lydia Krallığı'nın tarihsel sınırları yüzyıllara göre farklılık göstermektedir. Kralları II. Alyattes ve Kroisos'un seferleri sonucunda ülkenin sınırları Mysia, Karia, Phrygia ve Ionia kıyılarına kadar ulaşmıştır. Başkenti Sardeis olan Lydia Krallığı, Halys Irmağı'nın (Kızılırmak) batısında kalan tüm Küçük Asia topraklarının –Lykia hariç- kontrolünü ele geçirmiştir.⁹

Lydia'da üç hanedan hüküm sürmüştür. Bunlar Atyadlar, Heraklidler ve Mermnadlar'dır. Lydialıların en parlak dönemi olan MÖ 750-550 yılları arası dönem ise Mermnadlar Hanedanlığı'na denk gelmektedir. Mermnadların ilk kralı ise meşhur Gyges'tir. Gyges Miletos, Kolophon ve Smyrna üzerine yaptığı seferlerle bilinir. Ondan sonra tahta sırasıyla Ardys, Sadyattes, Alyattes ve Kroisos geçmiştir. Özellikle Alyattes, Medler'den Deiokes soyundan Kyakhares'le beş yıl boyunca aralıksız savaşmıştır. Savaşın altıncı yılında, savaş sırasında MÖ 28 Mayıs 585'de Miletoslu Thales'in önceden bildiği güneş tutulması yaşanmıştır. Her iki taraf da bu durumdan etkilenince savaş bırakılarak barış yapılmıştır. Alyattes kızını Kyakhares'in oğlu Astyages'e vererek bu barışı kuvvetlendirmiştir.¹⁰ Medlerin Küçük Asia'ya yönelmesini sağlayan MÖ 28 Mayıs 585 savaşı, belki de Med Krallığı'nı yıkan Pers Akhamenid Hanedanlığı'nın da Küçük Asia'nın farkına varmalarına sağlamış ve Pers-Hellen ilişkilerini başlatacak bir dizi olaylar zincirinin ilk halkasını oluşturmuştur.

⁹ Bkz. Hdt. 1.28.

¹⁰ Hdt. 1.74.

B. Pers-Hellen İlişkilerinin Başlaması ve İonia İhtilali (MÖ 499-493)

Perslerin, İran yüksek yaylasının güneybatısında aşağı yukarı bugünkü İran'a denk gelen bölgede yaşadıkları bilinmektedir. Önceleri Elam Uygarlığı'nın etkisinde kalmış olan Persler, Med Krallığı'nı ortadan kaldırarak İran yaylasından Kızılırmak'a kadar uzanan büyük bir coğrafyaya hakim olmuşlardır (MÖ 550).¹¹

MÖ VI. yy'da Büyük Kyros tarafından Medlere son verilerek kurulan Akhamenid Pers İmparatorluğu, ilk Pers İmparatorluğu olarak da bilinir. MÖ 549'da Pers kralı Kyros Medlere karşı harekete geçmiş ve kendi hanedanlığını kurmuştur. Böylece Persler yönetici sınıfı oluştururken Medler yönetilen sınıf haline gelmiştir. MÖ 546'da Pers kralı Kyros'un Küçük Asia'nın batısını fethetmesiyle Perslerle İonia'nın Hellen kentleri karşı karşıya gelmiştir. Zamanla Pers topraklarının genişlemesi sonucu MÖ 500'ler de Indos vadisinin doğusundan (günümüzdeki Pakistan) Hellas sınırındaki Thrakia ve Makedonia'ya kadar uzanan antik dünyanın görmüş olduğu en büyük imparatorluk haline gelmiştir. Büyük bir coğrafyayı kapsayan, karmaşık bir yol ağı ile birleştirilmiş ve mutlak monarşi ile yönetilen Pers İmparatorluğu dünyanın şimdiye kadar görmüş olduğu büyük bir imparatorluktu.¹²

Lydia kralı Alyattes ölünce yerine geçen oğlu Kroisos Aiol ve Ion kentlerine boyun eğdirdikten sonra Perslerin kalabalıklaştığını ve kendisi için tehdit olacaklarını düşündüğü için Pers kralı Kyros'u devirip Pers devletine son vermek istemiştir.¹³ Pers tehditine karşı Babil kralı Nabonidos ve Mısır kralı Amosis ile ittifak yapan Lydia kralı Kroisos, Pers nüfuzu altındaki Kapadokia'ya girdi. Kroisos Pteria Savaşı'nda¹⁴ Kyros'a karşı üstünlük sağlayamadı. Perslerin dikkatini Lydia topraklarına çekmiş oldu. Persler Sardeis'i ve Kroisos'u, on dört yıllık bir saltanattan

¹¹ Mansel 2011, 254.

¹² Sacks *et al.* 2005, 256.

¹³ Hdt. 1.71.

¹⁴ Yozgat'ın Sorgun İlçesi Şahmuratlı köyü yakınlarında saptanan Kerkenes Dağı'ndaki antik kent kalıntılarının Herodotos'un belirttiği "Pteria" kenti olduğu düşünülmektedir. MÖ 547 yılında Persler tarafından kenti zapt edilmiş halkı esir alınarak kent yakılmış ve surları yıkılmıştır. Bkz. Hdt. 1.76-79.

sonra on dört günlük bir kuşatma sonunda ele geçirdi.¹⁵ Lydia Krallığı'na son veren Persler Batı Anadolu'ya girerek Ionia kentlerini ele geçirmeye başladı (MÖ 547-546). Pers generali Harpagos tarafından yapılan akınlar sonucu MÖ 546 civarında Karia'nın Pers egemenliğine girmeye başladığı varsayılsa da kaynak yetersizliği nedeniyle Karia'nın Pers hakimeyetine girdiği bu yıllardaki durumu hakkında net bir bilgiye sahip değiliz. Bölgedeki kent devletleri Perslerle anlaşmak istese de onlar sadece Miletosla antlaşma imzalamışlardır.¹⁶ Çünkü Kyros, Kroisos'tan ayrılışlar diye Ion ve Aioli kentlerine elçiler göndermesine rağmen Miletos dışında hiç biri bu teklifi kabul etmemişti. Dolayısıyla Kyros'un diğer Ion ve Aioli kentleriyle anlaşma yapması artık beklenemezdi.¹⁷ Perslerin Ionia'yı ele geçirmeye başlaması ile Hellen kentleri ile Persler arasındaki siyasi sürtüşmeler de başlamış oldu.

Persler Anadolu'da Sardeis ve Daskyleion adında iki satraplık merkezi kurarak Ionia ve Aiolis kentlerini bu merkezlere bağlamıştır. Bu kentlerin başına "Satrap" adı verilen kişileri atayarak bölgede kurdukları askeri üsler ile kentlerin idaresini bu kişilere (satraplara)¹⁸ bırakmışlardır.¹⁹

Persler Batı Anadolu'daki nüfuzlarını korumak ve buradaki idare merkezlerine özellikle İskitlerden gelebilecek saldırıları bertaraf etmek için Boğazlar ile Balkanlar yönüne sürekli seferler yapma ihtiyacı duymuşlardır. Bu itibarla da Pers hükümdarı Dareios İonialılar, Aioliyalılar ve Kariyalılardan da destek alarak MÖ 513'de gemilerin birleştirilmesi suretiyle inşa edilen köprü ile Bosphros'dan Thrakia'ya geçerek İskitler üzerine yürümüştür.²⁰ Fakat ciddi bir mukavemetle

¹⁵ Hdt. 1.86.

¹⁶ Mansel 2011, 254.

¹⁷ Hdt. 1.141.

¹⁸ Sayıları zamanla değişen ve genelde 20'nin altına düşmeyen satraplıkların başında mülki ve idari gücü elinde bulunduran, kralın vekili konumundaki "satrap" (Hellence *Satrapes*) bulunmaktaydı. Satraplar Pers yanlısı olanlar arasından seçilmiştir. Perslere vergi olarak para, gemi, asker vermekle yükümlü tutulmuşlardır. Örneğin Ionia satraplığının yıllık ödediği vergi 400 Babil talanton'u bulmaktaydı. Sivil ve askeri gücün satrapların elinde toplanması, Perslerin ele geçirdikleri yerlerde Persleştirme politikası uygulamaması bu nedenle yerel kültürlerin sürekli canlı kalması satrapların zamanla merkezi hükümete karşı harekete geçmelerini neden olmuştur. Nitekim MÖ V.yy'da birçok satrap ayaklanması görülmektedir. Bkz. Mansel 2011, 256-258; Hdt. 6.42; Pers kralının satraplarla ilişkisini göstermesi için Dareios'un Ionia satrapı Gadatas'a yazdığı mektup kayda değerdir. Bkz. Meiggs-Lewis 1969, 21.

¹⁹ Mansel 2011, 254.

²⁰ Köprüyü inşa eden Samoslu Mandrokles idi. Bkz. Hdt. 4.87.

karşılaşmayınca geri dönmek zorunda kalmıştır. Ancak Dareios'un bu seferi sonunda Thraki ve Makedonia Pers nüfuzu altına girmiştir.

Dareios'un MÖ 513'deki İskit Seferi sonucu Boğazların, Thrakia'nın, kuzey ve batı Karadeniz kıyılarının Pers Devleti'nin eline geçmesi, İonialıların bu bölgelerdeki kolonileri ile ticari ilişkilerini sekteye uğratarak İonia'da olumsuz bir havanın esmesine neden olmuştur. Küçük Asia'nın İonia, Aiolia ve Karia gibi çeşitli bölgelerinde Perslere karşı MÖ 499'da başlatılan ve MÖ 493'de sonlanan isyanın özü Hellen kentlerinin, Perslerin atadığı satrapların yönetiminden memnun olmamasıydı. Ayrıca Hellenlerin Pers kontrolü nedeniyle Naukratis Limanı'ndan ve Karadeniz'e açılan ticaret yollarından istedikleri gibi yararlanamamaları, Fenikelilerin de (Fenikelilerin) Hellen kentleri ile ticari rekabete girmesi bu nedenle de İonia'daki Hellen ekonomilerinin gittikçe bozulması isyanı tetikleyen diğer faktörlerdi.²¹ Onlar ne kadar refah içinde yaşasalar da işgalcilerin boyunduruğu altında yaşamak ve onlara vergi vermek kabul edilecek bir durum değildir. Her halükarda aralarında birlik olmayan Hellenler düşünüldüğünde isyanın yayılması için bir öndere ihtiyaçları vardı. Bu lideri de çok geçmeden bulacaklardır.

Pers kralı adına bölgeye hakim olan Miletos tyranı Histiaios, İskitler üzerine yapılan seferde büyük yararlılık gösterince ona ödül olarak Myrkinos²² bölgesi verildi. Gümüş ve kereste rezervi bakımından zengin olan bölgede Hellenler ve Thraklar yaşamaktaydı. Pers generali Megabazos Thrakia'ya yaptığı bir seferde Histiaios'un bu zenginlikleri kullanarak Persler için tehlike olabileceğini gördüğü için durumu Dareios'a bildirerek onun Susa'ya götürülüp gözetim altında tutulmasını sağladı. Böylece Miletos'un yönetimine de Histiaios'un damadı Aristogoras getirildi. Birçok kez Dareios'un danışmanlığını yapan ve İonia'ya gidip özgürlük hareketini başlatmak isteyen Histiaios, damadına isyanı başlatmasını öğütleyen gizli bir mesaj gönderdi.²³ Belki de o isyan çıktığı takdirde kendisinin arabulucu olarak İonia'ya gönderileceğini düşünmekteydi.

²¹ Ehrenberg 1973, 123.

²² Myrkinos, Makedonia'da Pınar Dağı'nın batısında Korkinitis Gölü kıyılarında bulunmaktadır.

²³ Hdt. 5.35.

Neticede MÖ 499'da Miletos tyranı Aristogoras, Pers satrapı olan Dareios'un erkek kardeşi Artaphernes'i ikna ederek demokrasi yanlılarının aristokratlara karşı Naksos Adası'nda başlattığı isyanı bastırmak için harekete geçmiştir.²⁴ Çünkü o bu sefer sonucunda Miletos'daki prestijini artırıp zenginleşeceğini düşünmüştür.²⁵ Muhtemelen MÖ 499 baharında sefere çıkan Aristogoras, isyanı bastıramamakla birlikte tam bir fiyaskoyla karşılaşmıştır. Çünkü Aristogoras'a yardım için gönderilen Pers kralı Dareios'un yeğeni Megabates, Khios Adası civarına geldiklerinde gemilerin nöbet işlerini denetlediği sırada birlik kuvvetlerinden olan Myndos gemisinde nöbetçi olmadığını görmüş, askerlerine gemi komutanını yakalayıp getirmelerini emrederek getirilen komutana kötü davranmıştır. Aristogoras, Megabates'i böyle davranamayacağı konusunda uyarınca Aristogoras'a kızan Megabates, Naksos'a bir gemi gönderip onlara Aristogoras'ın planını bildirmiştir.²⁶ Seferden haberi olan Naksoslular gerekli hazırlıkları yapınca da Aristogoras'ın Naksos'u ele geçirme teşebbüsü sonuçsuz kalmıştır. Satraplıktan uzaklaştırılacağını ve cezalandırılacağını düşünen Aristogoras, tüm Ionia'yı Perslere karşı isyana teşvik ederek bu durumdan kurtulmaya çalışmıştır.²⁷ Aristogoras bir anda demokrasi rejiminin Batı Anadolu'daki savunucu haline gelmiştir. Miletoslu Hekataios²⁸ halkı isyandan vazgeçirmeye çalışsa da onun tüm uyarılarına rağmen Aristogoras'ın başlattığı bu hareket zamanla bir ihtilal haline dönüşerek tüm Ionia kıyılarını sarmıştır.

Perslerle savaşta tek başlarına başarılı olamayacaklarını düşünen Aristogoras, Sparta'dan yardım istemiştir. Fakat beklenen yardım Atina (20 gemi) ve Erythrai (5 gemi) kentlerinden gelmiştir. Lelantine Savaşı²⁹'nda Miletos Erythrai'ya yardım göndermişti şimdi sıra Erythrai'da idi. Herodotos (5.97) Hellenlerin ve Perslerin başına ne gelecekse hepsinin kaynağının bu gemiler olduğunu bildirmektedir.

²⁴ Ehrenberg 1973, 123-124.

²⁵ Hdt. 5.31.

²⁶ Hdt. 5.33. Bazı tarihçiler Naksosluları bu plandan haberdar edenlerin Persler değil de Aristogoras'ın ta kendisi olduğunu belirtmektedirler. Çünkü Pers karşıtı bir isyan başlatacak olan Aristogoras'ın kendi vatandaşlarına saldırması muhtemel görünmemektedir. Bkz. Ehrenberg 1973, 418.

²⁷ Hdt. 5.35-36.

²⁸ Miletoslu tarihçi Hekataios'un MÖ 550-475 yılları arasında yaşadığı düşünülmektedir. O Perslerin gücünü bildiği için onların yenilmez olduğunu söyleyerek Pers kralına karşı savaşmayı uygun bulmamıştır. Bkz. Hdt. 5.36.

²⁹ Hellen kent devletleri Khalkis ve Erythrai arasında MÖ 710-650 yılları arasında yaşanan savaştır.

Aristogoras'ın diğer Hellen kentlerinden yardım isteği doğu ve batı uyuşmazlığının tohumlarını atacaktır. Aldıkları bu desteklerle isyan oldukça geniş bir bölgeye yayılmıştır. Onların bu başarısı İonia komşuları üzerinde etkili olmuş olacak ki Karia, Lykia ve Kıbrıs'daki kentlerin bu isyana sempatisi artmıştır.³⁰

İonia MÖ 498'de Atina ve Erythrai birliklerinin desteğiyle Sardeis'i yakıp yıktı.³¹ İsyân geçici olarak İonia Birliği'nin canlanmasını sağlayacak olsa da hiç bir zaman birlik beraberlik ya da vatanseverlik duygusu oluşmayacaktır.³² Ne Aristogoras ne de Hellenler Sardeis'in yakılmasının Persler üzerinde büyük bir etki yapacağını beklemiyorlardı. İonia'ya dönerken Pers birlikleri tarafından takip edilen Hellen birlikleri Ephesos'da yenilgiye uğratıldı. Yapılan bu savaşta Erythraialıların başında bulunan ve oyunlarda taşlar kazanan Eualkidas'da öldürülmüştür. Bu noktada Persler için önemli bir kent olan Sardeis'i yakıp yıkan Hellenler, Persler tarafından ağır bir şekilde cezalandırılmış olmalıdırlar. Ephesos'daki yenilgi sadece küçük bir olaydır. Bu olay sonrasında İonialılara olan destek artmıştır.

Persler öncelikle ayaklanma bölgesi dışındaki yerleri itaat altına almaya çalışmıştır. Pers komutanı Daurises, Hellespontos üzerine yürüyerek buradaki kentleri ele geçirdi. Fakat bir süre sonra Karialıların da isyan ettiği öğrenilince Daurises Hellespontos'tan geri dönerek Karialılara karşı harekete geçti.³³ Yukarıda belirtildiği gibi Karia'nın Pers egemenliğine girmeye başladığı MÖ 546 civarına ait pek bilgimiz olmasa da Herodotos'un İonia ayaklanması sırasında (MÖ 499-493) Karialıların tutumlarına ait verdiği bilgilerden onların savaşın başlangıcında Hellenlerin yanında yer aldığından haberdarız. Ayaklanmaya katılan Karia kentlerinin isimleri verilmesede Mylasa'nın bu ayaklanmayı destekleyen kentlerden biri olduğu düşünülmektedir. Daurises'in Karia'ya yaptığı bu sefer başarılı olsa da daha sonra Pers ordusu Karialıların Pedasa'ya giden yolda kurdukları pusuya düşünce burada ağır bir yenilgi aldı. Hatta Daurises ve yanındakiler öldürüldü.³⁴

³⁰ Mansel 2011, 268.

³¹ Hdt. 5.100-101.

³² Ehrenberg 1973, 127.

³³ Hdt. 5.116- 117.

³⁴ Hdt. 5.121.

Çok geçmeden toparlanan Pers ordu ve donanması, ihtilalcilerin son kalesi konumundaki Miletos'a doğru ilerlemeye başladı. Miletos önce karadan sonra denizden kuşatılıp, teslim olmak zorunda bırakıldı.³⁵

Perslerin harekete geçtiğini öğrenen Miletoslular Panionion Birliği'ne³⁶ elçi göndererek istişare yaptılar. Toplantı sonucu Miletos'un Lade'de bulunan donanma ile denizden savunulması kararlaştırıldı. Fakat Lade Deniz Savaşı³⁷ (MÖ 495-494) ile İonialıları yenen Persler Miletos'u denizden kuşatmış oldu. Herodotos'un verdiği bilgilerden (6.8-9.) İonia kuvvetlerinin 153, Persler'in 600 gemisinin bulunduğu anlaşılmaktadır. Persler, Miletos'a elçiler aracılığıyla teslim olmaları çağrısında bulundu aksi halde onların "*oğulları iğdiş edilecek, kızları Baktra³⁸'ya gönderilecek, toprakları başkalarına verilecektir*"³⁹ haberini yolladılar. Miletos bu teslim ol çağrısını reddedince çok geçmeden mağlup edilerek halkı köleleştirilmiştir.⁴⁰ Neticede isyan bastırılarak Miletos ele geçirildikten sonra Karia da Pers egemenliğine girmiştir.⁴¹ Perslere karşı ortak hareket girişimleri Miletos'un düşüşünden sonra Karia bölgesinin Karialılar ve Persler arasında ayrılması ile son bulmuştur. Pers kralı Dareios, Pedasa civarındaki dağların eteklerindeki yerleri Karialılara vermiş, Persler ise Miletos civarındaki yerleri almıştır.⁴² Aristogoras ise Miletos'u terk ederek sığınabileceği bir yer bulmak için Thrakia'ya gitmiş ve bir süre sonra orada ölmüş, Histiaios ise Persler tarafından yakalanıp asılmıştır.⁴³

İsyan hemen hemen altı yıl sürmüştür. Bu kadar uzun sürmesinin nedeni Perslerin isyanı bastırmakta yavaş davranmalarındır. Sonunda bölgede barış tekrar sağlanmıştır. Belki Dareios yerel liderlere karşı uyguladığı sert politikasını

³⁵ Hdt. 6.6.

³⁶ On iki İon kenti tarafından oluşturulmuş bir çeşit dinsel ve yarı siyasal birliktir. Bu İon kentleri: Miletos, Myous, Priene, Ephesos, Kolophon, Lebedos, Teos, Klazomenai, Phokaia, Erythrai, Samos ve Khios'tur. Panion'da (günümüzde Aydın-Güzelçamlı) toplanan birlik, Mykale dağının kuzeyindeki Poseidon Helikonios tapınında merkezlenmiştir. Birliğe katılan her kent tamamen otonomdur. Bkz. Hdt 1.142.-148; Boyana 2006, 22.

³⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz. Hdt. 6.18-19.

³⁸ Doğu İran'da şimdiki Belh ve Amu Derya bölgeleri. Ayrıca bkz. Hdt. 4.204.

³⁹ Hdt. 6.8-9.

⁴⁰ Hdt. 6.19.

⁴¹ Hdt. 6.25.

⁴² Hdt. 6.20.

⁴³ Ehrenberg 1973, 129.

yumuşatarak onları tekrar kendine bağlamaya çalışmıştır. Çünkü Persler için kuzeybatı topraklarında güvenliğin sağlanması Persia'ya doğrudan gelebilecek saldırıların önlenmesi demektir.

Ionia İsyanı'nın Hellenler ve Persler arası anlaşmazlığın ilk evresi olduğu düşünülmektedir. Küçük Asia, Pers toprağı haline getirilmesine rağmen Dareios Atina ve Erythrai'yi isyana destek verdikleri için cezalandıracağına yemin etmiştir. Perslerin Hellenlere duyduğu öfkeyi göstermesi açısından Dareios'un "*Ey Zeus! Bırak beni, Atinalılara hadlerini bildireyim*" sözü kayda değerdir.⁴⁴ Çünkü Hellenler, Pers İmparatorluğu hakimiyet sahası için tehdit olarak görülmüştür.

Bu arada Hellas'da durum şöyleydi; Atina'nın Ionia'ya yardım gönderdiği sırada iktidarda Kleisthenes'in anayasasını korumak isteyen Alkimainoid'ler bulunmaktaydı.⁴⁵ İhtilalin başarısız olması Atina'nın Ionia'dan ümidini kesmesine ve yönetimin tyran yanlısı kişilerin eline geçmesine neden oldu. Perslerin Miletos'taki yaptıkları tahribata üzülen ve Phyrnikhos'un "Miletos'un Zaptı"⁴⁶ adlı dramından etkilenen Atina halkı, bunlara karşı tedbirler almak için yönetimde değişikliğe giderek Themistokles'i arkhon olarak seçti (MÖ 493/492). Onun meydana getireceği donanma ileri de Atina'yı bir imparatorluk⁴⁷ haline getirecektir.⁴⁸ Themistokles, Perslerin çok geçmeden Atina üzerine yürüyeceğini Perslere karşı koymak için de güçlü bir donanmaya sahip olunması gerektiğini düşünüyordu.⁴⁹ Bu nedenle de Piraeus limanını tahkim ettirdi.⁵⁰

⁴⁴ Hdt. 5.105.

⁴⁵ Kleisthenes'in reformlarının Atina ile bazı kentlerin arasını açtığı bildirilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ehrenberg 1973, 101.

⁴⁶ Bu tragedya MÖ 492'de oynatılmıştır. Miletos'un düşüşünden iki yıl sonra oynatılan oyunun Atinalılara çok dokunmuş olduğu anlaşılmaktadır. Bkz. Hdt. 5.105; Ehrenberg 1973, 131.

⁴⁷ Bu gün "imparatorluk" kelimesinin manası bir devlet sistemi olarak karşımıza çıksa da bu çalışmada bu anlam dışında Atina'nın Ege Denizi çevresindeki kentler üzerinde kurduğu siyasi ve ekonomik hegemonya ve uyguladığı askeri ve ekonomik yaptırımlar sonucu elde ettiği güç olarak tanımlanmaktadır.

⁴⁸ Themistokles'in köle bir kadının oğlu olduğu fakat onun bu durumunu gizlediği iddiaları bulunmaktadır. Asillerin ve onların politikalarına karşı olan bir tutum sergilemesi de onun soylu olmadığını göstergesi olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bkz. Ehrenberg 1973, 133.

⁴⁹ Thuk. 1.93.4.

⁵⁰ Mansel 2011, 270.

C. Perslerin Birinci Hellas İstilasası (MÖ 492-490)

Ionia itaat altına alındıktan sonra Perslerin diğer hamlesi Hellenler üzerine yürümek olmuştur. I. Hellas istilasası başlıca iki seferden oluşmaktadır. Bunlar: Mardonios, Datis ve Artaphernes Seferleri'dir.

1. Mardonios'un Seferi (MÖ 492)

Ionia ayaklanmasından sonra Pers generali Mardonios isyan eden Thrak kabileleri üzerine yürüyerek burada sükuneti sağladı (MÖ 492). Sıra ayaklanmaya destek veren Atinalılar ve diğer Hellen kentlerine gelmiş oldu.⁵¹

MÖ 491'de Pers elçileri Hellas'a gelerek birçok kentten "toprak ve su" yani teslim olmalarını istedi.⁵² Atina'nın bu isteği kabul etmeyeceğini bilen Persler için Hellas'ı işgal etmelerinde meşru bir zemin oluşmuş oldu. Atinalılar ve Spartalılar hariç hemen hemen tüm Hellen kentleri Perslerin bu isteğini kabul etmek zorunda kalmıştır. Persler için Atina'nın alınması demek Orta Hellas'ın hatta tüm Hellas'ın fethedilmesi anlamına gelebilirdi.⁵³

Persler Atinalıların üzerine hemen yürümedi. Ortalığı yatıştırmak ve tekrar isyan çıkmasını önlemek için bir takım tedbirler aldı.⁵⁴ Hellenler üzerine ilk sefer, Thrakia'yı tekrar zaptettiği söylenen Dareios'un damadı Mardonios⁵⁵ tarafından düzenlenmiştir. Öncelikle Ionia'ya gelen "*Mardonios, Ionia'daki tüm tyranları atmış, sitelerde demokrasi kurmuştur. Bu işi tamamladıktan sonra acele Hellespontos üzerine yürüdü. Orada ağır bir donanma ve daha az ağır olmayan bir de kara ordusu topladı, Hellespontos'u gemilerle aştı, Erythrai'ya ve Atina'ya karşı*

⁵¹ Hdt. 6.44.

⁵² "Toprak ve su istemek" Pers tabiiyetini gösteren bir semboldür. Bkz. Hdt. 6.48; Perslerin bu isteğine boyun eğenlerin özellikle denizden gelebilecek saldırılara açık halde bulunan ve adalarda yaşayan halklar oldukları bildirilmektedir. Bu isteği kabul eden ada halkları arasında Peloponnesos Birliği üyesi olan ve Perslerin Hellas'a yapacakları seferde bir araç olarak kullanacakları Aigina'da bulunmaktadır. Bkz. Ehrenberg 1973, 133.

⁵³ Mansel 2011, 272.

⁵⁴ Hdt. 6.42.

⁵⁵ Gobryas oğlu Mardonios, Pers generali, Dareios'un kız kardeşi'nin oğlu. Plataia Savaşı'nda ölmüştür. Bkz. Hdt. 3. 70,73,78; 4.132,134; 9. 41.

yürümek üzere Avrupa'nın içlerine doğru yol aldı."⁵⁶ Mardonios bu seferi ile Makedonları Perslere bağlamış oldu. Fakat onun bu seferi, donanmasının fırtınada sürüklenerek Athos Dağı'na⁵⁷ çarparak yok olması ve Mardonios'un da Thrakialı Brygler'in baskınına uğraması ile başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Böylece Mardonios kalan ordusu ile Asya'ya dönmüştür.⁵⁸

2. Datis ve Artaphernes'in Seferi (MÖ 490)

Mardonios başarısız olunca onun yerine Datis ile Artaphernes kara ve deniz kuvvetlerinden oluşan orduların başına geçirildi.⁵⁹ Yeni planları Ege boyunca giderek buradaki adalara boyun eğdirip daha sonra da Atinalılar ve Erythraiları cezalandırmaktı.⁶⁰ Onlar da Kilikia'ya gelerek burada hazırlıklarını tamamladıktan sonra Ionia'ya doğru yola çıktılar.⁶¹ "*Oraya varınca gemilerini anakara boyunca Hellespontos'a ve Thrakia'ya çıkaracakları yerde Samos'a uğradıktan sonra, İkaros ve Kyklad adalarının arasını kestiler.*"⁶² Daha sonra da Naksos Adası'na çıkan Persler buradaki kenti tahrip ederek halktan yakaladıklarını köle yaptılar. Onların yanında Atina yönetiminde tekrar söz sahibi olmak isteyen ve Perslerin Hellas'a yaptıkları seferde onlara rehberlik yapan Peisistratos oğlu yaşlı Hippias da bulunmaktaydı.⁶³

Böylece gittiği adalardan rehine ve birlik alan donanma, ilk hedefleri olan Erythrai'ya yöneldi. Erythrailılar Pers çıkarması karşısında hiç bir teşebbüste bulunmadı. Çünkü içlerinde kenti bırakıp başka bir yere çekilmek isteyenlerin yanı sıra Pers kralından birşeyler koparacağını düşünüp ihanet etmeye hazırlanan kişiler de vardı. İlk altı gün Persler surlara kuvvetli saldırılarda bulundu. Fakat yedinci gün kentin ileri gelenlerinden iki kişi kentin kapılarını Perslere açtı. Kent yerle bir edilerek tapınaklar yağma edildikten sonra yakıldı. Dareios'un emri gereğince halk

⁵⁶ Tercüme için bkz. Ökmen 2011, s.460 Hdt. 6.43.

⁵⁷ Günümüzde Yunanistan'ın doğusundaki Khalkidike yarımadasında bulunan dağdır.

⁵⁸ Hdt. 6.44-45.

⁵⁹ Hdt. 6.94.

⁶⁰ Ehrenberg 1973, 134.

⁶¹ Mansel 2011, 272.

⁶² Hdt. 6.95.

⁶³ Hdt. 6. 96; Ayrıca bkz. Ehrenberg 1973, 134.

köleleştirildi.⁶⁴ Perslerin kolayca ilerlemelerine bakılırsa Hellen kentleri arasında düşmana karşı ortak hareket etme düşüncesi hala olgunlaşmamıştır. Ne zamanki Atinalılar için Pers tehditi kapıya dayanacak o zaman diğer Hellen kentlerini örgütleyemeye çalışan Atinalılar gerekeni yapmak için harekete geçeceklerdir.

3. Marathon Savaşı (MÖ 490)

Persler, bir kaç gün bekledikten sonra⁶⁵ Hellenleri cezalandırmak amacıyla çıktıkları sefere devam ederek Attika kıyılarında çıkarma yapacakları Marathon körfezine⁶⁶ doğru yelken açtılar. Hippias ise rehber olarak yanlarında bulunuyordu.⁶⁷ Perslerin harekete geçtiğini haber alan Atinalılar ne pahasına olursa olsun savaşmayı düşünüyorlardı. Atina'dan ayrılmadan da Pheidippides adlı Atinalı bir *Keruks* (*κηρουξ*-haberci) yaklaşık 230 km uzaklıktaki Sparta'ya gönderildi. Ehrenberg'in belirttiğine göre Pheidippides otuz altı saat içinde Sparta'ya ulaşmıştır.⁶⁸ Haberci Sparta'ya vardığında Atinalıların yardım istediğini bildirdi. Spartalılar bu isteği kabul etseler de bunu hemen yapamayacaklarını çünkü henüz ayın dokuzu⁶⁹ olduğunu belirterek dini bayramları gereği ayın on beşinden önce yola çıkamayacaklarını belirttiler.⁷⁰ Perslere oranla daha az olduklarını ve Sparta'dan yardım gelmeyeceğini düşünen Atinalı komutanlardan bazıları savaşmak istemedi. Bu durum tartışmalara yol açtı. Savaşıp savaşılmayacağı konusunda yapılan oylamada oylar eşit çıkınca⁷¹ *polemarkhos*⁷² Aphidnaili Kallimakhos'a başvuruldu. Atinalı komutan Miltiades, eğer savaştan galip çıkılabilirse Atina'nın tüm Hellen kentlerinin başına geçebileceğini, savaşılmaz ise Hellas'ın Perslere boyun eğmek

⁶⁴ Hdt. 6.100-101.

⁶⁵ Perslerin burada neden birkaç gün beklediği tartışma konusu olmuştur. Bazı tarihçiler onların burada bir kaç gün dinlenerek hazırlıklarını tamamladıklarını ve Erythraialı tutsakları göndermek için beklediklerini söylerken, diğerleri ise Pers süvarilerinin savaşabileceği bir yer olmasından ötürü burada beklemiş olabileceklerini eğer Atina ordusunu bölgeye çekebilirlerse Atina'yı daha kolay ele geçirebileceklerini belirtmektedirler. Bkz. Ehrenberg 1973, 137.

⁶⁶ Atina'ya yaklaşık 40 km uzaklıktaki bir yer.

⁶⁷ Hdt. 6.102.

⁶⁸ "Marathon yarışı" tabirinin buradan geldiği iddia edilmektedir. Bkz. Ehrenberg 1973, 138.

⁶⁹ Hdt. 6.105-106.

⁷⁰ Mansel 2011, 272.

⁷¹ Herodotos on tane *strategos* (komutan) olduğunu ve yapılan oylamada eşitliğin bozulmadığını bunun sonucunda da eşitliği bozması için onbirinci oyun *polemarkhos*'a ait olduğunu bildirmektedir. Bkz. Herodotos, Çev. Müntekim Ökmen, dipnot 250. s.492.

⁷² Yunanlılarda ordu başkomutanlığı yapan *arkhon*'a *polemarkos* deniliyordu.

zorunda kalacağını söyleyerek diğerlerini ikna etmeye çalışmıştır. Atinalı Miltiades'in etkisinde kalan Kallimakhos'un da savaşılmaması doğrultusunda oy vermesiyle savaş kararı alınmıştır.⁷³

Savaşılmaması yönünde karar alan Hellenler, başkomutan Miltiades önderliğindeki 10.000 kişilik bir ordu ile Marathon Ovası'na doğru ilerlemeye başladı. Miltiades her ne kadar ordunun başında olsa da Hippias'ın Atina'daki yandaşlarının onu arkadan vurmasından korkuyordu.⁷⁴ Hatta Pers ordusundaki sayısal üstünlük onun endişe ettiği diğer bir konuydu. Herodotos Pers ordusu sayısı hakkında kesin bir bilgi vermese de elde edilen bilgilerden Perslerin fazla olduğu anlaşılmaktadır.⁷⁵ İki ordu karşılıklı bir kaç gün bekledi. Çünkü konumları itibariyle Atinalıların beklemesi olağandı. Eğer Persler saldırırlarsa mevzilendikleri yerde onlara ağır bir darbe vurabilirdiler. Ayrıca Atinalılar Sparta'dan gelecek yardımı beklemekteydiler.⁷⁶

Sonunda Marathon Ovası'nda savaş başladı. Yine Herodotos'un bildirdiklerinden saldırıya ilk Atinalıların başladığı anlaşılmaktadır.⁷⁷ Düzenli birlikler halinde Pers ordusuna yaklaşık 150 m yaklaştıktan sonra koşarak saldırdıkları bildirilen Hellenler düşmana ağır kayıplar verdirmişti. Zırhlı gömlek giyen, uzun mızrak kullanan donatım, sevk ve idare bakımından Perslerden üstün olduğu belirtilen Miltiades eşliğindeki Atina ordusu, Pers ilerleyişini Marathon Ovası'nda durdurunca “ *zafer Atinalılarda kaldı. Persler kaçıyor, onlar da elde kılıç kovalıyorlardı; deniz kıyısına varınca, “Ateş!” diye bağırmaya başladılar, bir yandan da gemileri ele geçirmeye çalışıyorlardı.*”⁷⁸ Perslere göre daha az sayıdaki bir ordu ile kazanılan bu zafer Atinalılar için bir mucize olarak görülmekte ve bu başarı tanrılara ithaf edilmektedir. Olympia kazılarında ele geçen bulgularda

⁷³ Hdt. 6.109.

⁷⁴ Ehrenberg 1973, 140.

⁷⁵ Mansel 2011, 273.

⁷⁶ Ehrenberg 1973, 139.

⁷⁷ Hdt. 6.112.

⁷⁸ Tercüme için bkz. Ökmen 2011, 499 Hdt. 6.113.

“*Atinalıları Medlerden kurtaran Zeus’a* ” diye başlayan yazıya rastlanması bu zaferin tanrılarla ilişkilendirildiğini açıkça göstermektedir.⁷⁹

Herodotos bu savaşta yaklaşık 6400 Pers askerinin savaş meydanında öldüğünü buna karşı Atinalıların kaybının yüz doksan iki olduğunu iddia etmektedir.⁸⁰ Perslerden savaşta sağ kalanlar denize açılıp Atinalılardan önce Atina’ya giderek burada onlara darbe vurmaya istemiştir. Fakat Atinalılar kentlerini savunmak için Perslerden önce oraya giderek Artaphernes’in Atina’ya çıkarma yapmasını engellemiştir. Başarısızlıkla sonuçlanan bu seferin ardından Artaphernes’in Asya’ya dönmüş olması muhtemeldir.

Atina’daki yerel entrikalar düşünüldüğünde Hippias’ın yandaşları ile Perslerin iletişim halinde olduklarını söylemek yanlış olmasa gerektir. Fakat onların Perslerle işbirliği halinde oldukları da kesin değildir.

Pers-Hellen Savaşları’nda Hellenlere Persleri yenebileceklerini gösteren Marathon Savaşı, onlar için bir dönüm noktası olmuştur. Aynı zamanda bu zafer, Pers piyadesine karşı *hoplit*lerin⁸¹ akıllıca hareket ettiklerinde üstün olabileceklerini göstererek Hellenlerin kendilerine olan güvenlerinin artmasını sağlamıştır. Persler bu yenilgi ile stratejilerini tekrar gözden geçirip yeni bir istila hareketine girişeceklerdir.

D. Perslerin İkinci Hellas İstilasısı ve Salamis Deniz Zaferi

1. İstila Öncesi Gelişmeler

MÖ 481’de Pers kralı Kserkses elçilerini, toprak ve su istemeleri için yeniden Hellas’a gönderdi. Ayrıca Büyük Kral’ın gelişi için hazırlanmalarını istiyordu.⁸² Sparta ve Atina’ya elçi gönderilmedi. Çünkü Herodotos’un bildirdiğine göre Dareios

⁷⁹ Ehrenberg 1973, 141.

⁸⁰ Hdt. 6.117; Ehrenberg 1973, 140.

⁸¹ MÖ geç VI. yy ve IV.yy’lar arasında özellikle meşhur Pers-Hellen Savaşları ve Peloponnesos Savaşları sırasında yararlanılmış olunan ağır zırhlı piyade birlikleridir. Dizlikleri, zırhlı göğüslükleri ve mızrakları ile savunma kabiliyetleri açısından oldukça güçlüdürler. Ayrıntılı bilgi için bkz. Sacks *et al.* 2005, 163-164; Fields 2006, 46-47; Sekunda-McBride 1986, 5-6.

⁸² Hdt. 7.32.

zamanında onlara gönderilen elçilerden biri kuyuya diğeri ise çukura atılarak cezalandırılmış, Büyük Kral'a toprak ve suyu ancak böyle götürebilecekleri söylenmişti. Bu yüzden Kserkses Atina ve Sparta'ya elçi göndermedi.⁸³ Toprak ve su veren uluslar arasında şunlar bulunmaktadır: Thesseaialılar, Doloplar, Enienler, Perrhaibialılar, Lokrislier, Magnetialılar, Malisliler, Phtiotis'deki Akhaialılar, Thebai ve Thespia ile Plataialılar dışında kalan Boiotialılar.⁸⁴

Atina ve Sparta'ya elçi gönderilmemesi zamanla bu iki kent etrafında bir koalisyon oluşmasını sağlayacaktır. Yaptıkları görüşmelerde Hellas'ın çıkarları göz önünde bulundurulup Perslere karşı ortak hareket etme kararı alınarak aralarındaki anlaşmazlıkları bitirmişlerdir. Amaçları Hellen dünyası birliğini sağlamaktır.⁸⁵ Bu noktada yaptıkları toplantılardan birinde -MÖ 481'in sonu- Hellen birliğini kurdukları düşünülmektedir.⁸⁶ Bu birliğe başvurulması halinde diğer birlik üyelerinden ordu göndermelerini ve yardım etmelerini talep etme yetkisi bulunmaktaydı. Aralarındaki anlaşmazlıkları bitirmeleri ve Pers tehlikesine karşı ortak hareket kararı almalarından dolayı onları "müttefikler" olarak adlandırmak yanlış olmayacaktır. Yapılan görüşmelere Hellen kentlerinin hepsinin temsilci yollamadığını söylemek yanlış olmasa gerek. Aralarında husumet bulunan kentler düşünüldüğünde Pers tehlikesi karşısında bile birlik oluşturup harekete geçmeleri uzun zaman almıştır.⁸⁷

Atinalıların Marathon'da kazandığı zafer muhtemelen tüm Hellas'da büyük bir yankı uyandırmış olacak ki bu onların "Hellenlerin Öncüsü" olarak selamlanmalarına yol açmıştır. Belki de Atina'nın daha sonra Delos Birliği'nin öncüsü konumuna gelmesinde bu zaferin payı büyüktür. Perslerin Marathon'da yenilmesi, Pers tehlikesinin geçtiği anlamına gelmemiştir. Dareios MÖ 486'da ölünce yerine geçen oğlu Kserkses (MÖ 486-465), Pers Krallığı'nda patlak veren isyanları bastırdıktan sonra Hellas üzerine ikinci bir sefere çıkacaktır.⁸⁸

⁸³ Hdt. 7.133.

⁸⁴ Hdt. 7.132.

⁸⁵ Hdt. 7.145.

⁸⁶ Ehrenberg 1973, 151.

⁸⁷ Holland 2005, 226.

⁸⁸ Mansel 2011, 275; Ayrıca bkz. Ehrenberg 1973, 145.

Marathon zaferinden sonra Miltiades bir takım politik nedenlerle iktidardan uzaklaştırılarak yerine tekrar Themistokles getirilmiştir. Themistokles başa geçer geçmez daha önceden yarım kalan donanma oluşturma planını gerçekleştirme yoluna giderek, Attika’da bulunan Laurion gümüş madeninden üretilen gümüş fazlasıyla yüz seksen gemilik bir donanma oluşturmuştur. Salamis’te ustaca bir taktikle Persleri bozguna uğratan işte bu donanmadır. Yeni tipte 30 m uzunluğunda inşa edilen ve kürekçilere özel birbirinden farklı 3 güvertesi olan bu gemilere “*trieres*” denilmekteydi.⁸⁹ Oluşturulan bu donanma aşağıda bahsedeceğimiz MÖ 480’de Salamis Deniz Savaşı’nın kazanılmasında etkili olarak Hellas’ı ikinci bir istiladan kurtaracaktır. Themistokles’in Piraeus limanını tahkim ettirmesi ve Atina için büyük bir donanma meydana getirmesi onun sezgileri konusunda yanılmadığını gösterecek, aldığı bu tedbirler Perslerle savaşta üstünlüğün Atinalılarda kalmasını sağlayacaktır.

Hellen kentleri yaklaşan Pers tehlikesine karşı koymak için bir takım tedbirler alma yoluna gitmiştir. İşte bu suretle güçlü bir donanmaya sahip olan Atina ile Hellas’ın en büyük kara gücüne sahip olan Sparta önderliğinde kurulan “Hellen Birliği” alınan bu tedbirlerin en önemlisidir. Birlik çok geç kurulmuş olsa da Hellenist duygular giderek artmıştır. Çünkü Ionia’nın ve ardından Hellas’ın Perslere boyun eğdiğini ve buranın Pers satraplıklarından biri haline gelmesi -özgürlüklerini kaybetme düşüncesi- Hellenlerin hiç de istemeyeceği bir durumdu. Bu yüzden ittifak üyeleri, aralarındaki anlaşmazlıkları bitirip Perslere karşı ortak hareket edeceklerine dair ant içmişlerdir. Buna göre hiç kimse tek başına Perslerle anlaşmayacak ve antlaşmaya sadık kalmayanların kentleri tahrip edilerek mallarının onda biri Delphoi Apollon’una kalmak suretiyle geri kalanı müttefikler arasında paylaşılacaktır.⁹⁰

2. Perslerin İkinci Hellas İstilas (MÖ 480-479)

Genç ve hırslı olan Pers kralı Kserkses, Babil’i cezalandırıp Mısır’ı yeniden fethettikten sonra hazırlıklarını tamamlayarak Hellas’ı zaptetmek için harekete

⁸⁹ Mansel 2011, 277.

⁹⁰ Hdt. 7.132; Mansel 2011, 279; Ehrenberg 1973, 151.

geçti.⁹¹ Hellas'ı fethetme politikası ona babasından kalan bir miras gibiydi. Fakat o bu işi görev olarak addetmemiş Hellas'ı alarak Pers olmayan bir topluma boyun eğdirmek ve onlara kölelik boyunduruğunu takmak istemiştir.⁹² Sonuçta o artık Büyük Kral'dır ve diğer krallar gibi ülkesi için tehdit olabilecek unsurları ortadan kaldırmak istemektedir.

Neticede Mardonios tarafından hazırlandığı düşünülen plana göre Hellas kara ve denizden kuşatılarak ele geçirilmeye çalışılacaktı.⁹³ Yine Marathon'daki gibi bir felaket yaşanılması istenmiyordu. Böyle bir felaketle karşılaşmamak için Athos boyunca bir kanal kazılmış, Asya'nın dört bucağından gelen halkların da içinde bulunduğu karma bir yapı sergileyen Pers ordusunun Asya'dan Avrupa'ya kolayca geçmesi sağlamak için Bosphoros'da demirleyen gemileri birbirleri ile birleştirilmek suretiyle köprüler inşa edilmiştir.⁹⁴ Dareious'da MÖ 513 İskit Seferi'nde Avrupa'ya geçmek için gemilerden köprü kurduştur. Belkide bu planı yapan kişilerin ikisi de bölgeyi iyi bilen Hellenler idi. Çünkü Kserkses'e yardım eden bir Hellen'di ve adı da Harpalos'tu.⁹⁵ Thrakia'dan Hellas'a giden yollar üzerinde tahıl depoları oluşturulup ırmaklar üzerine köprüler inşa edilmiştir. Bu tür hazırlıklar askeri seferlerin başarılı olmasında önemli bir aşamayıdır. Çünkü sefere çıkılan yerde askerlerin açlık ve lojistik destekten mahrum kalması seferin başarısız olması demektir. Diğer yandan Perslerin Hellas'a yaptığı seferlere, Pers kralı Kserkses'in MÖ 480-479'daki seferlerine, Karia'daki Termeralı Tymnes oğlu Histiaios, Syangelalı Hyssaldomos oğlu Pigres ve Kalynda'dan Kandaules oğlu Damasithyos gibi hanedanlıkların katıldığı ya da destek verdiği bilinmektedir.⁹⁶ Aşağıda belirtileceği gibi Karia Kraliçesi Artemisia'nın da Halikarnassosluların, Kosluların, Nisyrosluların ve Kalydnosluların başında Kserkses'in Hellas işgaline katıldığı belirtilirken, Mylasa, Bargyia, Iasos, Latmos ve Euromos gibi dağlık bölgelerden

⁹¹ Aiskh.*Per.* 15-20.

⁹² Aiskh.*Per.* 50.

⁹³ Aiskh.*Per.* 77.

⁹⁴ Ehrenberg 1973, 151; Aiskh.*Per.* 68-73.

⁹⁵ Mansel 2011, 280.

⁹⁶ Hdt. 7.98; 8.87.

Perslere askeri destek verildiğine dair bilgi yoktur.⁹⁷ Bu nedenle Pers donanmasına desteğin sadece kıyı Karia kentlerinden verilmiş olabileceği görüşü ağır basmaktadır.

Savaşın kazanılmasında tarafların asker sayısı da önemli bir faktördü. Bu noktada Perslerin yüz bin kişiden oluşan bir orduya ve tragedya yazarı Aiskhilos'a göre bin iki yüz yedi gemiden oluşan bir donanmaya sahip oldukları bildirilmektedir.⁹⁸ Hazırlıklarını tamamlayan Kserkses, Sardeis'ten harekete geçerek Bosphoros'dan Thrakia'ya ulaşmış ve daha sonra da Makedonia üzerinden Thesselia'ya geçerek burada bir üs kurmuştur.⁹⁹ Thesselia'da kalmalarının nedeni bölgede güçlü bir aile olan Aleuadsların Mardonios'un MÖ 492'deki seferinden bu yana Pers yanlısı bir politika izlemesidir. Hatta Pers standartlarında paralar kullanmaları onların Pers üstünlüğünü kabul etmiş olabileceklerini düşündürmektedir.¹⁰⁰

3. Artemision ve Thermophylai Savaşları (MÖ 480-Ağustos)

Thesselia'da karargahını kuran Kserkses çok geçmeden Atina üzerine doğru harekete geçmiştir. O, Thermophylai'ye varacağı zamanın Karneia festivali¹⁰¹ ve Olimpiyat Oyunları ile aynı zamana denk geleceğini düşünmüştür. Çünkü Spartalılar Karneia festivali düzenlendiği vakitlerde savaşılmasını uygun bulmuyorlardı. Bu, tanrılara saygısızlık olarak düşünülmekteydi.¹⁰² Belki de Kserkses Spartalıların dini bayramları gereği savaşmayacaklarını düşündüğü için böyle bir strateji geliştirip bu durumdan yararlanarak Atinalılara saldırmak istemiştir.

Perslerin Thesselia'ya indiğini öğrenen Hellenler hemen toplanarak düşmana nerede karşı koymaları gerektiğini tartıştılar. Yaptıkları görüşmeler sonucu

⁹⁷ Hdt. 7.99.

⁹⁸ Aiskh.*Per.* 343; Çeşitli milletlerden oluştuğu bildirilen Pers ordusu ve sayısı hakkında bkz. Hdt. 7-9. ve Diod. 2.

⁹⁹ Mansel 2011, 281.

¹⁰⁰ Ehrenberg 1973, 153.

¹⁰¹ Sparta'nın Apollo Karneus'u onuruna düzenlediği ulusal festival. Ayrıca bkz. Ehrenberg 1973, 160.

¹⁰² Holland 2005, 257-259.

Thermophylai'de¹⁰³ Persleri durdurma kararı aldılar. Bu arada Atina Sparta'ya bir haberci göndererek yardım isteyecek, donanmaları ise Artemision Burnu'nda bekleyerek orduya destek verecekti. Çünkü Thermophylai, Artemission'a yakındı ve böylece kuvvetler birbirinden uzaklaşmamış olacaktı.¹⁰⁴

Savaşmaya uygun bir zaman olmamasına rağmen Pers tehlikesi göz önünde bulunduran Spartalılar¹⁰⁵ kralları Leonidas önderliğindeki bir orduyu Atina'ya yardıma gönderdiler.¹⁰⁶ Gönderilen bu orduda hepsi aile babası seçkin üç yüz kişi bulunmaktaydı.¹⁰⁷

Neticede Peloponnesoslu müttefik kuvvetler tarafından desteklenen Leonidas ve birliğin diğer üyeleri Thermophylai yolunda toplandı. O, az sayıdaki kuvvetiyle Pers ordularının geçidi geçmesini engellemeye çalışacaktı.¹⁰⁸ Burada geçit girişinin yakınındaki tahrip edilmiş duvarı yeniden inşa ederek¹⁰⁹ Kserkses'in gelmesini beklerken bir bölümü de diğerlerine yardım etmeleri için Artemision Burnu'na gönderildi. Thermophylai, Perslerin rahatça hareket edemeyeceği bir yerdi. Onlar hazırlıklarını sürdürürken Kserkses bölgeye keşif için birini yolladı. Keşifçi döndüğünde gördüklerini Kserkses'e anlattı. Buna göre Spartalıların bir bölümü jimnastik yaparken diğerleri de saçlarını tarıyordu ve sayıları oldukça azdı. Kserkses onların neden böyle davrandıklarını sorduğunda Spartalıların adetleri gereği, ölümü göze aldıklarında saçlarını böyle süslediklerini öğrenmiştir. Bu duruma şaşırarak Kserkses'e Hellen kentleri arasında askerlerinin yiğitliği ile ünlü olan Spartalıları yenerse ona karşı koyabilecek kimsenin kalmayacağı bildirilmiştir.¹¹⁰

Herodotos, Pers kuvvetleri hakkında bilgi verirken Pers donanmasında beş yüz on yedi bin altı yüz on kişi, kara ordusunda da bir milyon sekiz yüz bin kişi

¹⁰³ Sperheios Irmağı ağzının güneyinde ve Oita Dağı'nın son kolları arasında yer alan Thermophylai, Thesselia ve Orta Hellas arasında stratejik bir geçittir. Bkz. Mansel 2011, 281.

¹⁰⁴ Hdt. 7.175; Diod. 11.4.1.

¹⁰⁵ Sparta kralı Leonidas'ın beraberinde 300 kişiden oluşan bir orduyla yola çıktığı bildirilmektedir. Günümüzde bu ordu "300 Spartalı" olarak adlandırılrsa da ordunun sayısı hala tartışma konusudur.

¹⁰⁶ Diod. 11.4.2.

¹⁰⁷ Hdt. 7.205.

¹⁰⁸ Diod. 11.4.3.

¹⁰⁹ Hdt. 7.176.

¹¹⁰ Hdt. 7.209.

olduğunu belirtmiştir. Böylece kara ve deniz güçlerinin toplamı iki milyon üç yüz on yedi bin altı yüz on kişi olmuştur.¹¹¹ Yukarıda belirttiğimiz gibi Herodotos'un verdiği bu rakamlar çok abartılıdır. Çünkü bu kadar kişinin yiyecek, su vb. ihtiyaçlarının karşılanması çok zordur.

Thermophylai'ye varan Kserkses, Hellenlerin sayıca fazla olan Persleri görüp kaçmaları için dört gün bekledi. Fakat onların kaçmadıklarını hatta daha da kararlı olduklarını görünce harekete geçti.¹¹² *Yayla ok mu kazanacak yoksa sert temrenli kargı mı üstün gelecekti?*¹¹³ Persler Hellen direnişi karşısında oldukça zorlandı. Öyle ki Pers ordusunda “Ölümsüzler” olarak adlandırılan birlik bile sonuç alamadı.¹¹⁴ Belki de Hellenler kadar direnen bir milletle hiç karşılaşılıyordu. Persler için Güneş'in battığı ülkeyi yani Hellas'ı ele geçirmek kolay değildi. Kral ne yapacağını düşünürken Eurydemos oğlu Ephialtes adında biri Thermophylai'ye çıkan yolu göstererek Persler'e yardım etti.¹¹⁵ Belki de Ephialtes, Pers kralından birşeyler koparıp zengin olacağını düşünüyordu.¹¹⁶ Pers ordusu ilerleyişine devam etti. Onların yaklaştığını öğrenen Hellenlerin bir kısmı Thermophylai'yi terkederken, Leonidas bölgede kaldı. Herodotos'un bildirdiğine göre Leonidas, koruma görevini aldığı yeri terketmeyi onuruna yediremediği için burada kalmıştır.¹¹⁷

Hem cepheden hem de arkadan kuşatılmış durumunda olan Leonidas komutasındaki Hellen askerleri düşmana ağır kayıplar verdirdiler de savaş Pers lehine sonuçlandı. Hellenler tüm çabalarına rağmen Thermophylai'de bozguna uğradı.¹¹⁸ Leonidas ile Kserkses'in iki kardeşi bu savaşta öldü.¹¹⁹ Herodotos,

¹¹¹ Hdt. 7.184.

¹¹² Hdt. 7.210; Ayrıca bkz. Diod. 11.5.4.

¹¹³ Aiskh. *Per.* 145-150

¹¹⁴ Diod. 11.7.4; Ayrıca bkz. Hdt. 7.211; Ehrenberg 1973, 158.

¹¹⁵ Hdt. 7.213.

¹¹⁶ Ephialtes, Perslere yardım etmekle hainlikle suçlansa da bazı otoriteler onu hainlikten ziyade işbirlikçi olduğunu düşünmektedirler. Çünkü o bu davranışıyla ülkesini baskıcı ve yıkıcı bir işgalden kurtarmak istemiştir denilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ehrenberg 1973, 428.

¹¹⁷ Hdt. 7. 219-220.

¹¹⁸ Hdt. 7.223; Diod. 11.10.4.

¹¹⁹ Hdt. 7.225; Böylece Delphoi Pythia'sının orakl'ı “ya Sparta yıkılacak ya da kralı ölecek” gerçekleştiği görülmektedir. Bkz. Hdt. 7.220.

Kserkses'in, askerlerine Leonidas'ın kafasını kesip gövdesini kazığı vurmalarını emrettiğini bildirmektedir.¹²⁰

Thermophylai savaşı sonucunda Persler Orta Hellas'ı işgal etmeye başladı.¹²¹ Thebes teslim oldu. Delphoi rahiplerinin Pers egemenliğini kabul ederek tapınaklardaki hazineleri yağmadan kurtardıkları bildirilmektedir.¹²²

Thermophylai savaşı devam ederken, elli kürekli gemi dışında iki yüz yetmiş bir gemiden oluşan müttefik deniz gücü Artemision'u Perslere karşı korumakla görevlendirilmişti.¹²³ İlk etapta Pers kuvvetlerini görüp korkuya kapılan donanma Hellas kıyılarına doğru çekilmek istese de Euboialılar Atinalı komutan Themistokles'e otuz talanton rüşvet vererek bunu engelledi. Çünkü donanmanın bölgede kalarak savaşa Euboa önlerinde girmesini istiyorlardı.¹²⁴ Aksi halde Persler için kolay bir lokma olabilirdi. Themistokles, diğer komutanları kalmaya ikna etti.¹²⁵

Müttefik donanması Persleri burada üç gün oyaladı. Bu arada Persler Euboa'nın arka tarafından dolanıp Hellenlerin kaçmasını engellemek için bir donanma gönderse de başarısız oldu. Çünkü kapıldıkları rüzgarla karaya oturarak yok olmuşlardı. Hellenlerin küçük filolar ile yaptıkları saldırılardan bıkan Persler onların harekete geçmesini beklemeden saldırıya geçti. Artemision'dan harekete geçen müttefikler düşmana epey kayıp verdirtilti. Bu savaşta Atina gemilerinin yarısı kullanılmaz hale geldi. Savaş bir süre böyle devam etse de her iki tarafın yerlerine dönmesiyle son buldu. Çok geçmeden Leonidas ve Thermophylai'deki birliklerin sonunu öğrenenen Hellen donanması, epey yıprandığı ve artık Thermophylai'yi korumaya gerek kalmadığı için buradan Salamis Adası'na doğru çekilmeye karar verdi.¹²⁶

¹²⁰ Hdt. 7.238.

¹²¹ Mansel 2011, 284.

¹²² Mansel 2011, 285.

¹²³ Hdt. 8.2; Diod. 11.12.4.

¹²⁴ Hdt. 8. 4-5.

¹²⁵ Diod. 11.12.5.

¹²⁶ Hdt. 8.13-21.

4. Salamis Deniz Savaşı (MÖ 480-Eylül)

Thermophylai zaferinin Kserkses için anlamı büyüktü. Çünkü bu zaferle Attika bölgesi saldırıya açık hale gelmişti. Bunu gören Atinalılar, Atina kentini boşaltarak halkı gemilerle Salamis'e yolladılar.¹²⁷ Peloponnessoslular ise kendi dertlerine düşüp İsthmos üzerine duvar çekmeye koyulmuşlardı. Böylece Atina taraflarından gelebilecek Pers tehdidini önlerken, Atinalıları kaderleriyle başbaşa bırakmış oluyorlardı.¹²⁸

Artemision ve Thermophylai bozgunundan sonra Hellenler donanmaları ile Piraeus ilerisindeki Attika ve Salamis Adası arasındaki dar boğaza girerek bu adanın Ambelaki adını taşıyan koyunda demirlemiştir.

Atina ise akropolde savunmaya çekilen küçük bir grubun yenilmesiyle çok geçmeden Perslerin eline geçerek yerle bir edildi.¹²⁹ Böylece Sardeis'in öcü alınmış oldu. Hellas'ın önemli bir kısmı Perslerin eline geçmesine rağmen Kserkses belki de Hellenlerin bu derece karşı koyabileceğini düşünmüyordu. Çünkü bölgede çok sayıda kent devleti vardı ve bunların arasında birlik yoktu.

Eğer Kserkses, müttefik donanmasını yok edebilirse onlara boyun eğdirebilirdi. Hellenler için de Pers donanmasının yok edilmesi demek Pers tehdidinin bitmesi demektir.¹³⁰

Perslere toprak ve su vermeyenler Salamis'de buluşarak burada bir meclis topladılar. Atina donanmasının başında Themistokles vardı. Amaçları nerede savaşa gireceklerini kararlaştırmaktı. Peloponnessoslular, İsthmos'da (Korinthos Boğazı) savunmaya geçerek donanmanın Peloponnessos kıyılarını koruması gerektiğini söylerken; Megara, Aigina ve Atina donanmanın İsthmos'a çekilmesinin kentlerini

¹²⁷ Hdt. 8.41.

¹²⁸ Diod. 11.15.3.

¹²⁹ Hdt. 8.51.

¹³⁰ Holland 2005, 303.

düşman işgaline açık hale getireceği için bu düşünceye karşı çıkıyordu.¹³¹Tartışmalar sonunda Themistokles'in sözleriyle ikna edilen birlik üyeleri stratejik açıdan uygun olan Salamis Koyu'nda kalarak burada savaşmaya karar verdiler.¹³² Çünkü Salamis Koyu dar bir alandı ve sayı bakımından fazla olan Pers donanması burada bozguna uğratılabilirdi.

Bu arada Kserkses donanmasıyla Salamis'e vardığında gün batmıştı. Pers ordusu da karadan Peloponnesos'a doğru ilerliyordu. Pers ordusunun geldiğini haber alanlar Isthmos'u savunmak için burada kamp kurdular.¹³³ Salamis'dekiler ise Peloponnesos için kaygılanmaya başlayınca müttefikler arasında tekrar görüş ayrılıkları başladı. Salamis'den donanmanın geri çekilmesi ve Peloponnesos'a giderek burada savaşılması düşüncesi tekrar görüşüldü. Peloponnesosluların görüşü kazanınca Themistokles adamlarından birini Pers filosuna göndererek Hellenlerin anlaşmazlık içinde olduğunu, kaçmayı düşündüklerini bildirmesini istedi.¹³⁴ Çünkü Themistokles donanmanın Salamis'den ayrılmasını istemiyordu. Persler bunları öğrendiğinde onların kaçmalarını engellemek için Salamis'in güneyine bir donanma gönderdiler.¹³⁵ Kserkses'in gemileri Hellen donanmasının etrafını sardı. Herodotos ve Aiskhilos'un bildirdiklerinden anlaşıldığı gibi Themistokles adamlarından birini Pers kralına gönderip Hellenler arasında dayanışma olmadığı gibi yalanlar yayarak bir an önce savaşa çekmeye çalışmıştır.¹³⁶

Themistokles, askerlerine onurlu bir şekilde savaşmalarını öğütleyen kısa bir konuşma yaptıktan sonra Hellenler harekete geçti.¹³⁷ Perslerin boğaza girdiği haberini alanlar gemilerini daha kısa bir hat üzerinde düzene soktular.¹³⁸ Sonunda iki donanma Salamis'de karşı karşıya geldi. Pers gemilerinin burada hareketi adeta kısıtlandı. Çünkü gemileri manevra yapmaya elverişli değildi. Bu da onları zor duruma sokuyordu. Pers gemilerine göre daha küçük ve manevra kabiliyeti yüksek

¹³¹ Hdt. 8.57.

¹³² Hdt. 8.63.

¹³³ Hdt. 8.72.

¹³⁴ Hdt. 8.75; Diod. 11.17.1.

¹³⁵ Hdt. 8.76; Aiskh.*Per.* 384.

¹³⁶ Aiskh.*Per.* 355-360; Ayrıca bkz. Ehrenberg 1973, 162.

¹³⁷ Hdt. 8.83; Diod. 11.16.1.

¹³⁸ Mansel 2011, 287; Savaşın evreleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Aiskhilos "Persler" adlı dramı.

olan Hellen gemileri harekete geçerek Pers gemilerinin birçoğunu batırıp kesin bir zafer elde etti.¹³⁹ Böylece Peloponnesos'un güvenliği sağlanmış oldu. Salamis'de zafer kazanılmasına rağmen savaş henüz bitmedi ancak denizden gelebilecek bir Pers tehditi de kalmamıştı. Yurtlarının Pers hakimiyetine gireceğini düşünen Hellen halkı için bu zaferin anlamı büyüktü.¹⁴⁰ Perslerin yay ve okları, kılıç ve kollarında kalkanlarla dövüşen Hellenler karşısında pek bir işe yaramadı. Bu başarı sayesinde Hellenlerin kendilerine olan güvenleri arttı. Ama aşırı bir gurura kapılmayan Hellenler kazandıkları zaferi tanrılara yükler göründüler. Hellenlerin bu davranışı Aiskhilos'un "*Persler*" adlı eserinde vurgulanmıştır. Eserde Hellen kahramanlarının isimleri yerine Hellen tanrılarında bahsedilmesi zaferin tanrılara atfedildiğinin açık bir göstergesidir.¹⁴¹ Diğer yandan Persler savaşta yenilse de onların yanında savaşmış olan Karia Kraliçesi Artemisia, kazandığı başarılar ile Pers kralının övgüsünü kazanmıştır.¹⁴²

Kserkses, Pers donanması yenilince Hellenlerin Hellespontos'a gidip buradaki gemi köprüleri yıkmalarından korktuğu için, bölgeden kolayca uzaklaşmak amacıyla Salamis yönünde bir kanal yaptırmaya çalıştı. Böylece Bosphoros'daki gemilerden yapılmış köprü yıkılsa bile bu kanal yoluyla bölgeden uzaklaşabileceğini düşünüyordu.¹⁴³ Fakat çok geçmeden bu projeden de vazgeçilerek Kserkses bozguna uğrayan ordunun büyük bölümünü alarak Asya'ya geri döndü.¹⁴⁴ Salamis'den kaçanların bir kısmı Boiotia'ya bir kısmı Phokis'e gidip buradan Thesselia'dan Makedonia'ya geçerek canlarını kurtarmaya çalışmışlardır. Mardonios ise Hellas'ta kalmayı seçerek fethi devam etmek istedi.¹⁴⁵ Kışını Thesselia'da geçirip ilkbaharda fetih hareketine başlamak istiyordu.¹⁴⁶

¹³⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. Aiskh.*Per.* 300-330.

¹⁴⁰ Diod. 11.18.6.

¹⁴¹ Aiskh.*Per.* 533.

¹⁴² Hdt. 8.88.

¹⁴³ Hdt. 8.97.

¹⁴⁴ Hdt. 8.113; Aiskh.*Per.* 470.

¹⁴⁵ Hdt. 8.100.

¹⁴⁶ Hdt. 8.113; Diod. 11.19.6; Mansel 2011, 288.

5. Plataia ve Mykale Savaşları (MÖ 479-Haziran)

Kış boyunca müttefikler arasında gerginlikler yaşandı. Özellikle Isthmos surunun (Korinthos) ardında kalan ve Peloponnesos'un korunmasında önemli bir deniz gücüne sahip olan Atinalılar diğer müttefiklerden yeterince yardım görmediklerini düşündükleri için müttefik donanmasına katılmayı reddettiler.¹⁴⁷ Isthmos'a yapılacak bir saldırının yararsız olduğunu bilen Mardonios ise Thesselia'da kalmıştı. Zira müttefikler kendi savunmalarına önem verdikleri ve askeri güçlerini bölmek istemedikleri için Peloponnesos dışına ordu gönderilmesine sıcak bakmıyordu. Bu yüzden Isthmos'a yapılacak bir sefer Mardonios'a göre müttefiklerin kucağına düşmek anlamına geliyordu.

Mardonios bu çıkmaz durumdan kurtulmak için Atinalılara Makedoniali Amyntas oğlu Aleksandros'u göndererek bir barış teklifinde bulundu.¹⁴⁸ Perslerin buradaki amacı, Atinalıları Hellen Birliği'nden çıkararak Atina donanmasından faydalanmaktı.¹⁴⁹ Barış teklifini düşünen Atina için durum içinden çıkılmaz bir hale geldi. Çünkü Spartalılar Orta Hellas'dan vazgeçip Isthmos surunun gerisinde savunmada kalmak istiyordu. Bu da Atina'nın Pers tehditi ile başbaşa kalması demektir. Atinalılar bu teklifin Spartalıların kulağına gideceğini biliyordu. Bu yüzden Spartalıların bu barış teklifini duyduklarında nasıl hareket edeceklerini görmek için Pers elçisine hemen cevap vermediler.¹⁵⁰ Eğer Sparta yardım etmezse o zaman bu teklife olumlu cevap verilecekti. Spartalılar yardım etmeyi kabul etmiş olacaklar ki Atinalılar barış teklifine olumsuz cevap vermiştir. Böylece Atina Pers saldırısına uğrayabileceği için tekrar boşaltılmıştır.¹⁵¹

Barış teklifinin reddedildiğini öğrenen Persler güneye doğru ilerleyerek buraları ele geçirdikten sonra Atina üzerine yürüdü. Bu sırada Atina, Plataia ve Megara elçileri, Spartalıların yanına giderek yardım etmezlerse Perslerle işbirliği

¹⁴⁷ Holland 2005, 333–335; Ehrenberg 1973, 165.

¹⁴⁸ Diod. 11.28.1.

¹⁴⁹ Mansel 2011, 289.

¹⁵⁰ Hdt. 8.140-141.

¹⁵¹ Hdt. 9.3; Diod. 11.28.5.

yapacaklarını bildirdiler.¹⁵² Bunun üzerine Spartalılar Peloponnesos kentlerinden oluşan büyük bir ordu toplayarak Perslerin üzerine doğru harekete geçti.¹⁵³ Müttefik ordusunun geldiğini öğrenen Mardonios, daha kolay savaşabileceğini düşündüğü ve Pers yanlısı kentlerinde bulunduğu Boiotia içlerine doğru çekilmeye başladı.¹⁵⁴ Daha sonra Atina'yı yakıp yıkarak Plataia dolaylarında mevzilendi.¹⁵⁵ Yardıma gelen Spartalılar Erythrai'ya ulaştıklarında Perslerin Asopos'da kamp kurduklarını öğrenince onlarda bu yerin karşısındaki Kithairon eteklerinde ordugahlarını kurdular.¹⁵⁶

Hellen kuvvetlerinin başında Pausanias¹⁵⁷ vardı. Pers bozgununa uğramamak için taktik gereği bir süre Plataia yakınlarında pozisyonlarını korudular. Bölgede karşılıklı önemsiz çarpışmalar yaşandı. Hellen ordusu kolayca su bulabilecekleri ve kamp kurabilecekleri Plataia topraklarına çekilerek burada savaş mevzilerini aldılar.¹⁵⁸ Ordunun toplam sayısı Herodotos'un bildirdiğine göre yaklaşık 110.000 kişi kadardı.¹⁵⁹

İki taraf karşılıklı on gün bekledi.¹⁶⁰ Mardonios daha fazla beklemek istemedi ve harekete geçti. Çünkü Hellenlere yeni katılımların olması onu rahatsız ediyordu. Diodoros'un bildirdiklerinden Hellen kuvvetlerinin sayısı yüz bin iken, Perslerin sayısı ise yaklaşık beş yüz bin kadardı.¹⁶¹ Pers süvarileri harekete geçerek düşman kampının suyunu sağlayan Gargaphia¹⁶² kaynağını tahrip etti.¹⁶³ Hellen ordusunda açlık ve susuzluk baş göstermeye başladı. Bu durumdan kurtulmak için Oiroi Irmağı civarındaki yere çekilmeyi düşündüler. Böylece hem su bulabilecekler hem de Pers süvarisinin saldırılarından kurtulabileceklerdi. Savaşın on ikinci günü

¹⁵² Hdt. 9.7.

¹⁵³ Hdt. 9.10.

¹⁵⁴ Holland 2005, 339; Ayrıca bkz. Hdt. 9.13.

¹⁵⁵ Mansel 2011, 290.

¹⁵⁶ Hdt. 9.19.

¹⁵⁷ Sparta kralı ve Plataia kahramanıdır. Ayrıca bkz. Diod. 11.29.4.

¹⁵⁸ Hdt. 9.25.

¹⁵⁹ Hdt. 9.30.

¹⁶⁰ Hdt. 9.41.

¹⁶¹ Diod. 11.31.1

¹⁶² Gargaphia, Asopos sırtının kuzeyindeki su kaynağıyla ilişkilendirilebileceği bildirilmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Holland 2005, 223-227.

¹⁶³ Hdt. 9.49.

gecesi Perslerin dikkatini çekmeden bu planı uygulamayı kararlaştırdılar. Fakat geri çekilme zamanı geldiğinde askerler yanlışlıkla daha önce belirtilen yöne değil de Plataia kentine doğru yönelmiştir.¹⁶⁴ Hellenlerin mevzilerini terkettiğini gören Persler, düşmanın kaçtığını düşünerek düzensiz birlikler halinde onların üzerine yürümeye başladı.¹⁶⁵ MÖ 479 Ağustos'da Plataia Savaşı'nda¹⁶⁶ göğüs göğüse çarpışan Hellenler çok geçmeden Perslere ağır bir darbe vurdu.¹⁶⁷ Pers komutanı Mardonios öldürüldü (MÖ 479).¹⁶⁸ Ordunun bozguna uğradığını gören Pharnakes oğlu Artabazos, komutasındaki 40.000 Pers askeriyle Hellespontos'a doğru kaçmayı başardı.¹⁶⁹

Pers ganimetleri ele geçirilerek bir kısmı tanrıların payı olarak ayrıldıktan sonra aralarında bölüştüler.¹⁷⁰ Böylece Thermophylai'da ölen Leonidas'ın da öcü alınmış oldu. Herodotos'un bildirdiğine göre (9.71.) savaşta en çok yararlılık gösterenler şunlar olmuştur: Pers cephesinde piyadede Persler, süvaride Sakalar; Hellen cephesinde Tegealılar ve Atinalılar. Plataia Savaşı, ağır Pers piyadesi karşısındaki Hellen *hoplit*lerinin kazandığı büyük bir zaferdir.

Herodotos'un bildirdiğine göre Plataia zaferinin kazanıldığı gün Mykale'deki müttefik donanması arasında bir söylenti yayılmıştır.¹⁷¹ Buna göre "*Hellenler Boiotia'da savaşmışlar ve Mardonios ordusunu yenmişlerdi.*" Bu haberi duyan Küçük Asia kıyılarındaki müttefik ordusu Pers tehdidine karşı cesaretleterek saldırıya geçmiştir. Dolayısıyla Persler Plataia'da yenildikleri gün Mykale'de de yenilmişlerdir.¹⁷² Aynı anda iki zaferin kazanılması Hellenler için bir mucize olmakla birlikte bu dünya gücü haline gelmelerindeki tanrıların onlara yaptığı yardım

¹⁶⁴ Hdt. 9.51-52.

¹⁶⁵ Hdt. 9.59.

¹⁶⁶ Ayrıca bkz. Dandamaev 1989, 223.

¹⁶⁷ Pausanias'ın bu zaferin anısına Delphoi Apollon'una üç ayaklı altın bir kazan armağan ettiği bildirilmektedir. Kazanı birbirine sarılmış üç yilandan ibaret bir sütun destekliyordu. Bunun üzerine Pers harplerine katılan şehirlerin isimleri yazılmıştır. Günümüzde bu "burmalı sütun" İstanbul Sultanahmet Meydanı'nda durmaktadır. Ayrıca bkz. Mansel 2011, 292.

¹⁶⁸ Hdt. 9.63.

¹⁶⁹ Hdt. 9.66.

¹⁷⁰ Hdt. 9.81.

¹⁷¹ Diod. 11.34.1.

¹⁷² Hdt. 9.100-101.

olarak görülmektedir.¹⁷³ Buna göre tapınakları yakıp yıkan Persler tanrılar tarafından cezalandırılmıştır.¹⁷⁴ Artık Hellas'ın bir Pers satraplığı haline getirilmesi düşüncesi tarihe karışmıştır. Asya halklarına boyun eğdirenler Hellenler karşısında bozguna uğramışlardır.

Mykale Savaşı'nın Plataia zaferi ile aynı gün olduğunun söylentisi bir çok tarihçi tarafından tartışma konusu olsa da anlaşılan o ki Hellas'ta kazanılan zafer Mykale'deki başarıyı tetiklemiştir.¹⁷⁵ Bu zaferle birlikte Ionia Pers tehlikesinden kurtulmuştur.¹⁷⁶ Böylece Atina'nın bir deniz imparatorluğu haline gelmesine engel olacak Pers tehditi kısmen de olsa ortadan kalkmıştır. Plataia zaferinden sonra Atinalılar çocuklarını ve eşlerini Salamis'den Atina'ya getirerek Atina'yı daha da güçlendirmeye çalışmışlardır.¹⁷⁷

¹⁷³ Holland 2005, 357-358.

¹⁷⁴ Aiskh. *Per.* 910-917.

¹⁷⁵ Dandamaev 1989, 223.

¹⁷⁶ Hdt. 9.104.

¹⁷⁷ Diod. 11.39.1.

II. BÖLÜM

ATİNA İMPARATORLUĞU'NUN DOĞUŞU: DELOS BİRLİĞİ

Herodotos, Pers-Hellen Savaşları hakkında MÖ 478'e kadar bilgi verirken; Peloponnesos Savaşları'ndan bahseden Thukydides ise eserinin *Arkhaiologia*'sında savaş öncesi durum hakkında kısa bilgiler verdikten sonra Peloponnesos Savaşları'nı anlatmaya başlamıştır. Bu nedenle Mykale Savaşı ve Peloponnesos Savaşları arasında geçen süreçte (MÖ 478-431, Pentekonteia) neler olup bittiği hakkında pek fazla bilgimiz yoktur.

Pers Savaşları öncesinde de Hellas'ın coğrafyası göz önüne alındığında her kent gibi Atinalılar da bölgede yayılcı bir politika izlemiştir. Atina'nın bu yayılcı anlayışı uzun vadede Delos Birliği'nin kurulmasıyla meyvelerini verecektir.¹⁷⁸

A. Delos Birliği'nin Kuruluşu ve İşleyiş Sistemi

Delos Birliği, Perslerin Hellas'ı ikinci istilasının sonlarında Hellenlerin Plataia' daki zaferinden (MÖ 479) sonra Perslere karşı savaşı devam ettirmek için Atinalılar liderliğinde MÖ 478/7'de kurulduğu düşünülen ve yaklaşık 300 kadar üyesi olan bir Hellen kent devletleri birliğidir.

Küçük Asia'daki Hellen kent devletlerinin Eski Doğu ve Eski Batı arasındaki konumunu ortaya koyan bu birlik, Atina'nın bölgesel bir güç haline gelmesinde önemli bir paya sahiptir.¹⁷⁹ Çünkü Atina'nın Deniz İmparatorluğu haline gelmesinin arka planında, "Hellenlerin Öncüsü" vasfını kullanarak birliğin kaynaklarını gerekli şartlar olgunlaştığında kendisi için kullanması yatmaktadır. Önceleri karşılıklı yardımlaşma ve üyelerin eşitliği gibi unsurlar göz önüne alınarak kurulan birlik, zamanla Atina'nın siyasi emellerine hizmet eden bir kuruluş haline gelmiştir.

¹⁷⁸ Boyana 2007, 12.

¹⁷⁹ Boyana 2006, 20.

Birliğin modern adı¹⁸⁰ Apollon tapınağı içinde görüşmelerin yapıldığı ve Atinalı Perikles tarafından MÖ 454'te¹⁸¹ hazinenin Atina'ya taşınmasına kadar hazinenin saklandığı, Panionion festivalinin yapıldığı, resmi toplanma yeri olan Apollon'un kutsal adası Delos Adası'ndan gelmekteydi. Burada İonialılar ve komşularının katılımıyla dini törenler düzenlenerek şölenler yapılırdı.¹⁸²

Hellen birliğini Delos Birliği'ne dönüştürecek olan uzlaşma görüşmeleri MÖ 478 yazında başlamış ve MÖ 478/7 kış mevsimi boyunca sürmüştür.¹⁸³ Birliğin kuruluş tarihi hakkında kesin bir bilgi olmasa da savaşı Pers topraklarına taşıyarak Pers boyunduruğundaki Hellen kentlerini özgürlüklerine kavuşturmak amacıyla Hellen birliği kurulması fikrinin Plataia zaferinden hemen sonra Hellen festivalleri sırasında atıldığı düşünülmektedir.¹⁸⁴ Hellen özgürlüğünden burada açık bir şekilde söz edilmese de birliğin ne amaçla kurulduğu vurgulanmaktadır.¹⁸⁵

Perslerin Mykale'de yenilmesi burada oturan İonialıları cesaretlendirince bölgede Pers karşıtı ayaklanmalar başlamıştır.¹⁸⁶ Akabinde Hellenler, hala İonia'da Hellas'a sempati besleyen kentlerin birliğe alınıp alınmama konusunu tartışmışlardır. Bunun sonucunda Samos, Khios ve Lesbos ile Hellenlerin safında savaşanların birliğe alınması kabul edilmiştir.¹⁸⁷ Mykale zaferinden sonra İonialıların ve diğer adalıların birliğe alınması yeni bir organizasyonun belirtileridir.¹⁸⁸ İonialıların duygusal bakımdan Atina ile bir bağının bulunması onların Atina'ya her türlü desteği vermelerini ve Atina'nın önemli bir deniz gücü haline gelmesini sağlamıştır.

Persler, Hellas'da kara ve denizde bir takım yenilgiler alarak Küçük Asia'ya dönmek zorunda kalmış olsalar da bu onların amaçlarından vazgeçtikleri anlamına gelmemiştir. Hellenlerden bir süre uzak kalarak kendilerini toparlamaya ve yeniden

¹⁸⁰ Delos, Kyklades adalarının merkezinde Hellas ve Küçük Asia arasında konumlanmış bir adadır. Buranın Atina için önemi doğu-batı yönünde yapacağı seferler açısından stratejik bir noktada olmasıdır. Bkz. Burke 2000, 40.

¹⁸¹ Thuk. 1.96.

¹⁸² Thuk. 3.104.

¹⁸³ Boyana 2006, 25.

¹⁸⁴ Thuk. 1.96-97; Rhodes 2008, 34.

¹⁸⁵ Rhodes 2008, 36.

¹⁸⁶ Boyana 2006, 24.

¹⁸⁷ Hdt. 9.106.

¹⁸⁸ Boyana 2007, 12.

savaş hazırlıkları yapmak için zamana ihtiyaç duymuş olmalılardır. Halbuki bu süre zarfında Hellenler Perslerin yeniden güçlenmesini engellemek ve bu itibarla da Batı Anadolu kıyılarını ele geçirerek Persleri Küçük Asia'dan atmak için ellerinden geleni yapmışlardır. Herşeyden önce tüm bunları yerine getirmek için Perslerle savaşta öncülük görevini yerine getirecek, Hellenlerin çıkarlarını koruyacak bir güce ihtiyaç duyulmuştur.

İlk zamanlar bu öncülük görevini Sparta yapmış olsa da Hellas'ın en güçlü kara ordusuna sahip olan bu devletin donanmadan yoksun olması, Sparta'nın iç teşkilatı, içte *heilotes*'lerle (*εἰλωτες*), dışta Argos'la olan çatışmaları onların sürekli deniz aşırı ülkelere sefer yapmalarını engellemiştir. Bu arada donanmanın başına geçen Sparta kralı Pausanias MÖ 478'de Kıbrıs'a bir sefer düzenleyerek buradaki kentleri kontrol altına almıştır. Bu güçler Karia deniz sularından da geçmiş olmalıydılar. Fakat kaynakların bu konudaki eksikliği Karia ve Lykia kentlerinin hakimiyet altına alınıp alınmadığı konusunda net birşey söylememizi engellemektedir.¹⁸⁹ Onun Karia ve Kıbrıs kentlerini Pers boyunduruğundan kurtarıp Byzantion'u zaptetmesi¹⁹⁰ ve burada bir tyran gibi hareket etmesi müttefiklerin arasını açmıştır. Bu nedenlerden dolayı Thukydides'in bildirdiğine göre müttefikler instiyatifi ele alarak birliğin liderliğini Atina'ya vermişlerdir.¹⁹¹ Böylece MÖ 478/7'de Sparta ve müttefiklerinin katılmayacağı yeni bir birlik kurulmuştur.¹⁹²

Ege Adaları ve Karia'nın kuzeyinden başlamak suretiyle Anadolu'nun batı kıyılarındaki 300 kadar kent devletini kapsayan bu birlik, Hellenlerin siyasal alanda meydana getirdikleri büyük bir birlik idi.¹⁹³ Delos'ta toplanan kongrede birliğin esasları belirlenmiş ve denize kızgın demir külçeler atılmak suretiyle bu demirler su

¹⁸⁹ Demir 2004, 69.

¹⁹⁰ Thuk. 1.94; Pausanias'ın Byzantion'u zaptı ve Pers kralı Kserkses'e mektubu için bkz. Demir 2009, 59-63; MÖ 478'de Kıbrıs'a düzenlenen bu seferde müttefikler Karia kıyılarından da geçtikleri düşünülmektedir. Buna karşın Karia kentlerinin bu sefere destek verip vermedikleri net değildir.

¹⁹¹ Thuk. 1.95; Aristot. *Ath.pol.* 23.4

¹⁹² Gerçekte Atina ve Sparta arasında devam etmekte olan Hellas'ın liderliğini ele geçirme mücadelesi belirtilerinin Byzantion'da kritik bir noktaya ulaştığı bundan sonra Hellen ittifakı liderliğinin Atinalılara geçtiği bildirilmektedir. Demir 2009, 59; Bu noktada da Delos Birliği kuruluşu hakkında, oluşturulan bu birlikte Sparta ve onu destekleyenlerin yer alıp almadığı hala tartışılmaktadır. Modern tarihçilerden bazıları birliğin eski Hellen Birliği'nin devamı olduğunu savunurken bazıları da tamamen farklı yeni bir birliğin oluşturulduğunu ifade etmektedirler. Bkz. Rhodes 2008, 36.

¹⁹³ Mansel 2011, 299; Boyana 2006, 26.

yüzeyine çıkana kadar yani sonsuza dek antlaşmanın süreceği tasdiklenerek Hellenler birbirlerine bağlılıklarını bildirmişlerdir.¹⁹⁴ Bu yeminle bir bakıma birlikten ayrılmalar da engellenmeye çalışılmıştır. Birlikten ayrılmak isteyen müttefiklerin statülerinin indirgenmesi, ayrılmanın yasak olduğuna dair bir ima içerir.¹⁹⁵

Atina'nın egemen bir güç olması ve diğer üyeler üzerinde sözünün geçmesinden dolayı birliğin teşkilatını Atinalı devlet adamı Aristides hazırlamıştır.¹⁹⁶ Buna göre üyeler birbirlerinin düşmanını düşman, dostunu dost sayacaklarına dair and içmişlerdir.¹⁹⁷ Yaptıkları bu yeminle bağımsızlıklarını ve otonomilerini koruyan kent devletleri, deniz-kara kuvvetlerinin idaresi ile tehlikeye açık bölgelere garnizonlar yerleştirme hakkını Atina'ya vermişlerdir.¹⁹⁸ Thukydides'in belirttiğine göre birliğe kimin ne şekilde katkıda bulunacağını Atinalılar belirlemiştir. Buna göre üyelerden bazıları birliğe gemi desteğinde bulunurken, bazıları da maddi güçlerine göre vergi olarak asker ve para yardımı yapmıştır. Hazineye toplanan bu paraya da *phoros* denilmiştir. Bir çeşit maliye memuru olan *hellenotamiai*'lerin (10 Atinalı memur) görevi ise vergileri toplamak olmuştur. Yine Thukydides'in bildirdiğine göre başlangıçta toplanan vergi 460 talanton¹⁹⁹'dur.²⁰⁰ Her kentin ödeyeceği vergi ekonomik durumlarına göre belirlenmiştir. Her yıl toplanan vergilerden oluşan hazine, Delos'daki Apollon ve Artemis Tapınağı'nda saklanmıştır. Müttefikler istediklerinde hesapları kontrol etme hakkına da sahipti. Her müttefikin bir oyu vardı ve kararlar Delos'ta yapılacak toplantıda birlik meclisinde sağlanan çoğunluğa göre alınacaktı.²⁰¹ Delos Birliğinin politikasını müttefikler beraber belirlemişlerdir.²⁰²

¹⁹⁴ Aristot. *Ath.pol.* 23.5.

¹⁹⁵ Boyana 2007, 15.

¹⁹⁶ Aristot. *Ath.pol.* 23.5; Thuk. 5.18.5.

¹⁹⁷ Boyana 2006, 26; Aristot. *Ath.pol.* 23.

¹⁹⁸ Thuk. 1.98.

¹⁹⁹ Atinalı devlet adamı Solon tarafından MÖ 600'lerde uygulamaya konulan Hellen Attika para sisteminde en küçük birim, gümüş ya da daha sonra bakırdan basılan *obol*'dur. 4 *obol*, gümüşten basılma 1 *drakhme*'ye ; 100 *drakhme* 1 *mna*'ya; 60 *mna* ise 1 *talanton*'a eşittir. Bkz. İplikçioğlu 1997, 103.

²⁰⁰ Thuk. 1.96.

²⁰¹ Boyana 2006, 26.

²⁰² Boyana 2007, 16.

Üyelerin sadece yıllık vergileri vererek görevlerini yerine getirdiklerini düşünmek yanlış olacaktır. Çünkü onlar mücadelenin etkili şekilde yürütülmesi için istenildiğinde birliğe gemi ve asker göndermekle de yükümlü tutulmuşlardır.²⁰³ Fakat müttefiklerin çoğunluğu seferlere pek sıcak bakmadığından, onların yerine para vermeyi tercih etmişlerdir.²⁰⁴ MÖ 454'ten itibaren Atina Vergi Listeleri'nde üyelerin kayıtları tutulmaya başlanmıştır. Atina'nın askeri ve politik zayıflığa düşmesini fırsat bilen üyeler vergilerini vermek istemeseler de Atina tekrar güçlendiğinde vergilerini vermek zorunda kalmışlardır. Birliğe katılan kentler ilk zamanlar özerk sayılıp toplantılarda eşit oy hakkına sahiptiler.²⁰⁵ Fakat Atinalılar zamanla onların bu özerkliğini hiçe sayarak birliği kendi amaçları doğrultusunda kullanmaya başlamıştır. Birliğin lideri olan ve önemli bir donanma gücüne sahip olan Atina'nın istemediğinde, alınan kararları veto etme yetkisi de bulunmaktaydı. Her ne kadar bu yetkiye sahip olsa da Atina'nın ilk zamanlar birliğin kararlarına itiraz etmediğini düşünmek yerinde olacaktır. Eğer Atina baştan itibaren hoşuna gitmeyen kararları kabul etmediğini açıkça ifade etmiş olsaydı onun önderliğinde böyle bir birlik kurulması söz konusu olamazdı.

Delos Birliği'nin teşkilatı gereğince, devletlerin askeri gücüne göre Delos'ta temsil edilmesi ve bu nedenle Atina'nın müttefiklere oranla askeri ve mali açıdan güçlü olması onun birlik içindeki konumunu güçlendirmiştir. Diğer taraftan Atina'nın büyük bir ticaret filosuna sahip oluşu, ağırlık ve para sisteminin müttefiklerce kabulü, birlik hazinesinin Atinalı memurların kontrolünde olması, hazinenin Pers tehditi nedeniyle MÖ 454'te Delos'tan Atina'ya taşınması dolayısıyla hazinenin koruyucu tanrısının Apollon yerine Athena olması Atina'nın ekonomik ve mali alanlarda üstünlük sağlayarak müttefiklere hesap vermemeye başlamasına ve kısa sürede Atina'nın "Deniz İmparatorluğu" haline gelmesine katkıda bulunacaktır. Fakat tüm bunlar başta Sparta olmak üzere diğer müttefiklerin hoşuna gitmeyecek ve Peloponnesos Savaşları'nın başlamasına neden olacaktır. Çünkü küçük müttefikler otonomilerini tamamen kaybederek, ödemek zorunda bırakıldıkları ağır vergiler

²⁰³ Rhodes 2008, 37.

²⁰⁴ Thuk. 1.99.

²⁰⁵ Thuk. 1.97; Ayrıca bkz. Boyana 2007, 16.

altında ezileceklerdir.²⁰⁶ Hellenlerin yararı için kurulan birlik zamanla Atina'ya hizmet eden bir organizasyona dönüştüğünden Atina'nın Peloponnesos Savaşları'nda yenildiği yıl olan MÖ 404'te dağılacaktır.

B. Delos Birliği ve Pers Seferleri

Delos Birliği'nin kuruluşu sırasında Atina'nın başında, Salamis kahramanı ve Atina'nın deniz gücü kurucusu büyük devlet adamı Themistokles (524- 459) vardı. O, Atina'yı Hellas'ın en büyük gücü yapmak istiyordu. Eğer büyük güç olmak Sparta ile karşı karşıya gelmeyi gerektiriyorsa o buna hazırды. Amaçlarına ulaşmak için öncelikle Atina'yı güçlü surlarla çevirerek, Piraeus limanının tahkimli hale getirilmesini sağladı. Fakat çok geçmeden düşmanlarının ve Spartalıların onun aleyhinde yaptığı propagandalar sonucu MÖ 471'de yönetimden uzaklaştırıldı.²⁰⁷ Onun yerine Marathon kahramanı Miltiades'in oğlu Kimon (MÖ 510-450) getirildi. O, Sparta ve diğer kentlerle dost geçinmek suretiyle Hellas'da barışı sağlayıp Perslerle savaşı devam ettirmek istiyordu. Delos Birliği, Atinalı lider Kimon önderliğinde MÖ 470'li yıllarda Pers güçlerinin geri kalanlarını bölgeden atmak için Thrakia, Küçük Asia ve Ege'ye seferler düzenledi. O bu seferiyle bölgedeki Hellenlerin durumlarını güçlendirmeyi amaçlıyordu.²⁰⁸ Birlik donanması ilk önce Thrakia kıyılarını Perslerden temizledi. Maroneia ve Abdera gibi kentlerin birliğe alınması sağlanarak Hellespontos'un batısındaki Pers kalesi Eion bir kuşatma ile ele geçirildi (MÖ 476).²⁰⁹ Ardından Kırım'dan Atina'ya ithal edilen hububat için stratejik bir mevki olan boğazlara sefer yapılarak Byzantion ve diğer kentler ele geçirilmek suretiyle birliğe dahil edildi.²¹⁰ MÖ 466'da Anadolu'nun güney-batı kısımlarına geçerek Karia ve Lykia kentlerinin deniz birliğine girmelerini sağladı.²¹¹ Kimon MÖ 470'li yılların sonu veya MÖ 460'lı yılların erken döneminde Eurymedon'da Perslere karşı nihai zafer elde etmeden önce Perslerin yaşadığı ve

²⁰⁶ Boyana 2007, 18.

²⁰⁷ Mansel 2011, 301.

²⁰⁸ Plut. *Kim.* 12.

²⁰⁹ Hdt. 7.107; Plut. *Kim.* 7.

²¹⁰ Mansel 2011, 300.

²¹¹ Mansel 2011, 302.

içinde Karia ve Lykia kentlerinden bazılarını ayaklandırdı.²¹²Oradan da Pamphilia'ya geçerek burada yaptıkları Eurymedon (Köprü Çayı) Savaşı'nda (ca MÖ 468) Perslerin ordu ve donanmaları bozguna uğratarak onların Güney Anadolu sularındaki üstünlüklerine son verildi.²¹³ Bu arada Eurymedon Savaşı sırasında 80 Phoenikia gemisi Pers donanmasına katılmak için yola çıkmıştı. Bunu öğrenen Kimon, Kilikia'daki Syedra (Alanya yakınında) kıyısında mevzi aldı. Böylece Phoenikialılar Eurymedon'dakilerin sonunu öğrenmeden Syedra'da imha edildi (MÖ 468).²¹⁴

Atina önderliğinde kazanılan bu başarılar Sparta'nın yavaş yavaş Atina'dan uzaklaşmasını sağlayacaktır. Hatta Sparta, MÖ 465'te Tashos Adası (Taşoz) Delos Birliği'nden ayrılmak istediğinde²¹⁵ Atina'ya karşı onlara yardım etmek istese de *heilotes*lerin isyan etmesi sonucu bu yardım gerçekleşmeyecektir. Aksine Sparta isyanı bastırmak için Atina'dan yardım isteyince Kimon 4000 askerle Peloponnesos'a geçmiştir. Fakat Spartalılar, demokratik rejimin savunucusu olarak görülen Atinalı askerlerin *heilotes*lerle birleşmesinden korkup gelen yardımı MÖ 462'de geri göndermiştir. Bu olay da Kimon'un Sparta taraftarı siyasetinin iflas edip Atina'daki ününü kaybederek yönetimden uzaklaştırılmasına neden olmuştur. Bu yüzden onun yerine iyi bir aristokrat olan Perikles (MÖ 495-429) geçmiştir. "Başkomutan" seçilmek suretiyle iç ve dış siyasette egemen olan Perikles, Themistokles'in Panhellenist siyasetini sürdürerek Sparta ile ittifaklarını bozup Sparta'nın düşmanı Argos'la anlaştı. Böylece Sparta ile Atina arasındaki baştan beri süre gelen gerginlik çok geçmeden MÖ 460'da gün yüzüne çıkmış oldu.²¹⁶

Diğer taraftan Pers kralı Kserkses'in MÖ 465'te öldürülmesi ülkede karışıklığa yol açmıştı. Mısırlılar da bunu bir fırsat bilip Libyalı Inaros önderliğinde ayaklandı. Inaros, kendisine yardım etmeleri için Atinalıları Mısır'a davet etti. Bu

²¹² Demir 2004, 69.

²¹³ Plut. *Kim.*13; Diodoros'un bu savaş hakkındaki anlatısı bilim adamlarına göre hayret vericidir. Çünkü o Kimon'un başarısını pek de önemli görmemektedir. Bkz. Montagu 2000, 59; Diod. 11.61. Kimon'un Eurymedon zaferinden hemen önce Pers hakimiyetindeki bazı Karia kentlerini isyana teşvik ettiği ileri sürülmektedir. Bkz. Demir 2004, 69.

²¹⁴ Montagu 2000, 59.

²¹⁵ Thasoslular, Thrakia'da işlettikleri madenler konusunda anlaşmazlık çıkınca Delos Birliği'nden ayrılmak istemişlerdir. Bkz. Thuk. 1.100.

²¹⁶ Mansel 2011, 304.

sırada Atinalılar müttefik kuvvetlerle birlikte Kıbrıs'a sefer düzenliyordu. Inaros'un yardım çağrısı ile seferden vazgeçen Atinalılar Mısır'a gitti. Papremis'de (Nil Deltası'nın batısında bir kent) yapılan savaşta Pers kuvvetleri tarafından bozguna uğratılan Atinalılar Memphis'e çekildiler.²¹⁷ Fakat çok geçmeden Persler tarafından Memphis'den de çıkarılan Atinalılar, on sekiz ay boyunca Prosopitis Adası'nda kuşatma altında tutulduktan sonra Hellas'da da Sparta ile savaşların devam etmesi nedeniyle Mısır'dan çekilmek zorunda kaldılar.²¹⁸ Perslerin Atina'yı cezalandırma seferine çıkabileceği düşüncesiyle birlik hazinesi MÖ 454'te Delos Adası'ndan Atina'ya taşındı. Ayrıca bu yenilgi Karia kentleri ve komşu toplumlara Perslere karşı savunmasız kalabileceklerinin açık bir göstergesiydi. Atina'nın bölgede kontrolü kaybetmesi demek onların Pers boyunduruğu altına girmesi demektir. Bu durum da diğer Batı Anadolu kentleri gibi Karia kentlerini endişelendirmiş olmalıdır. Fakat şu da bir gerçektir ki Karia kentleri Delos Birliği'ne vergilerini vermeye devam etmişlerdir. Bu onların hala Atina müttefiki olduklarını göstermektedir.²¹⁹ Atina'nın MÖ 454'de Mısır yenilgisinden sonra Karia ve Lykia'yı içine alan Kıbrıs ve Doğu Akdeniz'deki kıyı kentleri boyunca kontrolü yeniden ele geçirmek için önemli adımlar attığı öne sürülmektedir. Hazinenin taşınmasından hareketle Karia ve civarındaki vergi alınan kentlerin Perslere terkedilmiş olması da muhtemeldir.²²⁰

Bu arada Atina'da daha önce yönetimden uzaklaştırılmış olan Kimon, MÖ 451'de Atina'ya geri dönerek yönetimde faal bir rol oynamaya başladı ve Perikles'in yerini aldı. O, Spartalılarla beş yıllık bir barış antlaşması imzaladıktan sonra -ki

²¹⁷ Thuk. 1.104; Hdt. 3.12.

²¹⁸ Thuk.1.109-110; Bazı tarihçiler Atina'nın savaş bittikten sonra yardıma geldiğini ifade etmektedirler. Bkz. Montagu 2000, 59.

²¹⁹ Söz konusu tarihlerde Delos Birliği'ne vergi veren Karia kentleri için bkz. *ATL* Volume I Halikarnassos (I, 31), Alinda (V, 21), Aul[a](II, 6), Bargylia (III, 25), Erine (V, 11), Thasthara (IV, 29), Thydonos (V, 29), Iasos (V, 21), Idyma (IV, 20), Kalydnos (II, 31), Karbasyanda (II, 4), Karyanda (V, 25), Kasolaba (I, 12), Kaunos (I, 18), Kedreai (I, 14), Keramos (IV, 26), Killara (V, 28), Kindye (V, 23), Knidos (I, 15), Krya (II, 5), Kydai (V, 25), Kyllandos (I, 32), Kyrbissos (I, 33), Latmos (II, 16), Madnasa (V,27), Mylasa (I, 12), Myndos (III, 26), Narisbara (IV, 28), Bargasa (III, 36), Parparon (II, 8), Pasanda (III, 23), Pedasa (I, 30), Polikhna (II, 33), Pymnos (I,17), Syangela (I, 14), Termera (II, 11), Telandros (V, 31), Hyblissos (V, 26), Hylimos (II, 39), Hymessos (IV, 19). *ATL* yazarları Kıbrıs Seferi sırasında normalde listelerde görülmeyen uzakta veya iç kesimlerde kalmış Karia kentlerinin ödeme yaptıklarını yazmaktadır. Kıbrıs Seferi olasılıkla buralardaki Hellen kentlerinin özgürlüğünü sağlamaktan çok Pers deniz gücünün kırılması amacını taşımaktaydı. Bkz. Demir 2004, 69.

²²⁰ Demir 2004, 69; Meiggs 1972, 118.

böylece Hellas’da savaşlar bitmiş oluyordu- Mısır seferinin ödünü almak, Mısır’da tutunan Atina birliklerine yardım etmek ve Pers deniz birliklerinin dirençlerini kırmak için Kıbrıs’a bir sefer düzenledi ve başarılı oldu (MÖ 450).²²¹ Atinalılar Kıbrıs’ı kuşattıkları sırada Kimon’un ölmesi ve açlık baş göstermesi nedenleriyle kuşatmayı bırakmak zorunda kaldılar. Onlar geri çekilirken Fenikialılar ve Kilikialıların saldırısına uğrayan Atina kuvvetleri onları geri püskürtmeyi başardı.²²² Kimon’un ölmesi üzerine Perikles tekrar iktidara geldi.

Tüm bu zaferlere rağmen Hellenler savaşı daha fazla sürdüremeyeceklerini düşünmüş olmalıydılar. Bu yüzden Perikles, Sparta ve Perslerle iki cephede savaşmanın kesin bir sonuç getirmeyeceğini görüp Hipponikos’un oğlu Kallias adında bir elçiyi Susa’ya gönderdi. Görüşmeler sonucunda “Kallias Barışı”²²³ ‘na (MÖ 449) göre Persler kuzeyde İstanbul Boğazı güneyde ise Lykia’nın doğu kıyılarından öteye geçmeyecek, Küçük Asia’daki Hellen kentleri yönetimine Persler karışmayacaktı.²²⁴ Bu da Batı Anadolu kentlerinin Perslere karşı bağımsızlıklarını elde etmesi anlamına geliyordu. Böylece birlik üyelerinin Perslere karşı seferleri sonlanırken, Pers-Hellen savaşları da son bulmuş oldu. Pers-Hellen anlaşmazlığının bitmesiyle Delos Birliği’nin Atina İmparatorluğu’na dönüşme süreci başlamış oldu.

Perslerle savaş sona ermesine rağmen müttefiklerin birliğe karşı yükümlülükleri (para, gemi, asker) devam ediyordu. Bu durum Hellen dünyasının önderliğinin Atina elinde olmasından rahatsızlık duyan Sparta’nın hoşuna gitmeyecek ve çok geçmeden Sparta ve Atina’yı karşı karşıya getirecektir.

C. Atina-Sparta Uyuşmazlığı ve Atina’nın Yükselişi

Atina Sparta uyuşmazlığının temel nedenlerine bakıldığında ekonomik niteliklerin ağır bastığı görülmektedir. Çünkü Panhellenist siyaset izleyen Atina, deniz ticaretinde rakip olarak gördüğü Aigina ve Korinthos kentlerini alt etmek istemiştir.

²²¹ Thuk. 1.112; Plut. *Kim.* 18-19; Mansel 2011, 306.

²²² Thuk. 1.112.

²²³ Böyle bir barışın yapıp yapılmadığı hala tartışılmaktadır. Bkz. Lewis 2008, 121-127; Oliver 1957, 254-255.

²²⁴ Ayrıca antlaşma yapıldığına dair bkz. Diod. 12.4; Hdt. 7.151; Mansel 2011, 306.

Korinthos'un kolonileri sayesinde Adriyatik yoluna ve Attika için hayati önem taşıyan aşağı İtalya ve Sicilya'nın hububat piyasalarına egemen olması, Aigina'nın ise Megara limanı ile bölgedeki ticareti kontrol etmesi Atina'nın çıkarlarına tamamen tersti. Ayrıca Atina'nın diğer Hellen kentleri aleyhine güçlenmesi de bu kentlerin bağımsızlığı için ciddi bir tehlike oluşturuyordu. Bölgedeki ticaretin Korinthos'un elinde kalmasını isteyen Sparta olaylara müdahil olunca Hellas'da savaş kaçınılmaz bir durum olarak, bölgenin iki büyük gücü olan Atina ve Sparta karşı karşıya gelecektir.²²⁵ Bu düşmanlık 15 yıl boyunca devam edecektir. Düşmanlığın belirtileri, Atina'nın Argolis Körfez'indeki Halieis adı verilen yere bir donanma göndermesiyle başlamıştır. Bölgeye gönderilen donanma Korinthoslular ve Epidaurioslular ile yaptıkları savaş sonucu MÖ 459 yenildi.²²⁶ Saronikos Körfezi'nde²²⁷ Kekryphaleia Adası'nda Peloponnesos donanmasıyla Atinalılar arasında yapılan savaşta ise Atinalılar üstün geldi. Daha sonra Atinalılar ve Aiginalılar arasında bir savaş gerçekleşti. Savaşta Atinalılar galip gelerek yetmiş tane gemiyi ele geçirerek kara ordularını MÖ 459 Aigina'yı kuşatması için gönderdiler.²²⁸ Bu sırada Korinthoslular Megara'ya doğru yürümeye başladı. Çünkü onlar Atina ile işbirliği yapan Megara'ya saldırılırsa Atinalıların kuşatmayı kaldırıp müttefğine yardım edeceğini düşünüyorlardı. Atinalılar onların düşündüğünü- Aigina kuşatmasını kaldırmadılar- yapmadı. Kentte bulunan yaşlılar ve gençlerden bir ordu hazırlayarak Megara'ya yardıma gittiler. Atinalılar ve Korinthoslular arasında yapılan savaş neticesiz MÖ 458 kaldı.²²⁹ Diodoros, Korinthos ve Megara arasındaki sınır problemlerinin savaşların ortaya çıkmasındaki ana neden olduğunu ileri sürmektedir.²³⁰

MÖ 457'de Phokisliler Doris bölgesine sefer düzenledi. Bunu öğrenen Sparta, Nikomedes komutasındaki yaklaşık on iki bin kişilik orduyu Doris bölgesindeki kentlere yardıma gönderdi. Phokisliler onlarla anlaşmak zorunda kaldı. Daha sonra da Atina bölgeye on dört bin kişiden oluşan bir ordu gönderince iki ordu

²²⁵ Mansel 2011, 305.

²²⁶ Thuk. 1.105; Diod. 11.78

²²⁷ Ege Denizi'nde bir körfez olan ve Aigina, Salamis, Poros gibi adaların yer aldığı Saronikos kolpos, Attika'nın kuzeydoğusu'nda, Argolis'in güney batısında bulunmaktadır.

²²⁸ Montagu 2000, 60.

²²⁹ Thuk. 1.105.

²³⁰ Diod. 11.79.

Sparta ve Atina orduları Attika sınırındaki Tanagra'da karşılaştı. Savaşı Sparta ve müttefikleri kazandı.²³¹ Bu olaydan iki ay²³² sonra tekrar harekete geçen Atinalılar Oenophyta yakınlarında Boiotialıları yenince tüm Boiotia ve Phokis'te üstünlük Atinalılara geçti.²³³

Atinalıların diğer bir saldırı seferi Sikyon ülkesine oldu. Tolmides komutasındaki Atinalılar önce Peloponnesos çevresine yelken açarak Spartalıların bölgedeki tersanesini yaktı. Korinthoslular'dan Khalkis'i aldıktan sonrada Sikyon'a (Argolis'in kuzey batısı) saldıran Perikles MÖ 453 burayı ele geçirdi.²³⁴

Hellas'da savaşlar sürerken Sparta, bir taraftan içerde heilotes isyanlarıyla uğraşırken diğer taraftan komşuları Elis, Arkhadia ve Argos'la anlaşmazlık içindeydi. Bu Sparta'yı oldukça yıpratıyordu. Bu nedenle Atina'ya daha fazla karşı koyamayacağını düşünen Sparta, önce beş yıllık²³⁵ (MÖ 451) sonra otuz yıllık (MÖ 446) bir barış antlaşması imzalamak zorunda kaldı. Otuz yıl antlaşmasına göre Atina, Megara ile Troizen ve Peloponnesos kıyılarındaki üslerinden vazgeçiyor buna karşılık Aigina ve Naupaktos'u muhafaza ediyordu.²³⁶ Aralarında anlaşmazlık çıkması halinde bu durum tarafsız bir mahkeme tarafından çözümlenmeye çalışılacaktı. Hiçbir taraf birbirinin müttefiğini kendi birliğine almayacak fakat bu kentler her türlü ticari ilişkide bulunabilecekti.²³⁷ Bu antlaşma ile Atina'nın başında

²³¹ Thuk. 1.108; Diod. 11.80.

²³² Furkan Akderin tarafından yapılan çeviride bu süre "iki gün" olarak belirtilmiştir. İlgili bölümün Hellenca aslına bakıldığında "Ἀθηναῖοι δὲ δευτέρῃ καὶ ἐξηκοστῇ ἡμέρῃ μετὰ τὴν μάχην ἐστράτευσαν ἐς Βοιωτοῦς Μυρωνίδου στρατηγούοντος" Thuk. 1.108.2. Tanagra'daki savaştan altmış iki gün sonra Oenophyta'ya sefere çıktığı bildirilmektedir. Dolayısıyla Türkçe çevirinin hatalı olması muhtemeldir.

²³³ Montagu 2000, 60.

²³⁴ Thuk. 1.108; Diod. 11.88.

²³⁵ Thuk. 1.112.

²³⁶ Thuk. 1.115; Otuz Yıl Barışı'nın MÖ 446-445 kışında yapıldığı düşünülmektedir. Antlaşmanın hükümlerine göre her iki taraf da kendi topraklarına çekilecektir. Atina denizde hakim durumunu sürdürürken Sparta da karada hakim durumda kalmıştır. Atina Vergi listelerinde MÖ 446/5 ve birkaç yıl sonrası da dahil olmak üzere Karia kentlerinin hala Atina'ya bağlılıklarını sürdürmelerine ve vergi yükümlüsü olmalarına rağmen birçoğunun bu yıllarda Delos Birliği'ne ödemedede bulunmaması barış ortamından kaynaklanmış olmalıdır. Otuz Yıl Barışı gerginliklerin gün yüzüne çıkmasıyla on dört yıl sonra MÖ 432'de bozulmuştur. Bkz. Thuk. 1.87; Özellikle MÖ 440 Samos isyanı ve akabinde isyanları bastırmak için Atina'nın yaptığı seferler -Perikles'in MÖ 436/5 Karadeniz Seferi gibi- onun bölgedeki gücünü hissedilebilir oranda artırmıştır. Meiggs 1972, 176; 204; Otuz yıl barışı ve tartışmalar için bkz. Meritt *et al.* 1950, 301-325.

²³⁷ Mansel 2011, 307.

olduğu Delos Birliği ve Sparta'nın başında olduğu Peloponnesos Birliği açıkça resmîyet kazanmış oldu. Yine bu antlaşma ile Sparta, Delos Birliği'nin hegemonyasını resmen tanıyordu. Bu başarıların mimarı Perikles idi. O, Atina'nın yetiştirdiği güçlü ve saygın politik tavırlarıyla Atina'yı Atina yapan, reformlarıyla sosyal, siyasal hayatı adeta değiştiren büyük bir komutan ve devlet adamıdır. Atina'nın Delos Birliği gücünü kendi insiyatifinde kullanarak en parlak dönemini yaşadığı bu dönem (MÖ 446-431), Perikles'ten dolayı modern tarihçiler tarafından "Perikles Çağı" olarak da adlandırılmaktadır.

Atinalılar, Perikles'i başa geçtiğinden²³⁸ itibaren (özellikle MÖ 443'den itibaren MÖ 429'a kadar) neredeyse her yıl *strategos* seçerek verdikleri büyük güç ve yetkilerle deniz birliği ve Atina'nın kaderini ona teslim etmişlerdir. Perikles'in izlediği siyaset sonucunda Atina, kendi hegemonyasını diğer kentlere zorla kabul ettiren bir "Deniz İmparatorluğu'na" dönüşmüştür.

Birlik hazinesinin MÖ 454'te Atina'ya taşınması ile hazinenin koruyucu tanrısı Apollon yerine Athena olmuştu. Bu durumdan yararlanan Perikles hazinede toplanan paraları Atina için harcamaya ve müttefiklere hesap vermemeye başladı. Yine o müttefiklerin Atina'ya her koşulda bağlı kalmaları ve kontrol altında tutulmaları için tüm üye kentleri Lykia, Karia, Ionia, Hellespontos, Thrakia olmak üzere beş vergi bölgesine ayırdı. Bununla birlikte birlik bir çeşit konfederasyon şeklini almış oluyordu. Atina kendi hukukunun tüm birlik üyeleri arasında geçerli olmasına büyük önem verdi. Bunun için de müttefiklerin davalarının Atina'da görüşülerek karara bağlanmasını sağladı. Atina bu hareketiyle son söz hakkının kendisinde olduğunu açıkça gösteriyordu. Kallias Barışı sonrası çıkarılan bir kanun ile müttefikler arası para piyasasını tamamen kendi tekeline alan Atina, birlik üyeleri arasında kendi para biriminin ve ağırlık sisteminin kullanılmasını sağladı.²³⁹

²³⁸ Perikles, Kimon'un yönetim uzaklaştırılmasıyla ilk olarak MÖ 462'de Atina'nın başına geçmiştir. Daha sonra Kimon'un bir fırsatını bulup Atina'ya dönmesi ve yönetimde faal bir rol olması sonucu MÖ 451'de yönetimden uzaklaştırılmıştır. Fakat Kimon MÖ 450'deki Kıbrıs kuşatmasında hastalanarak ölünce yerine tekrar Perikles geçerek MÖ 429'da ölüncüye kadar Atina'nın başında kalmıştır.

²³⁹ Sina 2011, 13; MÖ V. yy'da Atina'nın para ve ağırlık sisteminde düzenlemeye gitmesi onun diğer Hellen kentleri üzerindeki nüfuzunu güçlendirmiştir. Bu derece önemli olan söz konusu düzenleme-Klearkhos'un sikke kararnamesi- ne zaman yapıldığı, içeriği, ideolojik etkileri hala tartışılmakta

Antikçağ'da Atina kent devletinde vatandaşlar için genel bir vergilendirme sistemi yoktu. Devletin giderleri çeşitli para cezaları, metiokos'lardan alınan yıllık vergiler, ithalat vergileri, Laurion gümüş maden gelirleri ve müttefiklerden toplanan vergilerden sağlanmaktaydı.²⁴⁰ Thukydides, “*Atina'nın diğer kentlerden daha güçlü olmasının nedeni müttefiklerden alınan paralardı*” demiştir.²⁴¹ Aristides'in vergilendirmesine göre'de MÖ 450/49'da hazinede 5000 talanton toplandığı belirtilmiştir.²⁴² Tüm bunlar göz önüne alındığında Atina'nın kara ve deniz seferlerinin giderlerini karşılamakta zorlanmayacağı açıktır.

Perikles dönemi Atina'da demokrasi anlamında önemli gelişmelerin yaşandığı bir dönemdir. Meclis yönetimin aristokratların elinde olması ve vatandaşların yönetimde yeterince söz sahibi olmaması esaslı bir değişimi gerektirmekteydi. Bu nedenle *Ekklesia*²⁴³ (Halk Meclisi) devletin en yüksek organı olarak kalmış; aristokrasinin dayanak noktası durumunda olan *Areopagos* meclisi, *Ekklesia* ve *Boule* (Danışma Meclisi) üzerindeki denetim hakkını yitirerek en yüksek mahkeme olma özelliği ve dinsel konuları denetleme hakkını muhafaza etmiştir.²⁴⁴ Perikles'in yönetimi ele almasıyla devlet biçimi daha halkçılaştı. Yargıçlık için yurttaşlara ücret verilmesini ilk o uyguladı.²⁴⁵ O, başına geçtiği Atina'yı ilk baştaki durumundan daha iyi bir yere getirdi.²⁴⁶ Perslerin tahrip ettiği tapınak ve kutsal alanları yeniden inşa ederek Atina'nın gücünü sergilemek istedi. Ülkede bayındırlık ve imar faaliyetlerine önem vererek Atina'da birçok yapı inşa ettirdi. Parthenon, Eleusis kentindeki Telesterion, Demeter ve Kore Tapınağı, Uzun Surlar, Odeion, Propylaia, Athena Parthenos heykeli gibi şaheserlerin yapıyla da ilgilendi.

birlikte kararnameyi MÖ 440, MÖ 420 vb. tarihlere tarihlendiren çeşitli görüşler vardır. Sikke kararnamesi ve bu konudaki tartışmalar için bkz Whitehead 1997, 169-173; Hadji-Kontes 2005, 263-267.

²⁴⁰ Demir 2007, 46.

²⁴¹ Thuk. 2.13.

²⁴² Meiggs 1972, 515-518.

²⁴³ Sina, *ekklesia*'nın radikal demokraside tüm yönetim birimlerinin en demokratik olanı olduğunu düşünür. Küçük Asia kent yönetiminde söz konusu meclis *Demos* adıyla bilinir. *Ekklesia*'nın savaş ve barışa karar verme, yurttaşlık hakkı verme gibi görevleri vardır. Tam yurttaşlık haklarına sahip her erkeğe açıktır. Otuz yaşını doldurmuş Atinalı erkek yurttaşlardan oluşan *Boule* ise *Ekklesia*'nın aldığı kararların uygulanmasını sağlardı. Bkz. Sina 2011, 71.

²⁴⁴ İplikçioğlu 2007, 39.

²⁴⁵ Aristot. *Ath.pol.*27.

²⁴⁶ Plut. *Per.* 15.5.

Bayındırlık faaliyetlerindeki bu patlama Perikles çağının görkemini ve büyüklüğünü yansıtmaktadır.²⁴⁷

Atina'da yaşanan bu değişim ve gelişmeler müttefiklerle arasını daha da açacaktır. Çünkü izlenilen baskı ve şiddet siyaseti müttefiklerin otonomilerini kaybetmelerine, ağır vergiler altında ezilmelerine yol açacaktır. Müttefikler bu duruma olan hoşnutsuzluklarını birer birer isyan ederek göstermişlerdir. MÖ 440'da Samos isyan etse de bastırılarak dokuz ay kuşatmadan sonra teslim olmak zorunda kalmış, surlarının yıkılması ve gemi-savaş tazminatı ödemekle cezalandırılmıştır. Samosluların isyan ettiği sırada Karia kentlerinden bir kaçı da bundan faydalanarak Delos Birliği'nden çıkmak istemişir.²⁴⁸ Nitekim MÖ 440'larda Samos ve Byzantion'daki ayaklanmaları Perslerin desteklemesi ve Atina karşıtı bir siyaset izlemesi sonucu da Karia ve Lykia'daki toplulukların çoğunun söz konusu tarihlere Atina Vergi Listeleri'nden çıktığı görüşü hakimdir.²⁴⁹ Samos'la savaş devam ederken Atinalıların on altı gemisinin Karia civarında Fenikialıları gözetlemekle görevlendirildiği, çok geçmeden diğer donanmayla birleşen Perikles komutasındaki bu gücün karaya çıkarak üç kenti kuşattığı ve Karia'daki Kaunos'a ilerlemeye başladığı söylenir.²⁵⁰ Ancak kaynakların bu noktada suskunluğunu koruması Kimon'un Kıbrıs Seferi'nde olduğu gibi Perikles'in Kaunos'a kadar düzenlediği bu seferin de Karia ve Lykia kentlerini nasıl etkilediği konusunda kesin bir yorum yapılamamaktadır. Bu sessizlik Atina'nın MÖ 460'lı yılların başından Peloponnesos Savaşları'nın başladığı MÖ 431 yılına kadar Karia ve Lykia'daki kentlere yönelik askeri seferlerinin ve müdahalelerinin pek yoğun olmadığı görüşüne kuvvet kazandırmaktadır.²⁵¹ Samos isyanı MÖ 438'de bastırılmasına rağmen vergi listelerinden çıkan kent sayılarındaki artış devam etmektedir. Öyleki MÖ 442

²⁴⁷ Sina 2011, 163.

²⁴⁸ Samos isyanından Peloponnesos Savaşları başlangıcına kadar olan sürede (MÖ 440-431) Karia kentlerinin kaynaklarda adına rastlanılmamaktadır.

²⁴⁹ Demir 2004, 78; ATL yazarları MÖ 440'da Atina Vergi Listeleri'nden yaklaşık 40 civarında Karia kentinin çıktığını ifade etmektedirler. Bu kentler: Alinda, Arlissos, Bargylia, Bolbai, Khalketor, Khios, Erine, Hyromos, Hyblissos, Hylima, Idyma, Kalynda, Tymnes'in yönetimindeki Kariyalılar, Kasolaba, Killara, Kindye, Kodapa Kydai, Kyllandos, Kyrbissos, Lepsimandos, Lykioi, Mydon, Mylasa, Narisbara, Oula, Ouranion, Bargasa, Parparon, Miletos Pedasa'sı, Pladasa, Polikhna, Sambaktys, Sil[?], Tarbana, Telmessos, Thasthara, Thydonos, Hydissos, Hymissos. Bkz. Meritt *et al.* 150, 212.

²⁵⁰ Thuk. 1.116-117; Diod. 12.28.

²⁵¹ Demir 2004, 70.

yılındaki iyi korunmuş listede 31 Ionia ve 45 Karia kenti, toplam 76 kent olmasına rağmen MÖ 432'ye gelindiğinde bu sayı 51'e inmektedir ve listelere baktığımızda bunlardan 21 tanesi Karia yerleşim birimidir.²⁵² Listelerden çıkan yerleşim birimlerini daha çok Karia'nın iç kesimlerinde olduğu ve Pers nüfuzunun daha çok hissedildiği bu iç kesimlerden zor şartlar altında vergi toplamaktan vazgeçilmiş olabileceği düşünülmektedir.²⁵³

Samos isyanı sonrasında büyük bir donanma ile MÖ 436/5'de Karadeniz'e sefere çıkan Perikles (MÖ 495-429) buradaki Hellen kolonilerini deniz birliğine almıştır.²⁵⁴ O, müttefiklere ait bazı verimli toprakları ve stratejik noktaları işgal ederek, buralara göçmenler yerleştirip *klerukhia*²⁵⁵'lar kurmuştur. Alınan tüm tedbirlere rağmen Mısır Seferi, Panhellenist politikalar, Atina Akropolis'inin muhteşem yapılarla donatılması, *klerukhia*'ların kurulması, Samos gibi isyan edenlerin bastırılması, Hellen kentleri üzerinde psikolojik bir baskı yaratmıştır.²⁵⁶ Bu nedenle Atina'dan çekinenler cesaretlenerek harekete geçecek Karia ve Lykia kentlerinden bir çoğu deniz birliğinden çıkacak ve neredeyse Peloponnesos Savaşları başlarında Delos Birliği tamamen dağılacaktır. MÖ 430'dan sonra Peloponnesosluların Karia ve Lykia'ya yönelik saldırılarının çoğu Atina'ya yönelik ticaret yapan gemilerin önünü kesme teşebbüsleri şeklinde olacaktır.²⁵⁷ Atina'ya son darbe vurmak adına yapılan bu deniz saldırılarında Karia ve Lykia civarında konumlanmış korsanlardan da yararlanılmış olabilir. Artık Perslere karşı ortak

²⁵² Atina vergi listelerinde (Meritt *et al.* 1939, Volume I) bu kentler: Halikarnassos (I, 224-5), Amorgos (I, 229-30), Astypalaia (I, 240-1), Aul[a] (I, 242-3), Eteokarpathos (I, 274-5), Iasos (I, 286-7), Ialysos (I, 290-1), Kalydnos (I, 294-5), Kameiros (I, 296-7), Karbasyanda (I, 296-7), Kasos (I, 302-3), Kaunos (I, 304-5), Krya (I, 320-1), Kos (I, 326-7), Lindos (I, 334-5), Naksia (I, 350-1), Pasanda (I, 370-1), Pedies (I, 370-1), Peleia (I, 372-3), Purnos (I, 392-3), Syme (I, 416-7), Termera (I, 418-9), Telandros (I, 422-3), Phaselis (I, 434-5), Khalke (I, 436-7), Kherronesos (I, 440-1).

²⁵³ Ancak Iasos Körfezi kıyısında bulunan Bargylia'nın, Karia Kherronesos'undaki Erine'nin, Telmessos'un, Halikarnassos Yarımadası karşısındaki Lepsimandos Adası'nın ve Khios'un ve denize yakın Idyma'nın bu yıllarda listelerde görünmemesi bu görüşe ters düşmektedir. Atinalılar barış esnasında seferlerin riski ve masrafına katlanmaktansa özellikle tepeler üzerine kurulu Karia ve Lykia kentlerinden vergi toplamaktan vazgeçmişlerdi. Demir 2004, 78; Meiggs 1972, 307. Bu durum da Karia'nın iç kesimlerindeki kentlerin bazen vergi listelerinde neden görünmediğini bir bakıma açıklamaktadır.

²⁵⁴ Plut. *Per.*20; Perikles'in bu seferi sonucu Karadeniz'e herhangi bir koloni göndermediği hatta böyle bir seferin düzenlenmemiş bile olabileceği konusunda görüşler vardır. Perikles'in Karadeniz Seferi için bkz. Demir 2001, 529-550.

²⁵⁵ Fakir Hellen vatandaşlarının ele geçirilen bölgeye göç ettirilerek iskan edilmesiyle kurulan kolonilerdir. Buradaki amaç ele geçirilen yerin Atina kontrolünde kalmasını sağlamaktır.

²⁵⁶ Plut. *Per.*12; Sina 2011, 129.

²⁵⁷ Demir 2004, 92.

hareket kararı almış olan iki güç, Sparta ve Atina, karşı karşıya gelecek ve 27 yıl (MÖ 431-404) sürececek olan bir savaşı başlatacaklardır.

III. BÖLÜM

ATINA İMPARATORLUĞU'NUN SONU: PELOPONNESOS SAVAŞLARI

Peloponnesos Savaşları (MÖ 431-404) Atina ve onun kurduğu imparatorluğun, Sparta önderliğindeki Peloponnesos Birliği'ne karşı yürüttüğü savaşlardır. Bu savaşlar zinciri sadece Peloponnesos'u değil, Hellas, Makedonia, Thrakia ve Küçük Asia'yı da etkileyerek Hellen dünyasının yeniden şekillenmesine neden olmuştur. Savaşın getirdiği ekonomik çöküntü tüm Hellas ve Peloponnesos'da hissedilmiştir. Dini ve kültürel yıkımların yaşanması, kırsal bölgelerin tahribi ve kentlerin yerle bir edilmesi, savaşın dramatik sonunu ve Hellas'da refah dolu günlerin sona erdiğini göstermektedir. Peloponnesos Savaşları'ndan neredeyse 50 yıl önce Atina, oluşturduğu Delos Birliği ile Ege denizinde üstünlüğü ele geçirmeye başlamıştır. Bu nedenle Atina'nın yükselişe geçtiği bu dönem *-Pentekontaetia (πεντηκονταετία)*- Sparta ve Atina arasındaki uçurumu daha da artırmıştır. Savaşın ortaya çıkmasındaki neden de aslında daha önce Sparta ve Atina arasında oluşan hoşnutsuzluğun dışa yansımalarıdır.²⁵⁸

Tarihçiler bu savaş sürecini 3 safhaya ayırmaktadır. İlk safha, Sparta'nın Attika'yı işgale başlarken Atina'nın da donanmasını kullanarak Peloponnesos kıyılarına saldırdığı ve müttefikler arasındaki huzursuzluğu bastırmaya çalıştığı Arkhidamos Savaşı'dır (MÖ 431-421). Bu safha MÖ 421'de Nikias Barışı'nın imzalanması ile sonuçlanmıştır. Fakat bu savaşın bittiği anlamına gelmemiştir. Savaşın ikinci safhasında MÖ 415'de Atina, büyük bir donanmayı Sicilya'ya göndermiştir. Onların bu seferi MÖ 413'de tüm kuvvetlerin feci bir şekilde yenilmesiyle son bulmuştur. Bu da "Dekeleia Savaşı" (MÖ 413-404) ya da "Ionia Savaşı" olarak adlandırılan savaşın son safhasını başlatmıştır. Bu süreçte Sparta, Pers yardımıyla Atina'nın nüfuz bölgelerine sızmaya çalışarak Atina müttefiklerini isyana teşvik etmiş, Atina'nın deniz gücünü yok etmeye çalışarak Delos Birliği'ni ortadan kaldırmaya çalışmıştır. Çok geçmeden de MÖ 405 yılında Aigospotamoi Savaşı'nda

²⁵⁸ Thuk. 1.23.

(Gelibolu Yarımadası'nın doğu kısmı) Atina, donanmasının yenilmesiyle teslim olmak zorunda kalmıştır.

A. Arkhidamos Savaşı (MÖ 431-421)

Peloponnesos Birliği üyesi Korinthos kenti ile onun kolonisi olan ve hiç bir ülkeyle ittifak kurmayan Korkyra (günümüzdeki Korfu Adası) arasında sürekli anlaşmazlık hakimdi. Korkyra, Korinthos'a göre bayağı zengindi. Korinthos'un güçlü bir donanma oluşturmaya çalışması ve Epidamnos'a²⁵⁹ müdahale etme isteği Korkyra'nın işine gelmediği için harekete geçti. Bu anlaşmazlıkta Korkyra, Korinthos'a karşı bir müttefik aradı ve aradığı desteği de Atina'dan buldu. Çünkü Korinthos Peloponnesos Birliği üyesiydi ve Atina hegemonyası için bir engeldi. Atina'ya gönderilen elçi Atinalılara denizlerde güçlü bir devlet olmak istiyorlarsa Korinthosluların büyük bir donanma oluşturmasının engellenmesi gerektiği belirtmişti. Neticede Korkyra ile Atina'nın ittifak yaptığını öğrenen Korinthos harekete geçti. Kuvvetlerin karşı karşıya geldiği Sybota Savaşı'nda (MÖ 433) küçük bir Atina filosu Korinthos'un Korkyra'yı ele geçirmesini önleyen kritik bir rol oynadı. Thukydides'in bildirdiğine göre bu savaş, gemi sayısı bakımından Hellas'ın gördüğü en büyük savaştı.²⁶⁰ Her iki taraf savaşı kendilerinin kazandığını düşünse de, Atina'dan gelen yardımı gören Korinthosluların geri çekilmesi savaşı Korkyralıların kazandığını göstermektedir.

Atina, Korinthos'un intikam almak isteyeceğini tahmin edebiliyordu. Bu nedenle Korinthos kolonisi olmasına rağmen kendileriyle ittifak yapmış olan Delos Birliği üyesi Potideia'dan sur duvarlarını yıkıp, kentteki Korinthoslu yöneticileri (epidemiourgos'ları) uzaklaştırmasını istedi. Potideialılar ise Atina'nın isteklerini yerine getirmek istemedi. Çünkü Atina müttefiki olmalarına rağmen bunun faydasını nedense hiç görmemişlerdi. Bu noktada Potideia'nın isyan ederek Sparta'dan yardım

²⁵⁹ Korkyralılar tarafından kurulmuş bir kenttir. Epidamnos'da bir iç savaş başlayınca yardım için Korkyralılara başvurulmuştur. Epidamnosluların bu isteğinin reddedilmesi üzerine onlar da Korinthos'a elçilerini göndermiştir. Korinthos da yardım etmeyi kabul ederek güçlerini bölgeye gönderince Korkyra, Korinthos'un Epidamnos'u ele geçireceği endişesiyle harekete geçip Atina ile ittifak yapmaya çalışmıştır. Bkz. Thuk. 1.24-30.

²⁶⁰ Thuk. 1.45; 50.

istememesi üzerine olay içinden çıkılmaz hale geldi.²⁶¹ Potideia Delos Birliği'nden ayrılınca bunu hazmedemeyen Atina, Peloponnesos üyesi olan Megara'yı Atina pazarlarına sokmayarak onlara ekonomik bir darbe vurmak istedi.²⁶² Tüm bunlar Otuz Yıl Barışı'nın ihlal edildiğini açıkça göstermektedir ki olaylara Sparta'nın da dahil olmasıyla savaş MÖ 431'de fiilen başlayacaktır.²⁶³ Korinthosluların başvurusu üzerine Sparta müttefiklerini toplayarak savaşıp savaşılmaması konusunda görüşmeler sonucunda savaş ilan edilecektir. Sparta meclisi anlaşmanın bozulduğunu belirten kararı Otuz Yıl Barışı'ndan on dört yıl sonra almıştır.²⁶⁴ Onlar Atina'yı bozguna uğratmak için ellerinden geleni yapacaklar ve hatta birliğe para veren Atina müttefiklerini Delos Birliği'nden ayırmaya çalışacaklardır.

Sparta'nın amacı genelde Atina çevresindeki toprakları istila etmeye çalışmak olmuştur. Bu saldırılar sonucu Atina, yakındaki verimli topraklardan yoksun kalsa da onlar denizle olan bağlantılarını korumuşlardır. Attika'da yaşayan halk ise topraklarını terkederek Atina surlarının arkasına sığınmak zorunda kalmıştır. Fakat Sparta her ne kadar Attika'yı işgal etmek istese de *heilotes*lerin denetim altında tutulması gerektiği ve askerlerin evlerine dönerek hasatla uğraşmak istemeleri nedeniyle bu işgal uzun süreli olmamıştır. Onların bu teşebbüslerine dur diyecek kişi de Atinalı devlet adamı ve komutan Perikles olmuştur. Yine o, Spartalılarla meydan savaşından kaçınılması gerektiğini belirterek Atina savaş stratejisini de bizzat kendisi çizmiştir. Peloponnesos Savaşları'nın başlamasından hemen sonra uyguladığı yeni savunma politikasıyla deniz gücünü ön plana çıkararak Attika'daki halkın Atina surlarının içine çekilmelerini sağlamıştır. Diğer yandan Peloponnesos Savaşları (MÖ 431-404) sırasındaki siyasi ve askeri gelişmeleri oldukça detaylı bir şekilde aktaran Thukydides sayesinde Atina'nın Karia ve Lykia'ya yönelik ilgisinde artış olduğu dikkatlerden kaçmamakla birlikte bu Atina Vergi Listeleri aracılığıyla da doğrulanmaktadır. Çünkü söz konusu tarihler öncesinde Karia ve Lykia'dan alınan vergilerde Peloponnesos Savaşları sırasında artış olduğu göze çarpmaktadır. Bu da Atina'nın bölgeyle yakından ilgilendiğinin açık bir göstergesidir.

²⁶¹ Thuk. 1.58.

²⁶² Savaşı kıskırtan diğer bir neden ise MÖ 433'de Atina'nın Megara hakkında çıkardığı kararname olmuştur. Bkz. Thuk. 1.139-140; Diod. 12.39.

²⁶³ Tekin 2011, 109.

²⁶⁴ Thuk. 1.87.

Sonunda Thebaililerin Atina müttefikleri olan Plataialılara saldırmasıyla Peloponnesos Savaşları'na fiilen başlamıştır.²⁶⁵ Bu saldırılar Hellas'dakilere ittifak kurabilecekleri kentler aramalarını işaret eden bir tür uyarı niteliği taşımıştır. Kurulacak ittifakların liderleri de şüphesiz Atina ve Sparta olacaktır. Zamanında Hellas'ı Pers tehditinden kurtarmaya çalışanlar şimdi Hellas'ı Atina tehditinden kurtarmak için bir araya gelecektir. Thukydides'in bildirdiğine göre Atina ve Sparta etrafında şekillenen ittifaklar şu şekildeydi: Akhaialılar'ın Pellenelileri ve Argoslular dışındaki Peloponnesoslular, Megaralılar, Phokisliler, Lokrisliler, Boiotialılar, Ambrakialılar, Leukaslar, Anaktorionlular, Korinthoslular, Sikyonlular ve Eleialılar Sparta'nın yanında; Khios, Lesbos, Plataia, Naupaktos, Zakynthos, Karia'nın deniz kıyısındaki bölümü, Ionia, Hellespontos'daki Dorlar, Thrakia'nın komşuları, Peloponnesos ve Girit arasındaki adalar, Melos ve Thera dışındaki Kyklades adaları ise Atina'nın yanında savaşacaktı. Khios, Lesbos, ve Korkyra birliğe donanma sağlarken diğerleri de para ve asker verecekti.²⁶⁶ Yine Thukydides (2.13) MÖ 431'de Atina hazine rezervinin 6000 talanton'luk gümüş sikkeden oluştuğunu ve bunun 600 talanton'unun her yıl düzenli olarak müttefiklerden toplandığını ifade etmiştir. Müttefiklerden alınan bu paranın önemli bir miktar olduğu ve acil ihtiyaçlar doğrultusunda da vergilerde artırmaya gidildiği Atina Vergi Listeleri'nde görülmektedir.

Neticede Thukydides'in aktardıklarından savaş ateşinin tüm Ege denizi ve civarını sardığı anlaşılmaktadır. Delos Birliği müttefikleri olan Karia kentlerinin bundan etkilenmemesi kaçınılmazdı. Thukydides, yukarıda bildirdiği gibi MÖ 431/0 yılında Atina müttefikleri arasında Kariyalıları ve onlara yakın yerleri sayarken Kariyalıların da para ve asker yardımında bulunduğu dikkat çekmektedir.²⁶⁷ Savaşın başlangıcından hemen sonra (MÖ 430-29) Atina generali Melasandros'un vergi toplamak, Peloponnesosluların desteğiyle korsanlık yapanların bölgede üs

²⁶⁵ Thebaililer uzun süredir Plataia kentini ele geçirmeyi düşünüyordu. Bu nedenle Plataia'daki yönetim karşıtı kişilerin çağırması üzerine Thebaililer Plataia'yı ele geçirmek için harekete geçtiler. Fakat başarısız oldular. Atinalılar ise olanları haber alınca Boiotia'ya girerek halkı esir aldılar. Bkz. Thuk. 2.2-6.

²⁶⁶ Thuk. 2.9; Diod. 12.42.5.

²⁶⁷ Telmessos ve Phaselis gibi kıyı kentleri Lykia Bölgesi içinde bilinmesine rağmen *Καρικος φορος* (Karia vergi bölgesi) başlığı altında olması Lykia kentlerinin de bu tarihlerde Karia başlığı altında vergilerini verdiklerini göstermektedir. Meritt *et al.* 1950, 9-10; Demir 2004, 75.

kurmalarını ve onların ticaret gemilerini tehdit etmelerini engellemeye yönelik Karia ve Lykia'ya doğru bir sefere çıkması bu olguyu desteklemektedir.²⁶⁸ Onun Karia civarına sefere çıkması, Karia'nın gelir kaynağı bakımından Atina için önemli olduğunun ve savaşın sürdürülebilirliği noktasında hayati önem taşıdığına göstergesidir.²⁶⁹ Melasandros Lykia kıyılarında karaya çıktığında bazı kentler vergi ödemeyi reddetmiştir. Olasılıkla Pers satrapı Pissouthnes'in yardımıyla da Melesandros'u yenilgiye uğratıp onu öldürmüşlerdir. Bölgedeki bazı kentler Atina'ya vergi vermek yerine Perslere²⁷⁰ daha az vergi vermeyi kabullenmiş olabilirler.²⁷¹

Diğer taraftan da Peloponnesos cephesinde de savaş hazırlıkları sürmüştür. Sparta kralı Arkhidamos, yönetimindeki askerlere Atina'nın küçümsenecek bir düşman olmadığını, dikkatli olunması gerektiğini, emirlerine her koşulda itaat edilmesini belirttikten sonra Atina'ya doğru ilerlemeye başlamıştır.²⁷² Peloponnesosluların geldiğini haber alan Atinalılar bu sırada savaş hazırlıkları ile ilgilenmekteydiler. Peloponnesoslular ise Boiotia önlerindeki Oeneo'ya saldırıp başarılı olamayınca Attika'ya girerek bölgeyi yağmaladılar.²⁷³ Daha sonra da saldırılarına ara vererek ülkerine döndüler. Kara savaşından kaçınan Atina ise bu sırada Peloponnesos kıyılarını vurması için bölgeye donanmasını göndermişti. Donanma Lakonia ve Elis kıyılarını tahrip edip, Pheia kentini işgal etti. Yaz aylarına doğru Aiginalıları kentlerinden çıkarıp buraya bir Atina birliği yerleştirildi. Korinthos kolonisi Sollion ve Atalanta ile Kephallenia Adası ele geçirilerek Megara'yı yakıp yıktıktan sonra Atinalılar da ülkelerine geri döndü.

²⁶⁸ Thuk. 2.69; Meiggs 1972, 247.

²⁶⁹ Öte yandan Melasandros'un seferinin diğer bir nedeninin de Kolophon'un (Değirmendere) Perslerin eline geçmesine karşılık Lykia içlerine girerek Perslerin elindeki yerleri talan etme isteği olduğu ileri sürülmektedir. Demir 2004, 71; Keen, Melasandros'un Karia ve Lykia kentlerini kontrol altına almak için gönderildiğini ifade etmektedir. Bkz. Keen 1993, 153; Buna karşın Thukydides'in aktardıklarından (2.69) söz konusu bölgedeki kentlerin Atina kontrolünden çıktığına dair bilgi yoktur.

²⁷⁰ Persler MÖ. V. yy.'in geç döneminde özellikle MÖ 412-405 arası Lykia Bölgesi'nde önemli bir güç teşkil etmekteydiler.

²⁷¹ Thuk. 2.69; Melasandros'un özellikle Karia ve Lykia kıyılarına gönderilmesinin nedeni bölgenin verimli topraklara sahip olması dolayısıyla zengin bir bölgeden de daha fazla vergi alınabileceği düşüncesinden kaynaklanmış olabilir. Yine bu seferle ilgili olarak Atina'nın kendi açısından MÖ 430'lu yıllarda Karia üzerine tam miktarı bilinmeyen ölçüde cezaya dayalı ek ödemeler yüklediği de ileri sürülmektedir. Bkz. Demir 2004, 72; 82.

²⁷² Thuk. 2.11.

²⁷³ Thuk. 2.18-19.

Peloponnesosluların Attika'dan çekilmesi ile bölge halkı savaşın yaralarını sarmaya çalıştı. Bu süreçte de Thrakia'daki Odrys kralı Sitalkes ve Makedonia kralı Alexandros'un oğlu Perdikkas ile ittifak yaparak durumlarını güçlendirmeye çalıştılar.²⁷⁴ Savaşın ilk yılında bu olaylar yaşandı.

Savaşta ölenler Hellas'a özgü şekilde bir törenle gömüldükten sonra Perikles etkileyici bir konuşma yaptı.²⁷⁵ Buna göre Perikles, ülkeyi atalarından aldıklarından daha iyi şekilde geliştirmeye çalıştıklarını, diğer halklar tarafından gıpta ile bakılan demokrasi rejimine sahip olduklarını, kurdukları imparatorluk sayesinde dünya zenginliklerine kolayca ulaşabildiklerini, cesurca savaşarak vatani uğruna ölenlerin şerefli insanlar olduğunu ve bundan sonra da Atina'yı savunmak için herkesin elinden geleni yapması gerektiğini vurguluyordu.²⁷⁶

Peloponnesoslular MÖ 430'da (yaz başları) Attika'yı işgal etmek için tekrar harekete geçtiğinde Atina'da veba salgını hızla yayılmaktaydı. Buda birçok insanın ölmesine yol açtı. Hastalık ilk olarak Mısır'daki Aitiophia'da ortaya çıkmıştı. Doğu'dan Piraeus limanı vasıtasıyla Atina'ya bulaştığı düşünülmekteydi.²⁷⁷ Peloponnesoslular veba salgınından korkmuş olacaklar ki Attika'yı 40 gün yağmaladıktan sonra geri çekildiler.²⁷⁸ Veba'dan ve Peloponnesos saldırılarından bıkan Atinalılar, Perikles'in fikrini almadan Spartalılara barış teklifinde bulundularsa da onların bu teklifi kabul edilmedi. Bunun üzerine veba'nın faturası Perikles'e kesilerek yönetimden uzaklaştırıldı. Fakat onun gibi devlet işlerinden anlayan biri bulunamayınca çok geçmeden tekrar *strategos* seçildi. Savaş başladıktan iki buçuk sene sonra da öldü (MÖ 429). Ondan sonra iktidara radikal demokratların başı olan Kleon geldi. Onun savaş stratejisiyle Atina Perikles'in savunma planından uzaklaşarak, fetih politikası izlemeye başladı.²⁷⁹

²⁷⁴ Thuk. 2. 23-32.

²⁷⁵ Cenaze töreni ile ilgili bkz. Thuk. 2.34.

²⁷⁶ Thuk. 2.35-46.

²⁷⁷ Thuk. 2.48.

²⁷⁸ Thuk. 2.57.

²⁷⁹ Perikles, Atinalılara kara savaşından kaçınarak donanmaya önem vermelerini belirterek Peloponnesos kıyılarının donanma ile vurulmasını söyleyerek halka Atina surları arkasında beklemelerini bildirmişti.

Bir sonraki sene Peloponnesoslular Attika'ya değil de Plataia'ya saldırdı. Bu seferki amaçları Atina müttefiği olan Plataia topraklarını ele geçirmektir. Plataia kuşatması sürerken Atinalılar da tahılların olgunlaştığı zaman tahıl ihtiyacını karşılamak, Peloponnesos yanlısı hareket eden kentlere zarar vermek için Khalkedike ve Boiotia'ya saldırdı ama başarısız oldu.²⁸⁰ Peloponnesos donanması ise bu sırada Piraeus'a saldırmayı hedeflemişti. Çünkü Piraeus tarafından saldırı gelebileceğini düşünmeyen ve burayı korumayı aklından bile geçirmeyen Atina'yı gafil avlamak istiyordu. Fakat daha sonra buraya saldırmanın tehlikeli olacağını düşündükleri ve rüzgarlar istedikleri gibi esmediği için bundan vazgeçerek Salamis'i yağmaladılar.²⁸¹ Atinalılar durumu haber alıp Salamis'e yardıma gitseler de Peloponnesoslular bölgeden uzaklaştığını için birşey yapamadılar.

Genelde tahılların olgunlaştığı dönemde Attika'yı yağmalayan Peloponnesoslular ülkelerine döndüğünde, daha önce Spartalılar ve Boiotialılarla anlaşan ve surlar inşa edip Atina tehlikesine karşı kendini korumaya alan Lesboslular Atina'nın kötü durumunu fırsat bilerek Atina ile olan ittifaktan ayrıldığını açıkladı. Bu sırada Atina veba'nın getirdiği yıkımı atlatmaya çalışıyordu. İttifaktan ayrılmamaları konusunda yapılan telkinler boşa çıktı. Sparta'ya elçilerini gönderen Lesboslular ise Atina'nın köleleştirme siyasetinin engellenmesi gerektiğini ve veba salgınını fırsat bilip Atina'ya bir an önce darbe vurulması gerektiğini bildirdiler.²⁸² Bu görüşe katılan Sparta hemen harekete geçerek Atina'ya kara ve denizden saldırdı. Fakat istediği başarıyı elde edemeyince geri döndü. Atina ittifakından ayrılan Lesboslular ise Antissa'ya (Midilli Adası'nda bir yer) saldırınca bozguna uğradı. Lesboslulara hadlerini bildirmek isteyen Atina, Lesbos Adası'ndaki Mytilene'yi kuşattı. Savaş halinin sürmesi ve veba salgını Atinalıları bayağı yıpratmıştı. Bu nedenle kuşatma için gerekli parayı sağlamak amacıyla Lysikles ve dört komutanın emrinde 12 vergi gemisi gönderildi. Birkaç yerden para topladıktan sonra Lysikles, Myus kentinden Karia içlerine doğru Maiandros Ovası boyunca ilerledi ve Sandios Tepesi'ne ulaştığında Anaia halkı ve Karialıların saldırısına uğrayarak pek çok

²⁸⁰ Thuk. 2.79.

²⁸¹ Thuk. 2.93.

²⁸² Thuk. 3.13.

askeriyle birlikte öldürüldü (MÖ 428).²⁸³ Thukydides'in bildirdiği üzere Lysikles, Aiolis Bölgesi'nde Mytilene'ye karşı operasyonlarını sürdürürken acil paraya ihtiyaç duyulduğundan müttefiklerden peşin para olarak vergi veya zorunlu yardım parası toplama yoluna gitmiştir. Melasandros örneğinde olduğu gibi bu türden seferler olasılıkla güçlülükler yüzünden vergi toplanamayan kara içindeki kentlere yapılmaktaydı.²⁸⁴

Lesbos'da kıtlık başlamıştı. Atina kuşatması ise sürüyordu. Ne yapacağını bilmeyen halk çok geçmeden teslim olmak zorunda kaldı. İsyanın ele başları yakalanarak öldürüldü. Lesbos toprakları üç bin parçaya bölünerek bunun üç yüzü tanrılara verildikten sonra diğer kısmı Atinalılar arasında paylaştırıldı. Lesboslular da toprağı kullanmaları karşılığında her sene vergiverecekti (MÖ 427).²⁸⁵ Korkyra'da da Korinthos'un desteklemiş olduğu aristokratlar ile demokratlar arasında anlaşmazlık çıkmıştı. Buradaki amaç Atina'nın bölgedeki üstünlüğüne son vermektir. Korkyra olaylarından sonra da Delos Birliği ittifakını parçalayıcı nitelikte isyanlar devam etti. Karia kentlerinden Kaunos'un da MÖ V.yy'ın üçüncü çeyreğinde böyle bir harekette bulunduğu söylenebilir. Atina MÖ 425 sonrasında Karia'dan vergi toplamaya devam ettiyse de vergi listelerinde Karia kentleri sayısında azalma olduğu da göze çarpmaktadır.²⁸⁶

Diğer yandan MÖ 427 sonlarına doğru Sicilya'da da Syrakusai ve Leontinoi kentleri arasında savaş çıktı. Leontinoi'nin yardım isteğı üzerine Atinalılar bölgeye

²⁸³ Thuk. 3.19.

²⁸⁴ Demir 2004, 73; Lysikles'in bu seferinin Atina Vergi Listeleri'nde etnik grup olarak ortaya çıkan Maiandrioi'lerden tekrar vergi toplamak için düzenlenmiş olabileceğı de ileri sürülmektedir. Bkz. Meritt *et al.* 1939, 515; Söz konusu tarihler ve sonrasında Maiandrioi'lere Atina Vergi Listeleri'nde rastlanılmaması bölgenin Atina kontrolünden çıkmış olabileceğinin işaretidir. Maiandrioi'nin ödediğı vergiler için bkz. Meritt *et al.* 1939, 336-337.

²⁸⁵ Thuk. 3.50.

²⁸⁶ Hornblower 1982, 28; Kaunos'un ayaklanma hikayesi MÖ 404-398/7 yılları arasında Pers sarayında kalan Knidoslu Ktesias tarafından aktarılmaktadır. Buna göre Kaunos'a gönderilen Atina birliklerinin içinde Pers kralı I. Artakserkses'e karşı ayaklanmış olan Megabyzos'un oğlu Zopyros da vardır. O ve Atina birlikleri Kaunos'daki ayaklanmayı bastırmaya çalışmış fakat savaş sırasında öldürülmüştür. Zopyros hakkında bkz. Hdt. 3.160; Kaunos'da Atina karşıtı Pers unsurlarının bulunduğu ve MÖ 412'de tekrar ayaklandığı görülmektedir. Kentin Peloponnesos Savaşları sırasında Peloponnesos destekli korsanlar için üs görevi görmüş olabileceğı de düşünülmektedir. Nitekim ATL, I, 499'da Kaunos'un ödeyeceğı miktarın yarım talanton'dan on talantona çıkarıldığı anlaşılmaktadır. Bu da Kaunos'un zengin bir kent olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan MÖ 425/4 sonrasında Atina'nın Karia ve Lykia'daki faaliyetlerine yönelik hiçbir şeyin bilinmediğı yaklaşık 10 yıllık bir boşluk vardır. Bkz. Demir 2004, 80; 91.

donanmalarını gönderdi. Atina'nın olaya müdahale etmesinde ki amaç Syrakusai ve Peloponnesos ticaretine engel olmaktı.²⁸⁷ Amaçlarına ulaşmak için Leontinoi'yi destekleyip geri döndüler. MÖ 426 kış mevsimine doğru Sparta müttefiği olan Ambrakialılar Argos'u ele geçirdi. Argos'a yardıma giden Atinalı Demosthenes çetin bir savaş sonunda Argos'u geri aldı.

Syrakusailılar, Sicilya'da stratejik bir noktada bulunan Messenia'nın Atina'nın eline geçmesini istemiyordu. Messenialıları kışkırtarak Atina ittifakından ayırmaya çalıştı. Bunun üzerine Pylos'u (Peloponnesos Yarımadası'nın güneybatısı'ndaki kent) işgal eden Demosthenes de burada hazırlıklarını tamamlayıp Messenia üzerine yürüdü. Yardıma gelen Peloponnesosluları yenerek Spaktheria Adası'nı işgal etti. Durumun ciddiyetini anlayan Spartalılar Atina'dan barış istemek zorunda kaldı. Barış teklifine göre: Sparta, savaşa katılan tüm gemilerini Pylos'taki Atinalılara teslim edecek; Atinalılar Spaktheria'da kuşatılmış olan Peloponnesoslulara buğday, un, şarap, et gönderilmesine izin verecek ve Peloponnesoslulara saldırmayacaktı.²⁸⁸ Atinalı Kleon'un Sparta'nın durumundan faydalanmak istemesi üzerine barış girişimleri sonuçsuz kaldı. Spaktheria kuşatması devam etti ve bir süre sonra da adadakiler silahlarıyla birlikte teslim oldular (MÖ 425).

Atina tüm girişimlerine rağmen İtalya ve Sicilya kentlerinin Peloponnesos'a hububat göndermesini engelleyemedi. Sicilya'yı nüfuzu altına alma girişimleri de sonuçsuz kaldı. Atina'nın planını anlayan Sicilyalılar MÖ 424'te Gela'da bir barış kongresi toplayıp, düşmanlara karşı birleşme kararı alınca Atina Sicilya'dan uzaklaşmak zorunda kaldı. Bu sırada Sparta kralı Brasidas, Sikyon ve Korinthos'ta hazırlıklarını tamamlayarak Thrakia'ya yapacağı sefer için yola çıktı.²⁸⁹ Onun bu seferi ile Makedonia ve Thrakia'daki Hellenlerin birçoğu Delos Birliği'nden ayrıldı (MÖ 424). Şüphesiz Delos Birliği'nde yaşanan bu kopmalardan Karia kentleri de yararlanıp ittifaktan ayrılmış olmalıdır.

²⁸⁷ Thuk. 3.86.

²⁸⁸ Thuk. 4.16.

²⁸⁹ Thuk. 4.70.

Spaktheria'daki başarısızlıktan sonra Sparta kralı Brasidas, müttefiklerden ve *heilot*eslerden oluşan ordusuyla Thrakia'daki Atina kolonisi Amphipolis'e yürüdü. Burası Atina savaş giderlerinin önemli kısmını karşılayan altın madenlerini kontrol edilmesi açısından stratejik bir noktaydı.²⁹⁰ Bu sırada Atina ordularına komutanlık yapan Thukydides, Brasidas'ın Amphipolis'i ele geçirmesine engel olamadı (MÖ 424).²⁹¹

MÖ 423'de Atinalılar ve Spartalılar arasında bir yıllık bir barış antlaşması imzalandı. Atinalılar bu sürede birlikten ayrılanları tekrar kontrol altına alabileceklerine inanıyorlardı. Bu amaçla yapılan barış antlaşmasına göre; Delphoi Tapınağı'ndan her iki taraf istedikleri zaman yararlanacak, Atinalılar şuan ellerinde olan topraklara sahip olacak, her iki taraf da denizde kendilerine ve müttefiklerine ait yerler dışında toprakları kullanamayacak, tarafların kaçak ve köleleri hiç bir şekilde kabul edilmeyecek, anlaşmazlıkları gidermesi için hakeme başvurulacak, anlaşma bir yıl geçerli olacaktı.²⁹² Fakat bu uzlaşma sanıldığı gibi bir yıl sürmedi. Antlaşmanın imzalanmasında birkaç gün sonra Khalkedike'deki Skione ve Mende kentlerinin Delos Birliği'nden ayrılıp Brasidas'ın yanına geçmesi üzerine antlaşma ihlal edilmiş oldu. Böylece her iki taraf arasındaki barış havası yerini savaşa bıraktı.

Çok geçmeden de Atina'nın Amphipolis'i geri alma girişimlerinde savaş yanlıları olan Brasidas ve Atinalı Kleon öldü (MÖ 422).²⁹³ Brasidas ölünce yerine barış yanlısı Pleitonaks geçti. Atina'da ise barış taraftarı olan Nikias adında biri bulunuyordu. Neticede Sparta'nın *heilot*es isyanlarından çekinmesi ve Spartalı bazı kişilerin Atina'nın elinde olması, Atina'nında müttefikleri tekrar birliğe alma düşüncesi sonucunda savaştan yorulan iki taraf sonunda barış kararı aldı. "Nikias Barışı" (MÖ 422) olarak bilinen antlaşmayla Peloponnesos Savaşları'nın birinci safhası sonlanmış oldu. Bu antlaşmaya göre; Atinalılar ve Spartalılar birbirlerinin

²⁹⁰ Thuk. 4.105.

²⁹¹ Amphipolis olayından sonra Thukydides'in savaşı kaybettiği için sürgün edildiği ve Peloponnesos Savaşları'nı konu alan eserini yazmaya başladığı düşünülmektedir. Thukydides Amphipolis'teki komutanlığından sonra yirmi iki sene sürgün hayatı yaşamıştır. Bkz. Thuk. 5.25.

²⁹² Thuk. 4.118.

²⁹³ Thuk. 5.10.

haklarına saygı gösterecek, barış antlaşması elli²⁹⁴ yıl süreyle geçerli olacak, Spartalılar ve müttefikleri Atinalılara Panaktion ve Amphipolis'i geri verecek, Atinalılar ise Koryphasion, Kythera, Methana, Ptelon ve Atalanta'yı geri verecekti. Her iki taraf da esirleri serbest bırakacak ve antlaşmayı bozmayacaklarına dair yemin edeceklerdi.²⁹⁵ Bu antlaşma Atina hegemonyasına son vermek isteyen Sparta'nın bir kez daha amacına ulaşamadığını göstermektedir. Buna karşın Sparta izlediği strateji ile Atina ve müttefiklerinin arasını açarak Delos Birliği'nin dağılmasını hızlandırmıştır.

Netice itibariyle bu antlaşma da diğerleri gibi kağıt üzerinde kalacak, savaş rüzgarları tekrar esmeye başlayacaktır. Korinthoslular ve bazı Peloponnesos kentleri antlaşmadan memnun değildi. Hatta antlaşma şartlarına uymayan Sparta ile müttefikleri arasında gerginlikler bile yaşandı. Antlaşma resmiyette altı buçuk yıl sürse bile bu arada çatışmalar devam etti. Daha sonra da iki tarafın taahhütlerini yerine getirmemesi üzerine savaş yeniden başladı.²⁹⁶

Antlaşmadan hoşnut olmayan Korinthoslular Sparta'nın düşmanı olan ve Peloponnesos topraklarında gözü olan Argos'un yanına gittiler. Yapılan antlaşmanın bir işe yaramadığını Atina'nın köleleştirme siyasetinin devam ettiğini bildirip Argos'tan yardım istediler. Böylece Sparta'dan rahatsızlık duyan Peloponnesoslular Argos etrafında toplanmaya başladı. Korinthos, Elis ve Mantinea da bu ittifaka dahil edildi. Sparta ve Atina arasında antlaşma yapılmasına rağmen, Atinalılar esirleri serbest bırakmamıştı. Bu nedenle Sparta'nın bir an önce Nikias Barışı bozulmadan Argos ile anlaşması gerekiyordu. Aksi halde herşey aleyhinde gelişebilirdi. Atina'da ise Perikles'in yeğeni Alkibiades, Sparta karşıtı faaliyetler yürütmekteydi. O önce Argos'la anlaşarak Sparta'yı yok edip daha sonra Argos'u da ortadan kaldırmak amacındaydı. Çevirdiği entrikalarla Sparta ve Argos arasını açmayı başardı.

²⁹⁴ Furkan Akderin'in çevirisinde antlaşmanın 5 yıl süreyle yapıldığı yazılmasına rağmen eserin aslında antlaşmanın 50 yıl süre için yapıldığı görülmektedir. ἔτη δὲ εἶναι τὰς σπονδὰς πεντήκοντα Ἀθηναίους καὶ τοῖς ἑσμιμάχοις τοῖς Ἀθηναίων καὶ Λακεδαιμονίοις καὶ τοῖς ἑσμιμάχοις τοῖς Λακεδαιμονίων ἀδόλους καὶ ἀβλαβεῖς καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλασσαν. Bkz. Thuk. 5.18.4 <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Thuc.+5.18.&fromdoc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0199>

²⁹⁵ Thuk. 5.18.

²⁹⁶ Thuk. 5.25.

Argoslularla birbirlerinin dostunu dost, düşmanını düşman bileceklerine dair yüz yıllık bir antlaşma dahi imzaladı (MÖ 420).²⁹⁷ Sonunda Alkibiades'in çabaları ile Atinalılar, Sparta ile yaptıkları Nikias Barışı'nın yazılı olduğu taşların altına antlaşmanın bozulduğunu yazdılar (MÖ419 Kış).²⁹⁸

Peloponnesos Savaşları süresince Hellas'da yaşanmış olan en büyük savaş Mantinea Savaşı olmalıdır. Daha önce kısa süreli istila hareketlerine girişen Spartalılar müttefikleri Tegea ve Korinthos, Boiotia, Phokis, Lokris ile beraber Argos, Atina ve Mantinea'ya karşı savaşmışlardır.²⁹⁹ MÖ 418'deki bu savaşta Spartalılar galip gelerek Peloponnesos'daki birlik ve beraberliği tekrar sağladılar. Hatta Argos ile Sparta arasında barış bile yapıldı. Böylece Alkibiades'in planı suya düşmüş oldu. Atina ise dış siyasette artık yalnızdı. Sparta Argos'la anlaşınca her iki kentinde Atina ile görüşmesi yasaklandı. Ardından Thrakia ve civarındaki kentlere ve Makedonia kralı Perdikkas'a haber gönderilerek ittifaka dahil olmaları istendi. Aynı zamanda Karia kıyılarına da elçiler gönderilmiş olmalıdır. Çünkü Atina'nın baskısından kurtulmak isteyen kentlerin bunu fırsat bilerek Sparta yanlısı bir siyaset izlemek isteyebileceği muhtemeldir.

Alkibiades ise hesapları tutmayınca MÖ 416 yaz başlarında Sparta kolonisi Melos'a saldırmıştır. Amaç yine Atina İmparatorluğu'nu eski günlerine döndürmektir. Diğer kentlerden üstün olduğunu ve tanrılarında üstünlere yardım edeceğini düşünen Atina, Alkibiades'in saldırıları sonucu MÖ 416'da Melos Adası'nı alarak erkekleri öldürmüş, kadınları ve çocukları da köle yapmıştır.³⁰⁰

Neticede Peloponnesos Savaşları'nın ilk safhası olan Arkhidamos Savaş'ı (431- 424) sırasında Atinalılar, müttefiklerden mümkün olduğunca fazla para toplamaya çalışmışlardır. Ancak vergi veren kentlerin sayılarının giderek azaldığı ve son dönemlerde de vergilerin daha çok kıyı kentlerinden toplandığı göze

²⁹⁷ Thuk. 5.47.

²⁹⁸ Thuk. 5.56.

²⁹⁹ Thuk. 5.74.

³⁰⁰ Thuk. 5.116.

çarpmaktadır.³⁰¹ Atina baskısından kurtulmak isteyen kentler fazla vergi vermek yerine Perslerle işbirliğine gitmiş olabilir. Atinalılar ise Peloponnesos'daki yenilgileri ve Karia-Lykia bölgelerine düzenledikleri seferlerinde başarısızlıklarına rağmen MÖ 415'de Sicilya'yı fethetme sevdasına kapılmışlardır. Fakat bu seferden de istedikleri sonucu alamadan büyük bir zararla geri döneceklerdir.

B. Sicilya Seferi (MÖ 415)

Sparta'yı Peloponnesos Yarımadası'nda yenmek imkansızdı. Etrafında bir çok müttefiği olmakla birlikte güçlü bir kara ordusuna da sahipti. Ancak Peloponnesos abluka altına alınıp batı ile olan bağlantısı kesilebilirse Sparta mağlup edilebilirdi. Bu nedenle Sparta'nın batı ile bağlantısını oluşturan Sicilya'ya büyük çapta bir sefer düzenlemek gerekiyordu. Bu başarılabilirse Sicilya'dan Kartaca'ya geçilerek Batı Akdeniz'in Hellen egemenliğine girmesi sağlanabilirdi.³⁰² Arkhidamos Savaşı'nın sebep olduğu insan kaybı ve ekonomik çöküntü ise seferin amacına ulaşp ulaşmayacağı konusunda şüphe uyandırıyor. Diğer taraftan Atinalılar Sicilya'nın büyüklüğü, nüfusu, askeri gücü hakkında pek birşey bilmemelerine rağmen yine de sefere çıkma konusunda kararlıydılar.

Sicilya'da ise Selionteliler ve Egestalılar arasında sınır anlaşmazlıkları yaşanmaktaydı. Selionteliler bu konuda Syrakusai'dan yardım isteyince onlar da Egesta'yı kuşattı. Ayrıca Syrakusai burada ki Atina müttefiği Leontion'u nüfuzu altına almaya çalışıyordu. Neticede Egestalıların yardım isteği üzerine aradığı bahaneyi bulan Atina da MÖ 415 Sicilya Seferi'ne çıktı. Atinalı Nikias'ın Hellas'da kendilerini sağlama almadan çıkılan seferin başarısızlık getireceği konusundaki uyarılarına kimse aldırış etmedi. Bu arada sefere çıkmadan hemen önce Atina'daki Hermes³⁰³ heykellerinin yüzleri parçalanmıştı. Bu durum kentte karmaşaya yol açtı. Kimin yaptığı bilinmiyordu. Alkibiades'ten kurtulmak isteyenler onu suçladılar.

³⁰¹ Demir 2004, 81.

³⁰² Sicilya Seferi'nin amaçları için bkz. Thuk. 6.15; 3.86.

³⁰³ Hermes heykellerinin insanları koruduğuna inanılır.

Syrakusailılar Atina'nın gelmekte olduğunu öğrenince Kartaca, Korinthos ve Sparta'dan yardım talebinde bulundu. Plana göre Kartaca Sicilya'ya yardım ederken, Sparta ve Korinthos da Hellas'da Atina'ya saldırıp onları iki cephede savaşa zorlayacaktı.³⁰⁴ Atina'da ise Hermes heykellerine kimin zarar verdiği araştırılırken suçlananlardan biri de Alkibiades olduğu için seferden geri gelmesi istendi. O da bindirildiği gemi karaya yanaştığında kaçarak Sparta'ya sığındı. Sicilya Seferi'nin amacını anlattı.³⁰⁵ Buna göre seferin amacı Sicilya ele geçirildikten sonra İtalya'yı almaktı.

Alkibiades'in komutanlıktan alınması üzerine Nikias ve Demosthenes bu seferi devam ettirdi. Sicilya'ya ulaştıklarında yardım için çağırılanlar Atina'nın adayı işgal edeceğini düşünerek sefere destek vermedi. Spartalılar da Alkibiades'in sözlerine güvenerek Sicilya'ya Gylippos komutasında yardımcı birlikleri sevkettiler (MÖ 415). Onlar Sicilya'da savaşırken Sparta da Attika'ya saldırdı. İki cephede savaş Atinalıları bayağı zorladı. Peloponnesoslularla Laureion madenleri yakınındaki Dekeleia'da girdikleri savaş Atina maliyesini çökertti. Dolayısıyla müttefiklerden yirmide bir denilen vergi toplanmaya başlandı.³⁰⁶

Savaş hazırlıklarını bitiren Syrakusailılar, kara ve denizden saldırıya geçerek tüm güçleriyle Atina üzerine yürüdüler. İki taraf içinde ölüm kalım savaşı başladı. Syrakusai kaybederse Sicilya elden çıkacak, Atina kaybederse donanmasını ve prestijini kaybettiği gibi müttefikler Delos Birliği'nden ayrılmak isteyecekti. Hatta Attika dahi Sparta'nın eline geçebilirdi. Sonunda Atinalılar bozguna uğradı. Gemilerle kaçmayı düşündüler fakat yolları kesilmişti. Atinalı Nikias, elçiler aracılığıyla Sparta generali Gylippos ve Syrakusai ile görüşerek geri çekilmelerine izin vermelerini, bunu yaparlarsa savaşın tüm masraflarını karşılayacağını bildirdi. Bu teklifi kabul görmedi. Bunun üzerine Nikias askerlerin öldürülmemesi karşılığında MÖ 413 yılında teslim oldu. Thukydides'in bildirdiğine göre Hellas tarihinde kazananların en şanlı, kaybedenlerin ise en kötü duruma düştükleri savaş buydu. Çünkü kaybedenler işkence yapılarak hapishanelere atılmış, köle olarak

³⁰⁴ Thuk. 6.34.

³⁰⁵ Thuk. 6.90.

³⁰⁶ Bkz. Thuk. 7.28.

satılmışlardı.³⁰⁷ Atina bu savaşta donanmasının ve servetinin büyük bir kısmını kaybetti. İlk defa kent içinde bir isyan patlak verdi. Bu sefere Persler de destek vermişti. Yani Peloponnesoslular ve Persler ittifak halindeydi.³⁰⁸

C. Ionia Savaşı (MÖ 413-404)

Sicilya'da yaşananlar Atina için tehlike çanlarının çalmaya başladığını gösteriyordu. Çünkü müttefikler Atina'nın onları cezalandırabileceğini akıllarına bile getirmeden birer birer isyan etmeye başlamıştı. Sparta ise Atina'nın durumundan yararlanıp harekete geçecek güçte değildi. Savaşlar onu da yıpratmıştı. Yardıma ihtiyacı vardı. Tam da bu sırada Pers kralı, Anadolu'daki satrapları Tissaphernes (Karia satrapı) ve Pharnabazos'a (Daskyleion satrapı) Küçük Asia'daki Hellen kentlerini vergiye bağlanmalarını emretti. Bu da Kallias Barışı'nın açıkça hiçe sayıldığını gösteriyordu. Sparta da Alkibiades'in önerisi ile Perslerle işbirliğine giderek yardım etmeleri halinde Küçük Asia'daki kentlerin Pers egemenliğine girmesine ses çıkarmayacaklarını bildirdi. Perslerin Ionia'ya girmesi Delos Birliği'nin dağılmasını tetikledi. Ionia Savaşı'nın hemen başlangıcında Knidos ve yarımadasıyla beraber Karia'dan birçok kent, Euboialılar, Lesboslular, Khioslular, Erythraialılar, Miletoslular Pers ve Sparta desteğini alarak MÖ 413/12 yılında birlikten ayrılmaya karar verdi.³⁰⁹ Sadece Samos Atina müttefiki olarak kaldı. Khios'tan Klazomenai'ye giden Sparta güçleri onların da Delos Birliği'nden ayrılmasını sağladı. Khios'un ittifaktan ayrıldığının müttefiklerce öğrenilmesi Atina'yı çöküşe sürükleyebilirdi. Çünkü Khios, Atina'nın önemli bir müttefiği idi. Bu nedenle hazinede kalan 1000 talanton paranın donanma oluşturularak Khios'daki isyanın bastırılması için kullanılmasına karar verildi.³¹⁰

³⁰⁷ Thuk. 7.83-87.

³⁰⁸ Thuk. 2.65.

³⁰⁹ Thuk. 8.5; Ionia ayaklanması ilk önce Khios, daha sonra Erythrai ve Klazomenai'de başladı. Thuk. 8.14.2; Daha sonra diğer kentlere yayıldı. Miletos: Thuk. 8.17; Iasos: Thuk. 8.28, 36; Rhodos: Thuk. 8.44.2; Diod. 13.75.1; Kaunos: Thuk. 8.39.3-4, 41.1, 42.2; 57.1, 108; Persler'in MÖ 412 yılı itibarıyla Knidos ve Kaunos'u deniz üssü olarak kullandıkları görülmektedir. Thuk. 8.52.1; 57.1; 81.3; 87.1-2, 6; 88.1; MÖ 411 yılında Pers satrapı Tissaphernes'in dert ortağı iki dil konuşan Gaulites adlı bir Karyalı'dan bahsedilmektedir. Bu, Persler'in emrinde bazı Karyalılar'ın da çalıştığını göstermektedir. Bkz. Thuk. 8.85.1.

³¹⁰ Thuk. 8.13.

Diğer taraftan Khioslular ve Peloponnesoslular, kentleri isyana teşvik için ellerinden geleni yapmaktaydılar. Miletos önlerine gelen Peloponnesoslular ve Pers satrapı Tissaphernes'in getirdiği kara birlikleri harekete geçerek Amorges'in elindeki doğru yola çıktılar. Iasoslular sadece Atinalıların gelmesini bekliyordu. Fakat Karia kenti Iasos, beklenmedik bir saldırı ile MÖ 412'de Pers satrapı Tissaphernes'in eline geçti. Amorges yakalanarak zengin bir kent olan Knidos yağmalandı.³¹¹ Kış aylarına doğru Pers satrapı Tissaphernes'in kışkırtmasıyla Knidos'ta da isyan çıktı. Knidos, Sparta için Ionia Savaşı'nın sonuna kadar ve daha sonrasında da değerli bir üs olmaya devam etmiştir. Atina burayı yağmaladıktan sonra geri döndü. Miletos ise hala Peloponnesosluların elindeydi.³¹² Tam da bu sırada Pharnabazos'un elçilerini taşıyan gemi Peloponnesos'tan ayrılıp Ionia'ya gelecekti ki yolda Atina gemileri ile karşılaşınca korkup Kaunos'a geçmek zorunda kaldı. Miletos'da bulunan Spartalı komutan Astyokhos elçilerin tehlikede olduğunu duyunca Knidos'a gelerek buradaki Atina gemileri üzerine yürüdü. Düşmanın geldiği öğrenen Atinalılar ise Samoslu komutan Kharminos yönetiminde Khalke, Lykia, Rhodos civarında dolaşarak düşmanı gözetlemeye başladılar. Astyokhos, Atinalılara farketirmeden ilerlemek için önce Syme'ye gitti. Fakat gemiler sis ve yağmur nedeniyle birbirlerinden uzaklaşmışlardı. Samoslu komutan Kaunos'a gelenlerin bunlar olduğu düşünüp saldırınca asıl donanma tarafından kuşatılınca Halikarnassos'a gelmek zorunda kaldı (MÖ 412).³¹³ Ionia Savaşı sırasında Sparta ve Atina arasındaki deniz çatışmalarının özellikle Karia ve Lykia açıklarında yoğunlaşması, bu bölgelerin finansal ve ticari yönden önemli olduğuna işaret edebilirdi.³¹⁴

Spartalılar ise Perslerle yaptıkları anlaşmadan memnun değillerdi. Eğer Rhodos'u yanlarına çekebilirlerse Pers yardımına ihtiyaçları kalmayacaktı. Bu yüzden Knidos'tan çıkıp bir Rhodos limanı olan Kameiros'a geldiler. Lindos ve

³¹¹ Iasos, Spartalı komutan Lysandros'un MÖ 405'te Atina'nın elinden aldığı Karia kentidir. Thuk. 8.28-29.

³¹² Thuk. 8.35-37; Knidosluların Dor veya Sparta kaynaklı koloni olmaları Peloponnesos destekli Atina karşıtı MÖ 412'deki isyanın kolayca çıkmasına zemin hazırlamış olabilir. Bkz. Demir 2004, 92.

³¹³ Thuk. 8.39-42.

³¹⁴ Demir 2004, 94.

Ialysos halklarını Atina'dan ayrılmaya razı ettiler. Rhodos da MÖ 412'de Sparta tarafına geçmiş oldu.³¹⁵

Bu arada Spartalı komutan Astyokhos'a Sparta'ya sığınan Atinalı Alkibiades'in öldürülmesini bildiren bir mektup gönderildi. Miletos'ta çıkan olaylarda onun parmağının olduğu düşünülüyordu. Öldürülme korkusu Alkibiades'in tamamıyla farklı bir siyaset izlemesine neden oldu. Atina'ya dönmek için fırsat kollayan Alkibiades, Pers satrapı Tissaphernes ile görüşüp Atina-Sparta dengesinin korunmasının Perslerin işine geleceğini anlattı. Sonra yardım istemek için gelen Samos'taki Atinalılara da Pers kralı ile aralarını düzeltmede aracılık yapabileceğini ancak ilk önce Atina'da demokratik rejimin kaldırılması gerektiğini söyledi. O, bu şekilde Atina'daki düşmanlarından kurtulabileceğine ve geri dönebileceğine inanmaktaydı. Bir müddet sonra Atina'da demokratik rejim ortadan kaldırılarak "Dört Yüzler Meclisi"³¹⁶ kuruldu ve onlar Atina'yı diledikleri gibi yöneteceklerdi.³¹⁷

Samos'ta ise olaylar farklı bir hal aldı. Atina'da Dört Yüzler Meclisi göreve başladığı sırada Samos'ta demokratlar oligarşi taraftarlarına karşı harekete geçerek demokrasiyi yeniden kurdular.³¹⁸ Daha sonra da Alkibiades'i çağırarak komutanlığı ona verdiler. Çünkü Alkibiades olayların aleyhinde değiştiğini görünce oligarşiyi savunmadığını ifade etmişti. Atina'da ise oligarşi taraftarlarına karşı büyük bir kırım başladı. Oligarşi ve demokrasi yanlıları arasındaki çatışmanın ülkeyi iç savaşa sürüklemesine engel olmak için MÖ 411'de Dört Yüzler Meclisi feshedilerek demokrasi yanlılarının iktidara gelmesine karar verildi.³¹⁹ Vatan haini olarak ilan edilmiş olan Alkibiades ise Samos'daki demokrasi yanlıları ile harekete geçerek Atina'da demokrasinin en ateşli savunucusu haline geldi. Yeni hükümetin başa

³¹⁵ Thuk. 8.44.

³¹⁶ "Atalar zamanında olduğu gibi meclis dört yüz üyeli olacak, bunun için de her kabileden kırkar kişi alınacaktı. Bu kırk kişi her kabiledeki yurttaşların, otuz yaşını geçmiş kimseler arasından daha önce gösterdikleri adaylar içinden seçileceklerdi. Dört yüzler devlet memurlarını atayacaklar, bunların edecekleri yemini yazacaklar, yasalara uyulmasına ve memurların görevden ayrılırken hesap vermelerine en uygun buldukları yolla bakacaklardı. Siyasal yaşamına düzen vermek üzere konulacak yasalara meclis uyacak, bunlarda ne değişiklik yapabilecek, ne de yerlerine başkalarını koyabilecekti."Aristot. *Ath. Ath.pol.* 31.

³¹⁷ Thuk. 8.67-70.

³¹⁸ Thuk. 8.73.

³¹⁹ Thuk. 8.97.

geçmesiyle Atina tekrar yükselişe geçti. Öyle ki Abydos, Byzantion, Kyzikos ve Khalkedon geri alınarak boğazların kontrolü ele geçirildi. Alkibiades de Halikarnassos'u tekrar vergiye bağladıktan sonra MÖ 411/0 yılında Miletos ve Knidos'tan Pers birlikleri çıkarıldı.³²⁰

Durumun Atina lehinde değişmesi ile MÖ 410-406 yılları arası Atina girdiği savaşıardan galibiyetle çıkarak parçalanmış imparatorluğunu tekrar kurtarmaya çalışacaktır. Spartalılar da Atina'yı karadan kuşatmanın bir işe yaramayacağını anlayarak Piraeus limanına gelen buğday gemilerinin yolunu keserek Atina halkını açlığa sevk etmek isteyecektir. Bunu sağlamak için de Atina'nın Propontis (Marmara) ve Pontos Euxenos (Karadeniz) ile olan bağlantısını kesmeye çalışacaktır.³²¹

MÖ 408'de Byzantion Atina'nın eline geçince Pers kralı II. Dareios, oğlu Kyros'u tüm kuvvetlerin başına geçmesi için beş yüz talanton ile Küçük Asia'ya gönderdi. Alkibiades ise MÖ 407 yılında Byzantion'dan ayrılarak oradan Karia kentlerinin de içinde bulunduğu Keramikos körfezine (Gökova Körfezi) giderek topladığı yüz talanton ile Samos'a geri döndü.³²² Askerlerine günlük üç obol ödeyemeyen Alkibiades savaşı devam ettirmek için Karia'ya giderek vergi toplamak zorunda kalmıştır. Peloponnesos Savaşları sürerken acil ihtiyaçlar söz konusu olduğunda Atina'nın düzenli vergi toplamayı durdurduğu görülmektedir.³²³ Atina Vergi Listeleri'nde görüldüğü üzere kentlerin Peloponnesos Savaşı öncesinde ve savaş sırasında ödedikleri vergiler farklıdır. Bu da kentlerin ihtiyaç doğrultusunda normalde ödediklerinden daha fazla ödemeye zorlandıklarının göstergesidir.

Diğer taraftan Spartalı komutan Lysandros, Kyros'la görüşmek için Küçük Asia'ya gitmişti. Donanmasını da Ephesos'da demirlemiştir. Lysandros'un gemilerini gören Atina donanması Notion'da saldırıya geçti. Lysandros bu savaştan galibiyetle

³²⁰ Thuk. 108-109.

³²¹ Ksen. *Hell.* 1.1.36.

³²² Ksen. *Hell.* 1.4.4-9; Bu miktar Atina'nın savaş öncesinde tüm Karia Eyaleti'nden topladığı miktardan oldukça fazladır. Ayrıca Alkibiades'in bu kadar kısa bir sürede bu miktarda parayı toplaması zordur. Bu durum Atina tarafından değişik kentlerden toplanan vergilerin belli liman kentlerinde mi toplandığı sorusunu akıllara getirebilir. Nitekim Peloponnesoslular MÖ 412'de Iasos'u talan ettiklerinde kentte çok miktarda para bulurlar. Bkz. Demir 2004, 74.

³²³ Bkz. Plut. *Alk.* 35; Demir 2004, 74.

çıkarak ele geçirdiği gemileri alıp Notion (Kolophon kentinin güney limanı) burnunda zafer anıtı diktikten sonra MÖ 407'de Ephesos'a geri döndü.³²⁴ Savaşın faturası Alkibiades'e kesildi. Genel kanı onun ihmali ve kararsızlığı yönündeydi. Komutanlıktan azledilen Alkibiades sürgüne gönderildikten sonra MÖ 404'te entrikalar sonucunda Persler tarafından öldürülecektir.³²⁵ Alkibiades'in komutanlıktan azledilmesinden sonra Samos'daki donanmanın başına getirilen Atinalı Konon denize açılarak düşman sahillerini talan etti. MÖ 406'da yine onun idaresindeki bir Atina filosu Spartalı komutan Kallikratidas tarafından Lesbos civarında sıkıştırıldı. Olan bitini öğrenen Atinalılar hazırladıkları yardımcı birliklerle harekete geçerek Arginusai adaları³²⁶ civarında Sparta kuvvetlerini karşıladılar. Savaş esnasında Kallikratidas'ın denize düşüp kaybolması savaşı Peloponnesosluların aleyhine sonuçlandırdı.³²⁷ Zafer Atina'da kalsa da savaş sonrası kopan fırtınada çok kayıp verilmesi Atina'da karmaşaya yol açtı. Çünkü denize düşenlerin toplanması konusunda verilen emre komutanların uymayarak onları ölüme terkettiği söyleniyordu. Sonuçta da MÖ 406'da komutanlar yargılandıktan sonra altı tanesi idam edildi.³²⁸

Atina'nın oç almasından korkanlar Notion'da kazandığı zaferle öne çıkan Spartalı komutan Lysandros'u tekrar ordunun başına getirdiler. Bu sırada Kyros'un babası kral II. Dareios hastalanmıştı. Kyros tüm yetkilerini Lysandros'a bırakarak Persia'ya geri döndü. O da MÖ 405 yılında donanmasıyla Karia'da Keramos Körfezi'ne giderek buradaki Atina müttefiki Kedreai kentini ele geçirdi.³²⁹ Diodoros'un bildirdiğine göre Lysandros, Atina müttefiği olan Iasos'u alarak kenttekilerin çoğunu katletmiştir.³³⁰ Lysandros'un amacı Atina'nın bölgedeki gelir kaynaklarına darbe vurmaktır.³³¹ Pers desteğini arkasına alan Lysandros Lampsakos'u (Lapseki) da alarak boğazları Atina'ya kapamıştır. Bu Atina için hiç de önemsenmeyecek bir durum değildi. Çünkü gerekli olan hububat boğazlar yoluyla

³²⁴ Ksen. *Hell.* 1.5.14.

³²⁵ Plut. *Alk.* 39.

³²⁶ Lesbos (Midilli) karşısındaki adalardır.

³²⁷ Ksen. *Hell.* 1.6.33.

³²⁸ Ksen. *Hell.* 1.7.34.

³²⁹ Ksen. *Hell.* 2.1.15.

³³⁰ Diod. 13.104.7.

³³¹ Demir 2004, 94.

Atina'ya ulaştırılıyordu. Hububat sevkiyatının önleneceğini düşünen Atinalılar MÖ 405'de Lysandros ile Aigos Potamioi mevkinde yaptıkları savaşı kaybettiler.³³² Atina donanması ağır bir darbe aldı. Boğazların Sparta eline geçmesiyle Atina için gerekli hububatın gönderilememesi Atina'yı zora soktu. Delos Birliği'nde dağılmalar arttı. Atina'da buğday tükenip, insanlar açlıktan ölmeye başlayınca Theramenes adında biri Sparta'ya elçi olarak gönderildi.³³³ Görüşmeler sonucu kabul edilen barış koşullarına göre: Uzun Surlar ile Piraeus surları yıkılacak, 12 gemi dışında tüm gemiler Sparta'ya teslim edilecek, sürgünler geri çağırılacak, Atina Sparta'nın üstünlüğünü kabul edecek ve gerektiğinde asker yardımında bulunacaktı. Antlaşma şartlarına bakıldığında surların yıkılmasıyla Atina tamamen savunmasız hale getiriliyordu. Ordusunun dağıtılmasıyla Attika dışındaki topraklarda hak iddia etmesi engellenerek gelir kaynaklarına da darbe vuruluyordu. MÖ 404'de barış koşullarını yerine getirmek için Atina'ya gelenler ve flüt sesleri eşliğinde surların yıkılmasını izleyenler belki de Hellas'ı özgürleştirdiklerine inanıyorlardı.³³⁴

Atina'da yaşanan bu gelişmelerden sonra halk otuz kişilik³³⁵ bir heyet seçti. Bunlar Atina'yı geleneklere uygun şekilde hazırlanan yasalara göre yöneteceklerdi. Dolayısıyla Sparta desteğiyle demokrasi askıya alınmış oldu.³³⁶ Otuzlar yönetimi kente yerleştirilen bir Sparta garnizonu sayesinde muhalefet edenleri tutuklatmaya başladı. Birçok insan da mallarına el koymak için öldürüldü. Çünkü yaptıklarını rejim değişikliğinde yaşanan olağan şeyler olarak görüyorlardı. Sonunda kendilerine engel gördükleri Sparta'ya elçi olarak gönderilen Theramenes'i de öldürmekten çekinmediler.³³⁷ Bu olaylar üzerine Atinalı Thrasybulos ve sürgündeki arkadaşları Pyle'yi ele geçirerek Otuzlar yönetimi üzerine yürüdüler. Neticede Otuzlar ve onları destekleyen Spartalılar ile yaptıkları Munikhia

³³² Aigos Potamioi Savaşı sonrasında Spartalı komutan Lysandros, Atina'da bir an önce yiyecek sıkıntısının başlaması ve teslim olmaları için Hellepontos ve çevresinden toplanan esirlerin Atina'ya gönderilmesi emrini verdi. Bkz. Ksen. *Hell.* 2.2.2; Lysandros, savaşın kazanıldığını Sparta'ya bildirmesi için Miletoslu korsan Theopompos'u göndermiştir. Bu noktada Atina'ya karşı sürdürülen savaşlarda bölgedeki korsanlardan yararlanıldığını söylemek mümkündür. Bkz. Ksen. *Hell.* 2.1.28-30.

³³³ Ksen. *Hell.* 2.2.16-17.

³³⁴ Ksen. *Hell.* 2.2.20-23.

³³⁵ Atina ve Sparta arasında gerçekleşen Peloonnesos Savaşları sonrasında MÖ 404'te Sparta tarafından Atina yönetimine yerleştirilen otuz kişiden oluşan yönetim, oligarşi.

³³⁶ Ksen. *Hell.* 2.3.2.

³³⁷ Ksen. *Hell.* 2.3.54.

Savaşı'nda, Thrasybulos ve Otuzların başındaki Kritias öldü (MÖ 403).³³⁸ Sonunda onların yönetimine de son verilerek yeni bir yönetim kurulmasıyla demokrasi yeniden inşa edildi. Atina şuan için güçsüz bir duruma düşmüş gibi görünse de bölgede gelişen olaylar sonucu Atinalılar yine Hellen siyasetine yön vermeye devam edecektir.

³³⁸ Ksen. *Hell.* 2.4.19.

IV. BÖLÜM

ATİNA VERGİ LİSTELERİ'NDE KARİA VERGİ BÖLGESİ

A. Kıyı Karia Kentleri

1. Amos (Ἄμιοι)

Ἄμοσ ya da Ἄμμοσ olarak anılan yerleşimin, Marmaris'in güneyinde Hisarburnu/Asarcık mevkiinde olduğu çok sayıda yazıt sayesinde belirlenmiştir.³³⁹ Zgusta'da küçük bir Kar yerleşimi olarak önerilmektedir.³⁴⁰ *Ethnikon*'u Ἄμμοσ'tur.³⁴¹

Kent vergi listelerinde sadece MÖ 428/7'de bir defa kaydedilmiştir.³⁴² Vergi miktarına bakılırsa çevre kentlere nazaran gelir düzeyi düşük bir yerleşimdir. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir.³⁴³

Ἄμιοι				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
428/7	Ἄμιοι	III, 33	37drah. 3 obol	

2. Amynanda (Ἀμυνανδῆς)

Günümüz Muğla İli, Milas İlçesi'ne bağlı Ören sınırları içerisinde yer alan Keramos antik kenti yakınındaki Alakışla civarında olduğu tahmin edilmektedir.³⁴⁴

³³⁹ Bean 2000, 164-165.

³⁴⁰ Zgusta 1984, § 60.

³⁴¹ Steph. Byz. s.v. Ἄμοσ

³⁴² Meritt *et al.* 1939, 151.

³⁴³ Meritt *et al.* 1939, 228-229.

Zgusta'da yerleşimin *Ἀμυνανδα* adıyla anıldığı ve kentin Halikarnassos'un doğusunda yer alabileceği önerilmektedir.³⁴⁵ ATL yazarları da söz konusunu yerin Alazeytin-Orak Adası civarında olabileceğini ileri sürmektedirler.³⁴⁶ *Ethnikon*'u *Ἀμυνανδῆς*'tir.³⁴⁷

Kent vergi listelerinde ilk defa MÖ 453/2 yılında görülmektedir. MÖ 453/2'den 444/3'e kadar vergi listelerinde üç defa kaydedilmiştir. Listelerde Amynanda'nın ödediği vergi itibariyle Syangela ile ilişkilendirildiği anlaşılmaktadır.³⁴⁸ Çünkü MÖ 446/5'de Syangela ile birlikte 4.500 drahme ödemiştir.³⁴⁹ Bu nedenle sonraki yıllarda yapılan ödemelerin Syangela'nın vergisini de içermiş olması muhtemeldir. Yani Amynanda, Syangela'ya bağlı bir kenttir. MÖ 440/39'da listelerden çıkan kent en son MÖ 425/4 yılındaki vergilendirmede görülmektedir.³⁵⁰ Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:³⁵¹

Ἀμυνανδῆς bkz. Συαγγελῆς				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
453/2	Ἀμυνανδῆς[ς]	<i>I, 14</i>	50 drah. 5 obol	
450/49	Ödeme bu tarihte Συαγγελῆς kentini de içermektedir.			
446/5	Συαγγελῆς[ς] [vacat] Καὶ Ἀμυνα[νδῆς]	<i>III, 20-21</i>	75 drah.	
445/4	Ödeme bu tarihte Συαγγελῆς kentini de içermektedir.			
444/3	Ἀμυνανδῆς[ς]	<i>IV, 26</i>	50 drah.	
443/2	Ödeme MÖ 425/4'e kadar Συαγγελῆς kentini de içermektedir.			
425/4	[---] [Ἀμ]υ[νανδῆς]	<i>I, 112</i>		A9

³⁴⁴ Aksan-Özden 2007, s.v. Amynanda; Varinlioğlu'na göre Amynanda, vergi listelerinde *Συαγγελῆς/Καὶ Ἀμυνα[νδῆς]* olarak kaydedildiğinden Syangela'nın yakınında olmalıdır. Yani Alazeytin ve Orak Adası ile anılan bölge Amynanda'dır. Bkz. Varinlioğlu 1992, 18.

³⁴⁵ Zgusta 1984, § 61-2.

³⁴⁶ Meritt *et al.* 1939, 469.

³⁴⁷ Bkz. Meritt *et al.* 1939, 230.

³⁴⁸ Meritt *et al.* 1939, 135.

³⁴⁹ Müttefik kentlerden alınan vergilerin altmış da biri Tanrıça Athena'ya sunulmuştur. Steller üzerine sadece alınan bu miktar kaydedilmiştir. Dolayısıyla Atina vergi listelerinde Tanrıça Athena'ya sunulan miktarın 60 katı kentin ödediği gerçek vergiyi ifade etmektedir.

³⁵⁰ Flensted-Jensen 2004, 1111.

³⁵¹ Meritt *et al.* 1939, 230-231.

3. Aul[a] (Αὐλιᾶται Κᾶρες)

Kentin Herodotos'ta bahsi geçen bir Karia adı olan Oliatos³⁵² ya da modern Ula yerleşimi ile alakalı olabileceği düşünülmektedir. ATL yazarları kentin Erine'nin doğusunda olabileceğini ve Auliatai isminin genel bir isim olduğunu ileri sürmektedirler.³⁵³ Stephanos Byzantinos da yerleşimden Aulai (Αὐλαί) olarak bahsetmektedir.³⁵⁴ *Ethnikon*'u Atina vergi listelerinde Αὐλιᾶται olarak görülmekle birlikte bundan farklı olarak bir kez de MÖ 448/7'de Οὐλιᾶται olarak kaydedilmiştir.³⁵⁵

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 454/3 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 454/3'den 418/7'e kadar toplamda on beş defa kaydedilmiştir. Genelde düşük miktarda vergi verse de Atina vergi listelerinden hareketle düzenli vergi ödediği ve genel olarak Atina müttefiği olarak kaldığını söylemek mümkündür. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:³⁵⁶

Αὐλιᾶται Κᾶρες				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
454/3	ΑὐλιᾶταιΚᾶρες	<i>VI, 13</i>	8drah. 2obol	
453/2	Αὐλιᾶται	<i>VI, 6</i>	8drah. 2obol	
452/1	[ΑὐλιᾶταιΚᾶρες]	<i>III, 31</i>	8drah. 2obol	
451/0	Αὐ[λ]εᾶται	<i>II, 6</i>	8drah. 2obol	
450/49	Αὐλιετ[αι]	<i>I, 9</i>	8drah. 2obol	
448/7	Οὐλιᾶται	<i>II, 7</i>	8drah. 2obol	
447/6	[Α]ὐλι[ι]ᾶται	<i>I, 49</i>	8drah. 2obol	
446/5	[Αὐλιετα]	<i>III, 12</i>	8drah. 2obol	
444/3	Αὐλι[ε]ται	<i>III, 19</i>	8drah. 2obol	
443/2	Αὐλιετα[ι]	<i>IV, 2</i>	8drah. 2obol	
442/1	Αὐλιᾶτ[αι]	<i>IV, 3</i>	8drah. 2obol	
441/0	Αὐλιᾶτ[αι]	<i>II, 68</i>	8drah. 2obol	
440/39	[Α]ὐλι[ι]ᾶται	<i>I, 75</i>	8drah. 2obol	
433/2	[Αὐλι]ᾶται	<i>I, 15</i>	8drah. 2obol	
418/7	[Α]ὐλι[ι]ᾶται	<i>I, 3</i>	8drah. 2obol	

³⁵² Hdt. 5.37.

³⁵³ Meritt *et al.* 1939, 474.

³⁵⁴ Steph. Byz. s.v. Αὐλαί.

³⁵⁵ Flensted-Jensen 2004, 1112.

³⁵⁶ Meritt *et al.* 1939, 242-243.

4. Bargasa (Παργασής)

Aydın İli, Bozdoğan İlçesi'nin 11 km güneydoğusundaki Haydere'de, Harpasos Vadisi'nde olduğu ileri sürülmektedir.³⁵⁷ Hem Ptolemaios'un³⁵⁸ aktardıklarından hem de bölgede ele geçen sikke ve yazıtlardan yerleşimin Haydere civarında olduğu kabul gören bir görüştür. Zgusta'da kent adı *Βάργασσα* olarak önerilmektedir.³⁵⁹ *Ethnikon*'u *Παργασής* (ATL'de) ya da *Βαργασηγός*'dur.³⁶⁰ Kent hakkında bilgi veren en erken kaynak Strabon'dur. Strabon, Knidos'tan sonra denizden içeride yerleşmiş Keramos ve Bargasa'ya geldiğini söyleyerek onları küçük kasabalar olarak nitelendirmiştir.³⁶¹

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 450/49 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 450/49'dan 444/3'e kadar dört defa kaydedilmiştir. MÖ 442/1 sonrasında da listelerden kaybolmaktadır. Buna göre ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir.³⁶²

Παργασής				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
450/49	Παρ[γασές]	<i>III, 36</i>	16drah. 4obol	
446/5	[Παργασές]	<i>III, 15</i>	8drah. 2obol	
445/4	Παργασές	<i>III, 33</i>	8drah. 2obol	
444/3	[Παργασές]	<i>III, 22</i>	8drah. 2obol	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			

5. Bargylia (βαργυλιής)

Muğla İli, Milas İlçesi'nin yaklaşık 20 km güney batısındaki Kemikler Köyü'nün batısında yer alır.³⁶³ Strabon, Myndos'tan sonra Bargylia topraklarına

³⁵⁷ Aksan-Özden 2007, s.v. Bargasa; Ramsay 1960, 474.

³⁵⁸ Ptol. *geo.* 5.2.15.

³⁵⁹ Zgusta 1984, § 135-1.

³⁶⁰ Steph. Byz. s.v. Βάργασσα.

³⁶¹ Strab. 14.2.15.

³⁶² Meritt *et al.* 1939, 366-367.

³⁶³ Aksan-Özden 2007, s.v. Bargylia.

gelindiğini aktarmıştır.³⁶⁴ Polybios ise Bargylia'nın Küçük Asia'da çoğu zaman Iasos Körfezi olarak da bilinen bölge civarında önemli bir yerleşim olduğundan bahsetmektedir.³⁶⁵ Antik literatürde Bargylia ile ilgili birçok bilgi vardır. Efsaneye göre kent, kahraman Bellerophon'un kanatlı atı Pegasos'un darbeleriyle ölen arkadaşı Bargylos'un anısına kurulmuştur. Bunun hatırası olarak Pegasos çoğu kez Bargylia sikkeleri üzerinde görülür.³⁶⁶ Yerleşimin yakın komşusu Kindye ile iyi ilişkiler içinde olduğu düşünülmektedir, öyle ki Kindye'nin ödemesi gereken verginin büyük kısmı altı kereden fazla Bargylia tarafından ödenmiştir.³⁶⁷ Adı *Βαργύλια*³⁶⁸ olan yerleşimin *ethnikon*'u *Βαργυλιατῆς*'tir.³⁶⁹ Ekonomik açıdan güçlü olmayan Kindye yerleşimi olasılıkla erken Hellenistik dönemde Bargylia'ya dahil olmuştur.³⁷⁰

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 453/2 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 453/2'den 440/39'a kadar on defa kaydedilmiştir. Ödemelere bakıldığında MÖ 447/6'da vergisinin artırıldığı görülmektedir.³⁷¹ Ödediği vergi miktarında MÖ 447/6 yılında sıradışı bir yükseliş görülmektedir. MÖ 445/4 yılında vergi miktarı tekrar normal düzeye inmektedir. Benzer şekilde sıradışı ve geçici vergi artışları Halikarnassos,³⁷² Knidos³⁷³ ve Pasanda³⁷⁴ için de yapıldığı söylenebilir.³⁷⁵ Gelir düzeyinin düşük olduğu görülen kent MÖ 440 sonrası vergi listelerinde bir daha görülmemektedir. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:³⁷⁶

Βαργυλιῆς				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
453/2	βαργυλιῆς	X, 10	16drah. 4obol	
451/0	β[α]ργυλιῆς	III, 25	16drah. 4obol	
450/49	βαργυλιῆς	V, 24	16drah. 4obol	

³⁶⁴ Strab. 14.2.20-22.

³⁶⁵ Polyb. 16.12.1.

³⁶⁶ Bean 2000, 76.

³⁶⁷ Bean 2000, 75.

³⁶⁸ Zgusta 1984, § 135-2.

³⁶⁹ Steph. Byz. s.v. Βαργύλια.

³⁷⁰ Hornblower 1982, 100.

³⁷¹ Flensted-Jensen 2004, 1113.

³⁷² Bkz. s. 81 A.8.

³⁷³ Bkz. s. 94 A.18.

³⁷⁴ Bkz. s. 105 A.28.

³⁷⁵ Meritt *et al.* 1939, 474.

³⁷⁶ Meritt *et al.* 1939, 245-246.

448/7	βαργυλι[ές]	III, 11	16drah. 4obol	
447/6	βαργυλιέ[ς]	II, 41	66drah. 4obol	
445/4	βαργυλι[ές]	III, 27	16drah. 4obol	
443/2	[βαργυλιέται]	IV, 32	16drah. 4obol	
442/1	βαργ[υλιέται]	IV, 32	16drah. 4obol	
441/0	βαργυλιέ[ται]	II, 85	16drah. 4obol	
440/39	βα[ρ]γυλιέται	II, 81	16drah. 4obol	

6. Bolbai (βολβαιής)

ATL yazarlarına göre Bolbai antik kenti, Latmos'un altında, Herakleia yerleşim yerinin yanındadır.³⁷⁷ Stephanos, Bolbai'nin Herakleia olarak anıldığını bildirmektedir.³⁷⁸ Bu da Latmos ve Bolbai isimlerinin aynı kent için mi kullanıldığı sorusunu akıllara getirmektedir. ATL yazarları Bolbai ve Latmos arasında Syangela ve Amynanda gibi benzerlik bulunabileceğini yani Bolbai'nin ödediği miktarın az olduğunu ve Latmos adı altında vergisini vermeye devam ettiğini bu yüzden aynı adla anılabildiklerini ileri sürmektedirler. Ayrıca Bolbai'nin Latmos kentinin büyümesine bağlı olarak bu kente dahil olduğunu ya da Herakleia'nın biraz güneyindeki arazi de bulunabileceğini de belirtmektedirler.³⁷⁹ Zgusta'da kent *Bόλβαι* adıyla görülmektedir.³⁸⁰ *Ethnikon*'u *Βολβαίος*'dur.³⁸¹

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 453/2 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 453/2 ve MÖ 446/5 yıllarında da iki defa kaydedilmiştir. MÖ 453/2 vergilendirmesinden başka Delos Birliği'ne ne kadar vergi verdiği bilinmemektedir. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:³⁸²

³⁷⁷ Meritt *et al.* 1939, 476.

³⁷⁸ Steph. Byz. s.v. Βόλβαι.

³⁷⁹ Meritt *et al.* 1939, 510.

³⁸⁰ Zgusta 1984, § 156.

³⁸¹ Steph. Byz. s.v. Βόλβαι.

³⁸² Meritt *et al.* 1939, 246-247.

βολβαίης				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
453/2	βο[λβα]ίης	<i>I, 11</i>	17drah. 1obol	
446/5	[β]ο[λβα]ίης	<i>V, 13</i>	- - -	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			

7. Erine (Ἐρινής)

Erine isimli yerleşim Muğla İli, Marmaris İlçesi'nin güneybatısındaki Hisarönü'ne lokalize edilmiştir.³⁸³ Eskiden Erine ya da Rina olarak bilinen Hisarönü'nün, yazıtlarda adı geçen Rhodos *demesi* Erine olduğu düşünülmektedir. Kentin Rhodos yazıtlarından hareketle, Erine Koy'u yakınında olduğu ileri sürülmektedir.³⁸⁴ *Ethnikon*'u *Ἐρινέως*'dir.³⁸⁵ Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 453/2 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 453/2'den 444/3'e kadar dört defa kaydedilmiştir.³⁸⁶ Erine MÖ 444/3'den 425/4 yılına kadar listelerde görünmemekle birlikte MÖ 425/4 vergilendirmesinde de birliğe 1 talanton ödemiş görülmektedir. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:³⁸⁷

Ἐρινής				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
453/2	Ἐρινέως	<i>I, 13</i>	68 drah. 5 obol	
450/49	Ἐρ[ινέως]	<i>V, 11</i>	54 drah.	
446/5	Ἐρινέως	<i>III, 24</i>	16drah. 4obol	
444/3	Ἐρινέ[ως]	<i>IV, 34</i>	16drah. 4obol	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
425/4	[Ἐ]ρινέως	<i>II, 99</i>	1tal.	A9

³⁸³ Aksan-Özden 2007, s.v. Erine; Sevin 2001,128; Herodotos (8.43.) Salamis Savaşı'na katılan uluslardan bahsederken Dorlardan Erineos'un da olduğunu bildirmektedir. Ayrıca bkz. Strab. 13.1.34-35.

³⁸⁴ Meritt *et al.* 1939, 485.

³⁸⁵ Steph. Byz. s.v. Ἐρινεός.

³⁸⁶ Flensted-Jensen 2004, 1114.

³⁸⁷ Meritt *et al.* 1939, 272-273.

8. Halikarnassos (Ἀλικαρνάσσιοι)

Günümüzde Muğla İli, Bodrum İlçesi sınırları içinde yer alır. Bodrum modern yerleşimi antik kentin üzerine kurulmuştur. Kentin ismine antik kaynakların çoğunda rastlanılmaktadır.³⁸⁸ Zgusta'da kent 'Ἀλικαρνασσος' olarak önerilmektedir.³⁸⁹ *Ethnikon*'u 'Ἀλικαρνασσεύς' veya 'Ἀλικαρνασσιος'dir.³⁹⁰ MÖ V. yy'ın ortalarına ait bir yazıtta Hellence ve Karca isimlerin sayısının aşağı yukarı birbirine eşit olması ayrıca aynı aileden oğulun Hellence, babanın ise Karca isim taşıması kentin MÖ V. yy'da Hellenleşmeye başladığını göstermektedir.³⁹¹ Arkeolojik buluntular da Klasikçağ'da bölgede Karia unsurlarının etkili olduğunu doğrulamaktadır.³⁹²

Kent, Herodotos'un tyran olarak bahsettiği bir hanedanlığa başkentlik yapmıştır. Bu hanedanlığın ilk tyran'ı Lygdamis'ti ve sonra yerine kızı Artemisia geçti. Kserkes'in Hellas'ı işgali sırasında Artemisia, Halikarnassos, Kos, Nisyros ve Kalydnosluların gemilerinden oluşan gemilere komutanlık yapmıştır.³⁹³ Troizen kökenliler tarafından kolonileştirilmiş bir Dor kenti olan³⁹⁴ Halikarnassos Hellenlerin kendi tanrıları için Mısır'daki Naukratis'de *Hellenion Tapınağı*'nin inşasına da yardım etmiştir.³⁹⁵

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 454/3 yılında görülmektedir. MÖ 454/3-429/8 arasında listelerde on altı kez kaydedilmiştir. Kentin vergisinde MÖ 451/0'dan sonra önemli bir artış olduğu ve MÖ 445/4'te tekrar aynı miktarı ödemeye devam ettiği görülmektedir. Delos Birliği'ne en son ödeme yaptığı tarihin 425/4 yılı olduğu anlaşılmaktadır.³⁹⁶ MÖ V. yy'da bir Dor kasabası olan Halikarnassos gücüne oranla çok yüksek bir vergi vermektedir. O dönemde yanı başında bulunan Termera³⁹⁷ ve Pedasa'ya³⁹⁸ göre ödediği verginin az olduğu göze çarpmaktadır.

³⁸⁸ Bkz. Thuk. 8.42; Arr. *anab.* 1.21.3; Hdt. 7.99; Strab. 13.1.59.

³⁸⁹ Zgusta 1984, § 44-7.

³⁹⁰ Steph. Byz. *s.v.* 'Ἀλικαρνασσος.

³⁹¹ Aksan-Özden 2007, *s.v.* Halikarnassos.

³⁹² Bean 2000, 99; Regensburg-Hamburg 1998, 90-92.

³⁹³ Hdt. 7.99.

³⁹⁴ Hdt. 7.99; Strab. 14.2; Paus. 2.30.9.

³⁹⁵ Hdt. 2.178.

³⁹⁶ Flensted-Jensen 2004, 1115.

³⁹⁷ Bkz. s. 112 A.34.

³⁹⁸ Bkz. s. 106 A.29.

Bean, bu durumun kentin ekonomik ve stratejik yeri düşünülduğünde Halikarnassos'a uygun olmadığını ileri sürmektedir.³⁹⁹ Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁴⁰⁰

Αλικαρνάσσιοι				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
454/3	<i>χαλικαρνασσῆς</i>	<i>IV, 12-3</i>	166drah.4obol	
452/1	Ἀλικαρ[νασσῆς]	<i>III, 8</i>	166drah.3obol	
451/0	<i>χαλικαρνάσιοι</i>	<i>I, 31</i>	166drah.[4obol]	
450/49	[χα]λικαρνάσιοι	<i>II, 41</i>	200drah.	
448/7	[χαλικ]αρν[άσσ]ιοι	<i>I, 8</i>	200drah.	
447/6	<i>χαλικαρνάσιοι</i>	<i>I, 10</i>	200drah.	
445/4	<i>χαλικαρνάσιο(ι)</i>	<i>V, 26</i>	166drah. 4obol	
444/3	[χαλικαρνάσσιοι]	<i>IV, 18</i>	166drah. 4obol	
443/2	[Ἀλικαρνάσσιοι]	<i>IV, 25</i>	166drah. 4obol	
442/1	Ἀλικαρν[άσσιοι]	<i>IV, 26</i>	166drah. 4obol	
441/0	<i>χαλικα[ρνάσσι]οι</i>	<i>I, 78</i>	180drah. 4obol	
440/39	[χα]λικαρνάσ[σιοι]	<i>II, 83</i>	166drah. 4obol	
439/8	[χαλικαρνάσσ]ιοι	<i>IV, 32</i>	166drah. 4obol	
433/2	<i>χαλικαρν[ασσῆς]</i>	<i>I, 67</i>	166drah. 4obol	
432/1	<i>χαλ[ικα]ρνασσῆς</i>	<i>I, 65</i>	166drah. 4obol	
429/8	[χαλικαρν]άσσιοι	<i>IV, 15</i>	- - -	
410/09	Atinalıların kenti işgali	<i>Bkz. I.G., 12,110a=I.G.,II2,142</i>		
425/4	<i>χαλι[καρνάσσιοι]</i>	<i>I,144</i>	[---]	A9

9. Iasos (Ἰασῆς)

Iasos, Muğla İli, Milasa İlçesi'ne yaklaşık 31 km uzaklıktaki Kıyı Kışlacık köyü civarına lokalize edilmiştir. Kuren Köyü, antik kenti kısmen işgal etmiştir.⁴⁰¹ Kent, antikçağ'da "Kolpos Iasikos" olarak bilinen Iasos Körfezi'ndeki (günümüzde Güllük Körfezi) kayalık bir yarımada kurulmuştur. Grion Dağı (Paşalı Dağı) kentin doğusunda yükselmektedir.⁴⁰² Antikçağ'da olasılıkla ada üzerinde bulunan kent, zamanla doğa olayları sonucu anakaraya bağlanmıştır.⁴⁰³ Zgusta'da kentin adı

³⁹⁹ Bkz. Bean 2000, 97.

⁴⁰⁰ Meritt *et al.* 1939, 224-225.

⁴⁰¹ Bean 2000, 57; Bkz. Regensburg 1998, 870.

⁴⁰² Aksan-Özden 2007, s.v. Iasos.

⁴⁰³ Bean 2000, 57.

Ἰασος olarak görülmektedir.⁴⁰⁴ *Ethnikon* 'unun da *Ἰασέβς* olduğu bilinmektedir.⁴⁰⁵ Bu etnik isimler, ele geçen kararnameler ve sikkeler üzerindeki yazılarla doğrulanmıştır. Thukydides tarafından zengin bir kent olduğu belirtilen⁴⁰⁶ Iasos hakkında Diodoros Atina'nın müttefiği⁴⁰⁷ olduğunu belirtmiştir. Iasos'un MÖ geç V.yy ve erken IV.yy civarında para bastırıldığı bilinmektedir.⁴⁰⁸ Strabon'un bildirdiğine göre karaya yakın bir adada bulunan kent, geçimini denizden sağlar, toprakları fakirdir.⁴⁰⁹ Dolayısıyla deniz ticareti kent için önemli bir gelir kaynağı olmuştur.

Peloponnesos Savaşları'nda oldukça aktif olan ve MÖ 412'de Spartalılar tarafından ele geçirilen kent, yağmalanarak halkı Tissaphernes'e (Pers satrapı) teslim edilmiştir.⁴¹⁰ Fakat Diodoros'un MÖ 405'de kentten Atinalıların müttefiği olarak bahsetmesi kentin Persler elinden çıkmış olabileceğini de göstermektedir.⁴¹¹

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 450/49 yılında görülmektedir. MÖ 450/49'dan 418/7'ye kadar listelerde on altı defa kaydedilmiştir. Birliğe ödediği vergi miktarı MÖ 450/49 ve 447/6 yıllarındaki Mylasa'nın⁴¹² ödediği miktarla aynıdır.⁴¹³ Genelde yüksek bir miktar ödediği anlaşılan kentin vergisi MÖ 450/49'dan 432/1'e kadar sabit kalsa da bu MÖ 421'den sonra 100 drahme'den 300 drahme'ye yükselmiştir.⁴¹⁴ Bu noktada da bir kıyı kenti olan Iasos'tan Peloponnesos Savaşları'nın yükünü hafifletmek için vergi artırımına gidilerek yararlandırıldığını söylemek mümkündür. Özellikle MÖ 420 sonrası listelerden çıkan kentin Delos Birliği yanlısı siyaset izlemediği anlaşılmakta ve bu da MÖ 414 civarında Pers üssü haline gelmesiyle doğrulanmaktadır. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁴¹⁵

⁴⁰⁴ Zgusta 1984, § 358.

⁴⁰⁵ Steph. Byz. s.v. Ἰασος.

⁴⁰⁶ Thuk. 8.28.4

⁴⁰⁷ Diod. 13.104.7

⁴⁰⁸ Flensted- Jensen 2004, 1118.

⁴⁰⁹ Strab. 14.2.21.

⁴¹⁰ Thuk. 8.28.

⁴¹¹ Bkz. Diod. 13.104.7.

⁴¹² Bkz. s. 120 B.6.

⁴¹³ Bean 2000, 59.

⁴¹⁴ Flensted- Jensen 2004, 1117.

⁴¹⁵ Meritt *et al.* 1939, 286-287.

Ἰασης				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
450/49	Ἰασε̂ς	V, 21	100drah.	
447/6	Ἰασε̂ς	I, 112	100drah.	
446/5	[Ἰ]ασε̂ς	V, 11	100drah.	
445/4	Ἰασε̂ς	V, 22	100drah.	
443/2	[Ἰασε̂ς]	IV, 29	100drah.	
442/1	Ἰασε̂ς	IV, 29	100drah.	
441/0	[Ἰασ]ε̂ς	II, 79	100drah.	
440/39	[Ἰασε̂ς]	II, 70	100drah.	
433/2	Ἰασε̂ς	I, 69	100drah.	
432/1	Ἰασ[ε̂ς]	I, 63	100drah.	
430/29	[Ἰασε̂ς] vacat	I, 16	- - -	
428/7	[Ἰασε̂ς] vacat	III, 26	- - -	
427/6	Ἰασε̂ς	4	- - -	
421/0	Ἰασε̂ς	I, 91	300drah.	
420/19	[Ἰασε̂ς]	10	300drah.	
418/7	Ἰασε̂ς	I, 12	- - -	
414/3- 411/0	Spartalılar tarafından işgal edilerek 412/1'de Pers üssü olarak haline getirilmişti. Thuk. 8.28.2;29,1			
408/7-406/5	Spartalıların eline geçmiştir MÖ 405(?) .Diod. 13.104.7.			

10. Idyma (Ἰδυμῆς)

Ἰδυμα olarak isimlendirilen yerleşim Muğla İli, Ula İlçesi sınırları içerisinde Kozlukuyu (Gökova) köyünün kuzeyinde kalan Küçük Asartepe'nin yamaçlarında kurulmuştur.⁴¹⁶ Idyma'nın Gökova civarında Akyaka'nın yukarı sırtındaki dağlık bölgede olduğu sabitleşmiştir.⁴¹⁷ Idyma'ya ait toprakların da deniz kıyısına ulaştığı fakat Klasik ve Hellenistik dönemde denizden 3-4 km içeride, dağ kenarında yer aldığı bilinmektedir.⁴¹⁸ Idyma ismi büyük olasılıkla Didyma ve Sidyma isimlerinde olduğu gibi Hellence değil yerli bir kelimedenden Hellenleştirilmiştir.⁴¹⁹ Atina'nın MÖ 452 yılında Idyma çevresindeki kentlere küçük bir filo göndererek onları zoraki

⁴¹⁶ İren-Gürbüzer 2005, 7.

⁴¹⁷ Meritt *et al.* 1939, 492.

⁴¹⁸ Aksan-Özden 2007, s.v. Idyma.

⁴¹⁹ İren-Gürbüzer 2005, 9.

olarak birliğe dahil ettiği ileri sürülmektedir.⁴²⁰ Kentin *ethnikon*'u bazen *Ἰδυμέως*, *Ἰδύμιοσ* ya da *Ἐδύμιοσ* olarak görülmektedir.⁴²¹

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 453/2 yılında karşımıza çıkmaktadır. Listelerde MÖ 453/2'den 442/1'e kadar altı defa kaydedilmiştir. MÖ 440'a kadar Delos Birliği'ne üye olduğu ve Paktyes adlı bir tyran tarafından yönetildiği bilinmektedir. Genelde oldukça yüksek bir ödeme yapan Idyma'nın ödediği miktar zamanla azalmıştır.⁴²² Diğer yandan bir kıyı kenti olan Idyma'nın ismine MÖ 445'ten sonra rastlanılmaması dikkat çekicidir. Muhtemelen MÖ 440 Samos isyanı öncesinde Delos Birliği'nden ayrılmış olmalıdır. Vergi listelerine bakıldığında genelde *ethnikon*'u ile MÖ 451/0 yılında bir kere de yöneticisinin ismiyle kaydedildiği anlaşılmaktadır. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁴²³

Ἰδυμῆς				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
453/2	Πακτύες Ἰδυμ[εύς]	<i>I, 15</i>	114 ^{drah.} 5 ^{obol}	
451/0	[Πα]κτύ[ε]ς	<i>IV, 20</i>	- - -	
448/7	Ἰδύμ[ε]ς	<i>I, 25</i>	86 ^{drah.} 4 ^{obol}	
447/6	Ἰδυμές	<i>I, 27</i>	- - -	
445/4	Ἰδυμές	<i>V, 27</i>	33 ^{drah.} 2 ^{obol}	
442/1	[Ἰδυμές]	<i>V, 13</i>	- - -	
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
425/4	Ἰδυμ[ε]ς	<i>I, 140</i>	[- - -]	A9

11. Kalynda (Κλαυνδῆς)

Κλαυνδῆς Karia ya da Lykia kenti olan Kalynda adının yazıtlarda geçen biçimidir.⁴²⁴ Dalaman'ın 4 km doğusunda Fethiye'nin 32 km batısında bulunduğu düşünülen Kalynda günümüzde Kozpınar olarak isimlendirilmektedir.⁴²⁵ Strabon,

⁴²⁰ İren-Gürbüzler 2005, 9.

⁴²¹ Zgusta 1984, § 364-1; Ayrıca bkz. Flensted-Jensen 2004, 1119.

⁴²² Flensted-Jensen 2004, 1119; Krş. *IG I³ 260.I.16, 264.I.25; 267.V.27.*

⁴²³ Meritt *et al.* 1939, 288-289.

⁴²⁴ Bkz. Zgusta 1984, § 414-2.

⁴²⁵ Bean 1998, 34.

Glaukos denilen körfezden altmış *stadion* (yaklaşık 9.5 km) içeride Kalynda kentinin bulunduğunu ve sonrasında da Kaunos'a gelindiğini vurgulamaktadır.⁴²⁶ Kozpınar'ın sahilden uzaklığı yaklaşık 9 km olduğu için Bean'e göre Strabon'un saptaması Kozpınar'ı işaret etmektedir.⁴²⁷ Adı geçen yer Herodotos'ta bahsi geçen ve Salamis Deniz Savaşı'nda gemisi Artemisia tarafından batırılan Kalyndalılar ile ilgili olmalıdır.⁴²⁸ Yine Herodotos'a bakıldığında onların Kaunos'a komşu bir kent olabileceği görülmektedir.⁴²⁹ Başlarda Kaunos'tan daha zengin olduğu buna karşın zamanla Kaunos öne çıkarken Kalynda'nın küçüldüğü ve gerilediği düşünülmektedir.⁴³⁰ *Κάλυνδα* olarak anılan kentin *ethnikon*'u *Κλαυνδέως* veya *Καλυνδέως*'dir.⁴³¹

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 444/3 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 444/3'ten 425/4'e kadar altı defa kaydedilmiştir. MÖ 444/3 ve 425/4 yılında ne kadar vergi verdiği bilinmemekle birlikte diğer yıllarda yaptığı ödemedi kentin gelir düzeyinin yüksek olduğu söylenebilir. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁴³²

Κλαυνδέης				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
444/3	[Κλαυνδ]ῆς	<i>V, 8</i>	- - -	
443/2	[Κ]λαυνδέης	<i>IV, 8</i>	100drah.	
442/1	Κλα[υνδέ]ς	<i>IV, 9</i>	100drah.	
441/0	Κλαυνδέης	<i>II, 70</i>	100drah.	
440/39	[Κλαυνδέ]ς	<i>II, 90</i>	100drah.	
425/4	[Κλ]αυνδέης	<i>I, 31</i>	[- - -]	A9

12. Karbasyanda (Καρβασσανδῆς παρὰ Καύνον)

Kaunos yakınlarında bulunan yazıtlardan varlığı öğrenilen *Καρβασσανδα* olarak anılan yerleşimin Kaunos'un 1.5 km güneybatısındaki Kızıltepe'de bulunan bir köy ya da kasaba olduğu düşünülmektedir. ATL yazarları Karbasyanda'nın

⁴²⁶ Strab. 14.2.2.

⁴²⁷ Bean 1998, 35.

⁴²⁸ Hdt. 8.87-88.

⁴²⁹ Hdt. 1.72; Ayrıca bkz. Polyb. 31.5.

⁴³⁰ Bean 1998,34.

⁴³¹ Steph. Byz. s.v. Κάλυνδα.

⁴³² Meritt *et al.* 1939, 314-315.

Kaunos'a giderken sol tarafta Pasanda'nın (Myndos civarı) karşısında olabileceğini ileri sürmektedirler.⁴³³ *Ethnikon*'u *Καρβασσανδέως* olan yerleşimin Kaunos'un bir *demesi* olduğu varsayılmaktadır.⁴³⁴

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 454/3 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 454/3'ten 432/1'e kadar on sekiz defa kaydedilmiştir ve hemen hemen her yıl birliğe düzenli ödemede bulunmuştur. Söz konusu yerleşim eğer iddia edildiği gibi Kaunos yakınlarındaysa Kaunos'un da vergi listelerinde MÖ 438'den itibaren görülmemesine bağlı olarak yakınlarındaki Karbasyanda'nın da birliğe vergi vermeyi kestiği ya da bölgede Atina kontrolünün zayıfladığı söylenebilir. Ödeme yapılan yıllar dikkate alındığında Karbasyanda'nın birliğin sadık bir müttefiki olduğu görülmektedir. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁴³⁵

Καρβασσανδῆς παρὰ Καύνον				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
454/3	Καρβασσανδέως	IV, 23	16drah. 4obol	
453/2	Καρβασσανδέως	VI, 17	16drah. 4obol	
452/1	Καρβασσανδέως	V, 14	16drah. 4obol	
451/0	Καρ[βα]σσανδέως	II, 4	16drah. 4obol	
450/49	Καρβασσα[νδέως]	I, 5	16drah. 4obol	
448/7	Καρβασσ(α)νδ[έως]	II, 6	16drah. 4obol	
447/6	[Κ]αρ[βα]σσαν[δέως]	I, 48	16drah. 4obol	
446/5	[Καρβασσανδέως]	III, 13	16drah. 4obol	
444/3	Καρβ[ασσανδέως]	III, 20	16drah. 4obol	
443/2	Καρβασσα[νδέως]	IV, 3	16drah. 4obol	
442/1	Καρβασσ[ανδέως]	IV, 4	16drah. 4obol	
441/0	Καρβασσ[α]νδέως παρὰ Καύνον	I, 68-9	16drah. 4obol	
440/39	[Καρ]βασσαν[δέως]	I, 74	16drah. 4obol	
439/8	[Καρβασσ]α[νδέως] παρὰ Καύνον	IV, 30	16drah. 4obol	
433/2	[Καρβασσ]ανδέ[ως] [παρὰΚα]ύνο[ν]	I, 12-3	16drah. 4obol	
432/1	Κ[αρβασσανδέως] [παρὰΚα]ύνον]	I, 21-2	16drah. 4obol	
430/29	[Καρβασσανδέως ἀπὸΚα]ύνο	I, 29	- - -	
421/0	[Κα]ρβασσανδέως[πα]ρὰΚα]ύν[ον]	II, 13-4	- - -	

⁴³³ Meritt *et al.* 1939,495.

⁴³⁴ Zgusta 1984, § 439-5.

⁴³⁵ Meritt *et al.* 1939, 296-297.

13. Karyanda (Καρνανδής)

Bodrum Yarımadası kuzey kıyısındaki Salih Adası dolaylarında olduğu düşünülen fakat lokalizasyonu tartışmalı olan yerleşim hakkındaki ilk bilgiler antik kaynaklara dayanmaktadır. Skylaks, Karyanda'dan adası, kenti, limanı olan bir yer olarak bahseder.⁴³⁶ Strabon, Myndos ve Bargylia arasında bir liman olan Karyanda ve Karyandalıların yaşadığı aynı adla anılan bir adadan bahseder.⁴³⁷ Karyandalılar sonradan bu adayı terkedip anakaraya taşınmıştır. Anakarada Karyanda adında bir göl olduğu ve adayı terkedip anakaraya taşındıklarında söz konusu gölün yakınlarına taşındıkları düşünülmektedir.⁴³⁸ Araştırmacılar da bu gölün günümüzdeki Göl Köyü olabileceğini ileri sürmektedirler. Diğer yandan Plinius ise Myndos'un güneyinde Kos'a doğru bir adanın bulunduğunu bildirmektedir.⁴³⁹ Araştırmalar sonucunda Bodrum'un kuzeydoğusundaki Güvercinlik'in ve karşısındaki Salih Adası'nın bahsedilen yerler olduğu sonucuna ulaşılmıştır.⁴⁴⁰ Zgusta'da *Καρνανδα*⁴⁴¹ olarak bahsedilen kentin *ethnikon*'u *Καρνανδέως*'dir.⁴⁴²

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 452/1 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 452/1'den 418/7'e kadar on bir defa kaydedilmiştir. MÖ 452/1 vergilendirmesinden sonra yarıya düşürülen ödeme miktarları MÖ 425/4'de büyük ölçüde artmıştır. MÖ 452/1 vergilendirmesinde başka bir kent Karyanda başlığı altında vergisini vermiş ya da zamanla ekonomik durumuna bağlı olarak vergi oranında azalmaya gidilmiş olabilir. Ama MÖ 425/4 vergilendirmesindeki artışın Atina'nın Delos Birliği'nden ayrılmak isteyenleri kontrol altına alıp cezalandırma girişimi ile ilgili olması muhtemeldir. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir.⁴⁴³

⁴³⁶ Skyl. 99.

⁴³⁷ Strab. 14.2.20.

⁴³⁸ Aksan-Özden 2007, s.v. Karyanda.

⁴³⁹ Plin.nat. 5.107.

⁴⁴⁰ Aksan-Özden 2007, s.v. Karyanda; Bean 2000, 123-124.

⁴⁴¹ Zgusta 1984, § 454-1.

⁴⁴² Steph.Byz. s.v. Καρνανδα

⁴⁴³ Meritt *et al.* 1939, 300-301.

Καρνανδῆς				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
452/1	Καρνανδῆς	<i>I, 31</i>	16drah. 4obol	
450/49	Καρνανδῆς	<i>V, 25</i>	8drah. 2obol	
447/6	Καρνανδῆ[ς]	<i>II, 107</i>	8drah. 2obol	
446/5	[Κα]ρνανδῆς	<i>V, 12</i>	8drah. 2obol	
444/3	Κα[ρ]νανδῆς	<i>IV, 27</i>	8drah. 2obol	
443/2	[Κ]αρνανδῆ[ς]	<i>V, 3</i>	8drah. 2obol	
442/1	Καρνανδῆ[ς]	<i>IV, 36</i>	8drah. 2obol	
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Καρνανδῆς	<i>I, 76</i>	8drah. 2obol	
432/1	Καρνα[νδῆς]	<i>I, 12</i>	8drah. 2obol	
430/29	[Καρνανδῆ]ς	<i>I, 26</i>	- - -	
418/7	Καρνανδῆ[ς]	<i>I, 7</i>	16drah. 4obol	
425/4	Καρνα[νδῆς]	<i>II, 138</i>	1000drah.	A9

14. Kasolaba (Κασωλαβῆς)

Kasolaba'nın yeri tam olarak bilinmemektedir. Buna karşın Halikarnassos'un kuzeyinde olabileceği ileri sürülmektedir. ATL yazarları bölgede bulunan yazıtlardan hareketle Kasolaba'nın Keramikos Körfezi'nin kuzeyinde olabileceğini belirtmektedirler.⁴⁴⁴ Zgusta'da belkide Keramos kenti yakınında olabileceği düşünülen *Κασωλάβα* yerleşiminin *ethnikon*'u *Κασωλάβεύς*'tir.⁴⁴⁵

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 454/3 yılında görülmektedir. MÖ 454/3'ten 447/6'ya kadar yedi defa kaydedilmiştir. MÖ 442/1 yılında listelerden kaybolan kentin MÖ 425'de ödediği miktar bilinmese de tekrar vergilendirildiği izlenimini uyandırmaktadır. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁴⁴⁶

Κασωλαβῆς				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
454/3	Κασολαβῆς	<i>IV, 27</i>	41drah. 4obol	
453/2	[Κα]σολαβῆς	<i>VIII, 14</i>	41drah. 4obol	
452/1	[Κα]σολα[βῆς]	<i>IV, 24</i>	41drah. 4obol	
451/0	[Κ]ασολαβῆς	<i>I, 12</i>	41drah. 4obol	

⁴⁴⁴ Meritt *et al.* 1939, 499.

⁴⁴⁵ Zgusta 1984, § 461-2.

⁴⁴⁶ Meritt *et al.* 1939, 302-303.

450/49	Κασολαβῆς	II, 32	41 drah. 4 obol	
448/7	M[ετα τα διονυσια?]] [Κασολαβῆς]	IV, 32	41 drah. 4 obol	
447/6	[Κασολαβῆς]	I, 44	41 drah. 4 obol	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
425/4	[Κασολα]βῆς]	I, 172	[- - -]	A9

15. Kaunos (Καύνιοι)

Muğla İli, Ortaca İlçesi'nin batısında, Dalyan Kasabası'nın karşısında yer alır. Kaunos günümüzde denizden yaklaşık 3.5 km uzaklıktadır.⁴⁴⁷ Kıyı şeridinin en eski yerleşimlerindedir. Kaunos'un yeri Strabon'un belirttiği bölge ile hemen hemen örtüşmektedir. Buna göre Kilikia, Pamphylia, ve Lykia kıyısı boyunca gidildiğinde Glaukos denilen körfeze ulaşıldığını, adı geçen yerin biraz ötesindeki kutsal alanın denizden altmış *stadion* kadar içerisinde Kalynda kentinin bulunduğunu ve sonrasında da Kaunos'a gelindiği aktarılmıştır.⁴⁴⁸ Yine Strabon, verimli bir yer olmasına rağmen sıcak ve çok fena bir havası olduğunu söyler.⁴⁴⁹ Eskiden bir liman kenti olan Kaunos, Dalyan deltasının oluşmasıyla bu özelliğini yitirmiştir. Herodotos, Kaunosluların dilleri Karia diline benzese de göreneklere bakımından onlardan ayrıldıklarını aktarmıştır.⁴⁵⁰ Rhodos Khersonesos'u ve Lykia arasında uzanan⁴⁵¹ *Καύνοç* olarak adlandırılan kentin *ethnikon*'u *Καύνιοç*'tur.⁴⁵²

MÖ VI. yy'ın ikinci yarısında Pers generali Harpagos tarafından ele geçirilen kent MÖ 497 civarında İonia isyanına katılmıştır.⁴⁵³ Daha sonra da Delos Birliği'ne üye olarak Atina önderliğinde Perslere karşı yapılan mücadeleye katkı sağlamıştır.

⁴⁴⁷ Aksan-Özden 2007, s.v. Kaunos; Bean 2000, 174.

⁴⁴⁸ Strab. 14.2.2.-3.

⁴⁴⁹ Strab. 14.2.3.

⁴⁵⁰ Hdt. 1.172.

⁴⁵¹ Flensted-Jensen 2004, 1120; Meritt *et al.* 1939, 499; SNG Cop. Caria 179-183.

⁴⁵² Zgusta 1984, § 467; Ayrıca bkz. Steph. Byz. s.v. Καύνοç.

⁴⁵³ Hdt. 1.176; 5.103.

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 452/1 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 452/1'den 421/0'a kadar on dört defa kaydedilmiş ve birliğe 1 talanton'un yarısı kadar vergi vermiştir. Myndos Yarımadası'ndaki Leleg kentlerinin bazılarının ödediğinden daha az olan bu miktar oldukça dikkat çekicidir.⁴⁵⁴ Vergi miktarı genelde aynı olmakla birlikte bu miktar MÖ 425/4 yılında 10 talanton'a çıkmıştır.⁴⁵⁵ Vergi listelerinde MÖ 421/0 ve 412/1 civarında kente rastlanılmaması Delos Birliği'nden ayrılma teşebbüsünde bulunmuş olabilecekleri izlenimi vermektedir. MÖ 412/1'den sonra Spartalıların tarafına geçerek Perslerin bir garnizonu haline gelmesi⁴⁵⁶ bu görüşü destekler niteliktedir. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir.⁴⁵⁷

Καύνιοι				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
452/1	Κα[ύ]νιοι	<i>V, 15</i>	50drah.	
451/0	Καύνιοι	<i>I, 18</i>	50drah.	
448/7	Κα[ύ]νιοι]	<i>I, 38</i>	50drah.	
447/6	[Καύνι]οι	<i>I, 40</i>	50drah.	
446/5	[Καύνιοι]	<i>III, 14</i>	50drah.	
444/3	[Καύνιοι]	<i>III, 21</i>	50drah.	
443/2	Καύνιοι	<i>IV, 14</i>	50drah.	
442/1	[Καύνιοι]	<i>IV, 14</i>	50drah.	
441/0	Καύνιοι	<i>I, 64</i>	50drah.	
440/39	[Κ]αύνιοι	<i>I, 70</i>	50drah.	
438/7	Καύνι[οι]	<i>III, 5</i>	- - -	
433/2	Καύνιοι	<i>I, 9</i>	- - -	
421/0	[Κα]ύνιοι	<i>II, 11</i>	- - -	
414/3- 411/0	MÖ 412/1'de isyan etmişlerdir. Thuk. 8.39.4;42.2;57.1			
425/4	[Κ]αύνι[οι]	<i>II, 98</i>	10tal.	A9

⁴⁵⁴ Bean 2000,177.

⁴⁵⁵ MÖ 425 yılındaki bu vergi miktarlarının gerçeği yansıtmadığı ve ödendiğine dair bir kanıt olmadığı düşünülmektedir. Bkz. Bean 2000, 178.

⁴⁵⁶ Bkz.Thuk. 8.39; 41; 42; 57.

⁴⁵⁷ Meritt *et al.* 1939, 304-305.

16. Kedreai (Κεδριᾶται ἀπὸ Καρίας)

Kedreai antik kenti Muğla İli, Marmaris İlçesi'nin kuzeyinde, Keramos Körfezi'nin doğusunda bir ada yerleşmesidir ve Ch. Diehl-G.Cousin tarafından tanıtılan bir yazıt sayesinde adanın identifikasyonu yapılabilmektedir.⁴⁵⁸ Kıyıya oldukça yakın olan bu adacık yaklaşık 800 m uzunluğundadır. Kentin kurulmuş olduğu ada bir kıstakla ikiye ayrılmıştır. Yerleşme doğu kısımda yoğunlaşmış ve batı tarafa yerleşilmemiştir. Ayrıca adanın karşısındaki karada da yerleşme izleri vardır.⁴⁵⁹ Ksenophon'un bildirdiğine göre MÖ 405'te Spartalı komutan Lysandros donanması ile Keramikos körfezine giderek Atinalıların müttefik kenti Kedreai'yi ele geçirmiş, insanların köle yapmıştır.⁴⁶⁰ Bu olayı anlatan Ksenophon kent ahalisinden *Μιξοβαρβάροι* (yarı barbar) olarak bahsetmektedir. Anlaşıldığına göre, Ksenophon zamanında Kedreai'de yaşayan halk Karia kökenliydi fakat Hellen kültürüne yabancı değildi.⁴⁶¹ *Κεδρεαί* olarak anılan kentin *ethnikon*'u *Κεδρεάτης* ya da *Κεδρεατίος* olarak görülmektedir.⁴⁶²

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 454/3 yılında görülmektedir. MÖ 454/3'den 418/7 yılına kadar toplamda on altı defa listelerde kaydedilmiş, vergisi genelde sabit kalmıştır. Yukarıda Ksenophon'un aktardıklarından hareketle MÖ 405'de hala Atina'nın müttefiki olan kent bu tarihten kısa bir süre sonra Rhodos'un eline geçip onun bir *deme*'si haline gelmiştir.⁴⁶³ Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁴⁶⁴

Κεδριᾶται ἀπὸ Καρίας				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
454/3	Κεδριᾶται	<i>V, 17</i>	50drah.	
452/1	Κεδριᾶται	<i>I, 12</i>	50drah.	

⁴⁵⁸ Diler 2007, 9-11.

⁴⁵⁹ Ayrıca bkz. Sevin 2001, 125.

⁴⁶⁰ Ksen. *Hell.* 2.1.15.

⁴⁶¹ Diler 2007, 30.

⁴⁶² Steph.Byz. s.v. *Κεδρεαί*.

⁴⁶³ Bean 2000, 163.

⁴⁶⁴ Meritt *et al.* 1939, 304-305.

451/0	[Κεδριῆ]ται	<i>I, 14</i>	50drah.	
448/7	[Κεδριᾶται]	<i>II, 36</i>	50drah.	
447/6	Κ[εδριᾶται]	<i>II, 26</i>	50drah.	
446/5	Κεδριᾶται	<i>III, 22</i>	50drah.	
445/4	Κεδρ[ιᾶται]	<i>III, 24</i>	50drah.	
444/3	Κεδρ[ιᾶται]	<i>IV, 32</i>	50drah.	
443/2	Κεδριᾶτα[ι]	<i>IV, 4</i>	50drah.	
442/1	Κεδριᾶται	<i>IV, 5</i>	50drah.	
441/0	Κεδριᾶται	<i>II, 76</i>	50drah.	
440/39	[Κε]δρ[ιᾶτ]αι	<i>I, 80</i>	50drah.	
432/1	Κεδρ[ιᾶ]ται	<i>I, 69</i>	33drah. 2obol	
430/29	[Κεδριᾶ]ται ἀπὸ Καρίας	<i>I, 18</i>	- - -	
428/7	[Κ]εδριῆται	<i>III, 7</i>	- - -	
418/7	Κε[δριῆται]	<i>I, 20</i>	- - -	
408/7- 406/5	Spartalılar tarafından MÖ 405 'de ele geçirilmiştir. Bkz. Xen. Hell., 2.1.5			

17. Keramos (Κεράμιοι)

Muğla İli'nin güneybatısında, Milas İlçesi'ne bağlı Ören'de Gökova Körfezi'nin kuzeyinde yer alır. Karaçay'ın oluşturduğu ovanın bir köşesinde Keramos'un kalıntlarına rastlanılmaktadır. Bu nedenle başlangıçta Keramos'un deniz kenarında kurulmuş olabileceği düşünülmektedir.⁴⁶⁵ Keramos, antik coğrafyacı Strabon'un bildirdiğine göre Knidos'tan sonra içerde yerleşmiş küçük bir kasabadır.⁴⁶⁶ Halikarnassos'un doğusuna doğru ve kendi adıyla anılan körfezin kuzey kıyısına doğru uzanmaktadır. MÖ IV. yy'a ait bir yazıt sayesinde kentin Kar kökenli olduğu anlaşılmıştır.⁴⁶⁷ *Κέραμος* olarak adlandırılan yerleşimin *ethnikon*'u *Κεραμεῖς* ya da *Κεράμιος*'dur.⁴⁶⁸

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 454/3 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 454/3'ten 418/7'e kadar on iki defa kaydedilmiştir. Birliğe önemli bir miktarda ödeme yapan kent, bölgede sahip olduğu köylerin sayısı artınca Khyrsoarik Birliğin önemli bir üyesi olmuştur.⁴⁶⁹ MÖ 432/1 ve 418/7 yıllarında Keramos vergi

⁴⁶⁵ Bean 2000, 37.

⁴⁶⁶ Strab. 14.2.15.

⁴⁶⁷ Aksan-Özden 2007, s.v. Keramos.

⁴⁶⁸ Bkz. Flensted-Jensen 2004, 1121.

⁴⁶⁹ Köylerden meydana gelen birliklere Khyrsoaren deniyordu. Bkz. Bean 2000, 38.

listelerinde görünse de ne kadar vergi verdiği bilinmemektedir. Ödeme kayıtları ATL’de şöyle verilmektedir:⁴⁷⁰

Κεράμιοι				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
454/3	Κεράμιοι	<i>V, 18</i>	150drah.	
452/1	Κεράμιοι	<i>I, 4</i>	150drah.	
451/0	[Κερ]άμῆς	<i>IV, 26</i>	150drah.	
448/7	[Κερά]μῆς	<i>I, 6</i>	150drah.	
447/6	Κεράμ[ῆ]ς	<i>I, 8</i>	150drah.	
445/4	Κεράμιοι	<i>V, 25</i>	150drah.	
443/2	Κεράμιοι	<i>IV, 20</i>	150drah.	
442/1	[Κεράμιοι]	<i>IV, 20</i>	150drah.	
441/0	Κεράμιοι	<i>II, 71</i>	150drah.	
440/39	[Κεράμιοι]	<i>I, 82</i>	150drah.	
432/1	Κεράμιο[ι]	<i>I, 31</i>	- - -	
418/7	Κεράμιοι	<i>I, 25</i>	- - -	

18. Knidos (Κνίδιοι)

Knidos⁴⁷¹ Muğla İli, Datça İlçesi batısında, yarımadaının batı ucundaki Tekir Burnu’nda yer alır. Adı geçen yerin sınırları çoğunlukla Datça Yarımadası’na kadar uzatılmaktadır.⁴⁷² Herodotos tüm Knidos topraklarının ince bir kıstak dışında suyla çevrili olduğunu, kuzeyde Keramikos Körfezi, güneyde Syme ve Rhodos Denizi’nin bulunduğunu bildirmiştir.⁴⁷³ *Κνίδος* olarak anılan kentin *ethnikon*’u *Κνίδιος* olduğu görülmektedir.⁴⁷⁴

Knidos, Dor Heksapolis’inin asıl üyelerinden biriydi. Üye kentler Knidos’ta periyodik olarak düzenlenen Triopion Apollon festivallerinde biraraya geliyorlardı.⁴⁷⁵ Herodotos Knidos’un bir Lakedaimon kolonisi⁴⁷⁶ olduğunu

⁴⁷⁰ Meritt *et al.* 1939, 306-307.

⁴⁷¹ MÖ IV. yy’da Piraksiteles’in yaptığı biri giyimli diğeri çıplak olan Aphrodite heykellerinden çıplak olanı Knidos (diğeri Kos) satın almıştır. Bu heykelin ünü zamanla artarak insanların bu heykeli görmek için uzaktan geldikleri bilinmektedir. Knidos hakkında bilinen kayda değer bir diğer bilgi de Eudoksos hakkındadır. O, güneşin çapının ayın çapının dokuz katı, dünyanın çapının üç katı olduğunu hesaplamıştır. Bkz. Bean 2000, 142-149.

⁴⁷² Meritt *et al.* 1939, 504.

⁴⁷³ Hdt. 1.174.

⁴⁷⁴ Bkz. Zgusta 1984, § 535.

⁴⁷⁵ Hdt. 1.144; Bean 2000, 4.

söylerken, Strabon ise onların Megara'dan geldiğini aktarmıştır.⁴⁷⁷ MÖ 546'da Persler, Lydia Krallığı'nı yıktıktan sonra Küçük Asia kıyılarını ele geçirmeye başlayınca; Knidoslular anakaraya bağlandıkları kıstağı keserek Perslerin bölgeyi ele geçirmesini engellemeye çalışmışlardır. Fakat düşündüklerini yapamayacaklarını anlayan Knidoslular çok geçmeden Perslere teslim olmak zorunda kalmışlardır.⁴⁷⁸ Daha sonra da Atinalıların MÖ 468'de Küçük Asia'nın güney kıyılarına yaptığı keşif seferleri sırasında üs olarak kullanılan Knidos, Karia kentlerinin birçoğu gibi Delos Birliği'ne üye olmuştur.

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 452/1 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 452/1'den 425/4'e kadar on dört defa kaydedilmiştir. Knidos'un MÖ 452/1 ve 451/0 vergisi MÖ 450/49-447/6 yılları arasında yaklaşık iki kat artmıştır. MÖ 444/3-440/39 ve MÖ 428/7'den 427/6 yılları arasında vergisinde azalma olduğu anlaşılmaktadır.⁴⁷⁹ MÖ 412'de Pers satrapı Tissaphernes'in kışkırtmasıyla Knidos'da Atina karşıtı bir isyan çıkmıştır.⁴⁸⁰ Bu tarihten kısa bir süre sonra Knidos Perslerin bir garnizonu haline gelse de MÖ 411'de tekrar Atina'nın kontrolüne geçmiştir. Zaten söz konusu tarihten sonrada vergi listelerinde kentin adı geçmemektedir. Kentin Delos Birliği'ne ödediği miktar onun ekonomik bakımdan güçlü olduğunun kanıtıdır. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁴⁸¹

Kνίδιοι				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
452/1	Kνίδιοι	<i>IV, 8</i>	300drah.	
451/0	[Kνίδιοι]	<i>I, 15</i>	300drah.	
450/49	Kνίδιοι	<i>I, 4</i>	500drah.	
448/7	Kνίδι[οι]	<i>II, 33</i>	500drah.	
447/6	[Kνίδιοι]	<i>II, 23</i>	500drah.	
444/3	[Kνίδιοι]	<i>IV, 19</i>	300drah.	
443/2	Kνι[δ]ιοι	<i>IV, 21</i>	300drah.	
442/1	[Kνίδιοι]	<i>IV, 21</i>	300drah.	
441/0	Kνίδιοι	<i>II, 73</i>	300drah.	
440/39	[Kνίδιοι]	<i>I, 86</i>	300drah.	

⁴⁷⁶ Hdt. 1.174.

⁴⁷⁷ Strab. 14.2.6.

⁴⁷⁸ Hdt. 1.174.

⁴⁷⁹ Flensted-Jensen 2004, 1123.

⁴⁸⁰ Thuk. 8.35.

⁴⁸¹ Meritt *et al.* 1939, 314-315.

432/1	[K]νίδιοι	<i>I, 30</i>	- - -	
428/7	Κνίδιοι	<i>III, 20</i>	200drah.	
427/6	Κνίδιοι	<i>13</i>	200drah.	
414/3- 411/0	MÖ 412/1'de isyan bkz. Thuk. 8. 35. 1.			
425/4	Κνί[διο]ι	<i>I, 134</i>	[- - - -]	A9

19. Kodapa (Κοδαπής)

Atina vergi listelerinde *Κοδαπής* olarak adı geçen yerleşimin Halikarnassos'un doğusunda, Keramikos Körfezi'nde, Ören-Keramos'un yaklaşık 12 km batısında, bölgede ele geçen bir yazıt (Kocadağ ve Karaman Tepe yakınlarında) sayesinde Bozalan Köyü civarında olabileceği kabul edilmektedir.⁴⁸² Zgusta'da *Κοδαπα*'nın bir Karia yerleşimi olduğu önerilmekle birlikte *ethnikon*'u *Κοδαπέζ*'dir.⁴⁸³ Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 453/2 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 453/2'den 445/4'e kadar beş defa kaydedilmiştir. MÖ 442/1 yılından 441/0 ve 440/39'da listelerde görünmeyen kentin MÖ 425/4 yılında minimum 2000 drahme ödeme yaptığı anlaşılmaktadır.⁴⁸⁴ Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁴⁸⁵

Κοδαπής				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
453/2	[Κο]δαπές	<i>II, 2</i>	16drah. 4obol	
451/0	Κο[δαπ]ές	<i>I, 29</i>	16drah. 4obol	
448/7	Κ[οδαπές]	<i>II, 21</i>	16drah. 4obol	
447/6	[Κοδαπές]	<i>II, 11</i>	16drah. 4obol	
445/4	Κοδαπές	<i>III, 32</i>	16drah. 4obol	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
425/4	[Κοδα]πές	<i>II, 103</i>	2000drah. - -	A9

⁴⁸² Konuk *et al.* 2005, 69-70; 74-75.

⁴⁸³ Zgusta 1984, § 274.

⁴⁸⁴ Flensted-Jensen 2004, 1125.

⁴⁸⁵ Meritt *et al.* 1939, 316-317.

20. Krya (Κρυής ἀπὸ Καρίας)

Krya'nın Tersana Adası'nın (Fethiye Körfezi) kuzeyine doğru uzanan bir burun olduğu ileri sürülmektedir.⁴⁸⁶ Kentin Fethiye Körfezi civarında Taşyaka'da olduğu genelde kabul görmektedir.⁴⁸⁷ Krya, Kryassos gibi isimlerle anılan yerleşimin bir Karia kenti olduğu ifade edilmiştir. Bean, Plinius'un bu kentten "Kaçakların kenti Krya" olarak bahsettiğini ve Krya'nın daima küçük bir yerleşim olmaktan ileri gidemediğini öne sürmüştür.⁴⁸⁸ Zgusta'da kentin *Κρύα* olduğu önerilmektedir.⁴⁸⁹ *Ethnikon*'u *Κρυεύς*'dir.⁴⁹⁰

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 454/3 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 454/3'ten 425/4'e kadar on altı defa kaydedilmiştir. Bu tarih aralığında ödediği miktarlardan ekonomik açıdan güçlü olmadığı söylenebilir.⁴⁹¹ MÖ 429/8 yılından sonra da ne kadar vergi verdiği dair bilgimiz yoktur. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁴⁹²

Κρυής ἀπὸ Καρίας				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
454/3	Κρυεύς	<i>III, 17</i>	33drah. 2obol	
452/1	Κρυ[ε]ύς	<i>V, 16</i>	33drah. 2obol	
451/0	Κρυ[ε]ύς	<i>II, 5</i>	33drah. 2obol	
450/49	Κρυεύς	<i>I, 6</i>	33drah. 2obol	
448/7	Κρυεύς	<i>II, 8</i>	33drah. 2obol	
447/6	[Κ]ρυ[ε]ύς	<i>I, 50</i>	33drah. 2obol	
446/5	Κρυιεύς	<i>III, 23</i>	33drah. 2obol	
444/3	Κρυε[ε]ύς	<i>IV, 33</i>	33drah. 2obol	
443/2	Κρ[υ]ε[ε]ύς	<i>IV, 5</i>	33drah. 2obol	
442/1	Κρυεύς	<i>IV, 6</i>	33drah. 2obol	
441/0	Κρ[υ]ε[ε]ύς	<i>II, 65</i>	33drah. 2obol	
440/39	[Κρ]υε[ε]ύς	<i>I, 73</i>	33drah. 2obol	
433/2	[Κρυε]ύς	<i>I, 14</i>	33drah. 2obol	

⁴⁸⁶ Meritt *et al.* 1939, 507; Krş. Sevin 2001, 130; Ayrıca bkz. Plin. *nat.* 5.29.

⁴⁸⁷ Bean 1976, *s.v.* Taşyaka.

⁴⁸⁸ Bean 1998, 38.

⁴⁸⁹ Zgusta 1984, § 632-1.

⁴⁹⁰ Steph.Byz. *s.v.* Κρύα.

⁴⁹¹ Flensted-Jensen 2004, 1126.

⁴⁹² Meritt *et al.* 1939, 320-321.

429/8	[ΚρυεζᾶπὸΚαρία]ς	<i>IV, 33</i>	---	
428/7	[Κρυ]εζ	<i>II, 28</i>	---	
425/4	[Κρυε]ς	<i>II, 155</i>	[- - -]	A9

21. Kyllandos (Κυλλάνδιοι)

Kentin günümüzde Gökova Körfezi'nin 11 km doğusunda, Idyma'nın güneyinde yer alan Ula'ya bağlı Elmalı köyü civarında yer aldığı düşünülmektedir.⁴⁹³ Elmalı'daki antik kent henüz kapsamlı olarak çalışılmamıştır ve bugün büyük oranda bitki örtüsü ile kaplıdır. Daha önce Okkataş (Muğla) mevkiinde olduğu varsayılan kentin Kyllandos değil de Thera kenti olduğu daha çok kabul gören bir görüştür.⁴⁹⁴ *Κύλλανδος* olarak anılan kentin *ethnikon*'u *Κυλλάνδεός* 'dir.⁴⁹⁵

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 454/3 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 454/3'ten 447/6'ya kadar beş defa kaydedilmiştir. Ödediği vergilerden kentin gelir düzeyinin çok yüksek olduğu söylenebilir. MÖ 425/4 yılında kentin adı listelerde görülse de ne kadar vergi verdiği bilinmemektedir.⁴⁹⁶ Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁴⁹⁷

Κυλλάνδιοι				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
454/3	Κυλλάνδι[οι]	<i>V, 20</i>	200drah.	
452/1	Κυλλάν[διοι]	<i>III, 9</i>	200drah.	
451/0	Κυλλάντιοι	<i>I, 32</i>	200drah.	
448/7	Κ[υλλάντιοι]	<i>I, 19</i>	200drah.	
447/6	Κυλλάντιο	<i>I, 21</i>	200drah.	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
425/4	Κυλλ[άνδιοι]	<i>I, 142</i>	[- - -]	A9

⁴⁹³ Sevin 2001, 125; Aksan-Özden 2007, s.v. Kyllandos; Krş. Meritt *et al.* 1939, 508.

⁴⁹⁴ Baran 2012, 92.

⁴⁹⁵ Steph.Byz. s.v. Κύλλανδος.

⁴⁹⁶ Flensted-Jensen 2004, 1126.

⁴⁹⁷ Meritt *et al.* 1939, 322-323.

22. Kyrbissos (Κυρβισσός)

Kyrbissos, muhtemelen Idyma'nın güneyinde Kyllandos yakınlarında olmalıdır.⁴⁹⁸ Teos civarında (İzmir İli, Seferihisar İlçesi) olabileceğini ileri sürenler de vardır.⁴⁹⁹ Vergi listelerinde Kyllandos'tan sonra Kyrbissos'un gelmesi bu kentlerin birbirlerine yakın olabileceğini göstermektedir. *Κυρβισσός* olarak anılan kentin *ethnikon*'u *Κυρβισσιεύς*' dir.⁵⁰⁰

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 454/3 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 454/3'ten 445/4'e kadar sekiz defa kaydedilmiştir. MÖ 442/1'de listelerden kaybolan kent MÖ 425/4'te minimum 2000 drahme ile vergilendirilmiştir. Vergi listelerine bakıldığında Kyrbissos'un bazen kentin adıyla bazen de *ethnikon*'u ile kaydedildiği görülmektedir.⁵⁰¹ Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁵⁰²

Κυρβισσός				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
454/3	Κυρβισσός	<i>IV, 16</i>	33drah. 2obol	
452/1	Κυρ[βισσός]	<i>III, 10</i>	33drah. 2obol	
451/0	Κυρβισσῆς	<i>I, 33</i>	33drah. 2obol	
450/49	Κυρβισσῆς	<i>II, 9</i>	33drah. 2obol	
448/7	Κ[υρβισσῆς]	<i>I, 20</i>	33drah. 2obol	
447/6	Κυρβισῆς	<i>I, 22</i>	33drah. 2obol	
446/5	[Κ]υρβισσός	<i>III, 25</i>	33drah. 2obol	
445/4	Κυρβισσός	<i>V, 28</i>	33drah. 2obol	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
425/4	[Κυρ]βισσό[ς]	<i>II, 106</i>	2000- - drah.	A9

⁴⁹⁸ Meritt *et al.* 1939, 509.

⁴⁹⁹ Koparal 2012, 140.

⁵⁰⁰ Zgusta 1984, § 651-3.

⁵⁰¹ Flensted-Jensen 2004, 1126.

⁵⁰² Meritt *et al.* 1939, 324-325.

23. Larymna (Ληρ[υμνιο]ι)

Antik kentin Muğla İli, Marmaris İlçesi'nin güneybatısındaki Bozburun'un kuzeydoğusundaki bir tepe üzerinde yer aldığı ileri sürülmektedir.⁵⁰³ Plinius, Rhodos'un yaklaşık 25 km uzağında bulunan Loryma ve Laryma adlı iki yerden bahseder.⁵⁰⁴ Loryma ve Larymna'nın aynı yerler olabileceği ihtimali üzerinde de durulmaktadır.⁵⁰⁵ Buna karşın Plinius'un iki farklı yerden bahsetmesi Laryma'nın Loryma ile aynı olmadığını göstermektedir. Zgusta'a kent *λάρυμνα* olarak önerilmektedir.⁵⁰⁶

Vergi listelerinde sadece MÖ 428/7 yılında -ATL yazarları tarafından tamamlanmış şekliyle- adı geçmektedir.⁵⁰⁷ Delos Birliği'ne çok düşük bir ödemede bulunduğu anlaşılmaktadır. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁵⁰⁸

Ληρ(...) ιβκζ. Χερρονήσιοι				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
428/7	Λερ(...) ι	<i>III, 34</i>	19 ^{drah.} 2,5 ^{obol}	

24. Latmos (Λάτμοι)

Muğla İli, Milas İlçesi'nin kuzeybatısındaki Kapıkırı'nda bulunan Latmos Herakleia'sının 1 km kadar doğusunda yer almaktadır.⁵⁰⁹ Strabon kentin önce *Λάτμος* sonrasında ise *Ἡράκλεια* olarak anıldığı aktarmaktadır.⁵¹⁰ *Ethnikon* 'u *Λάτμος*'tur.⁵¹¹ Skylaks, Hellen kentlerinden bahsederken ilk olarak Herakleia'nın adını

⁵⁰³ Aksan-Özden 2007, s.v. Larymna.

⁵⁰⁴ Plin. *nat.* 5.29.

⁵⁰⁵ Meritt *et al.* 1939, 512.

⁵⁰⁶ Bkz. Zgusta 1984, § 692-2; Krş. § 739.

⁵⁰⁷ Meritt *et al.* 1939, 151; 512.

⁵⁰⁸ Meritt *et al.* 1939, 332-333.

⁵⁰⁹ Aksan-Özden 2007, s.v. Latmos.

⁵¹⁰ Strab. 14.1.8.

⁵¹¹ Bkz. Zgusta 1984, § 696.

zikretmiştir.⁵¹² Herakleia, Ionia kıyılarında –Bafa Gölü antikçağ’da denizin bir uzantısı idi- yer almasına karşın Karia’nın bir parçasıdır. Yerleşme erken dönemlerde yakınındaki dağın adından (Latmos Dağı-Beşparmak Dağları) Latmos olarak anılmıştır. MÖ V.yy’da da bu isim altında Delos Birliği’ne vergisini vermiştir.⁵¹³

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 453/2 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 453/2’den 432/1’e kadar on dört defa kaydedilmiştir. Ödediği vergi onun ekonomik açıdan güçlü olduğunu göstermektedir. Ödeme kayıtları ATL’de şöyle verilmektedir.⁵¹⁴

Λάτμιοι				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
453/2	Λάτμιοι	X, 3	100drah.	
452/1	Λάτμ[ιοι]	II, 29	100drah.	
451/0	Λ[άτμιοι]	II, 16	100drah.	
450/49	[Λ]άτμιοι	V, 19	100drah.	
447/6	Λάτ[μ]ιοι	I, 109	100drah.	
446/5	[Λ]άτμιοι	V, 8	100drah.	
445/4	Λάτμιοι	V, 18	100drah.	
444/3	Λάτ[μιοι]	IV, 29	100drah.	
443/2	[Λάτμιοι]	IV, 26	100drah.	
442/1	Λάτμιοι	IV, 27	100drah.	
441/0	Λ[ά]τμιοι	II, 78	100drah.	
440/39	[Λάτμιοι]	II, 86	100drah.	
433/2	Λάτμιο[ι]	I, 68	100drah.	
432/1	Λά[τμιο]ι	I, 64	100drah.	

25. Madnasa (Μαδνασής)

Günümüzde Bodrum’un kuzeyinde, Türkbükü Koyu ve Aşağı Göl’ün yukarısındaki tepede (Yukarı Göl) yer alan kalıntıların Madnasa antik kentine ait olduğu öne sürülmektedir. Kent güneyde Karadağ’dan derin bir vadi ile ayrılan bayırın kenarında kurulmuştur.⁵¹⁵ Zgusta kentın *Μαδνασα, Μέδμασος* ya da

⁵¹² Skyl. 99.

⁵¹³ Bean 2001, 234.

⁵¹⁴ Meritt *et al.* 1939, 328-329.

⁵¹⁵ Aksan-Özden 2007, s.v. Madnasa; Ayrıca bkz. Varinlioğlu 1992, 18.

Μέδμασσα olarak anıldığını önermektedir.⁵¹⁶ *Ethnikon*'u *Μαδνασεύς*'tur.⁵¹⁷ Plinius'tan öğrendiğimize göre halkı Halikarnassos'a göç ettirilen kentler arasında Madnasa da vardır.⁵¹⁸

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 454/3 yılında görülmektedir. MÖ 454/3'ten 432/1'e kadar listelerde toplamda on bir defa kaydedilmiştir. Başlangıçta ödediği vergi sonra yarı yarıya düşmüştür. Ödenilen miktar kentin ekonomik refah ve nüfus yönünde yoğun olduğunu gösterir. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁵¹⁹

Μαδνασῆς				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
454/3	[Μαδνασ]ῆς	<i>I, 26</i>	200drah.	
452/1	Μαδνασεῖς	<i>I, 32</i>	200drah.	
450/49	Μαδνασεῖς	<i>V, 27</i>	100drah.	
447/6	Μαδνασ[ῆς]	<i>II, 103</i>	100drah.	
445/4	Μαδνασεῖς	<i>V, 23</i>	100drah.	
443/2	Μαδνασεῖς	<i>V, 4</i>	100drah.	
442/1	Μαδνασεῖ[ς]	<i>IV, 37</i>	100drah.	
441/0	[Μαδν]ασεῖς	<i>II, 81</i>	100drah.	
440/39	[Μαδνασεῖς]	<i>II, 74</i>	100drah.	
433/2	Μαδνα[σεῖς]	<i>I, 70</i>	100drah.	
432/1	Μαδν[ασεῖς]	<i>I, 13</i>	100drah.	

26. Myndos (Μύνδιοι παρὰ Τέρμερα)

Myndos, Muğla İli Bodrum İlçesi'nin batısında (Bodrum Yarımadası'nda) bulunan Gümüşlük Köyü arazisi içinde yer alır.⁵²⁰ Gümüşlük'ün yaklaşık 3.5 km güneydoğusundaki Bozdağ'ın zirvesinde kentin kalıntıları görülebilir.⁵²¹ *Μύνδος* olarak anılan kentin *ethnikon*'u *Μύνδιος*'tur.⁵²² Antik yazarlar da Myndos'tan sıkça bahsetmektedir. Buna göre Skylaks Miletos'dan sonra Myndos ve limanına

⁵¹⁶ Zgusta 1984, § 748.

⁵¹⁷ Steph.Byz. s.v. Μέδμασσα.

⁵¹⁸ Plin. nat. 5.29; Ayrıca bkz. Strab. 13.1.59.

⁵¹⁹ Meritt et al. 1939, 334-335.

⁵²⁰ Şahin 2012, 339; Varinlioğlu 1992, 18.

⁵²¹ Bean 2000, 112.

⁵²² Skyl. 99; Zgusta 1984, § 862; Steph. Byz. s.v. Μύνδος.

gelindiğini aktarmaktadır.⁵²³ Strabon ise Myndoslulara ait Termerion Burnu'ndan söz etmekle birlikte Kos Burnu'nun yukarısında Termeron denilen bir yer bulunduğunu bildirmektedir.⁵²⁴ Myndos kentinin Zephyrion Burnu'nun kuzeyinde yer alması Iasos ve Keramikos Körfezi'ni kontrol edebilecek bir yerde konumlanmış olması kentin bir donanma üssü olarak kullanılmasına neden olmuş olabilir. Diğer yandan Myndos MÖ V. yy'da çevresindeki Termera'ya göre daha küçük bir yerleşimdir. Termera'nın ödediği vergilerin genelde Myndos'tan daha fazla olduğu bu nedenle vergi listelerinde kentin *Μύνδιοι παρὰ Τέρμερα* olarak geçtiği görülmektedir.⁵²⁵ Karia satrapı Mausolos bölgedeki sekiz kentten altısının halkını Halikarnassos'a göç ettirirken Myndos ve Syangela'ya dokunmamıştır.⁵²⁶ Bu göç sırasında Myndos'un nüfusu da azalmış olmalıdır. Çünkü Halikarnassos her bakımdan çekici bir kenttir. Eski Myndos olarak bilinen yerin de Hellen kent planması niteliğinde yakın bir yerde tekrar inşa edildiği bilinmektedir.⁵²⁷

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 453/2 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 453/2'den 421/0'a kadar on dokuz defa kaydedilmiş, 1 talanton'un 1/12'si kadar vergi ödemiştir.⁵²⁸ MÖ 425/4 yılında da 1000 drahme ödediği belirtilen Myndos muhtemelen Ionia Savaşı (MÖ 413) sonrası Delos Birliği'nden ayrılmıştır. Kendi liman gücü ve stratejik konumu göz önüne alındığında küçük bir vergi ödemekle yükümlü tutulması dikkat çekicidir. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁵²⁹

Μύνδιοι παρὰ Τέρμερα				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
453/2	Μύνδιοι	<i>VI, 15</i>	8drah. 2obol	
452/1	Μύνηδιοι]	<i>V, 18</i>	8drah. 2obol	
451/0	Μύνδιοι	<i>III, 26</i>	8drah. 2obol	
450/49	Μύνδιοι παρὰ Τέρμερα	<i>II, 11-2</i>	8drah. 2obol [vacat]	
448/7	Μύνδιοι	<i>II, 10</i>	8drah. 2obol	

⁵²³ Skyl. 99; Ayrıca bkz. Hdt. 5.33.

⁵²⁴ Strab. 14.2.18.

⁵²⁵ Meritt *et al.* 1939,522.

⁵²⁶ Strab. 13.1.59.

⁵²⁷ Bean 2000, 112-115.

⁵²⁸ Ayrıca bkz. Aksan-Özden 2007, s.v. Myndos.

⁵²⁹ Meritt *et al.* 1939, 348-349.

447/6	Μύν[διοι]	<i>I, 52</i>	8drah. 2obol	
446/5	[Μύνδιοι]	<i>III, 11</i>	8drah. 2obol	
445/4	Μύνδιοι	<i>V, 29</i>	8drah. 2obol	
444/3	Μύνδι[οι]	<i>III, 18</i>	8drah. 2obol	
443/2	[Μύν]δι[οι]	<i>V, 6</i>	8drah. 2obol	
442/1	[Μύνδιοι]	<i>V, 4</i>	8drah. 2obol	
441/0	Μύνδιοι	<i>II, 86</i>	8drah. 2obol	
440/39	[Μύνδιοι]	<i>II, 88</i>	8drah. 2obol	
432/1	Μύν[διοι]	<i>I, 70</i>	8drah. 2obol	
430/29	[Μύνδ]ιοι παρὰ Τέρμερα	<i>I, 47</i>	8drah. 2obol	
428/7	Μύνδιοι	<i>II, 32</i>	8drah. 2obol	
427/6	Μύνδιο[ι]	<i>21</i>	8drah. 2obol	
421/0	Μύνδι[οι παρὰ] Τέρμερα	<i>I, 92-3</i>	16drah. 4obol	
425/4	Μύνδιοι παρὰ Τέρμερα	<i>II, 141-2</i>	1000drah.	A9

27. Ouranion (Οὐρανίηται)

Bean, Ouranion'u Bodrum'un kuzeybatısındaki Burgaz denilen yere lokalize ederken, Varinlioğlu ise kentin Keramos'un 5-6 km batısında, -Muğla İli, Milas İlçesi'ne bağlı Ören kasabasının- Dikmen Dağı Kenker Tepesi'nde olabileceğini belirtmiştir.⁵³⁰ MÖ geç III. yy'a ait bir onurlandırma yazıtı sayesinde Ouranion'un yeri büyük oranda belirlenmiştir.⁵³¹ Şu an için kabul edilen görüş Keramos yakınında olduğudur. Kentin adı *Οὐρανίον* ve *ethnikon*'u *Οὐρανίητης*'dir.⁵³² Diodoros, kıtlık nedeniyle Syme'den gelen Kariyalıların Ouranion'a gelerek buraya yerleştiklerini bildirmiştir.⁵³³

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 453/2 yılında görülmektedir. MÖ 453-450 yılları arasında birliğe düşük bir miktar verdiği ve ATL'de sadece MÖ 453/2 ve 451/0 tarihlerinde adının kaydedildiği anlaşılmaktadır. MÖ 425/4 vergilendirmesinde

⁵³⁰ Bean 2000, 123; Varinlioğlu 1994, 199-201.

⁵³¹ SEG XLII, 1992, No. 1019 = Varinlioğlu *et al.* 1992, 163-165; Ayrıca bkz. Varinlioğlu 1994, 199-201.

⁵³² SEG XLII, 1992, No. 1019 sat. 7 ve Apper. 7.

⁵³³ Diod. 5.53.2.

kentin ödemede bulunduğu görülse de bunun miktarı belli değildir. Ödeme kayıtları ATL’de şöyle verilmektedir:⁵³⁴

Οὐρανιῆται				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
453/2	Ὅρανιῆται	I, 16	17drah. 1obol	
451/0	Ὅ[ρ]ανιῆται	V, 27	8drah. 2obol	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
425/4	Ὅρανιῆται	I, 117	[- - -]	A9

28. Pasanda (Πασανδῆς ἀπὸ Καόνων)

Pasanda, vergi listelerinde Kaunos⁵³⁵ ve Karbasyanda⁵³⁶ yakınlarında görünmektedir. ATL yazarlarına göre kent Kaunos’un güneyinde yer almalıdır. Böylece Kaunos civarında olduğu düşünülen Karbasyanda da Kaunos’un batısında yer almış olacaktır.⁵³⁷ Bölgede yapılan yüzey araştırmaları sonucunda Solungur Gölü’nün biraz güneyinde bulunabileceği ileri sürülmüştür.⁵³⁸ Stephanos, Edremit Körfezi yakınlarında da aynı isimle anılan bir yerleşimin bulunduğunu bildirmektedir.⁵³⁹ Πάσσανδα ya da Πασάνδα olarak anılan kentin *ethnikon*’u Πασανδέως’dir.⁵⁴⁰

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 451/0 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 451/0’dan 421/0’a kadar on iki defa kaydedilse de MÖ 433/2 sonrası birliğe ne kadar ödeme yaptığı bilinmemektedir. Kaunos’un⁵⁴¹ ödediğiyle aynı miktarda vergi ödeyen kentin ödeme kayıtları ATL’de şöyle verilmektedir:⁵⁴²

⁵³⁴ Meritt *et al.* 1939, 364-365.

⁵³⁵ Bkz. s. 90 A.15.

⁵³⁶ Bkz. s. 86 A.12.

⁵³⁷ Meritt *et al.* 1939, 532; Zgusta 1984, § 1015.

⁵³⁸ Aksan-Özden 2007, s.v. Pasanda; Ayrıca bkz. Bean 2000, 187.

⁵³⁹ Bkz. Steph.Byz. s.v. Πάσσα.

⁵⁴⁰ Zgusta 1984, § 1015; Krş. Diod. 14.79.

⁵⁴¹ Bkz. s. 90 A.15.

⁵⁴² Meritt *et al.* 1939, 370-371.

Πασανδῆς ἀπὸ Καύνον				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
451/0	Πασανδῆς	<i>III, 23</i>	50 _{drah.}	
450/49	Πασανδῆς Πασανδῆς	<i>I, 8</i> <i>V, 26</i>	50 _{drah.} 50 _{drah.}	
446/5	[Πασανδῆς]	<i>III, 28</i>	50 _{drah.}	
444/3	[Πασανδῆς]	<i>V, 7</i>	50 _{drah.}	
443/2	Π[α]σανδῆς	<i>IV, 7</i>	50 _{drah.}	
442/1	Πασανδῆς	<i>IV, 8</i>	50 _{drah.}	
441/0	Πασανδῆς	<i>I, 65</i>	50 _{drah.}	
440/39	[Πα]σανδῆς	<i>I, 72</i>	50 _{drah.}	
433/2	Πασανδῆς	<i>I, 11</i>	- - -	
430/29	[Πασανδῆς ἀπὸ] Καύνο	<i>I, 28</i>	- - -	
421/0	[Π]ασανδῆς	<i>II, 12</i>	- - -	

29. Pedasa (Πηδασῆς)

Pedasa günümüzde Bodrum'un 4 km kuzeyinde Gökçeler denilen yerde, yarımadaının dağ dizilerinin sona erdiği vadi geçidindedir. Halikarnassos Yarımadası'nın iç kesiminde yerleşik Pedasa, Demir Çağı Batı Anadolu halklarından olan Karların yazılı belgelerde ataları olarak gösterilen Lelegler tarafından kurulan önemli bir yerleşmedir.⁵⁴³ Strabon, Halikarnassoslulara ait toprakların iç kısmında kendileri tarafından Pedasa olarak adlandırılan bir kentin olduğunu ve yine aynı şekilde Stratonikeia topraklarında Pedason olarak adlandırılan küçük bir kasabadan bahseder.⁵⁴⁴ Herodotos, Pedasalıların Halikarnassos'un ötesinde kıyıda içeride oturduklarını bildirmektedir.⁵⁴⁵ Plinius'tan öğrendiğimize göre de Halikarnassos'a göç ettirilen kentler arasında Pedasa'nın da olduğu anlaşılmaktadır.⁵⁴⁶ Diler, Pedasa'nın Bodrum Yarımadası'nda Leleg yerleşimlerinin en yoğun ve olasılıkla en eski tarihli kalıntılarını barındırdığını, güneyinde Halikarnassos ve kuzeyde Torba Limanı arasında yarımadayı kuzeyden güneye bağlayan geniş bir alanı olduğunu ifade etmektedir.⁵⁴⁷

⁵⁴³ Diler 2011, 324.

⁵⁴⁴ Strab. 13.1.59.

⁵⁴⁵ Hdt. 1.175.

⁵⁴⁶ Plin. *nat.* 5.107.

⁵⁴⁷ Diler 2004, 145.

MÖ VI. yy'da Persler'e karşı direnen tek Karia kenti olması bölgede güçlü bir konuma sahip olduğunu açıkça göstermektedir.⁵⁴⁸ MÖ VI. yy. ve V. yy'da komşusu Halikarnassos'dan daha önemlidir.⁵⁴⁹ Halikarnassos kurulmadan önce bölgenin en büyük kenti olması nedeniyle egemenlik alanının batıda Myndos'a kadar ulaşmış olabileceği, doğu-batı yönünde ciddi bir egemenlik alanına sahip olduğu söylenebilir. Herodotos ve Strabon'un bildirdiklerinden hareketle iki farklı kent olabileceği buna karşın ATL'de adı geçen Pedasa'nın Miletos yakınlarındaki Pidasas olması gerektiği savunulmaktadır.⁵⁵⁰ Konuk'a göre Pedasa vergi listelerinde bir görünüp bir vergi listelerinden çıkar. O, listelerde ilk görünen kentin Halikarnassos Yarımadası'ndaki Pedasa olduğunu, uzun süre sonra ikinci defa listelerde ortaya çıkan kentin ise Latmos yakınlarındaki Pidasas olduğunu ileri sürmektedir.⁵⁵¹ Çünkü Halikarnassos Yarımadası'ndaki Pedasa'nın büyüklüğü düşünüldüğünde vergisinde azalma değil artırım yapılmalıdır. Πήδασα olarak anılan yerin *ethnikon*'u Πηδασεύς'dir.⁵⁵²

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 453/2 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 453/2'den 447/6'a kadar dört defa kaydedilmekle birlikte başta ödediği yüklü miktardaki vergi (2 talanton) sonraları yarı yarıya düşmüştür. Halikarnassos ise bu tarihlerde Pedasa'dan daha az vergi vermiştir.⁵⁵³ Daha sonra da Pedasa'nın vergisi Madnasa ve Termera gibi 1 talanton'a düşmüştür. MÖ 442/1'de listelerden kaybolan kent abartılmış olabileceği düşünülen MÖ 425/4 yılı vergilendirmesinde 3000 drahme ödeme yapmış görünmektedir.⁵⁵⁴ Bununla ilgili ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁵⁵⁵

Πηδασεύς				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
453/2	Πεδασεύς	X, 7	200drah.	
451/0	[Π]εδασεύς	I, 30	200drah.	

⁵⁴⁸ Bkz. Hdt. 1.175-176; 5.121; 6.20.

⁵⁴⁹ Bean 2000, 116; Stuttgart 2000, 466.

⁵⁵⁰ Bkz. Meritt *et al.* 1939, 535-536.

⁵⁵¹ Bkz. Konuk 2012, 342-348.

⁵⁵² Steph. Byz. s.v. Πήγασα.

⁵⁵³ Bkz. s.81 A.8.

⁵⁵⁴ Flensted-Jensen 2004, 1131.

⁵⁵⁵ Meritt *et al.* 1939, 376-377.

448/7	[Πεδασῆς]	<i>I, 12</i>	100drah.	
447/6	Πεδασῆς	<i>I, 14</i>	100drah.	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
425/4	Πεδασῆς	<i>II, 149</i>	3000drah.	A9

30. Pladasa (Πλαδασῆς)

Pladasa'nın Muğla'nın güneybatısında Akbuk'te yer aldığı ve kentin Pisye ile bir *koinon* oluşturduğu bilinmektedir.⁵⁵⁶ Pladasa'nın Pisye (modern Pisi Köy) yakınlarında ve denize yakın bir yerde olduğu görülmektedir.⁵⁵⁷ *Ethnikon*'u *Πλαδασεύς*, *Πλατασεύς* ya da *Πλαδασιήτης* olarak görülmektedir.⁵⁵⁸

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 448/7 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 448/7'den 425/4'e kadar altı defa kaydedilmiştir. Genelde vergi miktarı sabit kalan kent MÖ 441/0'da listelerden kaybolmakta ve MÖ 440/39'da tekrar ortaya çıkmaktadır. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir.⁵⁵⁹

Πλαδασῆς				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
448/7	Π[λαδασῆς]	<i>I, 11</i>	33drah. 2obol	
447/6	Πλαδασῆς	<i>I, 13</i>	33drah. 2obol	
443/2	Πλαδ[ασῆς]	<i>IV, 24</i>	33drah. 2obol	
442/1	Πλαδ[ασῆς]	<i>IV, 24</i>	33drah. 2obol	
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	[Πλαδασῆς]	<i>I, 89</i>	33drah. 2obol	
425/4	Πλαδ[ασῆς]	<i>I, 150</i>	[- - - -]	A9

⁵⁵⁶ Sevin 2001, 125; Krş. Zgusta 1984, § 1068.

⁵⁵⁷ Delos Birliği'ni üyeleri genellikle Atina'nın kolaylıkla yardım edebileceği kıyıya yakın kentler olmuştur. Aksi halde deniz gücüne sahip Atina'nın Küçük Asia içlerine girerek üye kentlere yardım etmesi zor olacaktır; Ayrıca bkz. Meritt *et al.* 1939, 538.

⁵⁵⁸ Flensted-Jensen 2004, 1132.

⁵⁵⁹ Meritt *et al.* 1939, 380-81.

31. Pynos (Πύρνοι)

Rhodos Peraiası'nın bir kenti olduğu kabul edilmektedir.⁵⁶⁰ Plinius'un verdiği bilgiler kentin Kaunos ile Loryma arasında olduğu yönündedir.⁵⁶¹ P. Roos tarafından 1960'lı yıllarda yapılan yüzey araştırmasında Muğla İli, Köyceğiz İlçesi'nin güneybatısındaki Büyükkaraağaç Körfezi'nde yer aldığı öne sürülerek, Büyükkaraağaç'ın batısında yapılan araştırmalarda bulunan duvar ve mezar kalıntılarının Pynos'a ait olduğu düşünülmüştür.⁵⁶² Zgusta'da kentin Πύρνος olduğu önerilmektedir.⁵⁶³ *Ethnikon*'u Πύρνοι'dur.⁵⁶⁴

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 452/1 yılında görülmektedir. MÖ 452/1'den 433/2'e kadar listelerde on iki defa kaydedilmekle birlikte ödediği vergi pek yüksek değildir. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁵⁶⁵

Πύρνοι				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
452/1	Πύρνοι	<i>IV, 10</i>	16drah. 4obol	
451/0	Πύρνοι	<i>I, 17</i>	16drah. 4obol	
450/49	Πύρνοι	<i>I, 3</i>	16drah. 4obol	
448/7	Πύ[ρνοι]	<i>I, 17</i>	16drah. 4obol	
447/6	Πύρνοι	<i>I, 19</i>	16drah. 4obol	
446/5	[Πύρνοι]	<i>III, 16</i>	16drah. 4obol	
444/3	Πύρν[ιοι]	<i>III, 23</i>	16drah. 4obol	
443/2	[Πύρνοι]	<i>IV, 33</i>	16drah. 4obol	
442/1	Πύρν[ιοι]	<i>IV, 34</i>	16drah. 4obol	
441/0	Πύρνοι	<i>I, 80</i>	16drah. 4obol	
440/39	[Πύρνοι]	<i>II, 69</i>	16drah. 4obol	
433/2	Πύ[ρνοι]	<i>I, 23</i>	16drah. 4obol	

⁵⁶⁰ Bean 1976, s.v. Pynos.

⁵⁶¹ Plin.*nat.* 5.104; Ayrıca bkz. Aksan-Özden 2007, s.v. Pynos.

⁵⁶² Aksan-Özden 2007, s.v. Pynos.

⁵⁶³ Zgusta 1984, § 1114-2.

⁵⁶⁴ Steph. Byz. s.v. Πύρνος.

⁵⁶⁵ Meritt *et al.* 1939, 392-393.

32. Syangela (Συαγγελῆς)

Muğla İli, Bodrum İlçesi'nin doğusunda, Çiftlik Köyü'nün batısındaki bugünkü ismi Alazeytin Kalesi olarak bilinen yerleşimin Syangela olabileceği ileri sürülmektedir.⁵⁶⁶ Syangela'nın Hellenistik dönemde MÖ IV. yy'ın ikinci çeyreğinde Mausolos tarafından Hellen örneklerine göre genişletilerek yeniden kurulan Theangela olduğu (Etrim/Kaplan Dağı civarında) ve adının da muhtemelen Mausolos döneminde değiştiği ileri sürülmektedir.⁵⁶⁷ Strabon'un aktardıklarından ve ATL'den hareketle Syangela adının MÖ V.-IV. yy'da kullanıldığı varsayılmaktadır.⁵⁶⁸ Ayrıca Syangela, Halikarnassos yarımadasındaki sekiz Leleg kentinden biridir. Karia satrapı Mausolos tarafından Halikarnassos'a Leleg kentleri göç ettirilirken Syangela halkına dokunulmamıştır.⁵⁶⁹ *Συάγγελα* olarak anılan yerin *ethnikon*'u *Συαγγελεύς* veya *θεαγγελεύς* olarak görülmektedir.⁵⁷⁰

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 454/3 yılında görülmektedir. MÖ 454/3'ten 425/4'e kadar vergi listelerinde on dört defa kaydedilmiş, kendisine bağlı Amynanda⁵⁷¹ ile birlikte hemen hemen düzenli olarak Delos Birliği'ne vergi ödemiştir. Kentin o dönemde arasına vergisini kendi adına ödeyen *Πίκρες* adında biri tarafından yönetildiği anlaşılmaktadır. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir.⁵⁷²

Συαγγελῆς Ayrıca bkz. Ἀμυνανδῆς				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
454/3	Πίκρες Συαν[γγελεύς]	<i>V, 16</i>	100drah.	
450/49	Συ[αγγελῆς] ἡ[ὄν]Πίκρες ἄρχει]	<i>I, 14-5</i>	100drah. vacat	

⁵⁶⁶ Bean 2000, 127; Aksan-Özden 2007, s.v. Syangela.

⁵⁶⁷ Bean 2000, 131-135; Sevin 2001, 124; Newton Theangela'yı Asarlık ile, Paton Gökçeler ile, ATL yazarları Etrim ile, Bean ve Cook Alazeytin ile, Radt ise Kaplandaki ile identifiye etmiştir. ATL'de kent tyranı olarak Pigres adında birinin kaydedildiği göze çarpmaktadır. Bkz. Varinlioğlu 1992, 18.

⁵⁶⁸ Meritt *et al.* 1939, 552.

⁵⁶⁹ Strab. 13.1.59; Krş. Plin. *nat.* 5.29.

⁵⁷⁰ Steph. Byz. s.v. *θεάγγελα*; Krş. Zgusta 1984, § 1261-2.

⁵⁷¹ Bkz. s. 74 A.2.

⁵⁷² Meritt *et al.* 1939, 414-415.

	Bu tarihteki ödeme Αμυνανδῆς kentinde içerir.			
448/7	Συ[αγγε]λῆς	<i>I, 23</i>	100drah.	
447/6	Συ[αγγε]λῆς	<i>I, 25</i>	100drah.	
446/5	Συαγγε[λῆς] καὶ Ἀμυνα[νδῆς]	<i>III, 20-21</i>	75drah.	
445/4	Συαγγε[λῆς] Ödemeler Ἀμυνανδῆς'ide içermektedir.	<i>III, 30</i>	100drah.	
444/3	[Συαγγε]λῆς Ἀμ[υ]νανδῆς	<i>IV, 25-6</i>	50drah. 50drah.	
443/2	[Συαγγε]λῆς MÖ 425/4'e kadarki ödemeler Ἀμυνανδῆς'ide içermektedir.	<i>IV, 35</i>	100drah. vacat	
442/1	[Συαγγε]λῆς	<i>V, 12</i>	100drah.	
441/0	Συα[γγε]λῆς	<i>II, 83</i>	100drah.	
440/39	[Συα]γγε[λῆς]	<i>II, 78</i>	100drah.	
432/1	Πίγ[ρες] Συα[γγε]λῆς	<i>I, 66-7</i>	100drah.	
427/6	Συαγγε[λῆς] ὄναρχει Πίκρες	<i>7-8</i>	- - -	
425/4	[Συαγγε]λῆς	<i>I, 111</i>	[- - -]	A9

33. Telmessos (Τελεμήσιοι)

Antik kent günümüzde Fethiye civarında yer almaktadır.⁵⁷³ Mausolos tarafından halkı Halikarnassos'a göç ettirilen kentlerden biridir.⁵⁷⁴ Sınırların yüzyıllara göre değişkenlik göstermesi nedeniyle Telmessos'un bazen Karia sınırları bazende Lykia sınırları içerisine yer aldığı bilinmektedir. MÖ V. yy'da Delos Birliği'nde, Telmessos ve Lykia ayrı listelerde yer almaktadır. MÖ IV. yy'da da Lykialıların Perikles yönetimi altında, Telmessoslulara karşı savaştıkları bilinmektedir. Bean, coğrafyacı Skylaks'ın aynı yüzyıla ait kayıtlarında kenti Lykialı olarak tanımlaması nedeniyle bahsi geçen savaş sonrası Telmessos'un Lykia'ya dahil olduğunu ileri sürmektedir.⁵⁷⁵ Zgusta kentin *Τελεμεσσός* ya da *Τελεμήσσος* olduğunu önermektedir.⁵⁷⁶ *Ethnikon*'u *Τελεμεσσός*'dir.⁵⁷⁷

⁵⁷³ Krş. Varinlioğlu 1992, 19.

⁵⁷⁴ Plin. *nat.* 5.29.

⁵⁷⁵ Bkz. Bean 1998, 39.

⁵⁷⁶ Zgusta 1984, § 1314.

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 446/5 yılında görülmektedir. Listelerde sadece ismi tamamlanmış şekliyle MÖ 446/5 ve MÖ 425/4 yılında görülmekte ve MÖ 425/4 tarihinde de birliğe ne kadar ödeme yaptığı bilinmemektedir. Ödeme kayıtları ATL’de şöyle verilmektedir.⁵⁷⁸

Τελεμήσιοι				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
446/5	Τελεμέσσο[ιοι]	III, 33	100 ^{drah.}	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
425/4	[Τ]ελεμέσσο[ι]	I, 130	[- - - -]	A9

34. Termera (Τερμερής)

Muğla İli, Bodrum İlçesi’nin 15 km güneybatısında, Aspat Köyü’nün yukarıdaki tepelerde yer aldığı ileri sürülmektedir.⁵⁷⁹ Strabon, Kos’un bir burnu olan Skandarion’un karşısında kırk *stadion* uzaklıkta Myndoslulara ait Termerion Burnu’nun bulunduğu bahseder.⁵⁸⁰ Dolayısıyla kentin Aspat civarında olabileceği kabul gören bir görüştür. Zgusta’da kentin *Τέρμερα* olduğu önerilmektedir.⁵⁸¹ *Ethnikon*’u *Τερμερεύς*’dir.⁵⁸² ATL’de Myndos’tan *Μύνδιοι παρὰ Τέρμερα* (Termera yakınındaki Myndos) olarak bahsedilmesi Termera’nın Myndos’a kadar genişlemiş olabileceği izlenimini uyandırmaktadır. Halkının Halikarnassos’a taşınmasından sonra Termera’nın tyranlar tarafından bir hapisane olarak kullanıldığı söylenmektedir.⁵⁸³

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 454/3 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 454/3’ten 425/4’e kadar on üç defa kaydedilmiştir. MÖ V. yy’da ödediği yüksek vergi bölgenin diğer tüm kentlerinden ekonomik bakımdan güçlü olduğunu gösterir.

⁵⁷⁷ Steph.Byz. s.v. Τελεμησός.

⁵⁷⁸ Meritt *et al.* 1939, 420-421.

⁵⁷⁹ Meritt *et al.* 1939, 555; Aksan-Özden 2007, s.v. Termera.

⁵⁸⁰ Strab. 14.2.18. Ayrıca bkz. Hdt. 5.37.

⁵⁸¹ Zgusta 1984, § 1320-2.

⁵⁸² Steph.Byz. s.v. Τέρμερα.

⁵⁸³ Bean 2000, 120.

Pedasa ile birlikte bölgenin en güçlü kentlerinden biridir. Delos Birliği'ne Myndos Yarımadası'ndaki diğer Leleg kentlerinin ödediğinin otuz katı kadar vergi ödemiştir.⁵⁸⁴ MÖ 447/6 sonrasında da yarım talanton vergi ödemiştir. Benzer bir vergi düşüşü aynı tarihlerde Pedasa ve Madnasa'da da görülmektedir. MÖ 433/2 sonrası ödemesi hakkında herhangi bilginiz yoktur. Termera muhtemelen de 425/4 sonrası Delos Birliği'nden çıkmış olmalıdır. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir.⁵⁸⁵

Τερμερῆς				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
454/3	Τερμερῆς	<i>IV, 25</i>	250drah.	
452/1	Τερμερῆς	<i>V, 9</i>	250drah.	
451/0	Τερμερῆ[ς]	<i>II, 11</i>	250drah.	
450/49	Τε[ρμερῆς]	<i>III, 35</i>	250drah.	
448/7	Τε[ρμε]ρῆς	<i>I, 24</i>	250drah.	
447/6	[Τ]ε[ρμ]ερῆς	<i>I, 26</i>	250drah.	
443/2	[Τερ]μερ[ῆς]	<i>V, 8</i>	50drah.	
442/1	[Τερμερῆς]	<i>V, 6</i>	50drah.	
441/0	Τερμερῆς	<i>II, 77</i>	50drah.	
440/39	[Τε]ρμερῆς	<i>II, 84</i>	50drah.	
433/2	Τε[ρμερῆς]	<i>I, 63</i>	- - -	
418/7	[Τερ]με[ρῆς]	<i>I, 22</i>	- - -	
425/4	Τερμε[ρῆς]	<i>I, 154</i>	[- - - -]	A9

35. Kherronesos (Χερρονήσιοι)

ATL yazarları söz konusu bölgenin, Knidos Yarımadası hariç Kedreai-Physkos (Marmaris) kıstağını içine alan ve Rhodos Kherronesos'u olarak da anılan yere uygun düştüğünü ayrıca bölgedeki birkaç kenti kapsadığını ileri sürmüşlerdir.⁵⁸⁶ Bean, Kherronesos'un Loryma Yarımadası (Daraçya Yarımadası) olduğunu belirtmiştir.⁵⁸⁷ *Χερρόνησος* olarak anılan yerin *ethnikon*'u *Χερρονήσιος*'dur.⁵⁸⁸

⁵⁸⁴ Bean 2000, 119.

⁵⁸⁵ Meritt *et al.* 1939, 420-421.

⁵⁸⁶ Meritt *et al.* 1939, 563; Ayrıca bkz. SNG Cop. Caria 190.

⁵⁸⁷ Bean 2000, 166. Ayrıca bkz. Uzunel-Taşkıran 2010, 189.

⁵⁸⁸ Flensted-Jensen 2004, 1114.

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 452/1 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 452/1'den 425/4'e kadar on üç defa kaydedilmiştir. Vergi listelerine bakıldığında ödemelerde MÖ 447/6 sonrası 1/3 oranında düşme yaşandığı ve tekrar verginin MÖ 433/2'de artırıldığı anlaşılmaktadır. Ödenen miktarlardan yukarıda belirtildiği gibi bu verginin tek isim altında birkaç kent tarafından verildiği söylenebilir. *Kherronesioi* topluluğunun yaşadığı Karia Kherronesos'u bölgesinde bu başlık altında ödeme yapan kentlerin MÖ 428/7'de ἄμιοι,⁵⁸⁹ Ἰηρ[....]ι⁵⁹⁰ ve restore edilemeyen diğer küçük yerleşim birimlerinin ayrı olarak ödemede buldukları görülmektedir.⁵⁹¹ Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁵⁹²

Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
452/1	Χερρονέσιοι	IV, 9	300drah.	
451/0	[Χ]ερρονέσι[οι]	I, 16	300drah.	
450/49	Χερρονέσιοι	I, 2	300drah.	
448/7	Χε[ρρονέ]σιοι	I, 16	300drah.	
447/6	Χερρονέσιο[ι]	I, 18	300drah.	
444/3	[Χερρονέ]σιοι	IV, 20	270drah.	
443/2	[Χερρονέσ]ιο[ι]	III, 35	270drah.	
442/1	[Χερρονέ]σιοι	III, 38	270drah.	
441/0	Χερρονέ[σιοι]	I, 79	270drah.	
440/39	[Χερρονέ]σιοι	II, 72	270drah.	
433/2	Χ[ερρονέ]σιοι	I, 22	300drah.	
432/1	Χερρονέσιοι	I, 57	300drah.	
428/7	Üyeler ödemelerini ayrı ayrı yapmışlardır.			
425/4	Χερρ[ονέ]σιοι	I, 137	[- - - -]	A9

⁵⁸⁹ Bkz. s. 74 A.1.

⁵⁹⁰ Bkz. s. 100 A.23.

⁵⁹¹ ATL yazarları bu yıldaki ödemenin ayrı bir bölüm başlığı olarak ele alınmasının Karia Kherronesos'u bölgesindeki ödemelerde eksiklik olduğunu gösterdiğini, Atina'nın bu yıl da söz konusu bölgeden tam vergi toplayamadığını ve ancak toplayabildiği kadarını topladığını savunmaktadırlar. Sonuçta Atinalılar gerek gördüklerinde bölgedeki yerleşim birimlerinden ayrı ayrı da vergi toplama yoluna gitmişlerdir. Nitekim MÖ 425 yılında buradan toplanacak olan vergiler tekrar Χερρονέσιοι başlığı altında gösterilmektedir. Bkz. Demir 2004, 76.

⁵⁹² Meritt *et al.* 1939, 440-441.

36. Khios (Χῖοι Κᾶρες)

ATL yazarları söz konusu yerin Knidos bölgesinde muhtemelen Knidos'un batısında bir iç bölge olabileceğini ileri sürmüşlerdir.⁵⁹³ Stephanos, Karia'da da Khios diye anılan bir kenttin varlığından bahsedip, bu bilgiyi Dionysos'tan aldığını belirterek kenttin Πελινναῖον dağı üzerinde bulunduğunu aktarmıştır.⁵⁹⁴ Yani bu yerleşim Ionia'nın bir adası olan Khios'tan farklıdır.

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 454/3 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 454/3-447/6 arası üç defa kaydedilmiştir ve MÖ 447/6 sonrası uzun bir müddet rastlanılmamaktadır. MÖ 425/4'de de minimum 2 talanton ile vergilendirildiği ve ödediği miktardan orta gelirli bir kent olduğu anlaşılmaktadır. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁵⁹⁵

Χῖοι Κᾶρες				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
454/3	Χῖοι:Κ[ᾶ]ρες	<i>V, 21</i>	33drah. 2obol	
448/7	X[ῖοι]	<i>I, 21</i>	33drah. 2obol	
447/6	Χῖοι	<i>I, 23</i>	33drah. 2obol	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
425/4	[Χῖοι] Κᾶρες[ς]	<i>II, 105</i>	2 tal. -- ?	A9

B. İç Karia Kentleri

1. Alinda (Ἀλινδοῖς)

Alinda, yaklaşık 200 m yüksekliğindeki tepenin üzerine kurulmuş bir kenttir. Eskiden Demirçi deresi (Aydın Karpuzlu'nun eski adı) olarak bilinen yerleşim yeri ilk olarak 1765 yılında Chandler tarafından ziyaret edilse de kentnin gerçek kimliği Sir Charles Fellows tarafından saptanmıştır. Karpuzlu'daki bu yerleşim yerinin

⁵⁹³ Meritt *et al.* 1939, 565.

⁵⁹⁴ Karia'daki Khios için bkz. Steph. Byz. s.v. Χῖος.

⁵⁹⁵ Meritt *et al.* 1939, 440-441.

Alinda olduğunu kesinleştirecek herhangi bir yazıt ele geçmemesine rağmen bölgede bulunan sikkelerden hareketle bu teşhisin doğru olduğu düşünülmektedir.⁵⁹⁶ Bean'e göre Alinda, Latmos yakınında olarak adlandırılabilir kentlerin en uygunudur.⁵⁹⁷ Zgusta'da kent *Ἀλινδα* olarak önerilmektedir.⁵⁹⁸ *Ethnikon*'u da *Ἀλινδεύς*'dir.⁵⁹⁹

Alinda, MÖ V. yy'ın ortalarında muhtemelen Delos Birliği üyelerinden biridir.⁶⁰⁰ Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 453/2 yılında görülmektedir. MÖ 453/2 ve MÖ 451/0 yılları arasında iki defa vergi listelerinde kaydedilen kentin birliğe büyük bir miktar vergi ödediği anlaşılmaktadır.⁶⁰¹ Karia'nın en korunaklı yerlerinden biri⁶⁰² olması nedeniyle bölgeden vergi toplanması kolay olmamıştır. Zaten MÖ 451/0 yılından sonra da listelerde rastlanılmamaktadır. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁶⁰³

Ἀλινδῆς				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
453/2	Ἀ[λινδῆς]	IV, 15	200 drach.	
451/0	Ἀλ[ινδῆς]	V, 21	110 - - (?) drach.	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			

2. Arlissos (Ἀρλισσός)

Günümüzde Muğla İli, Milas İlçesi yakınlarında bulunan yazıtlardan o yörede varlığı öğrenilen yerleşimdir. Zgusta'da *Ἀρλισσός* olarak önerilen kentin *ethnikon*'u *Ἀρλισσεις*'dir.⁶⁰⁴ Arlissos'un etnik bir isim olmaktan ziyade yerel beyin ismi olduğu da düşünülmektedir. Halikarnassos ve Mylasa'da ele geçen yazıtlarda

⁵⁹⁶ Meritt *et al.* 1939, 468.

⁵⁹⁷ Bean 2000, 202.

⁵⁹⁸ Zgusta 1984, § 44-11.

⁵⁹⁹ Steph.Byz. s.v. Ἀλινδα.

⁶⁰⁰ Atina Vergi Listelerinde restore edilmiş şekliyle Ἀ[λινδῆς] olarak görülen yerin kesinlikle Alinda kenti olduğunu söylemek kanımızca doğru değildir. Çünkü vergi listelerinde "A" harfinden sonraki kısım ATL yazarları tarafından tamamlanmış şeklidir. Dolayısıyla bu başka bir kenti de ifade ediyebilir.

⁶⁰¹ Flensted-Jensen 2004, 1111.

⁶⁰² Arr.*anab.* 1.23.8.

⁶⁰³ Meritt *et al.* 1939, 226-227.

⁶⁰⁴ Zgusta 1984, § 95-2.

Arlissis adına rastlanması bunların adı geçen kentlerde yaşayanlar olabileceğini ya da Arlissos'un bu kentlerin yakınlarında bulunabileceği izlenimi uyanmaktadır.⁶⁰⁵

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 445/4 yılında görülmektedir. Listelerde sadece MÖ 445/4'de birliğe ödeme yaptığı görülen söz konusu yerin ödediği vergi miktarından küçük bir yerleşim yeri olabileceği söylenebilir. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁶⁰⁶

Αρλισσός				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
445/4	Αρλισσός	III, 31	10drah.	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			

3. Killara (Κιλλαρής)

Muğla İli, Milas İlçesi'nin güneyinde, Kuzyaka Köyü'nün 5 km kuzey-kuzeydoğusunda, Asar dağı üzerinde Sığırtmaç Kalesi'nin doğu-güneydoğusunda yer almaktadır.⁶⁰⁷ Kindye'nin güneydoğusundaki vadide Killara ile ilgili bir yazıt bulunmuştur.⁶⁰⁸ Yazıtta Kildareis ismi geçmektedir. Buna göre Karia'da oluşturulmuş yeni bir düzen içinde Bargylia ve Hydissos arasında yeni bir kentin kurulmuş olabileceği düşünülmektedir.⁶⁰⁹ Zgusta'da *Κιλλαρα* ya da *Κιλδαρα* olarak önerilen kentin *ethnikon*'u *Κιλλαρεός* ya da *Κιλδαρεός*'dir.⁶¹⁰

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 451/0 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 451/0'den 425/4'e kadar iki defa kaydedilmiştir. MÖ 425/4 vergilendirmesinden

⁶⁰⁵ Meritt *et al.* 1939, 470; Bkz. Bean 2000, 16.

⁶⁰⁶ Meritt *et al.* 1939, 234-235.

⁶⁰⁷ Aksan-Özden 2007, s.v. Kildara.

⁶⁰⁸ Meritt *et al.* 1939, 502.

⁶⁰⁹ Aksan-Özden 2007, s.v. Kildara.

⁶¹⁰ Zgusta 1984, § 510.

Killara'nın bir yerel bey tarafından yönetildiği ve birliğe 2 talanton ödediği anlaşılmaktadır. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁶¹¹

Κιλλαρῆς				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
451/0	Κι[λ]λαρῆ[ς]	V, 28	16drah. 4obol	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
425/4	[Κι]λλ[αρῆς] [hō]vΣα[-ἄρχει]	II, 96-7	2tal.	A9

4. Kindye (Κινδύης)

Muğla İli, Milas İlçesi'nin 20 km güneybatısında, Kemikler Köyü sınırları içinde, ana yolun yanındaki Sığırtaç Köyü'nün yukarısında, denizden 300 m yükseklikteki bir tepe üzerinde yer alır.⁶¹² Kindye XIX. yy'da Paton ve Myres tarafından identifiye edilmiştir.⁶¹³ Bean, MÖ V. yy'da Delos Birliği'ne katıldığı bilinen kentin MÖ III. yy'da Bargylia'ya ile birleştiğini ileri sürmektedir.⁶¹⁴ Strabon, Bargylia'nın yanında Artemis Kindyas Tapınağı'nın bulunduğunu ve burada da vaktiyle Kindye adında bir yer olduğundan bahsetmektedir.⁶¹⁵ Demekki Strabon zamanında Kindye bulunmuyordu. Bargylia zamanla önem kazanırken Kindye eski önemini yitirmiştir. Bunun doğal sonucu olarak Artemis de Bargylia'nın baştanrıçası olmuştur.⁶¹⁶ Kindye'nin bulunduğu alanda sur duvarına rastlanmış ve kalıntıların yaklaşık 2 km kuzeydoğusundaki Kemikler Köyü'nün yakınlarında bulunan mimari elemanların ve yazıtların, Artemis Kindyas Tapınağı ile ilintili olabileceği düşünülmüştür.⁶¹⁷ Zgusta'da *Κινδύη* olarak önerilen kentin *ethnikon*'u *Κινδυέος* 'dur.⁶¹⁸

⁶¹¹ Meritt *et al.* 1939, 310-311.

⁶¹² Aksan-Özden 2007, s.v. Kindya.

⁶¹³ Meritt *et al.* 1939, 503.

⁶¹⁴ Bkz. Bean 2000, 75.

⁶¹⁵ Bkz. Strab. 14.2.20; Kindyelilerin Perslere karşı Karia Ayaklanması'na katıldığına dair bkz. Hdt. 5.118.

⁶¹⁶ Kızıllı 2002, 153.

⁶¹⁷ Aksan-Özden 2007, s.v. Kindya.

⁶¹⁸ Zgusta 1984, § 518-1.

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 453/2 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 453/2'den 440/39'a kadar toplamda altı defa kaydedildiği görülmekle birlikte birliğe 1 talanton vergi verdiği ve MÖ 425/4'te listelerde tekrar belirttiği anlaşılmaktadır. ATL yazarları tarafından tamamlanmış MÖ 425/4 kısmında aşağıda görüldüğü gibi Kindye'nin bu tarihte bir yerel beyin yönetiminde olduğu anlaşılmaktadır.⁶¹⁹ Yine bununla ilgili olarak Herodotos da Kindyeli Mausolos oğlu Piksadoros isimli birinden bahsetmektedir.⁶²⁰ Ödediği miktar kentin ekonomik durumunun iyi olduğunu göstermektedir. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir.⁶²¹

Κινδύης				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
453/2	Κινδύης	<i>X, 9</i>	100drah.	
450/49	Κινδύη	<i>V, 23</i>	100drah.	
447/6	Κινδύη[ς]	<i>I, 113</i>	100drah.	
443/2	Κινδύης	<i>IV, 16</i>	100drah.	
442/1	[Κινδύης]	<i>IV, 16</i>	100drah.	
441/0	Absent from full panel			
440/39	Κινδύης	<i>I, 69</i>	100drah.	
425/4	Κινδύης/höv] ἄρ[χει]	<i>I, 155-6</i>	[.2 Talent] 1 Talent	A9

5. Kydai/ Hydai (Κυδαίης)

Antik kentin Muğla İli, Milas İlçesi yakınlarında Damlıboğaz Köyü'ndeki Sodra Dağı'nın batısında Sarıçay Vadisi'nde olduğu bilinmektedir. Antik kent köyün bulunduğu Kale Tepesi ile doğudaki Sarıçay Vadisi (Kybersos) ve çevresindeki alanda konumlanmıştır. Kent sarp ve kayalık bir tepenin zirvesinde kurulmuştur.⁶²² Sarıçay Ovası'nın doğudan batıya doğru yükseltisinin azaldığı alanda yapı kalıntılarına rastlanılmıştır. Vergi listelerinde adı geçen Kudaies'in *hudaies* olduğuna şüphe yoktur. Kentin yeri listelerde Khalketor'un⁶²³ yanında gösterilmektedir.⁶²⁴ Kent

⁶¹⁹ Flensted-Jensen 2004, 1123.

⁶²⁰ Hdt. 5.118.

⁶²¹ Meritt *et al.* 1939, 312-313.

⁶²² Aksan-Özden 2007, s.v. Hydae.

⁶²³ Bkz. s. 127 B.13.

⁶²⁴ Meritt *et al.* 1939, 507.

daha sonra bir sympoliteia⁶²⁵ anlaşmasıyla Mylasa'ya dahil olmuştur.⁶²⁶ Zgusta'da *Υδαç* veya *Κυδαç* olarak önerilen kentin *ethnikon*'u '*Υδαεός*'dir.⁶²⁷ Tamamlanmış şekliyle vergi listelerinde de *Κυδαεός* olarak görülmektedir.

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 451/0 yılında görülmektedir. MÖ 454/3'ten 447/6'ya kadar toplamda dört kez vergi listelerinde kaydedilmiştir. Genel olarak birliğe çok düşük ödemelerde bulunan kent MÖ 425/4 vergilendirilmesinde birliğe 2000 drahme ödemiştir.⁶²⁸ Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁶²⁹

Κυδαίης				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
451/0	[Κ]υδαίης	<i>V, 25</i>	6drah. 4obol	
450/49	[Κυ]δαίης	<i>II, 40</i>	6drah. 4obol	
448/7	Κυ[δαίης]	<i>II, 22</i>	6drah. 4obol	
447/6	[Κυδαίης]	<i>II, 12</i>	6drah. 4obol	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
425/4	<i>ηυδαίης</i>	<i>II, 150</i>	2000drah.	A9

6. Mylasa (Μυλασής)

Arkeolojik buluntular ve yazıtlardan hareketle günümüz Muğla İli, Milas İlçesi ile lokalize edilmiştir.⁶³⁰ Milas'ın 5 km güneyindeki Beçin kayalıklarında yer alır. Kent kayalık bir arazide, Sodra Dağı eteklerinde kurulmuş, zamanla ovaya doğru genişlemiştir.⁶³¹ Zgusta'da Kar yerleşimi olduğu belirtilen kent *Μύλασα* olarak önerilmektedir.⁶³² *Ethnikon*'u da *Μυλασεός*'dir.⁶³³ MÖ VII. yy'da da varlığını

⁶²⁵ Bu anlaşmada kentlerin büyüklüğü ya da stratejik mevki önemli değildir. Söz konusu olan iki kent halkına ortak vatandaşlık hakkının tanınmasıdır. Bkz. Sabin *et al.* 2008, 309.

⁶²⁶ Bean 2000, 34.

⁶²⁷ Zgusta 1984, § 1398-2.

⁶²⁸ Flensted-Jensen 2004, 1117.

⁶²⁹ Meritt *et al.* 1939, 320-321.

⁶³⁰ Meritt *et al.* 1939, 522.

⁶³¹ Aksan-Özden 2007, s.v. Mylasa.

⁶³² Zgusta 1984, § 861-1.

sürdüren Mylasa, MÖ 500-480 arasında tyran Olios ve kardeşi Herakleides tarafından yönetilmiştir.⁶³⁴ MÖ IV. yy'da Karia satrapı Mausolos başkenti Halikarnassos'a taşıyana kadar Mylasa Hekatomnid sülalesinin ikametgahı olmuştur.⁶³⁵ Herodotos Mylasa'da Karia Zeus'una adanmış bir tapınağın bulunduğu söylerken tapınaktan "eski bir tapınak" olarak bahseder. Herodotos ayrıca Zeus Karios'un Mysia ve Lydialılar tarafından da tapınım gördüğünü bildirir.⁶³⁶ Strabon ise Mylasa hakkında Hekatomnos hanedanından gelen Karialıların anavatanı olduğunu, kentte kayalıkların hakim olduğu dik bir yokuşun eteğinde kurulduğunu ve kentte iki Zeus tapınağının (Zeus Osogo ve Zeus Labrandenos) olduğunu bildirmiştir.⁶³⁷

Mylasa'nın komşuları arasında Kydai, Khalketor, Olymos ve Euromos gibi kentler bulunmaktadır. Aynı zamanda Delos Birliği üyeside olan bu kentlerin ödedikleri vergi miktarı Mylasa'nın ödediğinden çok daha düşüktür. MÖ II. yy'ın sonlarına doğru da aralarında "sympoliteia" (ortak vatandaşlık) antlaşması yapan bu kentler zamanla Mylasa'nın himayesi ve kontrolü altına girmişlerdir.⁶³⁸

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 450/49 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 450/49'dan 440/39'a kadar toplamda sekiz defa kaydedilmiştir. Ödediği verginin MÖ 447/6'dan itibaren azaldığı göze çarpmaktadır. MÖ 440'dan sonra kent vergi listelerinde görünmemektedir. Kızıl, Mylasa ile birlikte çevre kentlerinin MÖ 440'da birlikten çıkarıldığını ve tüm İç Karia'nın yeniden Pers egemenliğine girdiğini ileri sürmektedir.⁶³⁹ Dolayısıyla Mylasa'nın MÖ 440'dan sonra listelerde görünmemesi Delos Birliği'nden çıkmış olabileceğini göstermektedir. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁶⁴⁰

⁶³³ Steph.Byz. s.v. Μύλασα.

⁶³⁴ Bkz. Hdt. 5.37.

⁶³⁵ Strab. 14.2.16.

⁶³⁶ Hdt. 1.171.

⁶³⁷ Strab. 14.2.23; Bkz. Arr. *anab.* 1.20.4.

⁶³⁸ Bean 2000, 29.

⁶³⁹ Kızıl 2002, 10.

⁶⁴⁰ Meritt *et al.* 1939, 346-347.

Μυλασῆς				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
450/49	Μυλ[ασῆς]	<i>I, 12</i>	100drah.	
447/6	Μυλασῆς	<i>II, 105</i>	100drah.	
446/5	[Μ]υλασῆς	<i>V, 10</i>	86drah. 4obol	
445/4	Μυλασῆς	<i>V, 31</i>	86drah. 4obol	
443/2	[Μυλασῆς]	<i>IV, 34</i>	86drah. 4obol	
442/1	Μυλα[σῆς]	<i>IV, 33</i>	86drah. 4obol	
441/0	Μ[υλασ]ῆς	<i>II, 82</i>	86drah. 4obol	
440/39	[Μυλασῆς]	<i>II, 76</i>	86drah. 4obol	

7. Oula (Οὐλαιῆς)

Muğla İli güneyindeki modern Ula kentinin antikçağ'daki ismini koruduğu düşüncesiyle adı geçen yerin Ula'nın batısında Yenice Köyü civarında olabileceği düşünülmektedir.⁶⁴¹ Zgusta'da *Οὐλα* olarak önerilen kentin *ethnikon*'u *Ὀλαιεύς*'dir.⁶⁴²

Oula, Delos Birliği'ne üye olmasına rağmen listelerde çok fazla adı geçmemektedir. Sadece MÖ 453/2 tarihinde görülen kent bu tarihten sonra listelerden kaybolmaktadır. Diğer yandan birliğe çok az miktarda ödeme yaptığı anlaşılmaktadır. Bununla ilgili olarak ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁶⁴³

Οὐλαιῆς				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
453/2	Ὀλα[ι]ῆς	<i>I, 17</i>	17drah. 1obol	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			

⁶⁴¹ Baran 2012, 91; Meritt *et al.* 1939, 529.

⁶⁴² Zgusta 1984, § 925.

⁶⁴³ Meritt *et al.* 1939, 362-363.

8. Parparon (Παρπαριῶται)

Aydın İli, Karpuzlu İlçesi'nin kuzeybatısındaki Gaffarlar Köyü'nün 1.6 km kadar yukarısındaki Mazın Kale'de yer alan Amyzon'un batısında olduğu ve Kuzey Karia sınırları içinde yer aldığı ileri sürülmektedir.⁶⁴⁴ Zgusta'da kent Παρπάρων olarak önerilmektedir.⁶⁴⁵ *Ethnikon*'u Παρπαρώνιος'tur.⁶⁴⁶

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 451/0 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 451/0'dan 440/39'a kadar on bir defa kaydedilen kentin ödediği vergiler küçük bir yerleşim olabileceğini göstermektedir. MÖ IV. yy'da Amyzon'a bağlı olan ve Thasthara⁶⁴⁷ ile beraber anılan Parparon'un köy ya da kasaba olduğu düşünülmektedir. Kentin MÖ 451/0 sonrası yaklaşık on yıl düzenli olarak birliğe ödeme yaptığı anlaşılmaktadır. Bununla ilgili ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁶⁴⁸

Παρπαριῶται				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
451/0	Παρπαριῶτα[ι]	II, 8	16drah. 4obol	
450/49	Παρπαριῶται	II, 8	16drah. 4obol	
448/7	Παρπάρ[ο]ι	III, 32	16drah. 4obol	
447/6	[Π]αρπάρ[ο]ι	I, 66	16drah. 4obol	
446/5	Παρπαρ[ιῶ]ται	III, 19	16drah. 4obol	
445/4	Παρπαριῶται	V, 20	16drah. 4obol	
444/3	Παρπ[αριῶ]ται	IV, 31	16drah. 4obol	
443/2	[Παρπαριῶ]ται	IV, 28	16drah. 4obol	
442/1	Παρπαριῶτ[αι]	IV, 28	16drah. 4obol	
441/0	[Παρπαρ]ῶται	I, 86	16drah. 4obol	
440/39	Παρπαριῶται	II, 82	16drah. 4obol	

⁶⁴⁴ Aksan-Özden 2007, s.v. Parpariotai; Sevin 2001, 113.

⁶⁴⁵ Zgusta 1984, § 1012.

⁶⁴⁶ Steph.Byz. s.v. Παρπάρων.

⁶⁴⁷ Bkz. s. 150 D.3.

⁶⁴⁸ Meritt *et al.* 1939, 368-369.

9. Hydissos (Υδισσῆς)

Muğla İli, Milas İlçesi'nin 20 km güneyindeki Karacahisar'da yer alan antik kent hakkındaki ilk bilgiler Plinius⁶⁴⁹ ve Ptolemaios'dan⁶⁵⁰ gelmektedir. Bölgede ele geçen sikkeler ve bir yazıt sayesinde lokalizasyonu yapılabilmektedir.⁶⁵¹ Bugün kalıntılarının çoğu sık çam ağaçları arasında saklanan Hydissos MÖ V. yy'da Delos Birliği'ne vergi veren, fazla büyük olmayan bir kenttir.⁶⁵² Zgusta'da kent 'Υδισσός olarak önerilmektedir.⁶⁵³ *Ethnikon*'u 'Υδισσεύς'tur.⁶⁵⁴

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 448/7 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 448/7'den 447/6'a kadar sadece iki defa kaydedilmiştir. Ödenilen miktar ekonomik bakımdan güçlü olduğunu göstermektedir. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir.⁶⁵⁵

'Υδισσῆς				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
448/7	'Υ[δισσῆς]	<i>III, 21</i>	100drah.	
447/6	'Υ δ[ισσῆς]	<i>II, 51</i>	100drah.	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			

10. Hylimos/Olymos (Υλυμῆς)

Muğla İli, Milas İlçesi'nin (Mylasa) hemen kuzey ve kuzey batısında Hylimos -Olymos- (Kafaca), Khalketor⁶⁵⁶ (Karakuyu) ile doğusunda Kydai⁶⁵⁷ (Damlıboğaz) bulunmaktadır.⁶⁵⁸ Kent Mylasa'dan yaklaşık 8 km kuzeybatı'da,

⁶⁴⁹ Bkz. *Plin.nat.* 5.109.

⁶⁵⁰ Bkz. *Ptol.geo.* 5.2.20.

⁶⁵¹ Bean 1976, s.v. Hydissos.

⁶⁵² Kızıl 2002, 148.

⁶⁵³ Zgusta 1984, § 1398-4.

⁶⁵⁴ *Steph.Byz. s.v.* 'Υδισσός

⁶⁵⁵ Meritt *et al.* 1939, 430-431.

⁶⁵⁶ Bkz. s. 127 B.13.

⁶⁵⁷ Bkz. s. 119 B.5.

⁶⁵⁸ Sevin 2001, 118.

Euromos'un karşısındaki tepelerden yaklaşık 5 km doğu'da ve Kafaca köyü yakınlarındadır.⁶⁵⁹ Atina Vergi Listeleri'nde adı geçen Hylimos ile aynı olduğu düşünülmektedir.⁶⁶⁰ Hylimos'tan geriye hemen hemen hiçbir şey kalmamıştır. Buna karşın Hellenistik döneme ait bir çok yazıt, kentin toponomisini ve etnik ismini doğrulayarak neredeyse kentin identifikasyonu kesinleştirebilecek niteliktedir.⁶⁶¹ Zgusta'da *Υλιμα* olarak önerilen kentin *ethnikon*'u *ηυλιμεύς* ya da *Ολυμεύς* olarak karşımıza çıkmaktadır.⁶⁶²

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 450/49 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 448/7-447/6 ve en son 440/ 39 yıllarında da adı geçse de ne kadar vergi verdiği konusunda bilgimiz yoktur.⁶⁶³ Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁶⁶⁴

Υλιμης				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
450/49	<i>ηυλιμεύς</i>	<i>II, 39</i>	- - -	
448/7	<i>[ηυλιμεύς]</i>	<i>IV, 29</i>	- - -	
447/6	<i>[ηυλιμεύς]</i>	<i>I, 86</i>	- - -	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			

11. Hymessos (Υμισσης)

Hymessos'un Amyzon ve Mylasa arasında olabileceği düşünülmektedir. Zgusta'da *Υμισσος* olarak önerilen kentin *ethnikon*'u *Υμισσεύς*'dir.⁶⁶⁵ Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 451/0 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 451/0'dan 447/6'a kadar üç defa kaydedilen kentin çok az bir vergi ödediği anlaşılmaktadır. Daha sonra vergi listelerinden kaybolan kentin MÖ 425/4'de ki vergilendirmede

⁶⁵⁹ Bean 2000, 32.

⁶⁶⁰ Bean 1976, s.v. Olymos.

⁶⁶¹ Flensted-Jensen 2004, 1130.

⁶⁶² Zgusta 1984, § 1404-1.

⁶⁶³ Meritt *et al.* 1939, 430.

⁶⁶⁴ Meritt *et al.* 1939, 430-431.

⁶⁶⁵ Zgusta 1984, § 1405.

*Ἐδριεῖς*⁶⁶⁶ ve *Κυρομέης*⁶⁶⁷ ile birlikte toplam 6 talanton ödemekle yükümlü tutulduğu görülmüştür. Bununla ilgili ödeme kayıtları ATL’de şöyle verilmektedir:⁶⁶⁸

Ἰμιοσῆς				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
451/0	[<i>h</i> v]μιοσῆς	<i>IV, 19</i>	20drah.	
448/7	<i>h</i> [v]μιοσῆς	<i>III, 20</i>	20drah.	
447/6	<i>h</i> υμ[ι]οσῆς	<i>II, 50</i>	20drah.	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
425/4	Ἐδριεῖς Ἰμιοσῆς Κυρομέης	<i>II, 143-4</i>	6tal.	A9

12. Hyromos/Euromos (Ἰρωμῆς)

Hyromos (Euromos), Muğla İli, Milas İlçesi’nin kuzey yakınında şimdiki ana yol bitişiği üzerindedir.⁶⁶⁹ Kent, düz bir arazi üzerinde kurulmuştur. Strabon, Iasos’tan sonra Miletosluların Poseidon’una (burnuna) gelindiğini, iç kısımda Mylasa, Stratonikeia ve Alabanda’nın bulunduğunu ayrıca bunlara bağlı kentler olarak Amyzon, Herakleia, Euromos’u zikretmektedir.⁶⁷⁰ Adı geçen yer, Polybios’da da *Ἐύρωμος* olarak kaydedilmiştir.⁶⁷¹ Erken dönemde Mylasa’dan sonra bölgede en hatırı sayılır kentlerden biri olan kentin muhtemelen içine aldığı kentler de Khalketor ve Hylimos (Olymos) idi.⁶⁷² ATL yazarları Kydai, Khalketor ve Hyromos’un aynı vadide olduğunu ileri sürmektedirler.⁶⁷³ Zgusta’da kent *Ἰρωμος*, *Κυρωμος* ya da *Ἐύρωμος* olarak önerilmektedir.⁶⁷⁴ *Ethnikon*’u *Ἐύρωμεύς*’dir.⁶⁷⁵

⁶⁶⁶ Bkz. s. 149 D.2.

⁶⁶⁷ Bkz. s. 126 B.12.

⁶⁶⁸ Meritt *et al.* 1939, 432-433.

⁶⁶⁹ Bean 2000, 29.

⁶⁷⁰ Strab. 14.2.22.

⁶⁷¹ Bkz. “... Roma elçilerinin beraberinde getirdikleri kararnamede; Asia ve Europe’deki tüm Hellenlerin özgür olacaklarını, kendi kanunlarına göre yönetileceklerini fakat Philippos’a tabii olduklarının devam edeceği bildiriliyordu. Ayrıca Euromos, Pedasa, Bargylia, Iasos, Abydos, Thasos, Marinos ve Perinthos’un özgürlüklerine kavuşturulacağı da açıkça ifade ediliyordu.” Polyb. 18.44.

⁶⁷² Bean 2000, 29.

⁶⁷³ Meritt *et al.* 1939, 560.

⁶⁷⁴ Zgusta 1984, § 1412.

⁶⁷⁵ Steph.Byz. s.v. Ἐύρωμος.

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 447/6 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 447/6'dan 440/39' yılına kadar toplamda yedi defa kaydedilmiştir. Önceden her biri 5 talanton vergiyle yükümlüken daha sonra Edries ve Hymesseos ile birlikte tüm grup MÖ 425/4'te 6 talanton ile vergilendirilmiştir.⁶⁷⁶ Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁶⁷⁷

Υρωμής				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
447/6	ηυρομές	II, 106	41 drah. 4 obol	
446/5				
445/4	ηυρομές	V, 21	41 drah. 4 obol	
443/2	[ηυρομές]	IV, 31	41 drah. 4 obol	
442/1	ηυρομές	IV, 31	41 drah. 4 obol	
441/0	[ηυρ]ομές	II, 80	41 drah. 4 obol	
440/39	[ηυρομές]	II, 71	41 drah. 4 obol	
425/4	[Υ]ρομές	II, 100	5 Talent	A9

13. Khalketor (Χαλκητορής)

Günümüz Muğla İli, Milas İlçesi kuzeybatısında, Karakuyu Köyü civarında olduğu ileri sürülmektedir.⁶⁷⁸ ATL yazarları kentin XIX. yy sonunda Paton-Myres ve Cousin tarafından identifiye edildiğini aktarmaktadırlar.⁶⁷⁹ Strabon Mylasa, Stratonikeia, Alabanda'dan bahsederken bunlara bağlı kentler arasında Amyzon, Herakleia, Euromos ve Khalketor'un adını zikretmektedir.⁶⁸⁰ MÖ geç IV.yy'a ve MÖ erken III.yy'a tarihlenen çift dilli (Karca ve Hellençe) yazıt Khalketor'un erken Hellenistik dönemde tam olarak Hellenleşmediğini göstermektedir.⁶⁸¹ ATL'de kent *Χαλκητορής* olarak kaydedilmiştir.⁶⁸² *Ethnikon* 'u ise *Χαλκητορέυς*'dir.⁶⁸³

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 451/0 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 451/0'dan 425/4'e kadar toplamda on bir defa kaydedilmiştir. Birliğe 1

⁶⁷⁶ Flensted-Jensen 2004, 1114.

⁶⁷⁷ Meritt *et al.* 1939, 432-433.

⁶⁷⁸ Sevin 2001, 118.

⁶⁷⁹ Meritt *et al.* 1939, 561.

⁶⁸⁰ Strab. 14.1.8 ve 14.2.22. Ayrıca bkz. Polyb. 30.5.

⁶⁸¹ Flensted-Jensen 2004, 1114.

⁶⁸² Meritt *et al.* 1939, 436-437.

⁶⁸³ Krş. Steph.Byz. s.v. Χάλκεια.

talanton'un 1/3'ü kadar vergi vermesine rağmen 425/4'te 2 talanton'dan daha fazla vergi ödemekle yükümlü tutulmuştur.⁶⁸⁴ Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁶⁸⁵

Χαλκητορής				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
451/0	[X]αλκετο[ρêς]	V, 24	33drah. 2obol	
450/49	Χαλκετ[ο]ρê[ς]	II, 38	35drah.	
448/7	Χαλκ[ε]τορê[ς]	II, 24	35drah.	
447/6	[Χαλκετορêς]	II, 14	35drah.	
445/4	Χαλκετορêς	V, 30	35drah.	
443/2	[Χαλκετορêς]	IV, 30	35drah.	
442/1	Χαλκετορê[ς]	IV, 30	35drah.	
441/0	Χ[α]λκετορêς	I, 82	35drah.	
440/39	[Χαλκετορêς]	II, 75	35drah.	
425/4	[Χα]λκετορê[ς]	II, 101	2tal.--??	A9

C. Adalar

1. Amorgos (Ἀμόργιοι)

Amorgos Adası antikçağ'daki ismini korumaktadır. Stephanos, Amorgos'un Kykladlar civarında bir ada olduğunu bildirmektedir.⁶⁸⁶ Adada bulunan Arkesine, Minoa, Aigiale gibi kentlerin vergi listelerinde adının geçmemesi söz konusu kentlerin *Ἀμόργιοι* adı altında ödeme yapmış olabilecekleri ileri sürülmektedir.⁶⁸⁷

MÖ 434/3 yılından itibaren vergi listelerinde görülmeye başlanan Amorgos'un ödediği verginin yüksekliği bu vergiyi birden çok kentin ödeme ihtimalini artırmaktadır. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir.⁶⁸⁸

⁶⁸⁴ Bean 1976, s.v. Chalketor.

⁶⁸⁵ Meritt *et al.* 1939, 436-437.

⁶⁸⁶ Steph.Byz. s.v. Ἀμοργός.

⁶⁸⁷ Meritt *et al.* 1939, 468; Bkz. Peterhousen 1996, 605.

⁶⁸⁸ Meritt *et al.* 1939, 228-229.

Ἀμόργιοι				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
434/3	Ἀμ[όργιοι]	<i>IV, 10</i>	100 ^{drah.}	
433/2	Ἀμόργιοι	<i>II, 80</i>	100 ^{drah.}	
432/1	[Ἀμόργιοι]	<i>II, 73</i>	100 ^{drah.}	
430/29	Ἀμόργιοι	<i>III, 58</i>	100 ^{drah.}	
429/8	Ἀμ[όργι][ου]	<i>II, 41</i>	100 ^{drah.}	

2. Anaphe (Ἀναφαῖοι)

Anaphe, Kykladlar içerisinde yer alan ve Thera Adası'nın doğusunda küçük bir adadır. Anaphe'nin yakınında Astypalaia⁶⁸⁹ ve Kos⁶⁹⁰ adaları bulunmaktadır.⁶⁹¹ ATL yazarları Anaphe Adası'nda adayla aynı isimde bir kentin bulunduğunu ve adanın merkezinde konumlanmış olduğunu ileri sürmektedirler.⁶⁹² *Ethnikon*'u *Ἀναφαῖος*'dur.⁶⁹³

Hakkında pek fazla birşey bilmediğimiz ada yerleşimi vergi listelerinde ilk olarak MÖ 428/7 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 442/1'den 425/4 yılına kadar toplamda altı defa kaydedilmiştir. MÖ 442/1'den 440/39 yılına kadar birliğe ne kadar vergi verdiği bilinmeyen yerleşimin MÖ 425/4'de vergisinde artış olduğu görülmektedir.⁶⁹⁴ Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁶⁹⁵

Ἀναφαῖοι				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
428/7	Ἀναφαῖοι	<i>II, 31</i>	16 ^{drah.} 4 ^{obol}	

⁶⁸⁹ Bkz. s. 131 C.4.

⁶⁹⁰ Bkz. s. 140 C.14.

⁶⁹¹ Korres 1976, s.v. Astypalaia; Ayrıca bkz. Hdt. 7.62.

⁶⁹² Meritt *et al.* 1939, 469.

⁶⁹³ Steph.Byz. s.v. Ἀναφη.

⁶⁹⁴ Ayrıca bkz. Ruschenbusch 1983, 151-158.

⁶⁹⁵ Meritt *et al.* 1939, 230-231.

422/1	Ἄναφ[αίσι]	<i>I, 9</i>	- - -	
425/4	Ἄναφαίσι Vacat Κερία	<i>I, 85-6</i>	1000drah. 13drah.	A9

3. Arkesseia (Ἀρκέσσεια)

Karpathos Adası'nın batı kıyısında yer alan Arkesseia yerleşimi⁶⁹⁶ vergi listelerinde ilk olarak MÖ 450/49 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 450/49'dan 428/7'e kadar toplamda dokuz defa kaydedilmiştir. Özellikle MÖ 450/49'dan 440/39'a kadar Delos Birliği'ne düzenli ödeme yaptığı anlaşılmaktadır. Ödediği vergilerden kentin ekonomik durumunun çok iyi olmadığı söylenebilir. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁶⁹⁷

Ἀρκέσσεια Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
450/49	[καρπάθο] Ἀρ[κέσσεια]	<i>II, 26-7</i>	16drah. 4obol vacat	
448/7	[Ἀρκέσσεια]	<i>III, 19</i>	16drah. 4obol	
447/6	Ἀρ[κέσσεια]	<i>II, 49</i>	16drah. 4obol	
443/2	καρπάθοἈρκέσσει(α)	<i>IV, 22</i>	16drah. 4obol	
442/1	[καρπάθοἈρκέσσεια]	<i>IV, 22</i>	16drah. 4obol	
441/0	καρπάθιο[v] Ἀρκέσσεια	<i>I, 66-7</i>	16drah. 4obol	
440/39	καρπάθοἈρκέσσεια	<i>I, 77</i>	16drah. 4obol	
432/1	καρπάθοἈρκέσσεια	<i>I, 45-6</i>	16drah. 4obol	
428/7	καρπάθο Ἀρκέσσεια	<i>III, 2-3</i>	[vacat] 16drah. 4obol	

⁶⁹⁶ Bkz. Meritt *et al.* 1939, 497.

⁶⁹⁷ Meritt *et al.* 1939, 234-235.

4. Astypalaia (Ἀστυπαλαιῆς)

Astypalaia (modern Astropalia), Anaphe ve Kos adası arasında uzanan bir Ege adasıdır. Aynı adla anılan kent, güney yakasını iki parçaya bölen doğu kıyısında bulunur. Bölgede bulunan birçok kalıntı, sikke ve yazıttan kentin burada olduğu doğrulanmıştır.⁶⁹⁸ Strabon, Kosluların kentinin önceleri Astypalaia olarak adlandırıldığını ve Kos'un bir burnu olan Skandarion civarında yeni bir kent kurularak eski kentin adını Kos olarak değiştirdiklerini aktarmaktadır.⁶⁹⁹ *Ethnikon*'u *Ἀστυπαλαιός*'dir.⁷⁰⁰

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 453/2 yılında görülmektedir. MÖ 453/2'den 425/4'e kadar listelerde toplam on üç defa kaydedilmiştir. Başlangıçta ödediği miktar MÖ 443/4'de azalsa da bu vergi MÖ 433/2'de tekrar artmıştır. MÖ 428/7 ve 425/4 yıllarında ise birliğe ne kadar ödemede yaptığı bilinmemektedir. Buna karşın ödediği miktar gelir düzeyinin çok yüksek olduğunu göstermektedir. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁷⁰¹

Ἀστυπαλαιῆς				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
453/2	[Ἀστυπα]λαιῆς	<i>V, 10</i>	200drah.	
452/1	Ἀστυ[παλαιῆς]	<i>I, 17</i>	200drah.	
448/7	[Ἀστυπαλαιῆς]	<i>II, 38</i>	200drah.	
447/6	Ἀστυ[παλαιῆς]	<i>II, 28</i>	200drah.	
444/3	[Ἀστυπαλαιῆς]	<i>IV, 24</i>	200drah.	
443/2	Ἀστυπαλαιῆς	<i>IV, 17</i>	150drah.	
442/1	[Ἀστυπαλαιῆς]	<i>IV, 17</i>	150drah.	
441/0	Ἀστυπαλαιῆς	<i>I, 74</i>	150drah.	
440/39	Ἀστυπαλαιῆς	<i>I, 68</i>	150drah.	
433/2	[Ἀσ]τυπαλαιῆς	<i>I, 18</i>	200drah.	
432/1	[Ἀσ]τυπαλ[αιῆς]	<i>I, 29</i>	200drah.	
428/7	[Ἀσ]τυπαλαιῆς	<i>II, 29</i>	- - -	
425/4	Ἀστυ[παλαιῆς]	<i>I, 143</i>	[- - -]	

⁶⁹⁸ Meritt *et al.* 1939, 472.

⁶⁹⁹ Strab. 14.2.19; 13.1.42; Ayrıca bkz. Picozzi 1976, s.v. Kos.

⁷⁰⁰ Steph.Byz. s.v. Ἀστυπάλαια.

⁷⁰¹ Meritt *et al.* 1939, 240-241.

5. Brikindra (βρικινδάριοι ἐν Ῥόδῳ)

ATL yazarlarına göre Brikindra kenti Rhodos Adası üzerinde, adanın kuzeydoğusunda bulunan bir yerleşimdir.⁷⁰² Βρικινδρα olarak adlandırılan yerin *ethnikon*'u βρικινδάριος'tur.⁷⁰³ Halkının Ialysos bölgesinde aynı adla anılan yerde yaşamış olabileceği düşünülmektedir. Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 429/8 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 429/8-418/7 yılları arasında vergi yükümlüsü olarak görülen kentin birliğe MÖ 429/8'de ne kadar ödeme yaptığı bilinmemektedir. MÖ 421/0'da yüksek bir vergi ödediği görülse de MÖ 418/7'de ne kadar ödediği hakkında bilgimiz yoktur.⁷⁰⁴ Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁷⁰⁵

βρικινδάριοι ἐν Ῥόδῳ				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
429/8	[βρικινδάρ]ιοι	IV, 13	---	
421/0	β[ρικινδάρ]ιοι ἐρ'Ῥόδοι	I, 103-4	100 ^{drah.}	
418/7	βρικινδάριοι	I, 15	---	
414/3- 411/0	MÖ 412/1' de Rhodos isyanı Bkz. Thuk. 8.44.2.			

6. Brykos (βρυκούντιοι)

Söz konusu yerleşimin Karpathos Adası'nda,⁷⁰⁶ adanın kuzeybatı kıyısında⁷⁰⁷ bulunduğu düşünülmektedir. βρυκούς olarak adlandırılan kentin *ethnikon*'u βρυκούντιος'dur. Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 448/7 yılında görülmektedir. Listelerde genelde *ethnikon*'u ile muhtemelen bir kere de kent ismi ile kaydedilmiştir. Listelerde MÖ 448/7'den 429/8'e kadar üç defa görülen kent çok az

⁷⁰² Meritt *et al.* 1939, 476.

⁷⁰³ Nielsen-Gabrielsen 2004, 1198.

⁷⁰⁴ Nielsen-Gabrielsen 2004, 1198.

⁷⁰⁵ Meritt *et al.* 1939, 248-249.

⁷⁰⁶ Meritt *et al.* 1939, 476.

⁷⁰⁷ Picozzi 1976, s.v. Karpathos.

bir vergi ödemiştir.⁷⁰⁸ MÖ 425/4 vergilendirmesinde de 500 drahme ödediği görülse de MÖ 425/4 vergilendirmesinin abartılmış olması muhtemeldir. Çünkü önceleri çok düşük miktarda ödeme yapan kentin bir anda bu kadar yüksek bir miktarı ödemesi zordur. Ödeme kayıtları ATL’de şöyle verilmektedir:⁷⁰⁹

βρυκούντιοι				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
448/7	[βρυ]κόντιοι	<i>III, 17</i>	8drah. 2obol	
447/6	βρ[υκόντιοι]	<i>II, 47</i>	8drah. 2obol	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
429/8	[Βρυκῶς]αρχάθο [Βρυκῶς]περυσινῶ	<i>IV, 9-10</i>	- - - - - -	
425/4	βρυκόντιοι	<i>II, 139</i>	500drah.	A9

7. Diakri[a] (Διάκριοι ἐν Ῥόδῳ)

Atina vergi listeleri ile adından haberdar olduğumuz söz konusu yerleşimin Rhodos Adası’nda bulunduğu bilinmekle birlikte konumu tespit edilememiştir.⁷¹⁰ Stephanos, *Διάκρια* adıyla anılan bir kentin varlığından söz etmektedir.⁷¹¹ ATL yazarları Diakria’nın Rhodos Adası’nda, kuzeydeki dağlık bölgede olabileceğini ileri sürmektedirler.⁷¹² Atina vergi listelerinde *Διάκριοι*⁷¹³ adı altında MÖ 430/29’dan 418/7’ye kadar dört defa kaydedildiği görülmektedir. Listelerde MÖ 430/29 ve 427/6 yılında ne kadar vergi ödediği bilinmemektedir. Buna karşın birliğe MÖ 421/0 ve 418/7’de büyük bir miktarda ödeme yapmıştır.⁷¹⁴ Bu miktarlar ekonomik açıdan güçlü olduğunu göstermektedir. Ödeme kayıtları ATL’de şöyle verilmektedir:⁷¹⁵

⁷⁰⁸ Reger 2004, 746.

⁷⁰⁹ Meritt *et al.* 1939, 250-251.

⁷¹⁰ Jensen 2010, 127-129.

⁷¹¹ Steph.Byz. s.v. *Διάκρια*.

⁷¹² Meritt *et al.* 1939, 481.

⁷¹³ Terim, Atina siyasi terminalojisinden tanınmaktadır. Atinalı Solon’un reformları sırasında Atinalı vatandaşlardan oluşturduğu siyasal bir sınıftır ve “dağların adamı” anlamına gelmektedir. Buna karşın Rhodos’da olduğu varsayılan *Diakrioi* teriminin Atina ile ne derecede ilişkili olduğu şuan için bilinmemektedir. Kelime anlamından hareketle *Diakrioi*’nin Rhodos’un dağlık bir bölgesinde yer alması muhtemeldir. Bkz. Constantakopoulou 2013, 12-14.

⁷¹⁴ Nielsen-Gabrielsen 2004, 1198.

⁷¹⁵ Meritt *et al.* 1939, 262-263.

Διάκρισι ἐν Ῥόδῳ				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
430/29	[Διάκρισι]ἐχς Ῥόδο	<i>I, 11</i>	---	
427/6	Διά[κρισι]ἐρῬόδοι	<i>22, 3</i>	---	
421/0	Διάκ[ρισι]ἐρῬόδοι	<i>I, 101-2</i>	200drah.	
418/7	ΔιάκρισιἐρῬόδοι	<i>I, 16</i>	200drah	
414/3- 411/0	MÖ 412/1' de Rhodos isyanı Bkz. Thuk. 8.44.2			

8. Eteokarpathos (Ἐτεοκαρπάθιοι ἐκ καρπάθου)

Karpathos Adası üzerinde Arkaik ve Klasik döneme tarihlenen bir çok yerleşim yeri bulunmaktadır. Bunlardan biri de *Ἐτεοκαρπάθος* yerleşim yeridir. Atina vergi listelerinde Karpathos Adası'ndan Delos Birliği'ne üye olan dört kentin adı geçmektedir. Bunlar: Arkesseia, Brykos, Karpathos ve Eteokarpathos'dur. Söz konusu olan yerleşimin *ethnikon*'u *Ἐτεοκαρπάθιος*'dur. Bölgedeki arkeolojik buluntular buranın küçük bir yerleşim yeri olabileceği izlenimini uyandırmaktadır. Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 434/3 yılında görölmektedir. Atina tarafından otonomi verildiğinde vergi listelerinde yer almaya başladığı ve Delos Birliği'ne MÖ 434/3'den 428/7'e kadar ödeme yaptığı düşünölmektedir.⁷¹⁶ Diğer yandan MÖ 418/7'de ne kadar vergi verdiği hakkında bilgimiz yoktur. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁷¹⁷

Ἐτεοκαρπάθιοι ἐκ καρπάθου				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	

⁷¹⁶ Reger 2004, 746; Atina'ya yardım ettikleri için otonomi imtiyazı verilmiştir. Bu nedenle özgürlüklerinin tanınması karşılığında bağlılıklarını bildirmiş olmalıdırlar. Eteokarpathos'lar Karpathos'dan ayrı bir toplum olmasına rağmen kendilerini yönetecek nitelikte değildi. Jensen 2010, 46. ve 91; Söz konusu kentin MÖ V. yy sonrasında var olduğuna dair bilgimiz yoktur. Skylaks da Rhodos Adası yakınındaki adalardaki kentlerden bahsederken sadece Karpathos'un adını zikretmiştir. Skyl. 99.

⁷¹⁷ Meritt *et al.* 1939, 274-275.

442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
434/3	Ἐτ[εοκαρπάθιοι]	<i>VI, 14</i>	16drah. 4obol	
433/2	Ἐτεοκαρπάθ[οι] ἐκκαρπάθου	<i>II, 81-2</i>	16drah. 4obol	
432/1	[Ἐτεοκαρπάθιοι]	<i>II, 75</i>	16drah. 4obol	
428/7	Ἐτεο[καρπάθιοι]	<i>III, 1</i>	16drah. 4obol	
418/7	[Ἐτ]εοκαρ[πάθιοι]	<i>I, 23</i>	- - -	
425/4	[Ἐτεοκαρ]πάθιοι	<i>II, 130</i>	[- - -]	A9

9. Ialysos (Ἰηλύσιοι)

Ialysos, Rhodos adasının en önemli kentlerinden biridir. ATL yazarları adı geçen kentin Rhodos'un kuzey kıyısında olabileceğini ileri sürmektedirler.⁷¹⁸ *Ethnikon*'u Ἰηλύσιος'dur.⁷¹⁹ Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 452/1 yılında görülmektedir. Kentin MÖ V. yy'daki durumu hakkında pek fazla bilginiz olmamasına karşın MÖ 452/1'den 418/7'e kadar listelerde görüldüğü ve birliğe büyük bir miktarda ödemede yaptığı bilinmektedir. Ödediği vergilerden kentin oldukça zengin olduğu anlaşılmaktadır. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁷²⁰

Ἰηλύσιοι				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
452/1	[Ἰε]λύσιοι	<i>IV, 13</i>	1000drah.	
451/0	Ἰελύσιοι	<i>V, 2</i>	1000drah.	
450/49	Ἰελύ[σιοι]	<i>I, 11</i>	1000drah.	
448/7	[Ἰε]λύσιοι	<i>II, 37</i>	1000drah.	
447/6	Ἰελ[ύσιοι]	<i>II, 27</i>	1000drah.	
444/3	[Ἰε]λύ[σιοι]	<i>V, 10</i>	- - -	
443/2	Ἰελύσιοι	<i>IV, 10</i>	600drah.	
442/1	[Ἰε]λύσιοι	<i>IV, 11</i>	600drah.	
441/0	Ἰελύ[σιοι]	<i>II, 66</i>	600drah.	
440/39	[Ἰε]λύσιοι	<i>II, 89</i>	600drah.	
433/2	Ἰελ[ύσιοι]	<i>I, 45</i>	600drah.	
432/1	Ἰελύσιοι	<i>I, 49</i>	600drah.	

⁷¹⁸ Meritt *et al.* 1939, 492.

⁷¹⁹ Steph.Byz. s.v. Ἰαλυσός.

⁷²⁰ Meritt *et al.* 1939, 290-291.

428/7	Ἰελύσιοι	III, 19	1000drah.	
427/6	Ἰελ[ύ]σιοι	10	1000drah.	
421/0	Ἰελύσ[ιοι]	I, 100	500drah.	
418/7	Ἰελ[ύσι]οι	I, 11	- - -	
414/3-411/0	MÖ 412/1 'de Atina'da isyan çıkmıştır. Bkz.Thuk. 8.44.2.			
425/4	Ἰελύσιοι	I, 128	[- - -]	A9

10. Kalydnos (Καλύδνιοι)

Strabon Kalymnos'un Kalydnos olarak da adlandırılmış olabileceğini ve civardaki birkaç adanın da Kalymna Adaları olarak adlandırıldığını aktarmaktadır.⁷²¹ Yine Strabon Kalydnai denen iki ada ile birkaç küçük adacıktan bahsetmektedir.⁷²² ATL yazarları Kalymnos isminin birkaç adayı kapsadığını buna karşın Atinalıların, vergi listelerinde onları etnik kimlikleri doğrultusunda tek başlık altında kaydetmeyi seçtiklerini iddia etmektedirler.⁷²³ Herodotos, Artemisia'nın önderliğinde birkaç Kalydnos gemisinin Salamis Savaşı'na katıldığını aktarmaktadır.⁷²⁴ Stephanos'da *Καλύδνα* olarak geçen kentin *ethnikon*'u *Καλύδνεύς*'dir.⁷²⁵

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 452/1 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 452/1'den 418/7'e kadar on beş defa kaydedilmiştir. Ödenen miktar göz önünde bulundurulduğunda kentin zengin olduğu ya da başka kentlerin de aynı başlık altında birliğe ödeme yapmış olabileceği varsayılmaktadır.⁷²⁶ MÖ 430/29 sonrasında birliğe ne kadar ödeme yaptığı bilinmemektedir. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir.⁷²⁷

Καλύδνιοι				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
452/1	Καλύδνιοι	I, 10	150drah.	
451/0	Κα[λ]ύδν[ιοι]	II, 31	150drah	

⁷²¹ Strab.10.5.19.

⁷²² Strab. 13.1.46.

⁷²³ Meritt *et al.* 1939, 495.

⁷²⁴ Hdt. 7.99; 1.172; 8.87.

⁷²⁵ Steph.Byz. s.v. Καλύδνα.

⁷²⁶ Reger 2004, 743-744.

⁷²⁷ Meritt *et al.* 1939, 294- 295.

450/49	Καλύδνιοι	II, 7	150drah.	
448/7	Καλύδ[νιοι]	II, 28	150drah.	
447/6	[Καλύδνιοι]	II, 18	150drah.	
445/4	Καλύδνιοι	III, 26	150drah.	
443/2	[Καλύδ[νιοι]	V, 7	150drah.	
442/1	[Καλύδνιοι]	V, 5	150drah.	
441/0	Καλύδνιοι	II, 84	150drah.	
440/39	Καλύδνιοι	II, 80	150drah.	
433/2	[Καλύδνιοι]	I, 55	150drah.	
432/1	Καλύδνιοι	I, 50	[.]25drah.	
430/29	[Καλύδν]ιοι	I, 10	- - -	
418/7	Καλύδνιοι	I, 19	- - -	
425/4	Καλύδνιοι	I, 148	[- - - -]	A9

11. Kameiros (Καμειρής)

Rhodos Adası'nın en eski kentlerinden biri olan Kameiros, Rhodos'un batı kıyısında yer almaktadır.⁷²⁸ *Ethnikon*'u *Καμπερός*'dir.⁷²⁹ Herodotos adadaki üç kentten -Lindos, Ialysos, Kameiros- Dor Heksapolisi'nin yarısını oluşturduğunu aktarmaktadır.⁷³⁰ Ialysos ve Kameiros adanın batı kıyısında, Lindos ise doğu kıyısında yer almaktadır. Dorların adaya gelmesinden sonra bu kentlerde ticari ve kültürel refah artmıştır. Hatta denizcilikte önemli bir güç haline gelerek çeşitli yerlerde koloniler kurmuşlardır. MÖ VI. yy sonları ve MÖ V. yy başlarında Perslere bağlı olan kentler Delos Birliği'ne üye oldukları tarihten birlikten ayrılıncaya kadar geçen sürede Dorlar ile bağlantılarını korumuşlardır.⁷³¹ MÖ 408'de tek bir Rhodos devleti şeklinde birleşene kadar adı geçen kentler ayrı ayrı ve bağımsız idiler.⁷³²

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 454/3 yılında görülmektedir. MÖ 454/3 yılından 418/7 yılına kadar on altı defa listelerde kaydedilen kentin MÖ 454/3'de ödediği vergi zamanla düşmüştür. MÖ 420/19'daki vergisinde önemli derecede artış olan kent Peloponnesos Savaşları devam ederken Atina'ya baş kaldırarak Delos Birliği'nden ayrılmaya çalışmış ya da Atina'nın savaş giderleri dikkate alınarak

⁷²⁸ Strab. 14.2.12; Meritt *et al.* 1939, 495.

⁷²⁹ Steph.Byz. s.v. Κάμπος.

⁷³⁰ Birliğin diğer kentleri Kos, Knidos, Halikarnassos idi. Bkz. Hdt. 1.144.

⁷³¹ Wycherley 1976, s.v. Rhodes.

⁷³² Bean 2000, 159.

vergileri de artırılmış olmalıdır. Aksi halde verginin yaklaşık iki katı oranda artırılması olağan bir durum değildir. Ödeme kayıtları ATL’de şöyle verilmektedir.⁷³³

Καμειρής				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
454/3	Καμερῆς	III, 16	900drah.	
452/1	[Κα]μερῆς	IV, 12	900drah.	
451/0	Καμ[ερῆς]	II, 15	900drah.	
450/49	Καμ[ερῆς]	I, 13	900drah.	
448/7	[Καμ]ρῆς	I, 7	900drah.	
447/6	Καμ[ρ]ῆς	I, 9	900drah.	
444/3	[Καμ]ρῆς	V, 12	- - -	
443/2	Καμρῆς	IV, 11	600drah.	
442/1	[Καμ]ρῆς	IV, 12	600drah.	
441/0	Καμρῆς	II, 69	600drah.	
440/39	Καμρῆς	I, 78	600drah.	
433/2	[Κ]αμ[ρ]ῆς	I, 41	600drah.	
432/1	Καμρῆς	I, 48	600drah.	
427/6	Καμρῆς	11	- - -	
420/19	[Καμ]ρῆς	9	1000drah.	
418/7	Καμερῆς	I, 10	- - -	
414/3- 411/0	MÖ 412/1’de isyan bkz.Thuk. 8.44.2.			
425/4	Καμρῆς	I, 123	[- - -]	A9

12. Karpathos (Καρπάθιοι)

Karpathos Adası, Rhodos ve Girit adaları arasında bulunmaktadır.⁷³⁴ Adanın batısında aynı ismi taşıyan bir de kent bulunmaktadır. *Κάρπαθος* olarak anılan yerleşimin *ethnikon*’u *Καρπάθιος*’dur.⁷³⁵ Plinius, Rhodos’un adası konumundaki Karpathos’un çevresindeki denize ismini verdiğini aktarmaktadır.⁷³⁶ Klasikçağ’da Karpathos, Arkesseia ve Brykos gibi kentlerin MÖ 408’de Rhodos egemenliğinde birleşene kadar Delos Birliği’ne vergi verdikleri bilinmektedir.

⁷³³ Meritt *et al.* 1939, 296-297.

⁷³⁴ Ayrıca bkz. Hdt. 3.45; Strab. 14.6.1.

⁷³⁵ Steph.Byz. s.v. Κάρπαθος.

⁷³⁶ Plin. *nat.* 5.36.

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 445/4 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 445/4'ten 418/7'e kadar dokuz defa kaydedilmiştir. Genelde vergisinde 418/7'e kadar herhangi bir değişiklik görülmemekle birlikte 418/7'deki vergilendirmede ödediği miktar neredeyse iki kat artmıştır. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁷³⁷

Καρπάθιοι				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
445/4	Καρπ[άθιοι]	III, 23	16drah. 4obol	
443/2	Καρπάθιοι	IV, 19	16drah. 4obol	
442/1	[Καρπάθιοι]	IV, 19	16drah. 4obol	
441/0	Καρπάθιοι	II, 75	16drah. 4obol	
440/39	[Καρπάθιοι]	I, 88	16drah. 4obol	
432/1	Καρ[πάθιοι]	I, 59	16drah. 4obol	
430/29	[Καρπάθιοι]	I, 13	- - -	
428/7	Καρπάθιοι	III, 5	- - -	
418/7	Καρπάθιοι	I, 5	25drah.	

13. Kasos (Κάσιοι)

Κάσος olarak anılan ada Strabon'un bildirdiğine göre Karpathos'a yetmiş *stadion* uzaklıktadır ve adı geçen bölgede aynı isimle anılan bir de kent bulunmaktadır.⁷³⁸ ATL yazarları da Kasos'un Karpathos adasının güneyine doğru uzanan küçük bir ada olduğunu ifade etmektedirler.⁷³⁹ *Ethnikon*'u *Κάσιος*'tur.

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 434/3 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 434/3'ten 418/7'e kadar altı defa kaydedilmiştir.⁷⁴⁰ Ödediği vergilerden küçük bir yerleşim olduğu söylenebilir. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir.⁷⁴¹

⁷³⁷ Meritt *et al.* 1939, 300-301.

⁷³⁸ Strab. 10.5.18.

⁷³⁹ Meritt *et al.* 1939, 499.

⁷⁴⁰ Reger 2004, 747.

⁷⁴¹ Meritt *et al.* 1939, 302-303.

Kάσιοι				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
434/3	Κ[άσιοι]	VI, 11	16drah. 4obol	
433/2	Κάσιοι	II, 83	16drah. 4obol	
432/1	[Κάσιοι]	II, 72	16drah. 4obol	
429/8	[Κάσι]ο[ι]	II, 39	16drah. 4obol	
428/7	Κάσιοι	III, 4	16drah. 4obol	
418/7	Κάσιοι	I, 6	16drah. 4obol	

14. Kos (Κῶσι)

Günümüzde İstanköy olarak bilinen kent Hellençe'de antik ismini hemen hemen korumaktadır. Kos adasında adıyla aynı isimi taşıyan bir de kent vardır. Arkeolojik buluntular kentin adanın kuzeydoğusuna doğru uzandığını ve MÖ V. yy'da önemli bir kent olduğunu göstermektedir.⁷⁴² Herodotos, kentin Epidauros'lular tarafından kurulduğunu aktarmaktadır.⁷⁴³ Yine Herodotos'a göre Kos, Dor Heksapolis'inin üyelerinden biridir.⁷⁴⁴ Strabon ise kentin daha önce Astypalaia olarak anıldığını, adanın büyüklüğünün yaklaşık beş yüz elli *stadion* olduğunu ve şarabıyla ünlü olduğunu bildirmiştir.⁷⁴⁵ Kos, MÖ 411'e kadar Atinalıların kontrolünde kalarak Ege denizinde bir üs olarak kullanılmış, MÖ 411 sonrasında ise Spartalıların eline geçince Delos Birliği'nden de çıkmış olmalıdır.⁷⁴⁶ *Κῶς*, *Κόως* olarak anılan yerleşimin *ethnikon*'u *Κώιος*'dur.⁷⁴⁷

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 451/0'da görülmektedir. Listelerde MÖ 451/0'dan 429/8'e kadar on defa kaydedilmiştir. MÖ 451/0 sonrasında vergisinde azalma olduğu görülmektedir. ATL yazarları MÖ 447/6 yılındaki ödeme ile ilgili olarak vergisini birkaç taksitte verdiği ya da Kos adasında bulunan kentlerin ayrı ayrı

⁷⁴² Ayrıca bkz. Thuk. 41.2; Meritt *et al.* 1939, 509.

⁷⁴³ Hdt. 7.99

⁷⁴⁴ Hdt. 1.144.

⁷⁴⁵ Strab. 14.2.19.

⁷⁴⁶ Bkz. Thuk. 8.108; Ksen. *Hell.* 1.5.1.

⁷⁴⁷ Hdt. 9.76; Thuk. 8.41; Reger 2004, 752.

vergilerini vermiş olabileceklerini ileri sürülmektedir.⁷⁴⁸ Ödeme kayıtları ATL’de şöyle verilmektedir:⁷⁴⁹

Κῶτοι				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
451/0	Κῶτοι	IV, 15	500drah.	
450/49	Κῶτοι Κ[ῶτοι]	I, 7 V, 40	356drah. 144drah.	
448/7	Κῶτοι	III, 10	156drah.	
447/6	Κῶτοι Κῶτο[ι] Κῶτοι	I, 92 II, 37 II, 102	- - - 156drah. 36drah.	
443/2	Κῶτοι	IV, 15	500drah.	
442/1	[Κῶτοι]	IV, 15	500drah.	
441/0	Κῶτοι	II, 67	500drah.	
440/39	Κῶτοι	I, 79	500drah.	
433/2	[Κ]ῶτο[ι]	I, 54	500drah.	
432/1	Κῶτοι	I, 36	374drah. 2,5obol	
429/8	[Κ]ῶ[ι]ο[ι]	IV, 58	- - -	
427/6	Κῶτοι	18	- - -	
414/3-411/0	Spartalılar tarafından MÖ 412/1’de yağmalandı. Bkz. Thuk. 8.41.2.			
425/4	[Κῶ]τοι	I, 132	[- - - -]	A9

15. Lepsimandos (Ληψιμάνδοι)

Stephanos’un *Ληψιμάνδος* olarak adından bahsettiği yerleşim tam olarak bilinmemekle birlikte *ethnikon*’u *Ληψιμάνδός*’dir.⁷⁵⁰ Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 453/2 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 453/2’den 440/39 da kadar on iki defa kaydedilmekle birlikte ödediği miktar ekonomik açıdan güçlü olmadığı izlenimini uyandırmaktadır. MÖ 425/4’e göz atıldığında ise en az 2000 drahme ödediği görülmektedir.⁷⁵¹ Ödeme kayıtları ATL’de şöyle verilmektedir.⁷⁵²

⁷⁴⁸ Reger 2004, 752.

⁷⁴⁹ Meritt *et al.* 1939, 326-327.

⁷⁵⁰ Steph.Byz. s.v. Ληψιμάνδος.

⁷⁵¹ Flensted-Jensen 2004, 1127.

⁷⁵² Meritt *et al.* 1939, 332-333.

Ληψιμάνιοι				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
453/2	Λεφσιμάνιο[ι] [Λεφσ]ιμάνιοι	<i>I, 12</i> <i>VIII, 13</i>	17drah. 1 obol - - -	
452/1	[Λ]εφσιμάν[ιοι]	<i>IV, 25</i>	25drah.	
451/0	[Λ]εφσ[ιμάν]ιοι	<i>I, 13</i>	25drah.	
448/7	Μ[ετὰτὰΔιονύσια?][Λεφσίμάνδοι]	<i>IV, 31</i>	25drah.	
447/6	[Λεφσίμ]άνδοι	<i>I, 42</i>	25drah.	
446/5	Λεφ[σιμάνδ]ε[ς]	<i>III, 17</i>	16drah. 4obol	
445/4	Λεφσιμάνδ[ε]ς	<i>III, 28</i>	16drah. 4obol	
444/3	Λε[φσιμάνδ]ε[ς]	<i>IV, 28</i>	16drah. 4obol	
443/2	Λεφσ[ιμάνδ]ε[ς]	<i>V, 2</i>	16drah. 4obol	
442/1	Λεφσ[ιμάνδ]ε[ς]	<i>IV, 35</i>	16drah. 4obol	
441/0	Λ[εφ]σ[ιμάνδ]ε[ς]	<i>I, 83</i>	16drah. 4obol	
440/39	[Λεφσ]ιμάνδ[ε]ς	<i>II, 77</i>	16drah. 4obol	
425/4	[Λε]φσιμάν[δ]ε[ς]	<i>II, 102</i>	2000 -- drah.	A9
410/09	Ληψιμάνδ[η]ς	[:- - -] <i>Krateros, frag.6</i>		A13

16. Lindos (Λίνδιοι)

Lindos, Ialysos ve Kameiros kentleriyle birlikte Rhodos Adası'nın en eski kentlerinden biridir.⁷⁵³ Lindos'un Rhodos Adası'nın güney kıyısında yer aldığı ileri sürülmektedir.⁷⁵⁴ Herodotos, Lindos'un Sicilya'daki Gela kolonisini kurduğunu aktarmıştır.⁷⁵⁵ Yine Herodotos, Lindos'un Dor Heksapolis'i üyelerinden biri olduğunu bildirmiştir.⁷⁵⁶ MÖ 412'de Spartalılar, Rhodos'un ordusundan ve parasından yararlanmak amacıyla Rhodos'u kendi taraflarına çekmeye çalışmışlardır. Bunun sonucu olarak da Lindos ve Ialysos Delos Birliği'nden ayrılarak Sparta yanlısı

⁷⁵³ Skyl. 99; Hom. *Il.* 2.656; Meritt *et al.* 1939, 513.

⁷⁵⁴ Meritt *et al.* 1939, 513.

⁷⁵⁵ Hdt. 7.153; Thuk. 6.4.

⁷⁵⁶ Hdt. 1.144.

17. Oiai (Οἰαί)

Oiai antik kentinin yeri tam olarak bilinmemesine rağmen Rhodos'un batı kıyısında, Lindos civarında olabileceği düşünülmektedir.⁷⁶¹ *Oiai* olarak anılan kentin *ethnikon*'u *Oiátης*'tir. ATL'de *Λίνδιον Οἰαί* olarak geçen ifadenin Lindos'da bulunan *Oiai* kentinin sakinlerini ifade ettiği ileri sürülmektedir.⁷⁶² Vergi listelerinde Lindos kentiyle adının anılması, söz konusu tarihlerde Lindos adı altında ödemede yapmış olabileceği izlenimini uyandırmaktadır.⁷⁶³ Kent vergi listelerinde ilk defa MÖ 454/3 yılında görülmektedir. Listelerde sadece iki defa rastlanılan kentin yaptığı ödeme çok düşük görünmekle birlikte ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir.⁷⁶⁴

Οἰαίbkz.Λίνδιοι				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
454/3	ΛίνδιονΟἰαί	III, 26	55drah.	
452/1	[ΛίνδιονΟἰ]αί	III, 28	55drah.	
450/49	Λίνδιοι adı altında ödeme yapmıştır.			
414/3-411/0	MÖ 412/1 Rhodos İsyanı Thuk. 8.44.2.			

18. Pedies (Πεδιῆς ἐν Λίνδῳ)

Pedies kentinin Lindos (Rhodos adasında) toprakları yakınlarında yer aldığı ileri sürülmekle birlikte yeri tam olarak bilinmemektedir.⁷⁶⁵ Lindos'un *demesi* olabileceği öne sürülen kent, Lindos'un kuzey kıyısında olmalıdır. *Ethnikon*'u *Πεδιεύς*'dir.

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 448/7 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 448/7'den 418/7'ye kadar on dört defa kaydedilmiştir.⁷⁶⁶ MÖ 447/6 yılı sonrası

⁷⁶¹ Meritt *et al.* 1939, 528.

⁷⁶² Nielsen-Gabrielsen 2004, 1204.

⁷⁶³ Constantakopoulou 2013, 12; Ayrıca bkz. s.142 C.16.

⁷⁶⁴ Meritt *et al.* 1939, 360-361.

⁷⁶⁵ Meritt *et al.* 1939, 533.

⁷⁶⁶ Nielsen-Gabrielsen 2004,1205.

Delos Birliği'ne ödediği verginin belirgin oranda düştüğu ve MÖ 433/2'de tekrar yükseldiği göze çarpmaktadır. Bu konu hakkında kesin birşey söylemek mümkün olmamakla birlikte Peloponnesos Savaşları ile yakından ilgili olmalıdır. Karia vergi bölgesinde yer alan kent ile ilgili ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁷⁶⁷

Πεδιῆς ἐν Λίνδῳ				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
448/7	[Πεδιῆς]	II, 12	33drah. 2obol	
447/6	Πεδιῆς]	I, 54	33drah. 2obol	
445/4	Πεδιῆς ἐλ Λίνδοι]	III, 20	1drah. 4obol	
443/2	Πεδιῆς ἐλ Λίνδοι	IV, 18	1drah. 4obol	
442/1	[Πεδιῆς ἐλ Λίνδοι]	IV, 18	1drah. 4obol	
441/0	Πεδιῆς] ἐγ Λίνδο]	I, 75-6	1drah. 4obol	
440/39	[Πεδιῆς ἐγ Λίνδο]	I, 87	1drah. 4obol	
433/2	Πεδιῆς ἐγ Λίνδο]	I, 20-21	83drah. 2obol	
432/1	Πεδιῆς ἐγ Λίνδο]	I, 52-3	83drah. 2obol	
430/29	[Πεδιῆς] ἐγ Λίνδο]	I, 12	- - -	
427/6	Πεδιῆς ἐν Λίνδοι]	9	- - -	
421/0	Πεδιῆς ἐλ Λίνδοι]	I, 98-9	100drah.	
418/7	Πεδιῆς ἐν Λίνδοι]	I, 13	- - -	
414/3-411/0	MÖ 412/1 Rhodos İsyanı Thuk. 8.44.2.			
425/4	Πεδιῆς ἐλ Λίνδοι]	II, 91	[- - - -]	A9

19. Saros (Σάρτιοι)

Saros antik kentinin Karpathos adasının kuzeyinde yer aldığı düşünölmektedir.⁷⁶⁸ *Ethnikon*'u Σάρτιος 'dur. Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 428/7 yılında görölmektedir. Listelerde MÖ 428/7 ve 418/7 yıllarında olmak üzere sadece iki defa kaydedilmiştir. Küçük bir yerleşim yeri olduğu düşünölen kent Delos

⁷⁶⁷ Meritt *et al.* 1939, 370-371.

⁷⁶⁸ Meritt *et al.* 1939, 544.

Birliği'ne gücü oranında az bir ödemede bulunmuştur. Önceleri listelerde adı geçmeyen kentin MÖ 428/7'de birdenbire ortaya çıkması kentin MÖ 428/7 itibariyle Atina kontrolüne girmiş olabileceğini göstermektedir. Diğer yandan ödediği vergi düşük olsa da Atina stratejik konumu itibariyle Saros'dan Ege kıyılarına yapacağı seferler de yararlanmış olabilir. Bu da ATL'de tek başına ödemede bulunmasından açıkça anlaşılmaktadır. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁷⁶⁹

Σάρτιοι				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
428/7	Σάρτιοι	III, 27	5drah.	
418/7	Σάρτιοι	I, 4	3drah. 2obol	

20. Syme (Σύμη)

Syme Adası (Sömbeki Adası), Knidos Khersonessos'unun güneyindeki körfezde, Rhodos'un batısında bulunmaktadır.⁷⁷⁰ Kentin kalıntıları adanın kuzey kıyısında Syme Koyu'nun yukarısında yer almaktadır. Σύμη olarak anılan yerleşimin *ethnikon*'u Συμαίος'dur.⁷⁷¹ Diodoros, Lakedaimonlar ve Argivesliler tarafından kurulan Syme'nin daha sonra Rhodos ve Knidoslularla birleştiğini aktarmıştır.⁷⁷²

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 434/3 yılında görölmektedir. Listelerde MÖ 434/3-425/4 arasında beş defa kaydedilmiştir. MÖ 425 sonrası kentin listelerde görünmemesi 412/1 yılında da Peloponnesosluların Syme'deki deniz savaşında Atinalıları yenilgiye uğratması⁷⁷³ sonucu Syme söz konusu tarih aralığında Delos Birliği'nden çıkmış olmalıdır. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁷⁷⁴

⁷⁶⁹ Meritt *et al.* 1939, 396-397.

⁷⁷⁰ Meritt *et al.* 1939, 552; Knidos'un kuzeyinde Keramikos Körfezi, güneyinde ve Rhodos Denizi bulunmaktadır. Bkz. Hdt. 1.174.

⁷⁷¹ Steph.Byz. s.v. Σύμη; Ayrıca bkz. Hom. *II.* 2.671.

⁷⁷² Kariyalıların Troia Savaşı'nı izleyen yıllarda Syme'ye yerleştiğine dair bkz. Diod. 5.53.1-4.

⁷⁷³ Bkz. Thuk. 8.39-42.

⁷⁷⁴ Meritt *et al.* 1939, 416-417.

Σύμη				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
434/3	Σύμη	<i>VI, 28</i>	30drah.	
433/2	[Σύμη]	<i>II, 96</i>	30drah.	
432/1	[Σύμη]	<i>II, 82</i>	30drah.	
429/8	Σύμαῖοι	<i>II, 45</i>	30drah.	
425/4	Σύμη	<i>II, 148</i>	3000 drah.	A9

21. Taramptos (Τάραμπος)

Taramptos'un Iasos Körfezi'nde bulunan Tarandos adındaki ada olduğu düşünülmektedir.⁷⁷⁵ Taramptos'un adı sadece ATL yazarları tarafından tamamlanmış şekliyle [Τ]άραμ[πος] tek yerde geçmektedir.⁷⁷⁶ *Τάραμπος* olarak anılan yerleşimin *ethnikon*'u *Τάραμπιος*'dur.⁷⁷⁷ Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁷⁷⁸

Τάραμπος				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
425/4	[Τ]άραμ[πος]	<i>I, 115</i>	[- - -]	A9

22. Khalke (Χαλκειᾶται)

Khalke, Ege Denizi'nin Karia kıyılarına sokulduğu yerde Rhodos'un batısına doğru uzanan bir adadır ve aynı isimle anılan bir de kenti vardır. *Χάλκη* adıyla anılan kentin *ethnikon*'u *Χαλκειάτας* veya *Χαλκειάτης*'dir.⁷⁷⁹ Kent vergi listelerinde ilk

⁷⁷⁵ Meritt *et al.* 1939, 553; Bodrum'da bulunmuş bir yazıttan, yarımadanın kuzey yanındaki Tarandos adalarından biri olduğu sanılmaktadır. Krş. Zgusta 1984, § 1295.

⁷⁷⁶ Meritt *et al.* 1939, 156 bkz. A9, I, 115.

⁷⁷⁷ Flensted-Jensen 2004, 1133.

⁷⁷⁸ Meritt *et al.* 1939, 418-419.

⁷⁷⁹ Reger 2004, 738; Ayrıca bkz. Thuk. 8.55;60.

olarak MÖ 450/49 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 450/49'dan 425/4'e kadar on yedi defa kaydedilmiştir. MÖ 450/49'da ödediği vergi MÖ 446/5 itibariyle büyük ölçüde azalmıştır. Kentin MÖ 425/4'de de minimum 2000 drahme ile vergilendirildiği anlaşılmaktadır. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁷⁸⁰

Χαλκειᾶται				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
450/49	Χαλκεῖται]	<i>I, 10</i>	50drah.	
448/7	[Χαλκεᾶται]	<i>I, 29</i>	50drah.	
447/6	[Χαλκεᾶ]ται	<i>I, 31</i>	50drah.	
446/5	[Χαλκειᾶται]	<i>III, 27</i>	33drah. 2obol	
445/4	Χαλκεῖται]	<i>III, 22</i>	33drah. 2obol	
444/3	[Χαλκειᾶται]	<i>V, 6</i>	33drah. 2obol	
443/2	Χα[λκ]εᾶτα[ι]	<i>IV, 6</i>	33drah. 2obol	
442/1	Χαλκειᾶται	<i>IV, 7</i>	33drah. 2obol	
441/0	Χαλκειᾶται]	<i>I, 77</i>	33drah. 2obol	
440/39	[Χαλκ]εῖται]	<i>II, 85</i>	33drah. 2obol	
433/2	Χαλ[κεᾶ]ται]	<i>I, 42</i>	33drah. 2obol	
432/1	Χαλκεᾶται Χαλκεᾶται ἐπιφορᾶς	<i>I, 54-6</i>	33drah. 2obol 5drah. 3,5obol	
430/29	[Χαλκει]ᾶται]	<i>I, 17</i>	33drah. 2obol	
428/7	Χαλκειᾶται]	<i>III, 6</i>	- - -	
427/6	Χαλκεᾶται]	<i>19</i>	- - -	
418/7	Χαλκιᾶται]	<i>I, 14</i>	33drah. 2obol	
425/4	[Χαλκ]εᾶτ[αι]	<i>II, 104</i>	2000--drah.	A9

D. Lokalizasyonu Yapılamamış Kentler

1. Doros (Δῶρος)

Doros'un Phoinikian Doros ile identifiye edilebileceği ve Ege Denizi'nin batısında, Fenike kıyılarında bulunduğu ileri sürülmektedir.⁷⁸¹ Zgusta'da kent Δῶρος olarak önerilmektedir.⁷⁸² Stephanos, Doros'tan Fenikelilerin kenti olarak bahsetmekle birlikte *ethnikon*'u Δωριτης'dir.⁷⁸³

⁷⁸⁰ Meritt *et al.* 1939, 436-437.

⁷⁸¹ Meritt *et al.* 1939, 483; Ayrıca bkz. Strab. 13.1.3.

⁷⁸² Zgusta 1984, § 273.

⁷⁸³ Steph.Byz. s.v. Δῶρος.

Delos Birliği'ne üyelerden bazıları gemi ve asker yardımında bulunurken buna güce yetmeyenler imkanları ölçüsünde para vererek ödeme yapmışlardır. Constantakopoulou'ya göre birliğin üyesi olduğu halde vergi vermeyen sadece gemi yardımında bulunan kentler arasında Khios, Lesbos, Samos gibi kentler olmakla birlikte, bu kentler gibi Karia'da Phaselis yakınındaki Doros'un da vergi vermediği halde listelerde görüldüğünü ileri sürmektedir.⁷⁸⁴ Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir.⁷⁸⁵

Δῶρος				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
454/3	Δῶρος	Krateros, frag.I	- - -	A1

2. Edries (Ἐδριής)

Euromos kentinin Idrias ülkesi olarak adlandırılmasına bakılacak olursa Idrieus'un yaşıdığı bu kentin Euromos yakınlarında olduğu tahmin edilmektedir.⁷⁸⁶ ATL yazarlarına göre Edries, Karia'nın iç kesiminde yer alan ve vergi ödemeye zorlanmayan bir kenttir.⁷⁸⁷ Zgusta'da kent *Ἰδριάς* olarak önerilmektedir.⁷⁸⁸ *Ethnikon*'u *Ἰδριεύς*'tir.⁷⁸⁹

Kentin vergi listelerinde sadece MÖ 425/4 yılındaki vergilendirmede *Ἰμεσσῆς*⁷⁹⁰ ve *Κυρομῆς*⁷⁹¹ ile birlikte 6 talanton ödediği kaydedilmiştir. Hakkında pek fazla birşey bilmediğimiz kentin ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁷⁹²

⁷⁸⁴ Constantakopoulou 2013, 6-7.

⁷⁸⁵ Meritt *et al.* 1939, 268-269.

⁷⁸⁶ Idrias ülkesi için bkz. Hdt. 5.118.

⁷⁸⁷ Meritt *et al.* 1939, 484; Meritt *et al.* 1950, 210; Ayrıca bkz. Bean 2000, 82.

⁷⁸⁸ Zgusta 1984, § 363.

⁷⁸⁹ Steph.Byz. s.v. Ἰδριάς.

⁷⁹⁰ Bkz. s. 125 B.11.

⁷⁹¹ Bkz. s. 126 B.12.

⁷⁹² Meritt *et al.* 1939, 268-269.

Ἔδρις				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
425/4	Ἔδρις Ἰμεσσῆς Κυρομῆς	<i>II, 143-4</i>	6 tal.	A9

3. Thasthara (θασθαρής)

Aydın İli, Karpuzlu İlçesi'nin kuzeybatısındaki Gaffarlar Köyü'nün yaklaşık 1.5 km kadar yukarısındaki Mazın Kale'de yer alan Amyzon'un batısında bulunduğu düşünülen yerleşim yeri belirtildiğine göre MÖ IV. yy'da Amyzon'a bağlı bir köy (ya da kasaba) konumundadır.⁷⁹³ Thasthara listelerde genelde Narisbara,⁷⁹⁴ Naksia⁷⁹⁵ ve Mydon⁷⁹⁶ ile yanyana görülmektedir. Adı geçenlerin yerleri kesin olmasa da Karia'nın kuzeyinde -Latmos Dağı'nın kuzeydoğusunda- olduğu varsayılmaktadır. Meritt ve diğerleri, Kahin Thestor'un Karia'yı ziyareti konusundaki hikaye⁷⁹⁷ ve Thasthara isminin değişik versiyonlarının kentin lokalizasyonunun yapılmasını etkilemiş olabileceğini ileri sürmektedirler.⁷⁹⁸ Zgusta'da *θασθαρα* olarak önerilen kentin *ethnikon*'u *θασθαρεύς*'dir.⁷⁹⁹

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 451/0 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 451/0'dan 440/39'a kadar yedi defa kaydedilmiştir. Ödediği vergi miktarı çok az olsa da MÖ 451 ve MÖ 440 yılları arasında düzenli vergi vermesi birliğe bağlılığının devam ettiğini göstermektedir. MÖ 440/39 vergilendirmesinden sonra da listelerde adının geçmemesi vergisini başka kentin adı altında vermeye devam ettiği ya da

⁷⁹³ Aksan-Özden 2007, s.v. Thasthara; Sevin 2001, 113.

⁷⁹⁴ Bkz. s. 157 D.12.

⁷⁹⁵ Bkz. s. 156 D.11.

⁷⁹⁶ Bkz. s. 155 D.10.

⁷⁹⁷ Hikaye için bkz. Hyg. *fab.* 190.

⁷⁹⁸ Meritt *et al.* 1939,490.

⁷⁹⁹ Zgusta 1984, § 336.

Delos Birliği'nden ayrılmış olabileceğini gstermektedir. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁸⁰⁰

Θασθαρη̂ς				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
451/0	θ[ασ]θαρη̂ς	<i>IV, 29</i>	8drah. 2obol	
448/7	θασθαρη̂ς	<i>II, 3</i>	8drah. 2obol	
447/6	[θασθαρη̂ς]	<i>I, 41</i>	8drah. 2obol	
444/3	[θασθαρη̂ς]	<i>V, 16</i>	8drah. 2obol	
442/1	[θασθαρη̂ς]	<i>V, 9</i>	8drah. 2obol	
441/0	θασθαρη̂ς	<i>I, 72</i>	8drah. 2obol	
440/39	[θασθαρη̂ς]	<i>I, 83</i>	8drah. 2obol	

4. Thydonos (θύδονος)

Lokalizasyonu yapılamamış kentlerden birisinde Thydonos'dur. Plinius adı gezen kentten sonra Pyrrha, Euromos, Amyzon, Alabanda, Stratonikeia, Keramos gibi kentlerin adlarını sıralamıştır.⁸⁰¹ ATL yazarları da Thydonos'un Latmos Dağı yakınlarında ve Karia'nın kuzeyinde olabileceğini ileri sürmektedirler.⁸⁰² Zgusta'da kent *θύδονος* olarak önerilmektedir.⁸⁰³

Delos Birliği üyesi olmasına rağmen listelerde sadece MÖ 451/0'da adı geçmektedir.⁸⁰⁴ Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁸⁰⁵

θύδονος				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
451/0	θύδ[ονος]	<i>V, 29</i>	16drah. 4obol	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			

⁸⁰⁰ Meritt *et al.* 1939, 280-281.

⁸⁰¹ Bkz. Plin. *nat.*5.29.

⁸⁰² Meritt *et al.* 1939, 491.

⁸⁰³ Zgusta 1984, § 351.

⁸⁰⁴ Flensted-Jensen 2004, 1135.

⁸⁰⁵ Meritt *et al.* 1939, 284-285.

5. Tymnes Yönetimindeki Kariahlar (Κάρεις ὄν Τύμνης ἄρχει)

Herodotos Karia’da Histiaios adında bir yöneticinin bulunduğunu ve bunun babasının adının Tymnes olduğunu belirtmektedir.⁸⁰⁶ Buna karşın Herodotos’da bahsedilen şahıs ile burada bahsedilen Tymnes’in identifikasyonu belirsizdir. Tymnes adındaki bir yöneticinin Termera’yı da idare ettiği ve adına para bastırıldığı ileri sürülmektedir.⁸⁰⁷ ATL yazarları, hükümdar Tymnes’in oturduğu yerleşimin Iasos Körfezi’ne çok uzak olamayacağını ileri sürerek Delos Birliği’ne yarım talanton vergi verdiğini belirtmişlerdir.⁸⁰⁸ MÖ 450’den sonra belki Kasolaba da *Κάρεις ὄν Τύμνης ἄρχει* adı altında vergisini vermiştir.⁸⁰⁹

Söz konusu yerleşim yerine vergi listelerinde ilk olarak MÖ 445/4 yılında rastlanılmaktadır. MÖ 445/4’ten 440/39’a kadar tamamlanmış kısımda bir kez yerel yöneticisinin ismi ile olmak üzere toplamda beş defa kaydedilmiştir. MÖ 440’dan sonra uzun süre listelerde görünmemekle birlikte MÖ 425/4 yılında birliğe ne kadar ödeme yaptığı bilinmemektedir. Ödeme kayıtları ATL’de şöyle verilmektedir:⁸¹⁰

Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
445/4	Κάρει[ς]ὄν Τύμνε[ς] ἄρχει	<i>III, 25</i>	50drah.	
442/1	[Κάρει[ς]ὄν Τύμνε[ς] ἄρχει]	<i>V, 10</i>	50drah.	
441/0	[Τύμ]νε[ς]	<i>I, 84</i>	50 drah.	
440/39	[Κάρει[ς]ὄν Τύμν[ος] (ε[ς] ἄρχει)	<i>II, 79</i>	50drah.	
425/4	[Κάρει[ς]ὄν Τύμν[ος] (ε[ς] ἄρχει)]	<i>I, 113-4</i>	[- - -]	A9

⁸⁰⁶ Bkz. Hdt. 5.37; 7.98.

⁸⁰⁷ Bean 2000, 119; Baran 2001, 25.

⁸⁰⁸ Meritt *et al.* 1939, 495; Krş. Bean 2000, 168.

⁸⁰⁹ Meritt *et al.* 1950, 268.

⁸¹⁰ Meritt *et al.* 1939, 296-297.

6. Idyma Yakınlarındaki Kar[?] (Καρυῆς παρὰ Ἰδυμα)

ATL yazarları adı geçen yerin Keramikos Körfezi'nin üst kısmında bulunduğunu ve Laryma'nın da Idyma yakınlarında olabileceğini ileri sürmektedirler.⁸¹¹ Hakkında pek fazla bilgimiz olmadığı söz konusu yer listelerde sadece MÖ 425/4 vergilendirmesinde görülmekte ve Delos Birliği'ne 1 talanton vergi verdiği anlaşılmaktadır. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁸¹²

Καρυῆς παρὰ Ἰδυμα				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
425/4	[Κ]αρυ[ἔς]παρὰ[Ἰ]δυμ[α]	II, 94-5	1 tal.	A9

7. Ityra (Ἰτύρα)

Ityra'nın lokalizasyonu yapılamamıştır. Ityra, vergi listelerinde sadece bir kez ve Syme'den önce Kelenderis'ten sonra görünmektedir.⁸¹³ ATL yazarları bu kenti Pamphylia'daki Phaselis'in (Antalya-Tekirova civarı) kuzeyindeki Idyros adası ve kenti ile eş tutmaktadırlar.⁸¹⁴ Kent Ἰδυρος, Ἰδυρίς ya da Ἰτύρα (ATL'de) gibi isimlerle anılmaktadır ve *ethnikon*'u Ἰδυρίτης'dir.⁸¹⁵ Idyros'un (Pamphylia'da yer alan) Ityra ile aynı kent olduğu düşünülürse Delos Birliği üyesi olan kentin sadece MÖ 425/4 yılında ödeme yaptığı görülmektedir.⁸¹⁶ Söz konusu tarihten öncesi hakkında herhangi bir kayıt bulunmamaktadır. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁸¹⁷

⁸¹¹ Meritt *et al.* 1939, 499; Ayrıca bkz. Zgusta 1984, § 454-2.

⁸¹² Meritt *et al.* 1939, 300-301.

⁸¹³ Bkz. Meritt *et al.* 1939, 157 bkz. A9, II, 147.

⁸¹⁴ Meritt *et al.* 1939, 493.

⁸¹⁵ Steph.Byz s.v. Ἰδυρος.

⁸¹⁶ Keen-Hansen 2004, 1215.

⁸¹⁷ Bkz. Meritt *et al.* 1939, 292-293.

Ἰτύρα				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
425/4	Ἰτύρα	<i>II, 147</i>	4000 ^{drah.}	A9

8. Krousa (Κρουσῆς)

Krousa'nın yeri tam olarak bilinmemektedir. ATL yazarları adı geçen yerin - Krousa- Sarı Çay ağzındaki (antik Kybersos) alüvyol arazide aranması gerektiğini ileri sürmektedirler.⁸¹⁸ Zgusta'da kent *Κρουσα* olarak önerilmektedir.⁸¹⁹ *Ethnikon*'u ATL'de *Κρουσῆς* olarak görülmektedir. Hakkında pek bir şey bilmediğimiz söz konusu kentin adı Atina vergi listelerinde sadece MÖ 425/4 yılında geçse bile Delos Birliği'ne ne kadar vergi verdiği bilinmemektedir. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir.⁸²⁰

Κρουσῆς				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
425/4	[Κ]ροσῆ[ς]	<i>I, 116 In Karian syntely bkz. s.447.</i>	[- - -]	A9

9. Lyk[?] (Λύκιοι)

Yeri bilinmeyen kentlerden birisi de Lyk[?]'dir. Kent listelerde sadece bir kez Telmessos'dan sonra görülmektedir.⁸²¹ Vergisini de ATL yazarlarının belirttiğine göre *Λύκιοι: καὶ συν[τελ]* adıyla vermiştir. ATL yazarları söz konusu yerleşimin Telmessos'un güneyinde ya da doğusunda olabileceğini ileri sürmektedirler.⁸²² Vergi

⁸¹⁸ Meritt *et al.* 1939, 506.

⁸¹⁹ Zgusta 1984, § 631.

⁸²⁰ Meritt *et al.* 1939, 318-319.

⁸²¹ Meritt *et al.* 1939, 135 bkz. ATL 9, III, 34.

⁸²² Meritt *et al.* 1939, 513.

listelerinde de sadece MÖ 446/5 yılında görülmektedir. Ödeme kayıtları ATL’de şöyle verilmektedir:⁸²³

Λύκιοι				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
446/5	Λύκιοι: καὶ συν[τελ]	<i>III, 34</i>	1000 ^{drah.}	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			

10. Mydon (Μυδωνής)

Adından Atina vergi listeleri aracılığıyla haberdar olduğumuz Mydon’un, vergi listelerinden hareketle hangi kentin yakınında olup olmadığı noktasında kesin bir sonuca varmak mümkün görünmemektedir. Çünkü listelerde birlikte görüldüğü kentlerin (Narisbara,⁸²⁴ Naksia,⁸²⁵ Parparon⁸²⁶ ve Thasthara⁸²⁷) nerede oldukları da belli değildir. ATL yazarları ise bu kentlerin Karia’nın kuzeyinde olabileceğini ileri sürerek söz konusu yerleşimi Amyzon ile identifiye etmektedirler.⁸²⁸ Zgusta’da kent *Μυδων* olarak önerilmektedir.⁸²⁹

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 454/3 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 454/3’ten 440/39’a kadar on defa kaydedilmiştir. Birliğe çok düşük bir ödemede bulunduğu görülmektedir. MÖ 440’a kadar listelerde görülen kent söz konusu tarihten sonra Delos Birliği’nden ayrılmış ya da başka bir kentin adı altında vergisini vermeye devam etmiş olabilir. Ödeme kayıtları ATL’de şöyle verilmektedir:⁸³⁰

⁸²³ Meritt *et al.* 1939, 334-335.

⁸²⁴ Bkz. s. 157 D.12.

⁸²⁵ Bkz. s. 156 D.11.

⁸²⁶ Bkz. s. 123 B.8.

⁸²⁷ Bkz. s. 150 D.3.

⁸²⁸ Meritt *et al.* 1939, 521; Strab. 14.2.22.

⁸²⁹ Zgusta 1984, § 859.

⁸³⁰ Meritt *et al.* 1939, 344-345.

Μυδονῆς				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
454/3	Μυδ[ο]νῆς	<i>VI, 6</i>	25drah.	
452/1	Μυδονῆς	<i>I, 5</i>	25drah.	
448/7	Μυδονῆς	<i>II, 4</i>	25drah.	
447/6	[Μυδονῆς]	<i>I, 45</i>	25drah.	
446/5	Μυδον[ῆς]	<i>III, 18</i>	25drah.	
444/3	Μυδ[ονῆς]	<i>IV, 30</i>	25drah.	
443/2	[Μυδονῆς]	<i>IV, 27</i>	25drah.	
442/1	[Μυδονῆς]	<i>V, 7</i>	25drah.	
441/0	Μυδονῆς	<i>II, 72</i>	25drah.	
440/39	[Μυδονῆς]	<i>I, 84</i>	25drah.	

11. Naksia (Ναξιάται)

Kentin tam olarak nerede olduğu bilinmemektedir. Adı geçen yerin Latmos Dağı civarında aranması gerektiği ileri sürülmektedir.⁸³¹ *Ναξία* olarak anılan kentin *ethnikon*'u *Ναξιεύς*'tir.⁸³² Diodoros'un bildirdiğine göre Latmia'ya göç eden Kariyalıların kralı, Naksos adında biriydi ve adaya kendi ismini vermiştir.⁸³³ Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 454/3 yılında görülmektedir. MÖ 454/3'ten 432/1'e kadar bir defa *Ναχσία παρὰ Μ[υδ](όνα)* şekliyle olmak üzere toplam on üç defa kaydedilmiştir. İlk başlarda ödediği verginin MÖ 448/7 yılından itibaren yarı yarıya düşürüldüğü görülmektedir. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁸³⁴

Ναξιάται				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
454/3	[Ναχσιᾶ]ται	<i>I, 25</i>	16drah. 4obol	
452/1	Ναχσιᾶται	<i>V, 8</i>	16drah. 4obol	
451/0	Να[χ]σιῆ[ται]	<i>IV, 13</i>	16drah. 4obol	
448/7	Ναχσιᾶτα[ι]	<i>II, 2</i>	8drah. 2obol	
447/6	[Ναχσιᾶ]ται	<i>I, 43</i>	8drah. 2obol	
445/4	Ναχσία παρὰ Μ[υδ](όνα)	<i>III, 29</i>	8drah. 2obol	
444/3	[Ναχσιῆ]ται	<i>V, 15</i>	8drah. 2obol	
443/2	Ναχσι[ι]ῆται	<i>IV, 23</i>	8drah. 2obol	
442/1	Ν[αχσιῆ]ται	<i>IV, 23</i>	8drah. 2obol	

⁸³¹ Meritt *et al.* 1939, 524.

⁸³² Steph.Byz. s.v. *Ναξία*.

⁸³³ Diod. 5.51.3.

⁸³⁴ Meritt *et al.* 1939, 350-351.

441/0	Ναχσιᾶται	I, 73	8drah. 2obol	
440/39	[Ναχσιᾶται]	I, 85	8drah. 2obol	
433/2	Ν[αχσιᾶτ]αι	I, 24	8drah. 2obol	
432/1	Ναχσιᾶτα[ι]	I, 32	8drah. 2obol	

12. Narisbara (Ναρισβαρής)

Kuzey Karia'da olabileceği düşünülen ve vergi listelerinde nadiren görülen yerleşim yerini ATL yazarları geçici olarak günümüz Narasa'ya (Narhisar'a) konumlandırmıştır.⁸³⁵ Zgusta'da *Ναρισβαρα* olarak önerilen kentin *ethnikon*'u *Ναρισβαρεύς*'dir.⁸³⁶

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 454/3 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 454/3'ten 440/39'a kadar sekiz defa kaydedilmiştir. MÖ 440 sonrası listelerden kaybolması kentin ya Delos Birliği'nden ayrılmış ya da başka bir kent adı altında vergisini vermeye devam ettiği izlenimini uyandırmaktadır. Hakkında pek fazla birşey bilmediğimiz kentin ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir.⁸³⁷

Ναρισβαρής				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
454/3	Ναρ[ι]σβαρές	VI, 5	16drah. 4obol	
451/0	Ν[αρ]ισβαρές	IV, 28	16drah. 4obol	
448/7	Ναρ[ισβα]ρ[ῆ]ς	I, 2	16drah. 4obol	
447/6	Ναρ[ισ]βαρές	I, 4	16drah. 4obol	
444/3	[Ναρισβαρῆ]ς	V, 17	16drah. 4obol	
442/1	[Ναρισβαρῆ]ς	V, 8	16drah. 4obol	
441/0	Ναρισβαρές	I, 71	16drah. 4obol	
440/39	[Ναρισβαρ]ῆς	I, 81	16drah. 4obol	

⁸³⁵ Meritt *et al.* 1939, 524.

⁸³⁶ Zgusta 1984, § 886.

⁸³⁷ Meritt *et al.* 1939, 352-353.

13. Peleia (Πελειᾶται)

Kentin lokalizasyonu yapılamamıştır. Zgusta'da kent Πέλεια olarak önerilmektedir.⁸³⁸ *Ethnikon*'u Πελειάτης'dir. ATL Liste 12'de sırasıyla kentler şu şekilde verilmiştir: [Κ]αρνανδέ[ς], Μαδνασῆς, [Π]ελεᾶται, [Μύν]δι[οι] bunların listelerde birbirlerine yakın yerleşimler oldukları görülmekle birlikte, adı geçen yer listelerde Myndos ve Madnasa'nın arasında kaydedildiğinden Myndos Yarımadası'nın çok uzağında olmamalıdır.⁸³⁹

Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 453/2 yılında görülmektedir. MÖ 453/2'den 432/1'e kadar on üç defa kaydedilmiştir. Ödediği vergi göz önünde tutulursa gelir düzeyinin çok yüksek olmadığı söylenebilir. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁸⁴⁰

Πελειᾶται				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
453/2	Πελειᾶται	X, 2	...drah.4 obol	
452/1	[Π]ελειᾶται	V, 31	- - -	
450/49	Πελεᾶται	V, 28	...drah	
447/6	Πελειᾶ[ται]	II, 104	50drah.	
446/5	[Π]ελε[ῖ]ται	V, 14	50drah.	
445/4	Πελειᾶται	V, 24	50drah.	
444/3	[Πελεᾶτ]αι	V, 14	50drah.	
443/2	[Π]ελεᾶται	V, 5	50drah.	
442/1	[Πελειᾶτ]αι	V, 3	50drah.	
441/0	Πελειᾶται	I, 81	50drah.	
440/39	[Πελειᾶται]	II, 73	50drah.	
433/2	[Πελεᾶ]ται	I, 28	50drah.	
432/1	Πελε[ῖ]ται	I, 68	50drah.	

⁸³⁸ Zgusta 1984, § 1036.

⁸³⁹ Meritt *et al.* 1939, 138.

⁸⁴⁰ Meritt *et al.* 1939, 372-373; Krş. IG I³ 260.X.2; 280.I.68; 263.V.28.

14. Polikhna (Πολιχναῖοι Κᾶρες)

Kentin lokalizasyonu yapılamamıştır. Stephanos, söz konusu yerleşimden “πόλις τῆς Τρωάδος” olarak bahsetmektedir ve *ethnikon*’u *Πολιχνίτης*’dir.⁸⁴¹ ATL yazarları ise Polikhna’nın Karia sınırları içinde bir kent olduğunu ileri sürmüşlerdir.⁸⁴² Atina vergi listelerinde de sadece MÖ 451/0 yılında görülmektedir. Sonraki yıllarda ise adına bir daha rastlanılmamaktadır. Ödeme kayıtları ATL’de şöyle verilmektedir:⁸⁴³

Πολιχναῖοι Κᾶρες				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
451/0	ΠολιχναῖοιΚᾶρες]	<i>II, 33</i>	16drah. 4obol	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			

15. Sambaktys (Σαμβακτύς)

Σαμβακτύς adının Kariyalı bir yerel beye işaret ettiği düşünülmektedir.⁸⁴⁴ Atina vergi listelerinde de muhtemelen yerel beyin adıyla kaydedilmiştir. Vergi listelerinde de ilk olarak MÖ 454/3 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 454/3 ve 452/1 yıllarında sadece iki defa kaydedilen kentin ödediği vergiden ekonomik durumunun oldukça iyi olduğu söylenebilir. MÖ 442/1 sonrasında da *Σαμβακτύς* adına tekrar rastlanılmamaktadır.⁸⁴⁵ Ödeme kayıtları ATL’de şöyle verilmektedir:⁸⁴⁶

⁸⁴¹ Steph.Byz. s.v. Πολίχνα.

⁸⁴² Meritt *et al.* 1939, 541; Ayrıca krş. Polikhna, Troas’ta Ida Dağı’nın en yüksek yerine kurulmuş olan bir yerleşimdir. Strab. 13.1.45; Spartalılar, Klazomenailileri Atina’ya başkaldırmaya ikna edince onlar da buldukları yerden ayrılmak zorunda kalırlarsa diye Polikhna denen yerde sığınaklar inşa ettiler. Thuk.8.14.23; Hdt. 6.26.

⁸⁴³ Meritt *et al.* 1939, 382-383.

⁸⁴⁴ Meritt *et al.* 1939, 544; (*IG I³ 261.V.12*); [*Σαμβακτύς*] (*IG I³ 259.II.27*.)

⁸⁴⁵ MÖ 452-450 yıllarında Paktyes adlı bir yerel bey Idyma kenti adına ödeme yapmakta ve daha sonra listelerde adı tekrar görülmemektedir. Bunun gibi eğer Sambaktys Killara yerel beyi ise onunda MÖ 453 ve en son olarak MÖ 451 yıllarında ödeme yaptığı ve daha sonra Killara adı altında ödemeye devam ettiği görülmektedir. Demir 2004, 77.

⁸⁴⁶ Meritt *et al.* 1939, 394-395.

Σαμβακτός				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
454/3	[Σαμβακτ]ός	<i>II, 27</i>	106drah. 4obol	
452/1	Σαμβακτός	<i>V, 12</i>	100drah.	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			

16. Σιλ[?] (Σίλοι)

Kentin lokalizasyonu yapılamamıştır.⁸⁴⁷ ATL yazarlarına göre *ATL Liste 4, sütun V*'in sonlarında yer alması Karia vergi bölgesine dahil olduğunu göstermektedir.⁸⁴⁸ *Ethnikon*'u *Σίλος*'dur.⁸⁴⁹ Kent vergi listelerinde sadece MÖ 451/0 yılında görülmektedir. Bu tarihte de düşük bir miktar ödeme yapmıştır. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁸⁵⁰

Σίλοι				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
451/0	Σίλο[ι]	<i>V, 30</i>	25drah.	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			

17. Tarbana (Ταρβανῆς)

Zgusta'da *Ταρβανα* olarak önerilen kentin yeri tam olarak bilinmemektedir.⁸⁵¹ ATL yazarları söz konusu yerin Lykia'nın kuzeyinde ya da Lykia sınırında olabileceğini ileri sürmektedirler.⁸⁵² *Ethnikon*'u *Ταρβανεύς*'dir.⁸⁵³ Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 453/2 yılında görülmektedir. MÖ 453/2

⁸⁴⁷ Zgusta 1984, § 1214-1215.

⁸⁴⁸ Meritt *et al.* 1939, 548.

⁸⁴⁹ Flensted-Jensen 2004, 1132.

⁸⁵⁰ Meritt *et al.* 1939, 404-405.

⁸⁵¹ Zgusta 1984, § 1297-1.

⁸⁵² Meritt *et al.* 1939, 553.

⁸⁵³ Krş. Steph.Byz. s.v. Καρβανίς.

yılından yaklaşık on yıl aradan sonra yine MÖ 442/1’de karşımıza çıkmakla birlikte listelerde beş defa kaydedilmiştir. Buna karşın MÖ 442/1 sonrası -425/4 yılı hariç-birliğe ne kadar ödeme yaptığı bilinmemektedir. Ödeme kayıtları ATL’de şöyle verilmektedir.⁸⁵⁴

Ταρβανῆς				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
453/2	Τ[α]ρβανῆς	<i>I, 18</i>	17drah. 1obol	
442/1	[Ταρβανῆς]	<i>V, 11</i>	- - -	
441/0	[Ταρβ]ανῆς	<i>I, 85</i>	- - -	
440/39	[Ταρβανῆς]	<i>II, 87</i>	- - -	
425/4	Ταρβανῆς	<i>II, 140</i>	1000 drah.	A9

18. Telandros (Τηλάνδροι)

Karia’da veya Lykia’da olduğu düşünülen kentin yeri tam olarak bilinmemektedir. Plinius, Telandros’u Lykia kenti⁸⁵⁵ olarak belirtmesine rağmen Nif Köy’deki (Muğla-Fethiye civarı) buluntulardan kentin Karia’da olabileceği ileri sürülmektedir.⁸⁵⁶ *Τηλάνδρεια* ve *Τήλανδρος* olarak anılan yerleşimin *ethnikon*’u *Τελανδριος*’dur.⁸⁵⁷ Kent vergi listelerinde ilk olarak MÖ 451/0 yılında görülmektedir. Listelerde MÖ 451/0’dan 425/4’e kadar on defa kaydedilmiştir. MÖ 451/0 sonrası ödediği vergi yarı yarıya düşmüştür. Delos Birliği’ne ödediği vergiler göz önüne alındığında Telandros’un orta gelirli bir kent olduğunu söylemek mümkündür. Ödeme kayıtları ATL’de şöyle verilmektedir.⁸⁵⁸

Τηλάνδροι				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
451/0	Τ[ελάν]δροι	<i>V, 31</i>	100drah.	
448/7	Τελάνδροι	<i>II, 5</i>	50drah.	
447/6	[Τ]ε[λάν]δροι	<i>I, 46</i>	50drah.	
444/3	[Τελάνδ]ροι	<i>V, 13</i>	50drah.	
443/2	Τελάνδροι	<i>IV, 13</i>	50drah.	

⁸⁵⁴ Meritt *et al.* 1939, 418-419.

⁸⁵⁵ Plin.*nat.* 5.28.

⁸⁵⁶ Ayrıca bkz. Onur 2002, 58-61; Sevin 2001, 130.

⁸⁵⁷ Steph.Byz. *s.v.* Τήλανδρος.

⁸⁵⁸ Meritt *et al.* 1939, 422-423.

442/1	[Τελάνδριοι]	<i>IV, 13</i>	50drah.	
441/0	Τ[ε]ελάνδριοι	<i>II, 64</i>	50drah.	
440/39	[Τ]ελάνδριοι	<i>I, 71</i>	50drah.	
433/2	Τελάνδριοι	<i>I, 10</i>	- - -	
425/4	Τελ[άνδριοι]	<i>II, 92</i>	[- - - -]	A9

19. Tymnessos (Τυμνησσῆς)

Zgusta'da kent *Τυμνησσός* olarak önerilmektedir.⁸⁵⁹ *Ethnikon*'u *Τυμνησσεύς*'dir.⁸⁶⁰ ATL yazarları söz konusu yerin ya Karia-Lykia sınırında ya da sınıra yakın bir yerde bulunabileceğini ileri sürmektedirler.⁸⁶¹ Kent vergi listelerinde sadece sadece MÖ 425/4 yılı vergilendirmesinde kaydedilmekle birlikte ne kadar ödemede yaptığı bilinmemektedir. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁸⁶²

Τυμνησσῆς				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
425/4	Τύμν[εσσῆς]	<i>I, 141</i>	[- - - -]	A9

20. Hyblissos (Υβλισσῆς)

Zgusta'da kent *Υβλισσος* olarak önerilmektedir.⁸⁶³ Yeri tam olarak bilinmeyen kentin Bargylia'nın güneyinde, muhtemelen de Bargylia ve Killara arasında olduğu öne sürülmektedir. *Ethnikon*'u *υβλισσεύς* ya da *Κυλβισσεύς*'dir.⁸⁶⁴ Kent vergi listelerinde iki defa kaydedilmiştir ve sadece MÖ 451/0 ve MÖ 425/4

⁸⁵⁹ Zgusta 1984, § 1384-5.

⁸⁶⁰ Steph.Byz. s.v. Τυμνησσός.

⁸⁶¹ Meritt *et al.* 1939, 556; Keen-Hansen 2004a, 1140-1141; Muğla İli, Marmaris İlçesi'nin 27 km güneybatısında, Selimiye yakınlarında yer alır. Bkz. Aksan-Özden 2007, s.v. Tymnos; Bean 2000, 168.

⁸⁶² Meritt *vd.* 1939, 428-429.

⁸⁶³ Zgusta 1984, § 1396.

⁸⁶⁴ Flensted-Jensen 2004, 1116.

yıllarında görülmektedir. MÖ 425/4 yılında minimum 2000 drahme ödemiştir. Ödeme kayıtları ATL'de şöyle verilmektedir:⁸⁶⁵

Υβλισης				
Tarih	Kayıt	ATL Referans	Ödediği Vergi	
451/0	ἡ[υ]βλισης	V, 26	17drah. 4obol	
442/1	Panelde bulunmamaktadır			
441/0	Panelde bulunmamaktadır			
440/39	Panelde bulunmamaktadır			
425/4	[ἡυβλι]σης	II, 108	2000 - - drah.	A9

E. Karia Kentlerinin Bölgesel Değerlendirmesi

1. Kıyı Karia Kentleri

Antikçağ'da olduğu gibi önemli bir yol güzergahı üzerinde bulunmayan Anadolu'nun güneybatısındaki bu bölgede yerleşimlerin çoğu ya kıyı şeridinde ya da Maiandros'un (Büyük Menderes) kolları üzerinde korunaklı ve sulak alanlar üzerinde yoğunlaşmıştır. MÖ 478 civarında Atina önderliğinde Pers saldırılarını önlemek için kurulduğu bilinen Delos Birliği'nin ilk üyelerinin de genelde denize yakın ve herhangi bir Pers saldırısı anında kolayca yardım gönderilebilecek kıyı kentlerinden olduğu göze çarpmaktadır. Bu bağlamda Atina vergi listeleri göz önüne alındığında Karia bölgesi için özellikle kıyı kentlerinden geniş bir katılımın olduğu dikkati çekmektedir. Vergilerin kaydedilmeye başlandığı MÖ 454/3 yılında Delos Birliği'ne ödeme yapan Kıyı Karia kentlerinin sayısı 13'dür. Bunlar: Halikarnassos (I, 224), Aul[a] (I, 242), Karbasyanda (I, 296), Kasolaba (I, 302), Kedreai (I, 304) Keramos (I, 306), Krya (I, 320), Kyllandos (I, 322), Kyrbissos (I, 324), Madnasa (I, 334), Syangela (I, 414), Termera (I, 420), Khios (I, 440). İlk yıl itibariyle ödemelere bakıldığında en çok ödemeyi 2.5 talantonla Termera yaparken, en az ödemeyi 500 drahme ile Aul[a] yapmıştır. Bu tarihte deniz kıyısında konumlanmış küçük bir Dor kasabası olan Halikarnassos gibi bir yerleşimin ise Delos Birliği'ne 1 talanton 400 drahme gibi bir ödemede bulunması dikkat çekicidir. MÖ 453/2 yılına gelindiğinde

⁸⁶⁵ Meritt *et al.* 1939, 430-431.

Karia'nın kıyı kesiminden Delos Birliği'ne üye olanların sayısı yine 13'de kalmıştır. Çünkü önceki yıl listelerde ödeme yapmış görünen Halikarnassos, Kedreai, Krya, Kyllandos, Kyrbissos, Madnasa, Syangela, Termera ve Khios listelerde yer almazken; Amynanda, Bargylia, Bolbai, Erine, Idyma, Kodapa, Latmos, Ouranion ve Pedasa ilk defa vergi vermeye başlamıştır. MÖ 453/2 yılı itibariyle vergi veren kentler şunlardır: Amynanda (I, 230), Aul[a] (I, 242), Bargylia (I, 244), Bolbai (I, 246), Erine (I, 272), Idyma (I, 288), Karbasyanda (I, 296), Kasolaba (I, 302), Kodapa (I, 316) Latmos (I, 328), Myndos (I, 348), Ouranion (I, 364), Pedasa (I, 376). Bu tarihte listelerde Halikarnassos, Keramos, Krya, Madnasa ve Termera'nın adının geçmemesi dikkat çekicidir. Belki de ödeme yapmamış ya da vergilerini geç ulaştırdıkları için MÖ 453/2'de vergi vermemiş gibi görünmektedirler. Görüldüğü üzere Halikarnassos Yarımadası'ndaki kentlerin çoğu MÖ 453/2'de Delos Birliği'ne katılmıştır.

Bir önceki sene listelerde görünmeyen Halikarnassos (I, 224) MÖ 452/1 tekrar 1 talanton 400 drahme ödemeye karşımıza çıkmaktadır. Onun haricinde birliğe ödeme yapanların sayısı 18 olmakla birlikte daha önce listelerde görülen Amynanda, Bargylia, Bolbai, Erine, Idyma, Kodapa, Ouranion ve Pedasa bu yıl listelerden çıkmaktadır. Buna karşın Kaunos, Karyanda, Knidos, Kherronesos, Pynos'un adı ilk defa listelerde geçmeye başlamıştır. Demek ki Delos Birliği'ne Knidos Yarımadası ve çevresinden en erken katılımlar MÖ 452/1 yılında olmuştur. MÖ 452/1 yılında ödeme yapanlar şunlardır: Aul[a] (I, 242), Halikarnassos (I, 224) Karbasyanda (I, 296), Karyanda (I, 300), Kasolaba (I, 302), Kaunos (I, 304), Kedreai (I, 304), Keramos (I, 306), Knidos (I, 314), Krya (I, 320), Kyllandos (I, 322), Kyrbissos (I, 324), Latmos (I, 328), Madnasa (I, 334), Myndos (I, 348), Pynos (I, 392), Termera (I, 420), Kherronesos (I, 440)'tur. Burada da en yüksek ödemeyi 3'er talanton ile Knidos ve Kherronesos, 2.5 talantonla ise Termera yaparken en düşük ödemeyi 500'er drahme ile Aul[a] ve Myndos yapmıştır.

MÖ 451/0 yılı vergi listelerine göz atıldığında Aul[a], Karbasyanda Kasolaba ve Myndos'un Atina'nın sadık bir müttefiki olarak düzenli vergi vermeye devam ettiği görülürken bunun yanı sıra vergi listelerinde Kaunos yakınlarındaki Pasanda

gibi yeni bir isim karşımıza çıkmaktadır. Pasanda'nın ödediği yarım talanton, düzenli vergisini veren Aul[a] 'ya göre oldukça yüksektir. Karyanda ve Madnasa kentleri ise bu yıl için vergi listelerinde görünmemektedirler. Buna karşın Kherronesos, Knidos ve Termera Delos Birliği'ne oldukça yüksek bir ödeme yapmaya devam etmektedir. MÖ 451/0 yılında ödeme yapan kentler şunlardır: Halikarnassos (I, 224), Aul[a] (I, 242), Bargylyia (I, 244), Karbasyanda (I, 296), Kasolaba (I, 302), Kaunos (I, 304), Kedreai (I, 304), Keramos (I, 306), Knidos (I, 314), Kodapa (I, 316), Krya (I, 320), Kyllandos (I, 322), Kyrbissos (I, 324), Latmos (I, 328), Myndos (I, 348), Pasanda (I, 370), Pedasa (I, 376), Pymnos (I, 392), Termera (I, 420), Kherronesos (I, 440). Pasanda'nın da birliğe dahil olmasıyla Delos Birliği'ne vergi veren Kıyı Karia kentlerinin sayısı 20 olmuştur.

MÖ 450/49 yılında Delos Birliği'ne iki yeni katılım olmuştur. Bunlar Iasos ve Bargasa'dır. Iasos'un katılımıyla yavaş yavaş Atina nüfuz alanının kuzey kıyı Karia'ya doğru genişlemeye başladığı anlaşılmaktadır. Ayrıca MÖ 454/3 yılında vergi listelerinde bir kez görülen ve MÖ 450/49 yılına kadarki aralıkta listelerde yer almayan Syangela'nın tekrar karşımıza çıkması dikkat çekicidir. Syangela 1 talanton öderken, Bargasa birliğe 1000 drahme ödeme yapmıştır. Özellikle Syangela'nın yanında olduğu düşünülen Bargasa'nın da bu tarihte birden ortaya çıkması Bargasa'nın daha önce Syangela adı altında vergi verdiği ya da Delos Birliği'ne resmi olarak yeni katılmış olabileceği izlenimini uyandırmaktadır. MÖ 450/49 yılında ödeme yapan kentler şunlardır: Halikarnassos (I, 224), Aul[a] (I, 242), Bargasa (I, 366), Bargylyia (I, 244), Erine (I, 272), Iasos (I, 286), Karbasyanda (I, 296), Karyanda (I, 300), Kasolaba (I, 302), Knidos (I, 314), Krya (I, 320), Kyrbissos (I, 324), Latmos (I, 328), Madnasa (I, 334), Myndos (I, 348), Pasanda (I, 370), Pymnos (I, 392), Syangela (I, 414), Termera (I, 420), Kherronesos (I, 440). MÖ 451/0'da vergi vermiş görünen Kaunos, Kedreai, Keramos, Kodapa, Kyllandos, Pedasa bu yıl listelerden çıkmaktadır. Ayrıca Halikarnassos'un daha önce 1 talanton 4000 drahme olan vergisi 2 talanton'a, Knidos'un 3 talanton olan vergisi 5 talanton'a çıkarken diğer kentlerin vergi miktarlarında değişiklik olmamıştır.

MÖ 449/8 yılında vergi listelerinde hiçbir kente rastlanılmamaktadır. Muhtemelen bu durum MÖ 449'da yapıldığı düşünülen Kallias Barışı ile alakalı olmalıdır. Çünkü Sparta ve Perslerle iki cephede savaşmak zorunda kalan Atinalılar barış ortamının oluşmasıyla MÖ 449'da kentlerden vergi toplamaya çıkmamış ya da kentler artık Pers tehditi gibi birşey kalmadığından Delos Birliği'ne vergi vermek ihtiyacı hissetmemişlerdir. Vergi listelerinde MÖ 449'da üye kentlerin adının geçmemesi Kallias Barışı'nın yapıp yapılmadığı konusundaki tartışmalara kanımızca ışık tutmaktadır.

MÖ 448/7 yılında Delos Birliği'ne bir yeni katılım -Pladasa- olurken, önceki yıl listelerde adı geçen Bargasa, Erine, Iasos, Karyanda, Latmos, Madnasa ve Pasanda listelerde görünmemektedir. Idyma dört yıl aradan sonra tekrar vergi vermeye başlamıştır. Latmos kentinin sonraki yıllarda da vergisini düzenli olarak vermeye devam etmesine ve ödediği miktarda herhangi bir değişiklik olmamasına rağmen Delos Birliği'ne düzenli vergi veren kentin ilk defa listelerde yer almadığı görülmektedir. Söz konusu tarihte ödeme yapan diğer kentler şunlardır: Halikarnassos (I, 224), Aul[a] (I, 242), Bargylia (I, 244), Idyma (I, 288), Karbasyanda (I, 296), Kasolaba (I, 302), Kaunos (I, 304), Kedreai (I, 340), Keramos (I, 306), Kodapa (I, 316), Knidos (I, 314), Krya (I, 320), Kyllandos (I, 322), Kyrbissos (I, 324), Myndos (I, 348), Pedasa (I, 376), Pladasa (I, 380), Pynos (I, 392), Syangela (I, 414), Termera (I, 420), Kherronesos (I, 440), Khios (I, 440).

MÖ 447/6 yılında Delos Birliği'ne vergi veren Kıyı Karia kentlerinin sayısı 25'i bulmuştur. Ödenen vergi miktarlarında değişiklik olmamakla birlikte -Bargylia hariç- Aul[a], Karbasyanda, Kasolaba, Krya, Kyrbissos, Myndos, Termera, Kherronesos düzenli olarak vergilerini vermeye devam ederken; Iasos, Karyanda, Latmos ve Madnasa tekrar vergi listelerindeki yerini almaktadır. Yine bu tarihte de en yüksek ödemeyi 5 talanton ile Knidos, 3 talanton ile Kherronesos, 2.5 talanton ile Termera, 2'şer talanton ile Halikarnassos ve Kyllandos; en düşük ödemeyi de 500'er drahme ile Aul[a] ve Myndos yapmıştır. MÖ 447/6 yılında vergi veren kentler şunlardır: Halikarnassos (I, 224), Aul[a] (I, 242), Bargylia (I, 244), Iasos (I, 286), Karbasyanda (I, 296), Karyanda (I, 300), Kasolaba (I, 302), Kaunos (I, 304), Kedreai

(I, 304), Keramos (I, 306), Knidos (I, 314), Kodapa (I, 316), Krya (I, 320), Kyllandos (I, 322), Kyrbissos (I, 324), Latmos (I, 328), Madnasa (I, 334), Myndos (I, 348), Pedasa (I, 376), Pladasa (I, 380), Pymnos (I, 392), Syangela (I, 414), Termera (I, 420), Kherronesos (I, 440), Khios (I, 440).

MÖ 446/5 yılında Atina ve Sparta arasında sürtüşmeleri bir müddet de olsa bitirecek olan Otuz Yıl Barışı'nın imzalandığı sırada Delos Birliği'ne ödeme yapan Halikarnassos, Termera, Pedasa gibi kentlere listelerde rastlanılmamaktadır. Ayrıca Halikarnassos'un ödeme yapmamasına rağmen Amynanda ve Myndos gibi Halikarnassos'a yakın olan kentlerin söz konusu tarihte ödeme yaptığı görülmektedir. Eğer Halikarnassos Yarımadası'ndaki kentlerin Otuz Yıl Barışı'nı fırsat bilerek ödeme yapmadığı varsayılırsa, Amynanda ve Myndos'un listelerde neden yer aldığı açıklanamamaktadır. Bu tarihte ödeme yapan kentlerin sayıları 17 olmakla birlikte isimleri şunlardır: Amynanda (I, 230), Aul[a] (I, 242), Bargasa (I, 366), Erine (I, 272), Iasos (I, 286), Karbasyanda (I, 296), Karyanda (I, 300), Kaunos (I, 304), Kedreai (I, 304), Krya (I, 320), Kyrbissos (I, 324), Latmos (I, 328), Myndos (I, 348), Pasanda (I, 370), Pymnos (I, 392), Syangela (I, 414), Telmessos (I, 420). Amynanda MÖ 453/2 yılından bu yana ikinci defa listelerde kaydedilmiştir. MÖ 450/49'dan sonra listelerden kaybolan Erine, Bargasa ve Pasanda ise birdenbire ortaya çıkmakta ve Pasanda hariç diğerlerinin vergi miktarlarında azalma olurken bu yıl ödeme yapan kentlerin vergisinin değişmediği göze çarpmaktadır. Ayrıca Telmessos'un da ilk defa ve 1 talanton ödeme ile listelerde yer alması Atina nüfuz alanının Lykia sınırlarına kadar uzanmaya başladığını göstermektedir.

MÖ 445/4 ödemelerinde Kıyı Karia kentlerinin sayısında önemli derece azalma olduğu göze çarpmaktadır. Bu tarihte Halikarnassos (yaklaşık 2000 drachme azalma) ve Syangela (1500 drachme azalma) hariç diğer kentlerin vergisi sabit kalmakla birlikte Delos Birliği'ne ödeme yapan kentlerin sayısı 13'dür. Muhtemelen bu durum Atina'nın Perslerle savaş halinin sona ermesinin yansımasıdır. Söz konusu tarihte ödeme yapan kentler şunlardır: Halikarnassos (I, 224), Bargasa (I, 366), Bargylia (I, 244), Iasos (I, 286), Idyma (I, 288), Kedreai (I, 304), Keramos (I, 306), Kodapa (I, 316), Kyrbissos (I, 324), Latmos (I, 328), Madnasa (I, 334), Myndos (I,

348), Syangela (I, 414). Idyma iki yıl aradan sonra tekrar listelerde ortaya çıkarken, Knidos, Termera ve Kherronesos gibi çok yüksek ödeme yapan kentler listelerde hala yer almamaktadır. MÖ 445/4 yılı ödemeleri dikkate alındığında ise Halikarnassos'un 1 talanton 400 drahme ile en yüksek ödemeyi yaptığı, Keramos'un da 1 talanton 300 drahme ile onu takip ettiği anlaşılmaktadır.

MÖ 444/3 yılında ödeme yapan Kıyı Karia kentlerinin sayısı 17'ye yükselmektedir. Önceki yıl listelerde görünmeyen Amynanda, Aul[a], Erine, Karbasyanda, Karyanda, Kaunos, Knidos, Krya, Pasanda, Pynos, Kherronesos tekrar vergi vermeye başlamıştır. Söz konusu yerleşimlerin Halikarnassos ve Kherronesos çevresindeki kentler olduğu ve her ne kadar tarihsel bilgilerle desteklenemese de Kaunos ve çevresindeki kıyı kentlerinin aynı tarihte listelerden çıkıp yine aynı tarihte listelerde yer aldığı dikkati çekmektedir. Daha önce Delos Birliği'ne yüksek ödeme yapanlardan ise sadece Knidos (daha önce ödediği 5 talanton bu tarihte 3 talanton'a düşmüş şekliyle) ve Kherronesos'un (daha önce ödediği 3 talanton bu tarihte yaklaşık 2.5 talantona düşmüş şekliyle) adı geçmektedir. Ayrıca Delos Birliği'ne düzenli ödeme yapan Aul[a] da tekrar vergi vermeye başlamış görünmektedir. Genelde vergi miktarları önceki yıllara göre sabit kalmakla birlikte (Knidos, Syangela, Kherronesos'un vergilerinde düşme görülür) birliğe ödeme yapan kentler şunlardır: Halikarnassos (I, 224), Amynanda (I, 230), Aul[a] (I, 242), Bargasa (I, 366), Erine (I, 272), Karbasyanda (I, 296), Karyanda (I, 300), Kaunos (I, 304), Kedraei (I, 304), Knidos (I, 314), Krya (I, 320), Latmos (I, 328), Myndos (I, 348), Pasanda (I, 370), Pynos (I, 392), Syangela (I, 414), Kherronesos (I, 440). Halikarnassos Yarımadası'nın ucundaki Myndos ise artık Aul[a] gibi birliğe düzenli vergisini ödeyen kentler arasında yer almaya başlamıştır.

MÖ 443/2 yılı ödemelerinde Delos Birliği'ne ödeme yapan Kıyı Karia kentlerinin sayısı 21'e ulaşmaktadır. Önceki yıl listelerde görünmeyen Bargylia, Iasos, Keramos, Kalynda, Madnasa, Pladasa ve Termera tekrar ortaya çıkmaktadır. Bu yıl da yine en yüksek ödemeyi 3 talanton ile Knidos ve yaklaşık 2.5 talanton ile Kherronesos yapmıştır. Kentlerin yer aldığı coğrafyalar dikkate alındığında hala kuzey kıyı Karia kentleri, Halikarnassos ve çevresi ile Kaunos ve çevresinde

Atina'nın nüfuzunun devam ettiği görülmektedir. MÖ 443/2 'de ödeme yapan kentler şunlardır: Halikarnassos (I, 224), Aul[a] (I, 242), Bargylia (I, 244), Iasos (I, 286), Karbasyanda (I, 296), Karyanda (I, 300), Kaunos (I, 304), Kedreai (I, 304), Keramos (I, 306), Kalynda (I, 314), Knidos (I, 314), Krya (I, 320), Latmos (I, 328), Madnasa (I, 334), Myndos (I, 348), Pasanda (I, 370), Pladasa (I, 380), Pymnos (I, 392), Syangela (I, 414), Termera (I, 420), Kherronesos (I, 440). Ayrıca bu yıl Delos Birliği'ne yeni bir katılım olmuştur. O da Telmessos'un batısında yer aldığı düşünülen Kalynda'dır ve birliğe ödediği 1 talanton onun zengin bir kent olduğunu göstermektedir.

MÖ 442/1 yılında önceki yıl ödeme yapanların tamamı vergisini vermekle birlikte birliğe yeni katılım olmamıştır. Bu yıl ödeme yapan kentler şunlardır: Halikarnassos (I, 224), Aul[a] (I, 242), Bargylia (I, 244), Iasos (I, 286), Karbasyanda (I, 296), Karyanda (I, 300), Kaunos (I, 304), Kedreai (I, 304), Keramos (I, 306), Kalynda (I, 314), Knidos (I, 314), Krya (I, 320), Latmos (I, 328), Madnasa (I, 334), Myndos (I, 348), Pasanda (I, 370), Pladasa (I, 380), Pymnos (I, 392), Syangela (I, 414), Termera (I, 420), Kherronesos (I, 440). Vergi listelerinden hareketle bu tarihte en yüksek ödeme yapan kent olarak Knidos (3 talanton) görünmektedir. Knidos'u ise Kherronesos (yaklaşık 2.5 talanton), Halikarnassos (1 talanton 400 drahme) ve Keramos (1 talanton 300 drahme) takip etmektedir.

MÖ 441/0 yılında Kıyı Karia kentlerinin geneli ödeme konusunda istikrarlarını sürdürmelerine rağmen listelerden sadece Karyanda ve Pladasa çıkmıştır. Pladasa MÖ 442/1'de listelerde Naksia'dan sonra Lindos ve Halikarnassos'dan önce kaydedilmiştir. Fakat MÖ 441/0'de Lindos ve Halikarnassos ödeme yaparken Pladasa yapmamıştır. Yine Karyanda da MÖ 442/1'de Madnasa ve Myndos'tan önce kaydedilmesine rağmen MÖ 441/0'de Madnasa ve Myndos vergi verirken Karyanda vermemiştir. Söz konusu kentler birbirlerine yakınsa neden ödeme yapmadıkları dikkat çeken bir noktadır. MÖ 441/0 da ödeme yapan kentler şunlardır: Halikarnassos (I, 224), Aul[a] (I, 242), Bargylia (I, 244), Iasos (I, 286), Karbasyanda (I, 296), Kaunos (I, 304), Kedreai (I, 304), Keramos (I, 306), Kalynda (I, 314), Knidos (I, 314), Krya (I, 320), Latmos (I, 328), Madnasa (I, 334), Myndos

(I, 348), Pasanda (I, 370), Pynos (I, 392), Syangela (I, 414), Termera (I, 420), Kherronesos (I, 440). MÖ 440/39 yılı vergileri ile ilgili olarak önceki yıl listelerde görünmeyen Karyanda ve Pladasa'nın ortaya çıkarak MÖ 442/1'deki aynı kentlerin ödeme yapmaya devam ettikleri anlaşılmaktadır. Vergi miktarları sabit kalmakla birlikte ödeme yapan kentler şunlardır: Halikarnassos (I, 224), Aul[a] (I, 242), Bargyilia (I, 244), Iasos (I, 286), Karbasyanda (I, 296), Karyanda (I, 300), Kaunos (I, 304), Keramos (I, 306), Kalynda (I, 314), Kedreai (I, 304), Knidos (I, 314), Krya (I, 320), Latmos (I, 328), Madnasa (I, 334), Myndos (I, 348), Pasanda (I, 370), Pladasa (I, 380), Pynos (I, 392), Syangela (I, 414), Termera (I, 420), Kherronesos (I, 440).

MÖ 439/8 yılından 433/2 tarihine kadar vergi listeleri derin bir sessizliğe bürünmektedir. Söz konusu tarih aralığında, sadece MÖ 439/8 yılında Halikarnassos (1 talanton 400 drahme) ve Karbasyanda (1000 drahme) hariç, hiç bir kente rastlanılmamaktadır. Listelerdeki bu sessizliğin de Atina'nın giderek Delos Birliği'ni kendi çıkarları için kullanması ve müttefiklerin bu durumdan rahatsız olarak birer birer isyan etmesiyle alakalı olması muhtemeldir. Nitekim bu hoşnutsuzluk Atina boyunduruğundan kurtulmak isteyen Samos'un MÖ 440'da isyan etmesiyle kendini göstermiştir. Diğer yandan MÖ 440'larda Samos ve Byzantion'daki ayaklanmaları Perslerin desteklemesi ve Atina karşıtı bir siyaset izlemesi sonucunda Karia ve Lykia'daki toplulukların çoğunun söz konusu tarihlerde Atina Vergi Listeleri'nden çıktığı görüşü hakimdir. Hatta Samos isyanı sırasında Atinalıların on altı gemisinin Karia kıyılarına gönderildiği ve Perikles komutasındaki bu gücün Kaunos'a kadar gittiği bilinse de bu noktada Karia kentlerinin nasıl etkilendiği konusunda kaynaklar suskunluğunu korumaktadır. Buna karşın vergi listelerinde MÖ 439/8-433/2 tarih aralığında hiç bir kente rastlanılmaması Karia kentlerinin isyan ederek birlikten çıktığını dolayısıyla vergi ödemedikleri ihtimalini düşündürmektedir. MÖ 439/8 tarihinden sonra Delos Birliği'ne ödeme yapan Karia kentlerinin sayısında önemli derecede azalma olmuştur. Bundan hareketle Karia kentlerinin birer birer Delos Birliği'nden çıktığı söylenebilir. Bu görüşü de MÖ 433/2'de vergi listelerinde sadece 9 kentin adının geçmesi desteklemektedir. MÖ 433/2 de ödeme yapan kentler şunlardır: Halikarnassos (I, 224), Aul[a] (I, 242), Iasos (I, 286), Karbasyanda (I, 296), Karyanda (I, 300), Krya (I, 320), Latmos (I, 328), Madnasa (I, 334), Pynos (I, 392),

Kherronesos (I, 440). Demek ki Kıyı Karia'dan MÖ 433/2'de sadece belli bölgelerdeki birkaç liman kenti Atina'ya bağlılığını sürdürmektedir. Buna rağmen ödedikleri miktar Kherronesos (1800 drahme artış) hariç değişmemiştir. Onun da vergisi yaklaşık 2.5 talantondan 3 talantona yükselmiştir. Bu tarihlerde Hellas'da savaş ateşi yayılmaya başlamış olacak ki Atina kendi derdine düşerek belki de Karia kentlerinden vergi almayı ertelemiş ya da bölgeyi Perslere terketmiş olabilir. Bu öneri doğrultusunda vergi veren kentlerin ödeme yapmamış olması doğaldır.

Atina-Sparta arasında yapılan Otuz Yıl Barışı en sonunda MÖ 432/1 yılında bozulmuştur. Savaş arifesi olan bu yılda Kıyı Karia'dan 10 kentin adına rastlanılsa da vergi veren Karia kentlerinden bazıları değişmiştir. Yani Aul[a], Krya, Pynos birliğe ödeme yapmazken onların yerine Karyanda, Kedreai, Myndos ve Syangela listelerde karşımıza çıkmaktadır. Diğer yandan Halikarnassos, Iasos, Karbasyanda, Latmos, Madnasa ve Kherronesos bu yıl da vergilerini vermeye devam etmişlerdir. Ödeme yapan kentler şunlardır: Halikarnassos (I, 224), Iasos (I, 286), Karbasyanda (I, 296), Karyanda (I, 300), Kedreai (I, 304), Latmos (I, 328), Madnasa (I, 334), Myndos (I, 348), Syangela (I, 414), Kherronesos (I, 440). Vergi miktarları sabit kalmakla birlikte en yüksek ödemeyi Kherronesos (3 talanton), en düşük ödemeyi Karyanda ve Myndos (500'er drahme) yapmıştır. Savaşın başlangıcı olan MÖ 431/0 tarihinde vergi listlerinde Karia kıyılarından hiçbir kente rastlanılmamaktadır. Muhtemelen Peloponnesos Savaşları'nı fırsat bilip MÖ 432/1'de ödeme yapanlar da listelerden çıkmışlardır. Bir sonraki yıl ise sadece Halikarnassos Yarımadası'ndan Myndos'un (500 drahme) vergi vermiş olması dikkati çekmektedir. Kaynakların suskunluğu bu konuda yorum yapmamızı engellemektedir. Yine MÖ 431/0'daki gibi MÖ 429/8'de de listelerde hiçbir Kıyı Karia kentine rastlanılmamaktadır.

MÖ 428/7 yılında Delos Birliği'ne Kıyı Karia'dan ödeme yapan sadece 4 kenttir. Amos ve Larymna'nın adı ilk defa listelerde karşımıza çıkmaktadır. Bu tarihte ödeme yapan diğer kentler: Amos (I, 229), Knidos (I, 315), Larymna (I, 333), Myndos (I, 349). En yüksek ödemeyi 2 talanton ile Knidos yaparken yine en düşük ödeme 500 drahme ile Myndos tarafından yapılmıştır. Vergi listeleri göz önüne alındığında MÖ 427-422 yılları arasında yaklaşık altı yıl hiç bir kentin ödeme

yapmadığı göze çarpmaktadır. Söz konusu tarih aralığında Atina'da veba salgının baş gösterdiği ve Sparta'nın da Attika'yı yağmalama girişimlerini sürdürdüğü görülmektedir. Dolayısıyla Atina kafasını kaldırıp vergi toplayacak güçte değildir. Zaten Atina hegemonyasından bıkmış olan kentler de vergi gönderme ihtiyacı hissetmemiş olmalıdır. MÖ 428'de de Lesbos kuşatması için gerekli parayı toplamak için bölgeye gönderilen Atinalı Lysikles Kariyalıların saldırıları sonucu ölmüştür. Belki de Karia kentleri vergi ödemek istemişlerdir. Bu da Karia kentlerinin neden söz konusu tarih aralığında listelerde görünmediğine bir nebze de olsa ışık tutmaktadır.

MÖ 421/0 yılında vergi listelerinde karşımıza 3 talanton ile Iasos (I, 287) ve 1000 drahme ile Myndos (I, 349) çıkmaktadır. Kıyı Karia kentlerinin çoğu artık bu tarihten sonra listelerden kaybolmaktadır. Yine MÖ 420/19'da tek vergi veren kent Iasos olarak görülürken MÖ 419/8 yılında o da listelerden çıkmakta ve bir daha listelerde rastlanılmamaktadır. MÖ 418/7 yılında ise uzun bir aradan sonra Aul[a] (I, 243) ve Karyanda (I, 301) vergi listelerindeki yerinlerini almaktadırlar. Diğer kentler vergi vermemiş görünürken onların ödeme yapması açıklanamamakla birlikte vergilerinde herhangi bir değişiklik olmadığı görülmektedir. Zaten bu tarihten sonra da vergi listelerinde Kıyı Karia kentlerinin adına bir daha rastlanılmamaktadır.

Delos Birliği'ne yapılan ödemeler göz önüne alındığında Peloponnesos Savaşları'nın ilk safhası olan Arkhidamos Savaş'ı (431-424) sırasında Atinalılar'ın müttefiklerden mümkün olduğunca fazla para toplamaya çalıştığı sonucuna varılabilir. Diğer yandan Vergi veren kentlerin sayılarının giderek azaldığı ve son dönemlerde de vergilerin daha çok kıyı kentlerinden toplandığı açıktır. Ancak Atina'nın MÖ 415'de Sicilya Seferi'ne çıkarak başarısız olması ve MÖ 413-404 İonia Savaşı sırasında Küçük Asia'da Pers nüfuzunun hissedilmeye başlaması birçok Karia kentinin Delos Birliği'nden ayrılmasına neden olmuş olabilir.

2. İç Karia Kentleri

Delos Birliği'ne katılımlar sadece Kıyı Karia kentleri ile sınırlı kalmamıştır. Özellikle Perslerin baskısının hissedildiği, yine de Atina'nın deniz yoluyla yapacağı müdahale ve yardımı alabilecek kadar denize yakın olan noktalar, muhtemelen Karia'nın iç ve kuzey kesimindeki kentler de en erken MÖ 454/3'te Delos Birliği'ne katılmışlardır. Karia'nın kuzey kısmında doğu-batı doğrultusunda uzanan Maiandros ve bu ırmağın kuzey-güney doğrultusunda uzanan kolları Atina nüfuzunun iç kesimlere kadar sokulmasını sağlamıştır. Aksi takdirde İç Karia'daki kentlerden Delos Birliği'ne katılımlar beklenemezdi.

İç Karia kentleri dikkate alındığında MÖ 454/3 yılında listelerde hiçbir kente rastlanılmamaktadır. Buna karşın MÖ 454/3 yılında Karia'nın kıyı kesiminden Delos Birliği'ne ödeme yapanların sayısı 13 olmuştur.

MÖ 453/2 yılında listelerde Karia'nın en korunaklı yerlerinden biri olan Alinda karşımıza çıkmaktadır. Kentin bir tepe üzerinde konumlanması oradan vergi toplanmasını zorlaştırmış olacak ki eğer yazıt okumalarındaki kent gerçekten Alinda ise (ATL, I, 226) sadece listelerde (MÖ 453/2 ve 451/0) iki defa adı geçmektedir.⁸⁶⁶ Diğer kentler de şunlardır: Kindye (I, 312), Oula (I, 362). Buna göre en yüksek ödemeyi 2 talanton ile Alinda yaparken, onu 1 talanton ile Kindye izlemiştir. Delos Birliği'ne 1000 drahme civarında ödeme yapan Oula'nın gelir düzeyinin pek yüksek olmadığı anlaşılmaktadır. MÖ 452/1 yılında ise listelerde hiçbir kent görünmemektedir. Yani Alinda, Kindye ve Oula listelerden çıkmıştır.

MÖ 451/0 yılında Delos Birliği'ne ödeme yapan İç Karia kentlerinin sayısı vergi listelerinde birdenbire artarak daha önce listelerde görünmeyen Killara, Kydai, Parparon, Hymessos ve Khalketor'un katılımıyla 6'ya çıkmaktadır. Görüldüğü üzere MÖ 451/0 yılında İç Karia kentlerinde Atina'nın nüfuzu hissedilmeye başlamıştır. Bu yıl ödeme yapan kentler şunlardır: Alinda (I, 226), Killara (I, 310), Kydai (I,

⁸⁶⁶ ATL yazarları tarafından Alinda adının tamamlanmış şekli Α[λιυδῆς] 'dir. Alpha işareti hariç diğer kısımlar ATL yazarları tarafından tamamlanmıştır. Bu da MÖ 453/2 yılında ödeme yapan kentin Alinda olmama ihtimalini gözler önüne sermektedir.

320), Parparon (I, 368), Hymessos (I, 432), Khalketor (I, 436). Önceki yıl ödeme yapan Kindye ve Oula listelerde görünmemektedir. Yine en yüksek ödemeyi en az 1 talanton ile Alinda ve 2000 drahme ile Khalketor yaparken, en az ödemeyi de 400 drahme ile Kydai yapmıştır. Kallias Barışı öncesi vergi listelerine bakıldığında ise MÖ 450/49 yılında vergi veren kentlerin sayısında düşüş görülmektedir. Delos Birliği'ne sadece Kindye, Kydai, Mylasa, Parparon ve Khalketor ödeme yaparken; önceki yıl vergi veren Alinda, Killara ve Hymessos listelerden çıkmıştır. Listelerden çıkan kentler dikkate alındığında daha çok Karia'nın kuzey kesiminde ve denize yakın iç kesimdeki kentler olduğu göze çarpmaktadır. Belki de MÖ 450/49'da, Kallias Barışı görüşmeleri yapıldığı sırada Karia'nın kuzeyindeki kentler Delos Birliği'ne ödeme yapmamıştır. MÖ 450/49'da söz konusu bölgeden birliğe ödeme yapan kentler şunlardır: Kindye (I, 312), Kydai (I, 320), Mylasa (I, 346), Parparon (I, 368), Khalketor (I, 436). Mylasa 1 talanton ödemeye ilk defa vergi listelerinde yer alırken, Kindye'de aynı miktarı ödemekle yükümlü tutulmuştur. Ayrıca Khalketor'un ödediği miktar 2000 drahme'den 2300 drahme'ye çıkmıştır. MÖ 449/8 yılında da barış şartları olgunlaşmış olacak ki Kıyı Karia kentlerinde olduğu gibi İç Karia'dan da hiç bir kente vergi listelerinde rastlanılmamaktadır.

MÖ 448/7 yılında yaklaşık iki yıl aradan sonra İç Karia kentleri tekrar listelerdeki yerlerini almaktadır. Bu yıl birliğe yeni bir katılım olmakla birlikte –Hydissos- ödeme yapanların sayısı 5'tir. Oula ise hala listelerde görünmemektedir. Bununla birlikte Kydai, Parparon ve Khalketor birliğe düzenli vergi vermeye devam etmektedir. Bu yıl ödeme yapan kentlere şunlardır: Kydai (I, 320), Parparon (I, 368), Hydissos (I, 430) Hymessos (I, 432), Khalketor (I, 436). Listelerde ilk defa karşımıza çıkan Hydissos 1 talanton en yüksek ödemeyi yaparken, en düşük ödemeyi de 400 drahme ile yine Kydai yapmıştır.

MÖ 447/6 yılında yine Delos Birliği'ne yeni bir katılımın –Hyromos- olduğu dikkati çekmekle birlikte vergi verenlerin sayısı 8 olmuştur. Genelde MÖ 450/49 yılında ödeme yapanların çoğu bu yıl da listelerde görünmekte ve şu şekildedir: Kindye (I, 312), Kydai (I, 320), Mylasa (I, 346), Parparon (I, 368), Hydissos (I, 430), Hymessos (I, 432), Hyromos (I, 432), Khalketor (I, 436)'dur. Kindye, Mylasa ve

Hydissos 1'er talanton ile en yüksek ödemeyi yaparken, yarım talanton ile onları ilk defa listelerde adı geçen Hyromos takip etmektedir. Yine en düşük ödemeyi Kydai yapmıştır.

MÖ 446/5 yılında Atina ve Sparta arasında sürtüşmeleri bir müddet de olsa bitirecek olan Otuz Yıl Barışı'nın imzalandığı sırada İç Karia kentlerinin çoğunun listelerde yer almadığı görülmektedir. Diğer yandan daha önce düzenli olmasa da vergilerini ödeyen, Kindye, Kydai, Hydissos, Hymessos, Hyromos ve Khalketor'un listelerden çıkması dikkat çekicidir. Bu durum da Atina'nın denizden uzakta bulunan ve kıyı kentlerine oranla daha az vergi veren bu kentleri birkaç yıl için göz ardı ettiği düşüncesini öne çıkarmaktadır. MÖ 446/5'de Delos Birliği'ne ödeme yapan kentler şunlardır: vergisinde 800 drahme düşüş olan Mylasa (I, 346) ve Parparon (I, 368). Parparon hala düzenli olarak vergisini veren tek kenttir.

MÖ 445/4 yılında ise İç Karia'dan birliğe ödeme yapanların sayısı 5'e çıkmıştır. Vergi listelerinde bu yıl yeni bir isim karşımıza çıkmakla bu Arlissos'dur. Arlissos'un birliğe 600 drahme gibi düşük bir vergi ödediği anlaşılmaktadır. Genelde vergi miktarları değişmezken Hyromos ve Khalketor tekrar listelerdeki yerini almaktadır. Ödeme yapan kentler şunlardır: Arlissos (I, 234), Mylasa (I, 346), Parparov (I, 368), Hyromos (I, 432), Khalketor (I, 436)'dur.

MÖ 444/3 yılı vergi listelerine göz atıldığında ödeme yapanların sayılarındaki azalmanın hala devam ettiği görülmektedir. Yani önceki yıl bu sayı 5 iken şimdi ise 1'e düşmüştür. Diğer yandan bu tarihten sonra Arlissos'a listelerde bir daha rastlanılmamakta ve Mylasa, Hyromos ve Khalketor listelerden çıkmaktadır. Buna rağmen Parparon hala sadık bir müttefik olarak vergisini ödemektedir. Hyromos ve Khalketor'un aynı tarihlerde listelere girip aynı tarihlerde listelerden çıkması onların birbirlerine yakın kentler olabileceğini göstermektedir. Bu tarihte ödeme yapan kent sadece Parparon (I, 368)'dur ve 1000 drahme vergi vermiştir.

MÖ 443/2'de Karia'nın kuzey ve iç kesimlerinden birliğe ödeme yapanların sayısı tekrar 5'e çıkmıştır. Önceki yıl listelerden çıkan Kindye, Mylasa, Hyromos ve

Khalketor gibi kentler listelerde tekrar görünmektedir. Yine Hyromos ve Khalketor listelerde birlikte görünmektedir. Bir önceki sene listelerde görünmemelerine rağmen ödedikleri miktarlarda herhangi bir değişiklik yoktur. Delos Birliği'ne ödeme yapan kentler şunlardır: Kindye (I, 312), Mylasa (I, 346), Parparon (I, 368), Hyromos (I, 432), Khalketor (I, 436). En yüksek ödemeyi 1 talanton ile Kindye yaparken, en düşük ödemeyi 1000 drahme ile Parparon yapmıştır. MÖ 442/1 yılında ise söz konusu bölgeden Delos Birliği'ne ödeme yapanlar ve vergi miktarları yine aynı olmakla beraber bunlar: Kindye (I, 312), Mylasa (I, 346), Parparon (I, 368), Hyromos (I, 432), Khalketor (I, 436). Diğer yandan MÖ 447/6'ya kadar Kindye gibi 1 talanton ödeyen Mylasa'nın vergisinde neden düşme yaşandığı (800 drahme civarında bir düşme) bilinmemektedir. Belkide daha önce Mylasa adı altında Delos Birliği'ne vergi veren bir kent sonraları kendi adına vergisini vermeye başlamış olabilir. MÖ 441/0 yılında da vergi miktarları değişmemekle birlikte vergi verenlerin (Kindye listelerden çıkmıştır) sayısı 4'dür. Bunlar: Mylasa (I, 346), Parparon (I, 368), Hyromos (I, 432), Khalketor (I, 436). Tüm bu bilgiler ve Kıyı Karia kentlerinin Delos Birliği'ne vergi vermeye başladığı tarihler göz önüne alındığında MÖ 440'lara kadar Karia bölgesinin Atina kontrolüne girmiş olabileceği söylenebilir.

Müttefikler arasındaki Atina karşıtı hoşnutsuzluk dışa vurmadan hemen önce MÖ 440/39 yılında, Delos Birliği'ne Karia'nın kuzey ve iç kesimlerinden hala ödemede bulunmaktadır. Söz konusu tarihte vergi listelerinde 5 kentin adı geçmekte ve vergi miktarlarında değişme görünmemektedir. Bunlar: Kindye (I, 312), Mylasa (I, 346), Parparon (I, 368), Hyromos (I, 432), Khalketor (I, 436).

MÖ 440 tarihinden sonra da müttefiklerin birer birer isyan etmesine bağlı olarak vergi listelerinde İç Karia kentleri ile ilgili bir suskunluk dönemi başlamaktadır. Atina'nın Hellas'da bir yandan Sparta ile uğraşması bir yandan da isyan eden kentleri tekrar kontrol altına alma girişimleri onun bölgedeki gücünü hissedilebilir oranda artırmasına neden olmuştur. Buna rağmen MÖ 440 Samos İsyanı'ndan MÖ 431 Peloponnesos Savaşları başlangıcına kadar olan sürede vergi listelerinde Karia kentlerinin adına pek rastlanılmamaktadır. Bu bağlamda MÖ 439/8 yılından sonra İç Karia kentleri dikkate alındığında listelerde hiçbir kentin adına

rastlanılmamaktadır. Sadece MÖ 425 yılında bölgeden daha önce listelerde hiç görünmeyen Edries (I, 269) Hymisses ve Hyromos ile birlikte 6 talanton ödeme yaparken; Killara (I, 311) 2 talanton, Kindye (I, 313) 2 talanton'dan fazla, Kydai (I, 321) 2000 drahme, Hymessos (I, 433) en az 6 talanton, Hyromos (I, 433) Hymessos ile birlikte 5 talanton, Khalketor (I, 437) ise en az 2 talanton ödeme yapmıştır. Belki de Hymessos ve Hyromos en az 2'şer talanton ödeyerek aynı başlık altında kaydedilmiştir. Başka bir husus ödenilen miktarların çok gerçekçi görünmediği ile ilgilidir. Çünkü önceleri çok cüzzi miktarlarda Delos Birliği'ne ödeme yapan kentlerin (Kydai, Hymessos vb.) birdenbire vergilerinde büyük bir artış görülmesi, MÖ 425/4 yılında yapılan ödemelerin abartılmış olabileceği ihtimalini düşündürmektedir. Ancak Atina'nın Hellas'da savaşın yaralarını sarmak isteği ve bu noktada Delos Birliği'nden ayrılmaya çalışan kentleri cezalandırmaya çalışması sonucunda vergi miktarları da artmış olabilir. Her ne kadar ödemelerde artış olsa bile bu uzun süreli olmamış, Karia'nın kuzey ve iç kesimindeki kentler Peloponnesos Savaşları sürecinde Delos Birliği'nden çıkmış ve bir daha vergi listelerinde görünmemişlerdir.

3. Adalar

Atina'nın Delos Birliği'ni kendi amaçları için kullanarak güçlü bir donanma oluşturması Hellas'dan uzak bölge ve adaları da kontrol altında tutmasını sağlamıştır. Deniz aşırı yapacağı seferlerde yol güzergahı üzerindeki adaların Atina müttefiki haline getirilmesi hayati önem taşımıştır. Çünkü Pers tehditini engellemek için Ege kıyılarına yapılan seferler için söz konusu bölgedeki kentler gerektiğinde sığınabileceği, lojistik destek sağlayabileceği noktalar görevini üstlenmiştir. Bu itibarla da Karia vergi bölgesine dahil edilen yerleşimlerden ilk olarak MÖ 454/3'te Rhodos Adası'ndan 3 kent karşımıza çıkmaktadır. Muhtemelen Delos Birliği'nin ilk üyeleri arasında olan bu yerleşimler: Kameiros (I, 296), Lindos (I, 334), Oiai (I, 360)'dir. Ödemelere bakıldığında en yüksek ödemeyi 9'ar talanton ile Lindos ve Kameiros kentleri yapmıştır. Bu miktarlar şimdiye kadar ödenilenlerin en yükseğidir. Buradan hareketle Kameiros ve Lindos'un refah düzeyinin çok yüksek olduğu

söylenbilir. Oiai ise bu tarihte Delos Birliği'ne yarım talanton'luk bir ödeme yapmıştır.

MÖ 453/2 yılında Adalar bölgesinden Delos Birliği'ne iki yeni katılım- Astypalaia ve Lepsimandos- olmakla birlikte önceki yıl listelerde yer alan Kameiros, Lindos ve Oiai'ye rastlanılmamaktadır. Bu tarihte ödeme yapan kentlerin genelde Ege denizinde, Myndos Yarımadası'na yakın yerler olduğu göze çarpmaktadır. Söz konusu ada kentleri şunlardır: Astypalaia (I, 240), Lepsimandos (I, 332). Astypalaia 2 talanton öderken Lepsimandos 1030 drahme ödemiştir.

MÖ 452/1 yılında Adalar bölgesinden Delos Birliği'ne ödeme yapanların sayısı 7'ye ulaşmıştır. MÖ 454/3'ten sonra vergi listelerinden birlikte kaybolan Rhodos Adası'ndaki Kameiros, Lindos ve Oiai aynı miktardaki ödemeleriyle tekrar karşımıza çıkmaktadır. Yine Rhodos'un kuzey kıyısında olduğu düşünölen Ialysos, Myndos Yarımadası karşı kıyısında olduğu düşünölen Kalydnos'un ilk defa bu yıl vergi listelerinde isimleri geçmektedir. Yeni katılımlara dikkate alındığında Rhodos Adası'ndaki kentlerin birçoğunun Atina müttefiki haline getirildiği görölmektedir. Bu bağlamda adı geçen kentlerin Atina'nın Karia kıyılarına yapacağı seferlerde önemli üsler haline getirilmiş olmaları muhtemeldir. Delos Birliği'ne ödeme yapan kentler şunlardır: Astypalaia (I, 240), Ialysos (I, 290), Kalydnos (I, 294), Kameiros (I, 296), Lepsimandos (I, 332), Lindos (I, 334), Oiai (I, 360). Göröldüğu üzere Astypalaia ve Lepsimandos düzenli olarak vergi vermeye devam etmektedir. En yüksek ödemeyi 10 talanton ile Ialysos, 9'ar talanton ile Kameiros ve Lindos yapmıştır. Lepsimandos'un vergi miktarında ise yaklaşık 500 drahme'lik bir artış olmuştur.

MÖ 451/0 yılında Adalar bölgesinden Delos Birliği'ne vergi verenlerin sayısı 5'e düşmüştür. Buna rağmen Kos kentinin birliğe katıldığı anlaşılmaktadır. Astypalaia, Lindos ve Oiai listelerden çıkarken ödeme yapan kentler şunlardır: Ialysos (I, 290), Kalydnos (I, 294), Kameiros (I, 296), Kos (I, 326), Lepsimandos (I, 332). Bu tarihte Atina nüfuzunun Ege denizinin kuzeyine doğru yayılmaya başladığı görölmektedir. MÖ 450/49 tarihinde de ödeme yapanların sayısı 6 olmakla birlikte

Lepsimandos listelerde görünmezken Delos Birliği'ne Karpathos Adası'ndan Arkesseia kenti ve Rhodos'un batısındaki Khalke Adası katılmıştır. Ialysos, Kameiros ve Kalydnos hala dzenli olarak vergi vermeye devam etmektedir. Ödenen miktarlar göz önüne alındığında en yüksek ödemeyi yine Rhodos Adası kentlerinin yaptığı anlaşılmaktadır. Ödeme yapan kentler şunlardır: Arkesseia (I, 234), Ialysos (I, 290), Kalydnos (I, 294), Kameiros (I, 296), Kos (I, 326), Khalke (I, 436).

Karia'nın diğer bölgelerinde olduğu gibi muhtemelen MÖ 449 Kallias Barışı ile ilgili olarak Adalar bölgesinden de Delos Birliği'ne ödeme yapan hiç bir kent listelerde görünmemektedir. Buna rağmen MÖ 448/7 yılında Ege denizindeki Atina müttefiklerinin sayısında neredeyse iki kat artış olduğu dikkati çekmektedir. Arkesseia, Ialysos, Kameiros, Kalydnos, Kos ve Khalke hala vergi vermekle birlikte bu sayı 11 olmuştur. Karpathos Adası'ndan Brykos ve Rhodos Adası'ndan Pedies ise ilk defa bu yıl listelerde karşımıza çıkmıştır. Ödeme yapan kentler şunlardır: Arkesseia (I, 234), Astypalaia (I, 240), Brykos (I, 251), Ialysos (I, 290), Kalydnos (I, 294), Kameiros (I, 296), Kos (I, 326), Lepsimandos (I, 332), Lindos (I, 334), Pedies (I, 370), Khalke (I, 436). Görüldüğu üzere Karpathos Adası'ndan Brykos ve Lindos'daki Pedies de Atina müttefiği haline gelmiştir. En yüksek ödemeyi de 10'ar talanton ile Ialysos ve Lindos kentleri, 9 talanton ile Kameiros yaparken; en düşük ödemeyi 500 drahme ile Brykos yapmıştır.

MÖ 447/6 yılında Adalar bölgesinden bir önceki yıl ödeme yapanların hepsi listelerde yer almaktadır. Vergi miktarlarında ise herhangi bir değişiklik yoktur. Ödeme yapan kentler şunlardır: Arkesseia (I, 234), Astypalaia (I, 240), Brykos (I, 251), Ialysos (I, 290), Kalydnos (I, 294), Kameiros (I, 296), Kos (I, 326), Lepsimandos (I, 332), Lindos (I, 334), Pedies (I, 370), Khalke (I, 436).

MÖ 446/5 yılına gelindiğinde ise Adalar bölgesindeki kentlerin çoğunun listelerden çıktığı dikkati çekmektedir. Özellikle Rhodos Adası çevresindeki kentler listelerde görünmemektedir. Sadece Lepsimandos ve Khalke birliğe ödeme yapmış görünürken; Lepsimandos'un vergisinde 500 drahme ve Khalke'nin vergisinde 1000 drahme düşme olduğu göze çarpmaktadır. Vergi listelerinde kent sayılarındaki

azalma ve vergi miktarlarındaki düşmeyi destekleyecek tarihi veri olmasa da bunun MÖ 446'da Sparta-Atina arasında yapılan Otuz Yıl Barışı'nın müttefikler üzerindeki yansıması olduğu düşünülebilir.

MÖ 445/4 yılı itibariyle bölgeden Delos Birliği'ne ödeme yapanların sayısı 6'dır. Kalydnos, Kameiros, Lepsimandos ve Khalke düzenli olarak vergi verirken, Delos Birliği'ne ayrı ayrı vergi veren Lindos (yaklaşık yarım talanton düşme) ve Lindos'daki Pedies (1900 drahme düşme) kentlerinin vergilerinde büyük oranda düşme olduğu dikkati çekmektedir. Diğer yandan Karpathos'un adı ilk defa bu yıl listelerde geçmektedir. Demek ki Brykos ve Arkesseia kentleri dışında aynı adadan bir kent daha Atina müttefiği haline gelmiştir. En yüksek ödemeyi vergisinde düşme olmasına rağmen Lindos (6 talanton), en düşük ödemeyi de Pedies (100 drahme) yapmıştır. Ödeme yapan kentler şunlardır: Kalydnos (I, 294), Karpathos (I, 300), Lepsimandos (I, 332), Lindos (I, 334), Pedies (I, 370), Khalke (I, 436).

MÖ 444/3 yılında Adalar bölgesinde birliğe ödeme yapanların sayısında yine bir azalma görülmektedir. Önceki yıl vergi veren Kalydnos, Karpathos ve Pedies'e listelerde rastlanılmamaktadır. Onların yerine Khalke ve Lepsimandos hala düzenli vergi verirken, Astypalaia iki yıl aradan sonra aynı vergi miktarı ile karşımıza çıkmaktadır. Genel olarak vergi miktarlarında değişiklik olmamakla birlikte ödeme yapan kentler şunlardır: Astypalaia (I, 240), Lepsimandos (I, 332), Lindos (I, 334), Khalke (I, 436). Görüldüğü üzere Lindos civarında olduğu düşünülen Pedies kenti listelerden çıkmıştır.

MÖ 443/2 yılında Adalar bölgesinden birliğe vergi verenlerin sayısında epeyce bir artış olmakla birlikte bu sayı 11'e ulaşmaktadır. Atina'da Perikles'in başa geçtiği bu tarihten sonra Perikles kazandığı büyük güç ve yetkilerle kendi hegemonyasını diğer kentlere zorla kabul ettirerek Atina'yı denizlerde önemli bir güç haline getirmiştir. Bu bağlamda vergi listelerindeki artış göz önünde tutulursa MÖ 443/2'de Ege denizindeki birçok adanın Atina müttefiği haline getirilmiş olduğu anlaşılmaktadır. Uzun süredir listelerde görünmeyen Ialysos, Kameiros gibi Rhodos Adası'ndaki kentlerin tekrar ortaya çıkması bu görüşü desteklemektedir. Ödedikleri

vergi miktarlarına bakıldığında Ialysos'un 10 talanton olan vergisinin 6 talanton'a, Kameiros'un 9 talanton olan vergisinin 6 talanton'a düştüğü görülmektedir. Ödeme yapan diğer kentlerin vergilerinde değişiklik olmaması Atina'nın Rhodos kentlerine vergi anlamında indirim gittiği ya da Ialysos ve Kameiros'un vergi dışında Atina'nın yapacağı seferlere asker ve gemi göndererek bu açığı kapatmış olabileceği izlenimini uyandırmaktadır. Bu tarihte ödeme yapan kentler şunlardır: Arkesseia (I, 234), Astypalaia (I, 240), Ialysos (I, 290), Kalydnos (I, 294), Kameiros (I, 296), Karpathos (I, 300), Kos (I, 326), Lepsimandos (I, 332), Lindos (I, 334), Pedies (I, 370), Khalke (I, 436). Diğer yandan MÖ 442/1 yılında da Delos Birliği'ne Adalar bölgesinden ödeme yapan kentler ve ödedikleri miktarların değişmediği görülmektedir.

Müttefikler arasında Atina karşıtı girişimler başlamadan önceki yıllar olan MÖ 441/0 ve MÖ 440/39 tarihleri dikkate alındığında yine Adalar bölgesinden MÖ 442/1 yılında ödeme yapanların tamamının listelerde yer aldığı ve vergi miktarlarında herhangi bir değişikliğin olmadığı görülmektedir. Fakat bu durum MÖ 439/8 tarihinde değişmektedir. Öyle ki Karia'nın diğer bölgelerinde olduğu gibi Adalar bölgesinin yaklaşık beş yıl süreyle vergi listelerinden çıktığı anlaşılmaktadır. Bu tarih aynı zamanda yukarıda da belirtildiği gibi Delos Birliği'nden ayrılma girişimlerinin yaşandığı dönemdir. Atina bu süreçte bölgenin elden çıkmasını engelleyecek girişimlerde bulunmuş olmalıdır. Fakat kentlerin listelerde tekrar belirdiği tarih olan MÖ 434/3'te daha önce vergi veren kentlerin hiç birine rastlanılmamaktadır. Delos Birliği'ne sadece yeni katılmış olan Amorgos (I, 228), Eteokarpathos (I, 274), Kasos (I, 302) ve Syme (I, 416)'nin vergi vermesi diğer kentlerin neden vergi listelerinde yer almadığı konusunda merak uyandırmaktadır.

MÖ 433/2 yılında Adalar bölgesinden Delos Birliği'ne ödeme yapanların sayısı 12'ye çıkmıştır. Bu kentler: Amorgos (I, 228), Astypalaia (I, 240), Eteokarpathos (I, 274), Ialysos (I, 290), Kalydnos (I, 294), Kameiros (I, 296), Kasos (I, 302), Kos (I, 326), Lindos (I, 334), Pedies (I, 370), Syme (I, 416) ve Khalke (I, 436)'dir. 10 talanton ile Lindos, 6'şar talanton ile Ialysos ve Kameiros yine en yüksek ödemeyi yaparken, Kos kentinin de 5 talanton vermesi gelir düzeyinin

yüksek olduğunu göstermektedir. En düşük ödeme de birliğe yeni katılmış olan Eteokarpathos tarafından yapılmıştır.

MÖ 432/1 yılında Adalar bölgesinden Delos Birliği'ne ödeme yapanların sayısı 13 olmuştur. Arkesseia kenti tekrar listelere girmiştir. Lepsimandos ve Oiai kentlerinin hala listelerde görünmemesi Delos Birliği'nden çıkmış olabileceklerini göstermektedir. Buna karşın birliğe yeni katılmalarına rağmen Amorgos, Eteokarpathos, Kasos ve Syme MÖ 434/3 'den bu yana düzenli olarak vergilerini ödemektedirler. Bu tarihte ödeme yapanlar şunlardır: Amorgos (I, 228), Arkesseia (I, 234), Astypalaia (I, 240), Eteokarpathos (I, 274), Ialysos (I, 290), Kalydnos (I, 294), Kameiros (I, 296), Karpathos (I, 300), Kasos (I, 302), Kos (I, 326), Lindos (I, 334), Pedies (I, 370), Syme (I, 416), Khalke (I, 436)'dir. Ödeme miktarlarına bakıldığında Lindos yine 10 talanton ile en yüksek ödemeyi yaparken, Kameiros 6 talanton, Kos 3.5 talanton ödemiştir. Bu bilgiler Peloponnesos Savaşları arifesinde adalar ve çevresinin ekonomik durumunu açıkça göstermektedir.

Savaşın başlangıcı olan MÖ 431/0 yılında Kıyı Karia, Kuzey ve İç Karia bölgelerinde olduğu gibi Adalar bölgesinden de hiç bir kentin ismi vergi listelerinde geçmemektedir. Adaların Hellas'a daha yakın olmasına ve Atina'nın kolayca ulaşabileceği yol güzergahı üzerinde bulunmasına rağmen listelerden çıkmaları dikkat çekicidir. Thukydides MÖ 431'de Atina hazine rezerlerinin 6000 talanton'luk gümüş sikkeden oluştuğunu ve bunun 600 talanton'unun her yıl düzenli olarak müttefiklerden toplandığını ifade etmiştir.⁸⁶⁷ Müttefiklerden alınan bu paranın önemli bir miktar olduğu ve acil ihtiyaçlar konusunda da vergilerde artırmaya gidildiği Atina Vergi Listeleri ile de doğrulanmaktadır. Demek ki Atina kendi derdine düşerek daha önce topladığı vergilerin savaş giderlerini karşılayabileceğini düşünerek vergi toplama yoluna gitmemiş ya da müttefikler savaşı fırsat bilerek Delos Birliği'nden ayrılmaya çalışmıştır. Zaten MÖ 431'den sonra Atina vergi listelerinde Karia kentlerinin sayısının azalması ve listelerde bir daha görünmemeleri bu görüşü doğrular niteliktedir. MÖ 430/29 tarihinde Diakri[a] (I, 263), Kalydnos (I, 295), Karpathos (I, 301) ve Pedies (I, 371)'in isimleri listelerde görünse de birliğe ne

⁸⁶⁷ Thuk. 2.13.

kadar ödeme yaptıkları bilinmemektedir. Bilinen tek ödemeyi 1 talanton ile Amorgos (I, 229) ve 2000 drahme ile Khalke (I, 437) yapmıştır. Yine aynı durum MÖ 429/8 yılında da görülmektedir. Yani Brikindra (I, 263), Brykos (I, 251) ve Kos (I, 327) kentlerinin ne kadar ödeme yaptığı bilinmemektedir. Görüldüğü üzere Rhodos'dan yeni bir kent Delos Birliği'ne katılmıştır. Fakat Rhodos kentlerinden Ialysos ve Kameiros'un listelerde görünmemesine rağmen sadece Brikindra'nın adının geçmesi dikkat çekicidir.

MÖ 428/7 yılı vergi listelerine göz atıldığında önceki yıllarda listelerden çıkmış olan Arkesseia, Eteokarpathos ve Ialysos'un Atina müttefiki olarak Delos Birliği'ne ödeme yapmaya devam ettiği anlaşılmaktadır. Bu yıl listelerde iki yeni isim karşımıza çıkmaktadır. Bunlardan birincisi Kykladlar içerisinde yer alan Thera Adası yakınındaki Anaphe Adası'dır ki Delos Birliği'ne 1000 drahme ödemiştir. Diğeri ise Karpathos Adası'nın kuzeyindeki Saros Adası'dır ve 300 drahme ödemiştir. Ödeme yapan diğer kentler şunlardır: Anaphe (I, 231), Arkesseia (I, 235), Eteokarpathos (I, 275), Ialysos (I, 291), Kasos (I, 303), Saros (I, 397). Ayrıca Astypalaia, Karpathos ve Khalke'nin isimleri listelerde geçse de ne kadar ödeme yaptıkları bilinmemektedir. MÖ 427/6 yılında da yine Diakri[a], Kameiros, Kos, Pedies ve Khalke kentlerine listelerde rastlanılsa da sadece Ialysos'un 10 talanton ödeme yaptığı bilinmektedir. Hellas'da savaş ateşinin yayılmaya başladığı bu tarihte Ege denizi civarından Atina'ya destek gelmesi şaşırtıcıdır. Çünkü çoğu kent listelerden çıkarken Rhodos ve civarındaki yerleşimler hala Atina'nın müttefigidir.

MÖ 427/6 yılında ise sadece Ialysos'un ödeme yaptığı görülmektedir. Diakri[a] (I, 263), Kameiros (I, 297), Kos (I, 327), Pedies (I, 371) ve Khalke (I, 437)'nin ise listelerde isimleri geçmesine rağmen birliğe ne kadar ödeme yaptıkları bilinmemektedir.

MÖ 427/6-425/4 tarih aralığında vergi listelerinde Karia vergi bölgesine dahil edilmiş adalar ve civarından hiçbir kente rastlanılmamaktadır. MÖ 427'de Lesbos Adası'nda Atina karşıtı isyan çıkması ve aynı tarihlerde de vergi listelerinde Adalar bölgesinden hiçbir kente rastlanılmaması Atina'nın Ege denizinde üstünlüğünü yavaş

yavaş kaybetmeye başladığını göstermektedir. Atina'nın bu tarihte hem Sicilya hem de Hellas'da savaşıması dolayısıyla aynı tarihlerde Ege Denizi civarında Delos Birliği'nden çıkmak isteyenlere engel olamadığını göstermektedir. MÖ 427/6-425/4 tarih aralığında bölgeden hiç bir kentin vergi listelerinde görünmemesi bu durumu doğrulamaktadır. MÖ 425/4 yılı vergi listelerine bakıldığında ise ödeme yapanlardan sadece Brykos (ATL, I, 251), Lepsimandos (I, 333), Syme (I, 417) ve Khalke (I, 437) karşımıza çıkmaktadır. Ödenilen vergi miktarları daha önce de belirtildiği gibi abartılı görünmektedir. Çünkü Brykos'un MÖ 454-425 aralığında sadece iki defa listelerde adı geçerken ve Delos Birliği'ne 500 drahme ödemişken uzun süredir listelerde görünmeyen bu kentin birdenbire 5 talanton ile vergilendirilmiş olması şüpheli görünmektedir. Yine bu durum Lepsimandos için de geçerlidir. Lepsimandos düzenli olarak önce 1500 drahme sonra vergisinde azalma ile birlikte 1000 drahme ödese de MÖ 425/4 yılında birdenbire vergisinde bunun birkaç katı artış görülmesi Lepsimandos gibi gelir düzeyi düşük olan kentin bu parayı nasıl ödediğini düşündürmektedir.

MÖ 425/4 sonrasında Atina'nın Karia ve Lykia'daki faaliyetlerine yönelik hiçbir şeyin bilinmediği yaklaşık on yıllık bir boşluk vardır. Söz konusu tarih aralığında MÖ 421/0'da Brikindra (I, 263) 1 talanton, Diakri[a] (I, 263) 2 talanton, Ialysos (I, 291) 5 talanton, Lindos (I, 335) 15 talanton, Pedies (I, 371) 1 talanton öderken; MÖ 420/19 yılında ise sadece Kameiros ödeme yapmıştır. MÖ 419/8 yılında da listelerde hiçbir kente rastlanılmamaktadır. Diğer yandan MÖ 418/7 yılında Diakri[a] (I, 263) 2 talanton, Karpathos (I, 301) 1500 drahme, Kasos (I, 303) 1000 drahme, Lindos (I, 335) 15 talanton, Saros (I, 397) 200 drahme, Khalke (I, 437) 2000 drahme ödeme yapmıştır. MÖ 418/7 ödeme miktarlarına göz atıldığında yaklaşık on yıl listelerde görünmeyen Karpathos'un vergisinde 500 drahme artış olduğu görülmüştür. MÖ 418 tarihinden sonra vergi listelerinde Karia vergi bölgesine dahil edilen adalara bir daha rastlanılmaması bölgenin Atina kontrolünden çıkmış olabileceğini göstermektedir. Çünkü Atina MÖ 415 yılında çıktığı Sicilya Seferi'nden eli boş döndüğü gibi donanmasının ve servetinin büyük bir kısmını kaybetmiştir. Bununla birlikte Ionia Savaşı'ı (MÖ 413-404) sonucunda da Küçük Asia'daki kentlerin birçoğu Persler tarafından Atina'ya karşı kışkırtılmıştır. Bu

noktada Spartalıların Perslerle ittifak halinde olmaları ve müttefikleri Delos Birliği'nden ayırma çabaları etkili olmuş olacak ki vergi listelerinde Karia vergi bölgesi için genel bir suskunluk görülmektedir.

4. Lokalizasyonu Yapılamamış Kentler

Antik kaynaklar aracılığıyla varlığından haberdar olduğumuz fakat yerini bilmediğimiz birçok kent vardır. Atina vergi listelerinde bu kentlerin isimleri yer alsa da antik kaynakların sessizliği ve arkeolojik verilerin yetersizliği birçoğunun lokalizasyonunun yapılmasını engellemiştir. Bu bağlamda Karia vergi bölgesinde yer alan fakat yerleri bilinmeyen Doros, Edries, Thasthara, Thydonos, Idyma Yakınlarındaki Kar[?], Hyblissos, Ityra, Krousa, Lyk[?], Mydon, Naksia, Narisbara, Peleia, Polikhna, Sambaktys, Sil[?], Telandros, Tarbana, Tymnes Yönetimindeki Kariyalılar ve Tymnessos'un sadece Delos Birliği'ne ne kadar ödeme yaptığı bilinmemektedir. Diğer yandan kentlerin Kıyı Karia, Kuzey ve İç Karia ya da Adalar bölgesinden hangisinin sınırları içerisinde yer aldığı kesin olarak bilinmemesi vergi miktarlarının bölgesel anlamda değerlendirilmesini zorlaştırmaktadır.

Yukarıda adı geçen kentlerden Delos Birliği'ne ilk ödeme yapanlar arasında listelerde 1000'er drahme ile Naksia (I, 350) ve Narisbara (I, 352), 1500 drahme ile Mydon (I, 344) ve 1 talanton 400 drahme ile Sambaktys (I, 394) bulunmaktadır. Doros (I, 269) bu tarihte listelerde görünse de ne kadar ödeme yaptığı bilinmemektedir. MÖ 454/3 yılında vergi vermiş görünen Mydon, Naksia ve Narisbara'nın lokalizasyonu kesin olmasada vergi listelerinde genelde aynı tarihlerde görünüp aynı tarihlerde listelerden çıktıkları anlaşılmaktadır. Diğer yandan Sambaktys'un da Atina vergi listelerinde yerel beyin ismiyle kaydedildiği görülmektedir. MÖ 454/3 yılında 1 talanton 400 drahme ödeyen Sambaktys MÖ 452/1'de ise vergisinde 400 drahme azalma ile 1 talanton ödemiştir. Daha sonra da vergi listelerinde bir daha görünmemektedir. Kentlerin ödeme miktarlarına bakıldığında gelir düzeylerinin düşük olduğu ya da küçük yerleşimler oldukları için bu miktarla vergilendirildikleri söylenebilir.

MÖ 453/2 yılında en az 60 drahme ile Peleia (I, 372) ve 1026 drahme ile Tarbana (I, 418) vergi listelerindeki yerlerini almaktadır. Fakat Tarbana ismine MÖ MÖ 442/1 yılına kadar bir daha rastlanılmamakta ve MÖ 442/1 tarihinden sonra 440/39 ve MÖ 425/4 yıllarında listelerde tekrar belirse de birliğe ne kadar ödeme yaptığı bilinmemektedir. Kentlerin ödedikleri miktarlar ise gelir düzeylerinin düşük olduğunu göstermektedir.

MÖ 452/1 yılında yukarıda adı geçen yerleşimlerden Naksia (I, 350), Mydon (I, 344) ve Sambaktys'un (I, 394) ödeme yaptığı görülmektedir. Yukarıda belirtildiği gibi Sambaktys'un vergisinde 400 drahme düşme olmuştur. Diğerlerinin vergilerinde herhangi bir değişiklik olmamıştır. Peleia'nın vergi listelerinde adı geçse de birliğe ne kadar ödeme yaptığı bilinmemektedir. MÖ 451/0 yılında ise yukarıda bahsedilen kentlerin çoğunun adı vergi listelerinde görülmektedir. Polikhna, Hyblissos, Telandros, Sil[?], Thasthara, Thydonos ilk defa vergi listelerinde karşımıza çıkmaktadır. Önceki yıllarda ödeme yapan Mydon ve Sambaktys bu yıl listelerde görünmemektedir. Naksia yine aynı miktardaki vergisini ödemeye devam etmektedir. Ödeme yapan kentler şunlardır: Naksia (I, 350), Narisbara (I, 352), Thasthara (I, 280), Thydonos (I, 284), Polikhna (I, 382), Hyblissos (I, 430), Telandros (I, 422), Sil[?] (I, 404). Polikhna listelerde bir daha karşımıza çıkmamaktadır. Sadece MÖ 451/0 yılındaki listelerde ödeme yapmış görünen kentler belki de başka bir kentin adı altında vergi vermeye devam etmişler ya da Atina müttefiği olmaktan tamamen çıkmışlardır. Bu yıl en yüksek ödemeyi 1 talanton ile Telandros, en düşük ödemeyi ise 500 drahme ile Thasthara yapmıştır.

MÖ 450-448 yılları arasındaki süreçte Karia'nın diğer bölgelerinde olduğu gibi Kallias Barışı nedeniyle olması muhtemel ki yine Peleai hariç kentlerin hepsi listelerden çıkmaktadır. Peleia'nın da MÖ 450/49'da birliğe ne kadar ödeme yaptığı bilinmemektedir. MÖ 448/7 yılı itibarıyla da sadece Mydon (I, 344), Naksia (I, 350), Narisbara (I, 352), Telandros (I, 422) ve Thasthara (I, 280) aynı miktardaki ödemeleriyle -Naksia hariç- karşımıza çıkmaktadır. Naksia'nın vergisi 1000 drahme'den 500 drahme'ye düşmüştür.

MÖ 447/6 yılı vergi listelerine göz atıldığında Telandros'un 1 talanton vergisinin 3000 drahme'ye düştüğü görülmektedir. Daha önce listelerde adı geçen fakat ne kadar ödeme yaptığı bilinmeyen Peleia'nın ise bu yıl 500 drahme ödeme yaptığı anlaşılmaktadır. MÖ 447/6 yılında ödeme yapanlar ve vergi miktarları genelde aynı olmakla birlikte bunlar: Mydon (I, 344), Naksia (I, 350), Narisbara (I, 352), Peleia (I, 372), Telandros (I, 422) ve Thasthara (I, 280). En yüksek ödemeleri 3000'er drahme ile Peleia ve Telandros, en düşük ödemeyi de 500'er drahme ile Naksia ve Thasthara yapmıştır.

MÖ 446/5 yılında Delos Birliği'ne yeni bir katılımın olduğu görülmektedir. O da Lyk[?]'dir. Lyk[?] (I, 334) birliğe 10 talanton ödeme yaptığı görülmektedir. Bu miktar şimdiye kadar yapılan ödemelerin en yükseğidir. Daha sonra da kent MÖ 425/4 yılına kadar listelerden kaybolmaktadır. Bu yıl Naksia, Narisbara, Telandros ve Thasthara listelerden çıkmıştır. Peleia yine yarım talanton ödemeye devam etmektedir. Mydon'un vergi miktarı sabit kalmıştır. Ödeme yapan kentler şunlardır: Lyk[?] (I, 334), Mydon (I, 344), Peleia (I, 372).

MÖ 445/4 yılında ise vergi listelerinde yeni bir isim belirmektedir. O da Tymnes yönetimindeki Kariyalılar (I, 296)'dır. Söz konusu yerleşim birliğe yarım talanton ödemiştir. Onun dışında MÖ 445/4 yılında yukarıda bahsettiğimiz kentlerden sadece Naksia ve Peleia'nın adı geçmekte ve ödedikleri vergi miktarının uzun süredir değişmediği göze çarpmaktadır. Diğer yandan Narisbara ve Mydon'un aynı anda listelerden çıktığı dikkati çeken bir başka noktadır. Bu yıl ödeme yapan kentler şunlardır: Naksia (I, 350), Peleia (I, 372), Tymnes yönetimindeki Kariyalılar (I, 296).

MÖ 444/3 yılından itibaren Atina müttefiklerinin sayılarında azalma olduğu dikkati çekmektedir. Çünkü daha önce listelerde adı geçen Lyk[?], Polikhna, Hyblissos, Tarbana ve Sil[?] listelerden çıkmıştır. MÖ 444-440 yılları arasında da Telandros (I, 422) ve Peleia (I, 372) 3000'er drahme, Mydon (I, 344) 1500 drahme, Narisbara (I, 352) 1000 drahme, Naksia (I, 350) ve Thasthara (I, 280) 500'er drahme ödemeye devam etmişlerdir. MÖ 442/1-440/39 tarih aralığında yine Tymnes

yönetimindeki Kariyalılar'ın 3000 drahme ödediği anlaşılmakta ve Tarbana'nın adı da listelerde görülmesine rağmen ne kadar ödeme yaptığı bilinmemektedir. Diğer yandan Narisbara ve Thasthara'nın adına da MÖ 443/2'de listelerde rastlanılmamaktadır.

Samos isyanının başladığı MÖ 440/39 ve 434/3 tarih aralığında Atina'ya olan hoşnutsuzluğa bağlı olarak lokalizasyonu yapılamayan kentlerin de listelerde yer almadıkları görülmektedir. Uzun bir aradan sonra MÖ 433/2 yılında listelerde Naksia (I, 350), Peleia (I, 372), Telandros (I, 422)'un adı geçmektedir. Bu tarihte Peleia 3000 drahme, Naksia 500 drahme ödeme yaparken, Telandros'un ne kadar ödeme yaptığı bilinmemektedir. MÖ 432/1 yıllarında ise vergi listelerinde yukarıda bahsedilen kentlerden sadece Naksia (I, 350) ve Peleia (I, 372)'nin adı geçmekte ve vergi miktarları değişmemiştir.

MÖ 431/0-MÖ 425/4 yılları arasında yine vergi listeleri sessizliğe bürünmektedir. Söz konusu tarih aralığında müttefikler arasında Atina karşıtı girişimlerin artmasından hareketle kentlerin Delos Birliği'nden çıkmış olmaları muhtemeldir. MÖ 425/4 yılına gelindiğinde ise daha önce listelerde adı geçmeyen Edries, Idyma Yakınlarındaki Kar[?], Ityra ve Tymnessos isimleri karşımıza çıkmaktadır. Uzun süredir listelerde görünmeyen Hyblissos, Telandros ve Tarbana'nın da aynı yıl birdenbire vergi vermeye başlaması dikkati çekmektedir. Ödedikleri vergi miktarlarının yüksek olması MÖ 425/4 yılı vergilerinin abartılmış olabileceğini birkez daha düşündürmektedir. Çünkü başlangıçta Hyblissos ve Tarbana 1000'er drahme öderken birdenbire vergilerinde iki üç kat artış olmuştur. 425/4 yılında ödeme yapan kentler şunlardır: Edries (I, 269), Ityra (I, 293), Hyblissos (I, 431), Idyma Yakınlarındaki Kar[?] (I, 301), Telandros (I, 423), Tarbana (I, 419), Tymnessos (I, 429). Bu kentlerin çoğunun da büyük ihtimalle İç Karia bölgesinde olduğu söylenebilir.

SONUÇ

MÖ 454'ten itibaren tutulmaya başlanılan Atina Vergi Listeleri incelendiğinde Karia bölgesinden Delos Birliği'ne en erken katılımların genelde MÖ 454'te başladığı görülmektedir. İlk üyelerin de Karia'nın deniz kıyısı ve bu bölgeye yakın adalar olduğu göze çarpmaktadır. Ödeme yapan kentler dikkate alındığında MÖ 454'ten itibaren özellikle Halikarnassos Yarımadası ve çevresi ile Knidos Yarımadası ve çevresinden geniş bir katılım olduğu görülmektedir. Buna karşın Adalar civarından listelerde sadece Rhodos Adası'ndan birkaç kentin bulunduğu dikkati çekmektedir. Her ne kadar vergi listeleri MÖ 454'te tutulmaya başlandıysa da daha erken bir tarihte söz konusu bölgelerin Atina ile ilişkilerinin başlamış olduğu muhakkaktır. Aksi takdirde birdenbire Karia bölgesi ve yakınındaki adaların vergi listelerinde yer alması açıklanması zor bir durumdur. Diğer yandan ilk değerlendirme yılı MÖ 454/3-451/0'da Ionia'dan ayrı tutulan, MÖ 450/49-447/6 yılları arasında tek bir yönetim bölgesi altında toplanan Karia ve Ionia kentlerinin, MÖ 446/5-444/3 yıllarında *Karikos phoros* olarak ayrıldığını ve MÖ 438/7 yılında Ionia ve Karia eyaletlerinin tekrar birleştirildiği görülmektedir.

Delos Birliği'ne katılımların MÖ 452/1 ve MÖ 451/0 yılında arttığı dikkati çeken bir başka noktadır. Vergi listelerine bakıldığında Atina nüfuzunun Karia'nın iç kesimlerine kadar ulaştığı görülmektedir ki önceki yıllarda İç Karia'dan Atina müttefiki olanları sayısı 2 veya 3 iken bu tarihte İç Karia'da Atina müttefiki olarak 10 kent kaydedilmiştir. Aynı şekilde Kıyı Karia bölgesine bakıldığında da bu sayının 20 civarında olduğu, Adalar bölgesinden de 10 kentin Delos Birliği'ne ödeme yaptığı anlaşılmaktadır. MÖ 449'da imzalandığı düşünülen Pers-Hellen Savaşları' nı bitiren Kallias Barışı öncesinde de müttefik kentlerin sayılarında artış devam etmektedir. Kallias Barışı'nın gerçekte yapıp yapılmadığı konusundaki tartışmalar bir yana MÖ 449 yılı ile ilgili olan vergi kayıtlarında hiç bir kente rastlanılmaması Kallias Barışı'nın yapıldığı ya da en azından barış görüşmelerinin devam ettiği ve bundan dolayı da kentlerin listelerden çıkmış olabileceği görüşünü ön plana çıkarmaktadır. Diğer yandan MÖ 449 öncesindeki ödeme miktarlarının genelde değişmediği açıktır. Buna karşın Halikarnassos ve Knidos'un vergi miktarlarında neredeyse iki kat artış

görülmesi, birbirine yakın olduğu düşünölen Karyanda ve Madnasa'nın ödedikleri miktarlarda azalma olması dikkatimizi çeken başka bir noktadır. Çünkü Halikarnassos civarında olduğu ileri sürölen bu kentlerin Halikarnassos'un ödediği miktar artarken Karyanda ve Madnasa'nın vergilerinde azalma görölməsi, azalmanın nedeni konusunda sağlıklı bir yorum yapmamızı engellemektedir.

MÖ 449'a kadar yapılan ödeme miktarlarına bakıldığında Delos Birliği'ne en çok ödemeyi Adalar bölgesindeki müttefiklerin yaptığı görölmektedir. Karia'nın Kuzey ve İç bölgeleriyle de bu miktarlar karşılaştırıldığında Adalar'ın gelir düzeyinin bayağı yüksek olduğu söylenebilir. Örneğin Adalar civarındaki kentlerden Ialysos yıllık 6 talanton vergi verirken, Kıyı Karia'dan Kherronesos ve Termera gibi kentler yaklaşık 3 talanton, İç Karia'dan Kindye ve Mylasa 1'er talanton vermiştir.

MÖ 448/7 yılından itibaren kentler listelerde tekrar belirerek aynı miktardaki vergilerini ödemeye devam etmişlerdir. Özellikle MÖ 448-440 tarih aralığında Delos Birliği'ne Kıyı Karia, İç Karia ve Adalar'dan geniş katılımlar olmuştur. Söz konusu tarih aralığı Atina'da Perikles'in başta olduğu ve Atina'nın yükselişine geçtiği dönemdir. Delos Birliği'ni kendi çıkarları için kullanarak adeta tek güç haline gelen Atina, Ege Denizi ve civarındaki kentleri ya güç kullanarak ya da kendi istekleriyle birliğe dahil etmiş olmalıdır. Çünkü MÖ 440'daki Samos isyanından önce hemen hemen Karia'nın tamamı, Adalar'ın çoğu Atina müttefiği haline gelmiştir. Bu görüşü Delos Birliği'ne ödeme yapan kentlerin sayılarının vergi listelerinde artması doğrulamaktadır. Vergi miktarlarında herhangi bir değişiklik olmaması ve düzenli olarak vergi vermeleri müttefiklerin hala Atina karşıtı girişimlerde olmadığına göstergesidir.

Samos isyanı ise Atina hegemonyası altında ezilen kentler için bir örnek oluşturmuştur. Çünkü başlangıçta her koşulda eşitlik esasına dayalı edilen yeminler zamanla Atina'nın zenginleşmesine bağlı olarak müttefiklerin otonomilerini kaybetmelerine ve ağır vergiler altında ezilmelerine yol açmıştır. Bu hoşnutsuzluk da MÖ 440'larda Samos ve Byzantion'daki ayaklanmaları Perslerin desteklemesi ve Atina aleyhinde faaliyetlerde bulunması sonucunda Karia ve Lykia'daki kentlerin

çoğunun söz konusu tarihten itibaren vergi listelerinden çıkması ile yansımaları bulmuştur. Samos isyanı MÖ 438'de bastırılmasına rağmen vergi listelerinden çıkan kent sayılarındaki artışın sürdüğü dikkati çekmektedir. Yani MÖ 438-434 yılları arasında Karia'nın kıyı ve iç kesimleri ile Adalar civarından birçok kente vergi listelerinde rastlanılmamaktadır.

Peloponnesos Savaşları başlamadan önce oluşan bu gergin ortam MÖ 431'den itibaren meyvelerini vermiş ve Atina-Sparta arasındaki kaçınılmaz savaş başlamıştır. Atina Hellas'da kendi derdine düşerek Sparta'nın saldırılarından kurtulmaya çalışmıştır. Bu süreçte de Karia bölgesindeki Atina müttefiklerinin Delos Birliği'nden ayrılmaya çalıştığı MÖ 430'dan sonra da Peloponnesosluların Karia ve Lykia'ya yönelik saldırılarının çoğunun Atina'ya yönelik ticaret yapan gemilerin önünü kesme teşebbüsleri şeklinde olduğu görülmektedir. Buradan hareketle MÖ 430/29 yılında ödeme yapanların çoğu vergi listelerinde tamamlanmış şekliyle Karia yerleşim birimlerinin sayısının 15 olduğu görülmektedir. MÖ 429/8 yılında bu kentlerin sayısı daha da azalmakta olup 7'ye inmektedir ve MÖ 428/7'de sayı tekrar 15'e yükselmektedir. Yine MÖ 426/5 yılına bakıldığında ise bu kentlerin sayısının 12'ye indiği göze çarpmaktadır. Tüm bunlar Peloponnesos Savaşları sürecinde Karia bölgesinden Delos Birliği'ne ödeme yapan kentlerin bazen vergi verdiklerini bazen de Peloponnesos'daki savaşları fırsat bilip Delos Birliği'nden çıkmaya çalıştığı görüşünü öne çıkarmaktadır. MÖ 425 yılından sonra da Atinalılar Adalar'daki ve kıyılardaki kentlerden vergi toplamaya devam etmişlerdir. Olasılıkla bazı içerideki yerleşimlerin vergileri de kıyı kentlerine gönderilmekte ve Alkibiades'in MÖ 407'de Keramos Körfezi'nden topladığı gibi Atinalılar kıyı kentlerinden kolaylıkla vergilerini toplamaktaydılar.

MÖ 425 yılı sonrasında vergi listelerinde Kıyı Karia'dan Aul[a], Erine, Iasos, Karyanda, Kaunos, Kyrbissos, Myndos, Pedasa; İç Karia'dan Killara, Kindye, Kydai, Hymessos, Hyromos, Khalketor; Adalar'dan Rhodos'daki Brikindra, Brykos, Rhodos'daki Diakri[a], Eteokarpathos, Ialysos, Kalydnos, Kameiros, Karpathos, Kasos, Kos, Lepsimandos, Lindos, Pedies, Saros, Syme, Taramptos, Khalke'nin adı

geçmektedir. Bu bilgiler bize Delos Birliği'nin dağılma sürecinde bile hala Karia bölgesinde Atina müttefiki kentlerin bulunduğunu göstermektedir.

Sonuç olarak, ele aldığımız bölgelerde bulunan kentlerin listelerden çıktığı yıllarda vergilerinin onlara komşu olan ve ekonomik bakımdan güçlü kentler tarafından ödenmiş olabileceği -ki MÖ 446/5 yılındaki listede Syangela kentinin genellikle ödediği 1 talanton'luk miktar içinde Amynanda kentinin ödemesi de vardır- ya da o tarihlerde Delos Birliği'nden çıkmış olabilecekleri açıktır. Diğer yandan birliğe çok düşük miktarda vergi veren kentlerden her koşulda Atina tarafından vergi alınmaya devam edilmesi de dikkati çeken önemli bir husustur. Tüm bu bilgiler göz önüne alındığında Karia vergi bölgesindeki kentlerin Delos Birliği'i dağılana kadar ödeme yapmaya devam ettikleri söylenebilir.

METİNDE KULLANILAN ANTİK KAYNAKLARA İLİŞKİN KISALTMALAR LİSTESİ

- Aiskh. *Per.* (= Aiskhylos, Persai)
- Kullanılan Metin ve Çeviriler: *Aeschylus*. With an English translation by H. W. Smyth, vol.I Cambridge, Mass.- London 1926 (The Loeb Classical Library).
- Aiskhilos, *Persler*, Eski Yunan Tragedyaları I. Çev.: Güngör Dilmen, Mitos-Boyut Yay. İstanbul 2011.
- Arr. *anab.* (= Arrianus, Anabasis = Sefer)
- Kullanılan Metin ve Çeviri: *Arrian*. With an English translation by P. A. Brunt, vols. I-II. Cambridge, Mass.- London 1976-1983 (The Loeb Classical Library).
- İskenderin Seferi*, Çev.: Furkan Akderin, Alfa Yay, 2005.
- Aristot. *Ath.pol.* (= Aristoteles, Athenaion Politeia)
- Kullanılan Metin ve Çeviri: Aristoteles, *Atinalıların Devleti*, Çev.: Suad Yakup Baydur. Çağdaş Yay. 1998.
- Diod. (= Diodorus Sicilus, Bibliotheca Historike = Tarih Kütüphanesi)
- Diodorus of Sicily*. With an English translation by C. H. Oldfather, vols. I-VI; C. H. Sherman, vols. VII; C. B. Welles, vols. VIII; R. M. Geer, vols. IX-X; F. R. Walton, vols. XI-XII. Cambridge, Mass.- London 1933-2004 (The Loeb Classical Library).
- Hdt. (= Herodotos, Historiai = Tarihler)
- Herodotus*. With an English translation by A. D. Godley. Cambridge, Mass.- London 1920.
- Herodot Tarihi*. Çev. : M. Ökmen. Türkiye İş Bankası Kültür Yay. İstanbul 2011.

- Hom. *Il.* (= Homeros, Ilias)
- Homer. The Iliad.* With an English Translation by A.T. Murray, vols. I-II. Cambridge, Mass.-London 1924.
- Ilyada.* Çev.: A. Erhat - A. Kadir. İstanbul 1993.
- Hyg. *fab.* (= Hyginus)
- Fab.* (= Fabulae = Öyküler)
- The Myths of Hyginus.* Translated and edited by M. Grant. Lawrence: University of Kansas Press 1960.
- Ksen. *Hell.* (= Ksenophon, Hellenika)
- Kullanılan Metin ve Çeviriler: Xenophon, *Hellenica* With an English translation by W. Miller, vols. I-VII. Cambridge, Mass.- London 1914.
- Ksenophon, *Hellenika* (Yunan Tarihi), Çev.: Suat Sinanoğlu, TTK, Ankara 1999.
- Paus. (=Pausanias, Periegesis tes Hellados)
- Description of Greece.* With an English translation by W. H. S. Jones - H. A. Ormerod, vols. I-IV. Cambridge, Mass.- London 1918.
- Plin. *nat.* (= G. Plinius Secundus, Naturalis Historia)
- Pliny the Elder. The Natural History.* With an English translation by J. Bostock, London: Taylor and Francis 1855.
- Plut. (= Plutarkhos, Bioi Paralleloi)
- Kim.* (=Kimon) *Per.* (=Perikles) *Alk.* (=Alkibiades)
- Plutarch. Plutarch's Lives.* With an English Translation by B. Perrin. Cambridge, Mass.-London, vols. I-II: 1914, vols. VII: 1919 (The Loeb Classical Library).

- Polyb. (= Polybios, *Historiai* = Tarihler)
- Polybius. Histories.* With an English translation by E. S. Shuckburgh. London, New York: Macmillan 1889. Reprinted: Bloomington 1962.
- Ptol. *geo.* (=Klaudios Ptolemaios, *Geographike Hyphegesis* = Coğrafya Rehberi)
- Ptolemaios. Claudii Ptolemaei Geographia (lib. 1-3).* Edited by K. Müller. Paris 1883. *Claudii Ptolemaei Geographia (lib. 4-8).* Edited by C. F. A. Nobbe, vols. I-II. Leipzig 1845. Reprinted: Hildesheim, 1966.
- (http://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Gazetteer/Periods/Roman/_Texts/Ptolemy/5/2*.html)
- Skyl. (= Skylaks, *Periplous-Scylacis*)
- Kullanılan Metin ve Çeviriler: M. Arslan, Pseudo-Skylaks: *Periplous*, *Akdeniz İnsani Bilimler Dergisi*, Cilt:2012, Sayı:1, 2012, 239-257.
- Steph.Byz. (= Stephanos Byzantios, *Ethnika*)
- Kullanılan Metin: *Stephani Byzantii, Ethnikon.* Ed. A. Westermann. Lipsae 1839.
- Strab. (= Strabon, *Geographika* = Coğrafya)
- Kullanılan Metin ve Çeviriler: *The Geography of Strabo.* Edited by H. L. Jones. Cambridge, Mass.- London 1924.
- Strabon, *Antik Anadolu Coğrafyası*, Çev.: Adnan Pekman, Arkeoloji ve Sanat Yay, 2009.
- Thuk. (= Thukydidés)
- Thucydides. The Peloponnesian War.* With an English translation by J. M. Dent (London) and by E. P. Dutton (New York) 1910.
- Peloponnesos Savaşları*, Çev.: Furkan Akderin, İstanbul 2010.

BİBLİYOGRAFYA

- Aksan-Özden 2007 M. Aksan-S.Özden, “Halikarnassos, Amynanda, Bargasa, Bargylia, Erine, Hydae, Iasos, Idyma, Karyanda, Kaunos, Keramos, Kildara, Kindya, Kyllandos, Latmos, Larymna, Madnasa, Mylasa, Parpariotai, Pasanda, Pynos, Syangela, Termera, Thasthara Tymnos”, içinde: *Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri (TAY)-7: Yunan- Roma Dönemi/ Pisidia ve Karia Bölgeleri*, Ege Yay, İstanbul 2007.
- Baran 2001 A. Baran, “Lelegler”, *Arkeoloji ve Arkeologlar Derneği Dergisi İDOL*, Sayı:11, Ankara 2001, 23-27.
- Baran 2012 A. Baran, “Okkatas’taki (Muğla) Antik Yerleşim ve Thera (Karia) Antik Kenti Lokalizasyon Çalışmaları” *Stratonikeia’dan Lagina’ya Ahmet Adil Tırpan Onuruna Sunulan Makaleler*, Ed. Bilal Söğüt, Ege Yay., İstanbul 2012, 89-100.
- Bean 1976 G. E. Bean, “Taşyaka, Pynos, Hydisos, Olymos, Chalketor”, içinde: *PECS*, Princeton University Press, Princeton 1976.
- Bean 1998 G. E. Bean, *Eskiçağda Lykia Bölgesi*, Çev.: Hande Kökten, Arion Yay., İstanbul 1998.
- Bean 2000 G. E. Bean, *Eskiçağda Menderes’in Ötesi*, Çev.: Pınar Kurtoğlu, Arion Yay., İstanbul 2000.
- Bean 2001 G. E. Bean, *Eskiçağda Ege Bölgesi*, Çev.: İnci Delemen, Arion Yay., İstanbul 2001.
- Boyana 2006 H. Boyana, “Vergi Listelerine Göre Attika-Delos Birliği ve Ionia İle İlişkileri”, *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Cilt:21 Sayı:1 Temmuz 2006, 19-48.
- Boyana 2007 H. Boyana, “Delos Birliği’nin Anayasası ve Atina Hegemonyası” *Tarih İncelemeleri Dergisi*, Cilt:22 Sayı:2, Temmuz 2006, 11-20.
- Burke 2000 S. Burke, *Delos Investigating the Notion of Privacy within the Ancient Greek House*,

School of Archaeological Studies, University of Leicester, July 2000.

- Constantakopoulou 2013 C. Constantakopoulou, “The Athenian Empire and Small States and Communities in the Aegean”, İçinde: *Trade and finance in the fifth century BC Aegean World*, Ed.: A.Slawisch, Forthcoming, İstanbul 2013. Toplam 27 sayfa. http://www.academia.edu/1780225/Tribute_the_Athenian_Empire_and_Small_States_and_Communities_in_the_Aegean
- Dandamaev 1989 M. A. Dandamaev, *A Political History of the Achaemenid Empire* (ev.: Willem Vogelsang) BRILL 1989.
- Demir 2001 M. Demir, “Perikles’in Karadeniz Seferi Üzerine Yeni Bir Yorum”, *Bellefen* 65,Sayı: 243, 2001, 529-550.
- Demir 2004 M. Demir, “Peloponnesos Savaşı (İ.Ö. 431-404) Sırasında Karya ve Likya’ya Yönelik Atina Seferlerinin Amaçları: Yeni Bir Gözden Geçirme”, *Adalya* 7, 2004, 69-99.
- Demir 2007 M. Demir, “Klasik Dönem Atina Kent Devletinde Kamu Hizmetleri (Leitourgia) Sistemi”, *Arkeoloji ve Sanat Dergisi* 126, 2007, 45-62.
- Demir 2009 M. Demir, “Pausanias’ Actions in Byzantion after the Victory at Mycale: A Reconsideration (478-470 B.C)” *Athenaeum* 97.2 (2009), 59-68.
- Diler 2004 A. Diler, “Bodrum Yarımadası Leleg Yerleşimleri, Mylasa/Damlıboğaz ve Çevresi Yüzey Araştırması-2002”, *AST* 21, Cilt:2, Ankara 2012, 143-154.
- Diler 2007 A. Diler, *Kedreai (Sedir Adası)*, Arkeoloji ve Sanat Yay., İstanbul 2007.
- Diler 2011 A. Diler, “Pedasa-2008/2009” *KST* 32, Cilt:4, Ankara 2011, 324-341.
- Ehrenberg 1973 V. Ehrenberg, *From Solon to Socrates : Greek History and Civilization During the 6th and 5th*

- Centuries BC*(Second Edition) New York, USA: Methuen 1973.
- Fields 2006 N. Fields, *Ancient Greek Fortifications 500-300 BC*, Osprey Publishing, Oxford 2006.
- Flensted-Jensen 2004 P. Flensted- Jensen, “Karia”, *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*, Ed.: M. H. Hansen- T. H. Nielsen, Oxford 2004, 1108-1137.
- Hadji-Kontes 2005 A. Hadji-Z. Kontes, “The Athenian Coinage Decree: Inscription, Coins and Athenian Politics”, içinde: *XIII Congreso Internacional de Numismatica* (Ed: A. Carmen- M.Carmen-O. Paloma), Madrid 2005, 263-267.
- Holland 2005 T.Holland, *Persian Fire: The First World Empire and the Battle for the West*, Brown Book Group, UK 2005.
- Hornblower 1982 S. Hornblower, *Mausolus*, Oxford 1982.
- IG (=Inscriptiones Graecae)
- Inscriptiones Graecae* (IG), consilio et auctoritate Academiae Litterarum Borussicae ed. maior: I-IV.,VII., IX., XI., XII., XIV, Berlin 1873-1939.
- Kullanılan metin IG online edition (IG I-III.)
<http://epigraphy.packhum.org/inscriptions/main>
- İplikçioğlu 1997 B. İplikçioğlu, *Eskibati Tarihi I*, TTK, Ankara 1997.
- İplikçioğlu 2007 B. İplikçioğlu, *Hellen ve Roma Tarihinin Ana Hatları*, Arkeoloji ve Sanat Yay., İstanbul 2007.
- İren-Gürbüzer 2005 K. İren-M. Gürbüzer, “İdyma İlkçağ Kenti ve Çevresi 2004 Yılı Arkeolojik Envanteri ve Yüzey Araştırması” *TÜBA Kültür Envanteri Dergisi 4*, İstanbul 2005, 7-32.
- Jensen 2010 S. R. Jensen, *Rethinking Athenian Imperialism: Sub-Hegemony in the Delian League*, New Jersey 2010.

- Keen 1993 A. G. Keen, "Athenian Campaigns in Karia and Lykia During the Peloponnesian War", *JHS* 113, 1993, 153-7.
- Keen-Hansen 2004 A. G. Keen- T. F. Hansen, " The South Coast of Asia Minor(Pamphylia, Kilikia)", *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*, Ed.: M. H. Hansen- T. H. Nielsen, Oxford 2004, 1211-1222.
- Keen-Hansen 2004a A. G. Keen- M. H. Hansen, "Lykia", içinde: *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*, Ed.: M. H. Hansen- T. H. Nielsen, Oxford 2004, 1138-1143.
- Kızıl 2002 A. Kızıl, *Uygurlukların Başkenti Mylasa ve Çevresi*, Milas Reklamcılık ve Matbaa, Milas 2002.
- Konuk 2012 K. Konuk, "Quelques monnaies inédites ou mal attribuées de la péninsule d'Halicarnasse", *Stephanéphoros De L'économie Antique A L'asie Mineure*, Ed.: Koray Konuk Bordeaux 2012. 341-352.
- Konuk et al. 2005 K. Konuk-A.Bresson-P. Brun-R.Descat "Un Décret Honorifique Des Kodapeis (Carie Du Sud)" *REA*, vol.107, Université Michel de Montaigne-Bordeaux III, Maison de l'archéologie, Talence, France 2005 69-81.
- Koparal 2012 E. Koparal, "Klazomenai Khora'sında Savunma Sistemi", *İsmail Fazlıoğlu Anı Kitabı*, Ed. Işık Şahin, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yay., Edirne 2012/3.
- Korres 1976 G. S. Korres, "Astypalaia", içinde: *PECS*, Princeton University Press, Princeton 1976.
- Lewis 2008 D. M. Lewis, " Thirty Years Peace", *CAH*, vol. 5, 2 nd ed. by J. Boardman et al., Cambridge University Press 2008, 121-127.
- Mansel 2011 A. M. Mansel, *Ege ve Yunan Tarihi*, TTK Ankara, 2011.
- Meiggs 1972 R. Meiggs, *The Athenian Empire*, Oxford University Press, 1972.

- Meiggs-Lewis 1969 R. Meiggs- D. Lewis, *A Selection of Greek Historical Inscription to the End of 5th cent. B.C.*, Oxford 1969.
- Meritt *et al.* 1939 B. D. Meritt- H.T. Wade Gery- M. F. McGregor, *ATL Volume I*, Harvard University Press, 1939.
- Meritt *et al.* 1950 B. D. Meritt- H.T. Wade Gery- M. F. McGregor, *ATL Volume III*, Princeton, 1950.
- Montagu 2000 J. D. Montagu, *Battles of the Greek & Roman Worlds*, A Chronological Compendium of 667 Battels to 31 B.C. Greenhiil Books, Lionel Leventhal Limited, London 2000.
- Nielsen-Gabrielsen 2004 T. H. Nielsen- V. Gabrielsen, "Rhodos", *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*, Ed.: M. H. Hansen- T. H. Nielsen, Oxford 2004, 1196-1210.
- Oliver 1957 J. H. Oliver, "The Peace of Callias and the Pontic Expedition of Pericles", *Historia* 6, 1957, 251-255.
- Onur 2002 F. Onur, "Antik Veriler Işığında Lykia'nın Hidrografyası", içinde: *Likya İncelemeler I*, Ed.: Nezh Başgelen, Arkeoloji ve Sanat Yay., İstanbul 2002, 58-61.
- Paarmann 2007 B. Paarmann, *New Edition of the Athenian Tribute Lists* BES Spring Meeting, Edinburg 2007.
<http://www.currentepigraphy.org/2007/05/08/new-edition-of-the-athenian-tribute-lists/>
18.06.2013.
- Peterhausen 1996 H. K. Peterhausen, "Amorgos", Ed.: H. Cancik, H. Schneider, M. Landfester içinde: *DNP*, cilt:1, Stuttgart 1998, 605-606.
- Picozzi 1976 M. G. Picozzi, "Kos, Karpathos", içinde: *PECS*, Princeton University Press, Princeton 1976.
- Ramsay 1960 W. M. Ramsay, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, Çev.: M. Pektaş, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1960.

- Regensburg 1998 H. K. Regensburg “Iasos”, Ed.: H. Cancik, H. Schneider, M. Landfester içinde: *DNP*, cilt:5, Stuttgart 1998, 869-871.
- Regensburg-Hamburg 1998 H. K. Regensburg- C. H. Hamburg, “Halikarnassos”, Ed.: H. Cancik, H. Schneider, M. Landfester içinde: *DNP*, cilt:5, Stuttgart 1998, 90-94.
- Reger 2004 G. Reger, “Aegean”, *An Inventory of Archaic and Classical Poleis*, Ed.: M. H. Hansen- T. H. Nielsen, Oxford 2004, 732-793.
- Rhodes 2008 P. J. Rhodes, “The Delian League to 449 B.C.”, *CAH*, vol. 5, 2 nd ed. by J. Boardman *et al.*, Cambridge University Press 2008, 34-54.
- Ruschenbusch 1983 E. Ruschenbusch, “Tribut und Bürgerzahl im Ersten Athenischen Seebund”, içinde: *ZPE* 53, 1983, 125-142. Çev.: A. G. Akalın “İlk Atina Deniz Birliğinde Tributum/ Harç Miktarı ve Vatandaş Sayısı”, *AÜTAD* 22.34, 2003, 151-158
- Sabin *et al.* 2008 P. Sabin- H. V. Wees- M. Whitby, *The Cambridge History of Greek and Roman Warfare, Volume I: Greece, the Hellenistic World and Rise of Rome*, Cambridge University Press , 2008.
- Sacks *et al.* 2005 D. Sacks, O. Murray, L.R.Brody, *Encyclopedia of the Ancient Greek World*, Revised Edition, Infobase Publishing, USA 2005.
- Sekunda-McBride 1986 N. V. Sekunda-A. McBride, *The Ancient Greeks (Elite Series 7)*, Osprey Publishing, Oxford 1986.
- Sevin 2001 V. Sevin, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası I*, TTK, Ankara 2001.
- Sina 2011 A. Sina, *Atinalı Perikles Yaşamı ve Dönemi* , Tiydem Yay, İstanbul 2011.
- SNG (=Sylloge Nummorum Graecorum)
- Sylloge Nummorum Graecorum* (SNG), The Royal Collection of Coins and Medals, Danish

National Museum, 8 vols., Sunrise Publications, Inc. West Milford, NJ, 1982 .

Kullanılan SNG online edition.
<http://www.sylloge-nummorum-graecorum.org/>
http://www.wildwinds.com/coins/greece/caria/halikarnassos/SNGCop_336.jpg;
http://www.wildwinds.com/coins/greece/caria/halikarnassos/SNGCop_337.jpg

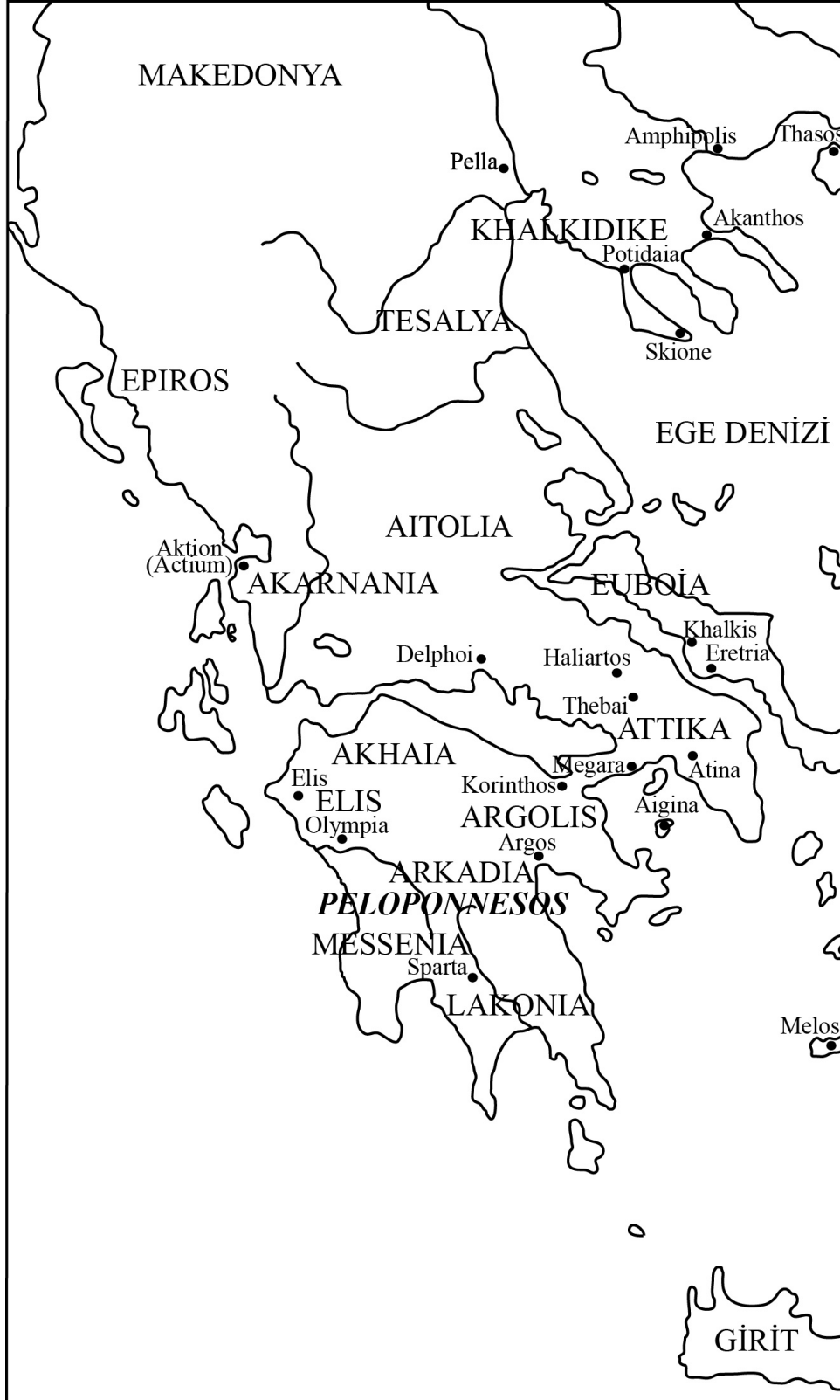
- Stuttgart 2000 E. O. Stuttgart “Pedasa”, Ed.: H. Cancik, H. Schneider, M. Landfester içinde: *DNP*, cilt:9, Stuttgart 1998, 466-467.
- Şahin 2012 M. Şahin “Myndos Kazısı-2010”, *KST* 33, Cilt:1, Ankara 2012, 339-363.
- Tekin 2011 O. Tekin, *Eski Yunan ve Roma Tarihine Giriş*, İletişim Yay, İstanbul 2011.
- Uzunel-Taşkiran 2010 Ö. Uzunel-M. Taşkiran, “A Workshop From Caria Chersonesos”, *Anodos*, Studies of Ancient World 8-9 2008-2009, Konya 2010, 189-202.
- Varinlioğlu 1992 E. Varinlioğlu, “Lelegian Cities on the Halicarnassian Peninsula in the Athenian Tribute Lists” *Asia Minor Studien* 8, sayı:2 1992, 17-22.
- Varinlioğlu 1994 E. Varinlioğlu, “Uranion Kenti ve Çevresi/Stratonikeia’da Dionysos Sunağı” *AST* 12- 1993, 199-204.
- Whitehead 1997 D. Whitehead, “ The Athenian Standards Decree (IG I³ 1453): The Preceding Decree Which Klearchos Proposed”, *ZPE*, Germany 1997, 169-173.
- Wycherley 1976 R. E. Wycherley, “Rhodes”, içinde: *PECS*, Princeton University Press, Princeton 1976.
- Zgusta 1984 L. Zgusta, *Kleinasiatische Ortsnamen*, Carl Winter Universitätsverlag, Heidelberg 1984.

YER ADLARI DİZİNİ

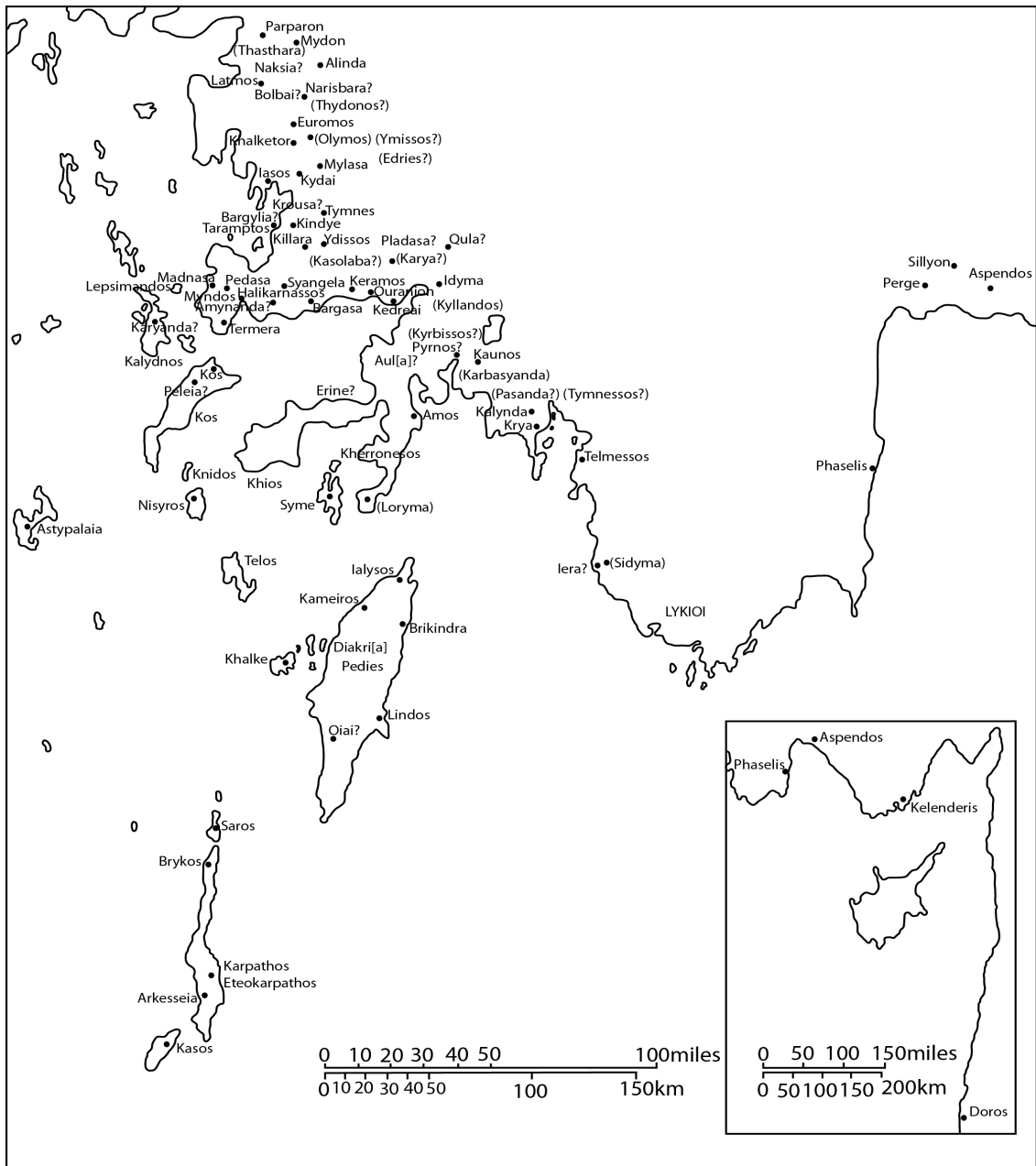
Alinda 115	Kalydnos 136	Madnasa 101
Amos 74	Kalynda 85	Mydon 155
Amorgos 128	Kameiros 137	Mylasa 120
Amynanda 74	Karbasyanda 86	Myndos 102
Anaphe 129	Karpathos 138	Naksia 156
Aul[a] 76	Karyanda 88	Narisbara 157
Arkesseia 130	Kasolaba 89	Oiai 142
Arlissos 116	Kasos 139	Oula 122
Astypalaia 131	Kaunos 90	Ouranion 104
Bargasa 77	Kedreai 92	Parparon 123
Bargylia 77	Keramos 93	Pasanda 105
Bolbai 79	Khalke 147	Pedasa 106
Brikindra 132	Khalketor 127	Pedies 144
Brykos 132	Kherronesos 113	Peleia 158
Diakri[a] 133	Khios 115	Pladasa 108
Doros 148	Killara 117	Polikhna 159
Edries 149	Kindye 118	Pyrnos 109
Erine 80	Knidos 94	Sambaktys 159
Eteokarpathos 134	Kodapa 96	Saros 145
Halikarnassos 81	Kos 140	Sil[?] 160
Hyblissos 162	Krousa 154	Syangela 110
Hydissos 124	Krya 97	Syme 146
Hylimos 124	Kyllandos 98	Taramptos 147
Hymessos 125	Kyrbissos 99	Tarbana 160
Hyromos/Euromos 126	Kydai/Hydai 119	Telandros 161
Ialysos 135	Latmos 100	Telmessos 111
Iasos 82	Larymna 100	Termera 112
Idyma 84	Lepsimandos 141	Thasthara 150
Idyma Yakınlarındaki Kar[?] 153	Lindos 142	Thydonos 151
Ityra 153	Lyk[?] 154	
Tymnes Yönetimindeki Karialılar 152	Tymnesos 162	

HARİTALAR

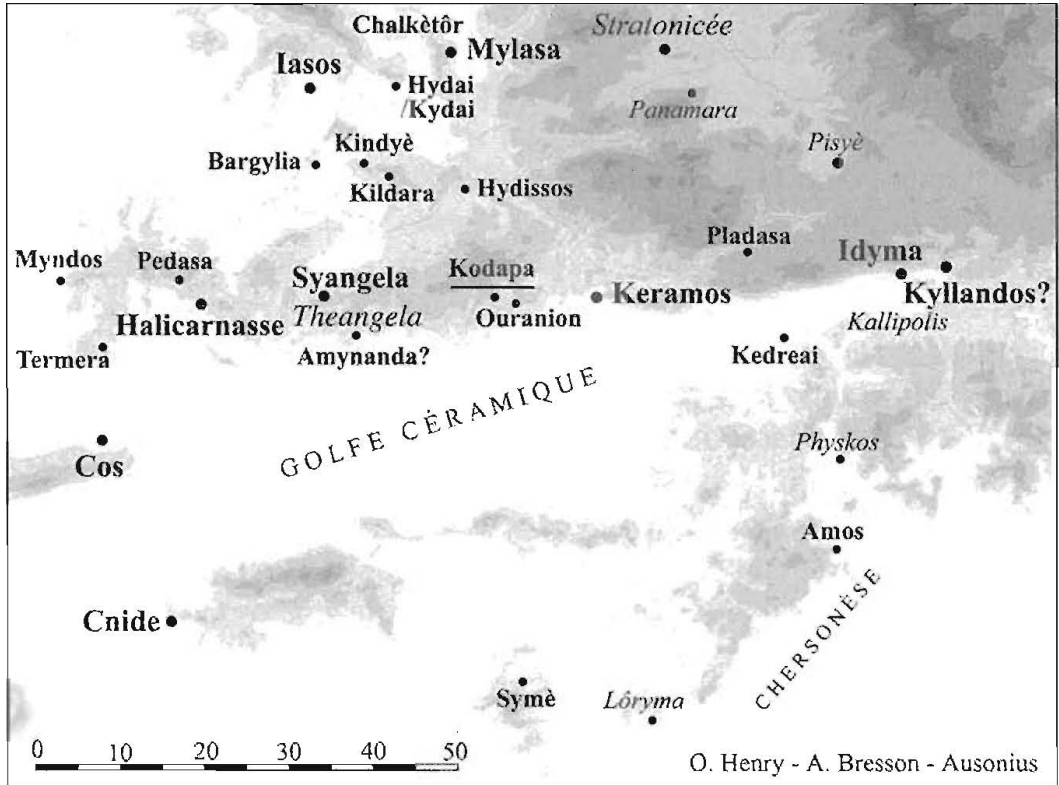
Harita 1: Hellas

Harita 2: Karia Vergi Bölgesi

Harita 3: Keramikos Körfezi ve Çevresi

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı- Soyadı : Alican DOĞAN
Doğum Yeri : Bafra / SAMSUN
Doğum Yılı : 29.09.1989
Medeni Hali : Bekar

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise 2003–2007 : Alaçam Anadolu Lisesi, SAMSUN
Lisans 2007-2011 : Gazi Üniversitesi /Tarih ANKARA
Yabancı Dil : İngilizce

MESLEKİ BİLGİLER

2011 yılından beri Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktadır.